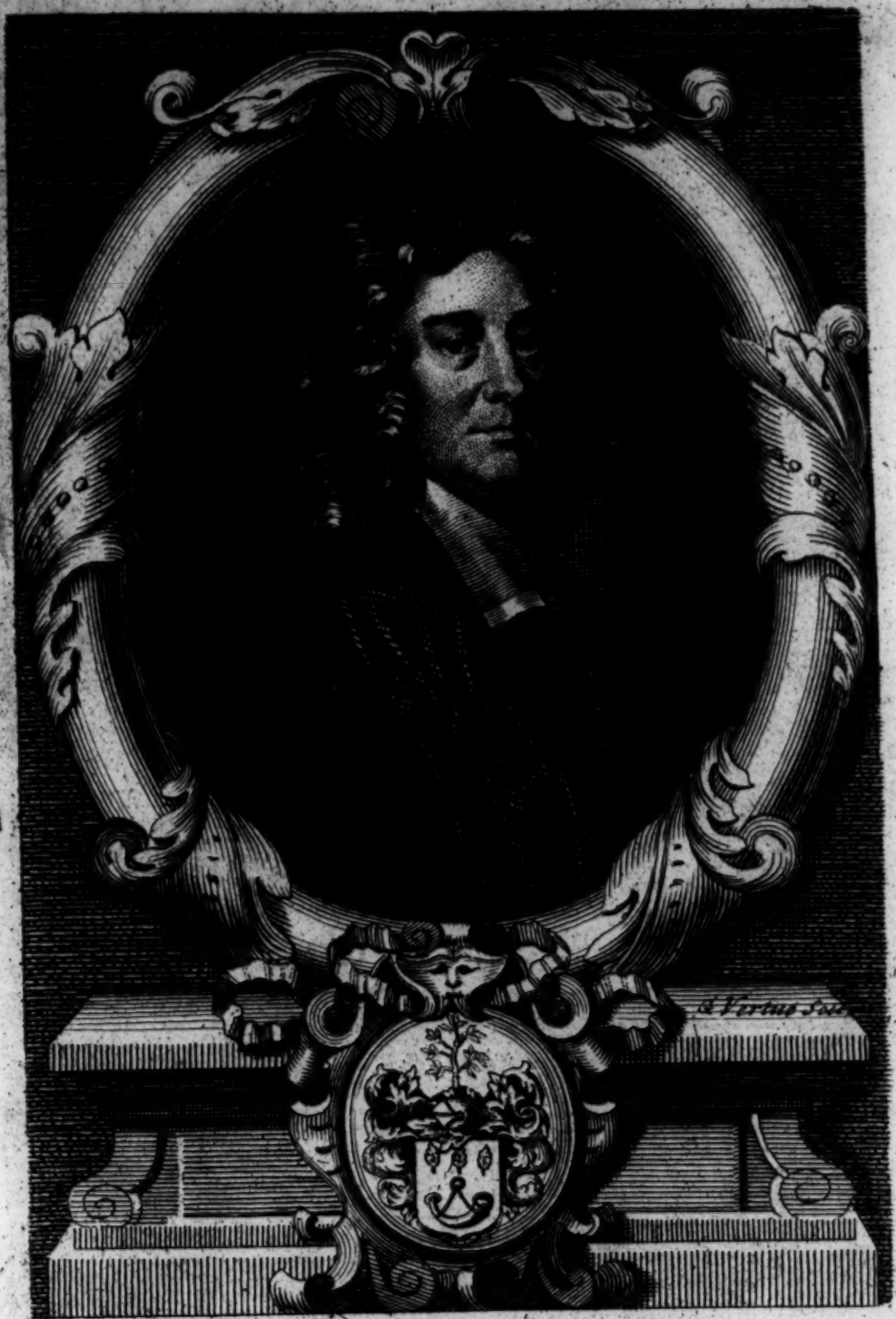

Effigies Authoris..

30

ARCHÆOLOGIÆ
Philosophicæ :
SIVE
DOCTRINA
ANTIQUA DE
Rerum Originibus.

LIBRI DUO.

Autore THOMA BURNETIO, S.T.P.

EDITIO SECUNDA.

ACCEDUNT
Ejusdem Epistolæ duæ de Archæo-
logiis Philosophicis.

L O N D I N I :

Impensis A. BETTESWORTH &
C. HITCH, ad Insigne Leonis Rubri,
in vico vulgò dicto *Pater-Noster-*
Row. M.DCC.XXXIII.

✓

ARCHAEOLOGIA

Philologica

SIVE

BOETII

LIBRI

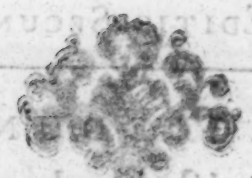
Retrum Originibus.

Auctor Thomae Burnetio, S.T.P.

LIBRI DUO.
EDITIO SECUNDA.

Auctor Thomae Burnetio, S.T.P.

EDITIO SECUNDA.

Ejusdem Epistolae de Architectura

BOETII

Imprimis A. N. D. J. N. 1711.

Imprimis A. N. D. J. N. 1711.

Imprimis A. N. D. J. N. 1711.

Imprimis A. N. D. J. N. 1711.

Imprimis A. N. D. J. N. 1711.

AUGUSTISSIMO PRINCIPI

GULIELMO,

Magnæ Britanniae, Franciæ & Hi-
berniae REGI.

ISI eò me propemodùm
compulisset grati animi &
officii ratio, Sacrum tanti
Principis nomen studiis meis
quibuscunque non ausus
essem inscribere. Tibi enim, cui debe-
mus omnia, fortunas integras, liberta-
tem, vitam ipsam: ac chariorem ipsâ
vitâ, Religionem: parum est offerre te-
nuis ingenii, aut otii literarii, munuscu-
la. Neque Laudibus tuis celebrandis pa-

A 2

res

Epistola Dedicatoria.

res esse possumus, qui referendis gratiis sumus impares.

VIRUM Magnanimum, Inclytissime Princeps, duæ maximè virtutes constituunt: Fortitudo & Clementia. Non Te Fortem esse dicimus, sed querimus: animæque prodigum, in quâ nostrum omnium salus, nostrum omnium capita periclitantur. Neque Clementiam tuam prædicamus, toti Orbi notissimam: sed nequid detrimenti capiat Respublica, ex nimia Cæsaris indulgentiâ, oramus supplices.

AFFECTENT alii inanes sine Marte Triumphos, sine Virtute Lauros. Sed magni Ducis, aut fortis Viri, Qui meretur honores, numeret, oportet, si non sua vulnera, saltem sua prælia: quæ gessit, quibus medius interfuit, ardens inter enses & ignes. Et qui Clementiæ laudes assequi velit, non Urbium & Oppidorum incendia aut cineres, non Agrorum devastationes, nobis posterisve ostentare debet, in suæ Clementiæ monumenta.

DEDE-

Epistola Dedicatoria.

v

DEDECENT prætereà Virum Magnum, mala fides, læsa fœdera & Sacramenta publica : quæ jus divinum & humanum, apud omnes gentes rata & religiosa esse voluerunt. Degeneres animos hoc arguit, & frustrà quærunt præclarum magnanimitatis titulum, qui viri probi & honesti non respondent officiis. Alii autem sunt tui mores, Rex Serenissime, partes aliæ : Testor enim totius Europæ fidem, actionibus tuis publicis, domi aut foris, in bello aut in pace, nullam unquam fraudis aut dolosæ mentis hæsisse labem, nullam aspergi posse maculam.

HÆ Tibi erunt Laudes : neque recensere opus est, aut genus, aut proavos : longo licet ordine, gestisque egregiis memorabiles. Quod enim stemma Regium Nassavico illustrius, quod antiquius ? aut suis, aut vicinis, aut orbi Christiano, salutarius. Sed Tibi sufficit tua Virtus ; & dulcior est suo Marte quæsita gloria, quàm à majoribus repetita. Pergas, Dux Invictissime, secundo Numine : Britannis, ut pridem

A 3

Batavis,

Epistola Dedicatoria.

Batavis, servitutis jugum excutere, pristinam in bello virtutem accendere, & antiquam utriusque gentis dignitatem novis trophæis adornare. Ac ut olim Ferarum & Monstrorum Hercules, ita Tyrannorum Domitor, Gens Nassavica semper audiat.

MAJESTATI TUÆ

Humillimè Subditus,

& à Sacris Famulus,

T. BURNETIUS.

PRÆ-

PRÆFATIO

A D

LECTOREM.

N historia Gentis humanæ partem facit non exiguam Res Literaria. In historiâ autem rei literariæ, nihil præstantius aut utilius, quàm cujusque placita philosophica, & quid in scientiis profecerint, exponere : cætera, quæ historiam literariam constituere solent, qualia sunt philosophorum vitæ, natales, obitus, laudes, peregrinationes, benè aut malè gesta, & hujusmodi plura, complent hæc quidem, ornantque materiam ; sed minoris sunt momenti, cùm id agimus, ut humanæ cognitionis semina & progressus, & divinæ Providentiæ hæc in parte regimen & œconomiam, investigemus. Quare in hoc opere, quod præmanibus est, missis his minutiis, aut le-

viter tactis, sententias Veterum de Rerum naturâ potissimum inquirimus. Idque in laudem & vindicias Antiquitatis; ut neque fungos fuisse Majores nostros, neque nobiscum natam esse sapientiam, ostendamus.

Ab omni ævo, quousque licet pedem referre Patrum per vestigia, & præteritorum temporum revocare memoriam, constat, Gentem humanam, non tantum de summo Numine, sed etiam de Mundo naturali, de Rerum Ortu, & Occasu & Vicissitudinibus intermediis, (quæ Tria sunt omnia) notitias habuisse, non veras modò, sed aliquatenus divinas: quasque aded à Noachidis ipsis, aut à prima forsàn hominis origine, potius quàm ab inventione privatâ, aut à demonstratione naturali, repetendas esse censeo.

Prætereà, in aliis rebus & capitibus, quæ secundam in philosophiâ classem constituunt: nempe de naturâ cælorum, & cælestium corporum, Syderumque, tam Fixorum quàm Errantium, speculationes: patet multis exemplis, de his non male statuisse Antiquos, neque eos fugisse penitus horum Corporum materiam & compositionem. Quinetiam quod Mundi Systema dicitur, sive Universi forma & ordo, hoc non invenisse Pythagoram suoapte ingenio, sed inter ἀποκρίματα Orientalia, cum multis aliis non vili-

oris

oris pretii, repertum, in Græciam primum invexisse, haud temerè creditur. Denique tertiæ classis philosophemata, quod spectat, quæ supellectilem hujus Terræ, putà Elementa, & corporum Terrestrium ordines & qualitates, respiciunt, fateor Antiquos in his explorandis parum profecisse, & in hac re maximè eruditioni veterum præluere philosophiam hodiernam: cui suas laudes minimè invidemus. Ut paucis dicam, A maximis exorsa est, & ad minima progredietur philosophia: ac decurso literarum, rerum, temporumque stadio, unà cum fine Mundi, si Deus voluerit, consummabitur sapientia.

Exiguum id esse fateor, quod, ex philosophiâ Barbaricâ, vel etiam inter Græcos antiquissimâ, integrum & illæsum retinemus. Sed quemadmodum ex fractis columnis & exesis marmoribus, Græcorum Architectonicam discimus & admiramur: ita ex majusculo aliquo fragmento veteris philosophi, de cæteris partibus sui operis, secundum symmetriæ leges, & de totâ fabricâ judicium ferimus. Utcunque in his Archaeologiis, veterumque dogmatis, eruendis, scriptores Classicos, Græcosque potissimum secuti sumus. Neque quicquam affinximus cuiquam, ex amore aut invidia. Sed prætermisiss nonnunquam erroribus,

erroribus, quos ex narratorum inscitia, aut incuria, aut denique malevolentia, oriri potuisse suspicamur: quod pulchrum, quod utile, & memoriâ dignum, id maximè in aspectum lucemque proferre, operæ pretium duximus.

Denique, in antiquâ doctrinâ enarrandâ, non pauca commentati sumus de Fabuloso Philosophandi genere. Quod per multa sæcula, multasque gentes, obtinuit. Et licet jam exoleverit id genus orationis, locumque cesserit severiori doctrinæ, non abs re esse duxi admonere Lectores, quâ figurâ dicendi, aut quo charactere styli, sæpiusculè usi sunt veteres; ut ab eorum scriptis tenebras depellerem, aut iniqua opprobria. Illis utique non erat religio, per fabulas & honestas fraudes instruere populum: id quod nos dicimus officiosè mentiri. Deos suos crediderunt humanum genus regere, non dissimili ratione quâ nos regimus infantes aut pueros: ad modum sui captûs & virium: celatâ sæpe veritate, aut aptis coloribus fucatâ, quo meliùs consulant eorum saluti. His blanditiis & ornatâ Mythologiâ usos esse veteres, notissimum est: qui fas esse voluerunt Legumlatoribus & sapientibus, laxare veritatis habenas ob bonum publicum, & prore natâ, μετὰ τῆς πολλῶν συναγορῆς. Sed ab eorum fabulis sigillatim interpretan-
dis,

dis, quo nihil magis lubricum, manus
semper abstinui; memor dicti Aristotelis,

Περὶ τοῦ τοῦ μὲν διὰ τὸν οὐρανὸν ὅτι ἐστὶν αἰθέριον, καὶ ἀέριον μετὰ σπέρματος 3 Metaph.
καὶ ὕδατος. Sed de hac re satis. 4.

Animus mihi erat, post exactam Telluris Theoriam, cui jam ultimam manum adjecimus, Mundi Aspectabilis Theoriam conscribere. Non quidem universim, neque enim tantæ provinciæ me parem esse sensi: sed Theoriam Sacram, in usum Theologiæ studiosorum; ut Operum Dei magnitudinem, ordinemque: & quibus reguntur legibus, illis pro virili exponerem. Hæc enim nōsse, omnium doctorum interest, & Theologorum maximè: quò in rebus creatis Creatoris sapientiam & magnificentiam intueri, & cum ratione ac intelligentiâ celebrare, valeant. Proinde scire oportet, quid sint, & quæ constant materiæ, maximæ illæ Mundi moles, Sydera: Cæli exercitus, Dii Gentium. Et quas subinde mutationes & metamorphoses subeant, volvente temporum Orbe. Quid inter Stellas, Lucidas & Opacas, Fixas & Errantes, intersit: & quæ sit utriusque origo, & quatenus in singulis habitetur, secundum rationes probabiles. Harum rerum Contemplatio animum erigit & dilatat, & immensi mundi replet imagine. Hinc incidimus in cogitationes Deo dignas, & nosmetipsos & Terrellam nostram, tanquam quisquillas aut ramen-

ta Operum Dei, despiciamus & pro nihilo putamus. Dein, si ad inferiora descenditur, opera pretium erit disquirere, unde oriantur Corporum Terrestrium differentia, Quibus particulis constent Elementa, & ex illis particulis, quo modo singulorum vis & proprietates emergant. Et sic de reliquo Telluris apparatu, tam animato, quam inanimato. Denique, quærendum est, in quo consistat Corporis & Animæ, tam distinctio, quam unio: & quâ ratione agant in Corpus nostrum, Animamque, objecta externa. Hæc & hujusmodi generalia & graviora capita, quæ instar clavis esse possunt ad reliqua referenda, si benè perspecta essent Theologis, nullum locum relinquerent ad Philosophastris: quorum malæ causæ proficit nostra in rebus naturalibus imperitia. Faciant enim apud ignaros, explicari posse sine Numine, vel, ut aiunt, mechanicè, totam rerum naturam. Quo nihil mendax magis, aut absurdus.

Hæc olim apud me statueram seorsim tractare, & quàm poteram, dilucidè. Sed ingruit senectus, appropinquat mors, & melioris ævi dies, cùm hæc clariùs elucebunt. Fuvit interea, tenue aliquod monumentum reliquisse, vitæ non otiosè peractæ: & brevi quasi functum militiâ, deinceps à laboribus requiescere.

E L E N.

ELENCHUS CAPITUM.

LIBRI I.

CAP. I.

*ATIO & propo-
situm hujus Operis.
Quatenus Telluris
Theoriam respiciat,
Quatenus Historiam Philosophicam.*

Pag. 1

CAP. II. *Conspectus Philosophiæ An-
tiquæ per varias Terrarum Gentes.
Primum, de Scythis, Celtis, & Æthi-
opibus.*

5

CAP. III. *Indorum Orientalium per-
lustratio. Speciatim de Serum & ve-
terum Brachmanum literis & Philoso-
phia.*

17

CAP.

Elenchus Capitum.

CAP. IV. <i>De Assyriis & Chaldaeis.</i>	Pag. 25
CAP. V. <i>De Persis, eorumque Magis.</i>	33
CAP. VI. <i>De Arabum & Phœnicum historiâ literariâ.</i>	42
CAP. VII. <i>De Hebrais, eorumque Cabalâ.</i>	58
CAP. VIII. <i>De Ægyptiis & multi- fariâ eorum literaturâ.</i>	98
CAP. IX. <i>De Philosophiâ Græcani- câ, & primò de Orphicâ.</i>	148
CAP. X. <i>De Philosophis Græcis post Orpheum: & primò de Ionicis.</i>	186
CAP. XI. <i>De Pythagorâ, & Sectâ Pythagoricâ.</i>	204
CAP. XII. <i>De Sectâ Eleaticâ, & de Stoicis.</i>	225
CAP. XIII. <i>De Platonis, Aristote- licis, & Epicureis.</i>	240
CAP. XIV. <i>De origine Philosophiæ Barbaricæ.</i>	260

LIBRI II.

CAP. I.		<i>Introductio & summa secundi Libri. De Chao Antiquo uni- versalis Traditio, & de ipsius moti- bus in genere.</i>	273
---------	---	--	-----

CAP.

Elenchus Capitum.

XV

CAP. II. *De formâ Telluris primigeniæ generatim, & de Mundi statu triplici.* Pag. 285

CAP. III. *De formâ Telluris Primi-
geniæ speciatim, & præcipuis ipsius
differentiis ab hodiernâ. Harum dif-
ferentiarum manifestæ notitiæ apud
Antiquos reperiuntur.* 298

CAP. IV. *De naturâ, modo, & causis
Diluviorum: & potissimum de Uni-
versali.* 311

CAP. V. *De situ Telluris primæ, ad
Solem recto: & secutis inde proprie-
tatibus; Quales sunt Ver perpetuum,
sive perenne Equinoctium, per totum
Terrarum orbem: Cælum Impluvium
& sine Iride. Primorum hominum
Longævitas.* 337

CAP. VI. *De mutato Telluris, Cælive,
situ: olim recto, hodiè obliquo: &
secutis inde phænomenis: aliorum ve-
terum testimonia.* 351

CAP. VII. *De Narratione Mosaicâ
circa Paradisum, & circa Naturæ
rerumque humanarum statum, in Mun-
do novo.* 375

CAP. VIII. *De Rerum Originibus in
primo capite Genesæos expositis: & de
modo interpretandi Hexaëmeron Mo-
saicum.* 403

CAP.

CAP. IX. *Dubiis & objectionibus occurratur, quæ ab iis, qui literæ Hexæmeri adherent, contra præfatam expositionem urgeri poterunt.* Pag. 426

CAP. X. *Quæ prætereà consideranda sunt, tam rerum momenta, quàm Authorum testimonia, ut in hac causâ æquum iudicium feramus.* 447

APPENDIX. *De Brachmanis hodiernis apud Indos, eorumque Dogmatibus.* 477

Ad Virum Clarissimum A. B. circa nuper editum de Archæologiis Philosophicis Libellum, Epistola Prima. 489

Ad Virum clarissimum A. B. circa nuper editum de Archæologiis Philosophicis Libellum, Epistola Secunda. 495

ARCHÆOLOGIÆ Philosophicæ.

C A P. I.

Ratio & Propositum hujus Operis. Quatenus Telluris Theoriam respiciat, Quatenus Historiam Philosophicam.

U M primùm ad scribendum de TELLURE animum applicui, id tantùm mihi propositum fuit, ut ipsius Theoriam physiologicè tractarem, solà rationis vi, & naturâ duce; intactis omninò, aut Sacris Literis, aut Gentium monumentis. Sed, ut solent inter tractandum succrescere materia &
B argu-

argumenta, ita mihi contigit in illo Opere : nam inter philosophandum nova lux suborta est, tam è Sacris Libris, quàm antiquorum Scriptis : quæ, veluti testes injussi, aut invocati, suâ sponte, & inceptâ jam causâ, comparuerunt.

QUUM verò prima Naturæ fundamenta rerumque origines, repetitâ curâ & cogitatione dignissima sint ; tam propter materiæ ipsius dignitatem, quàm quòd aditum nobis aperiant cæteris omnibus in naturâ cognoscendis ; operæ pretium esse duxi, hunc veluti commentarium aut appendicem, ad Telluris Theoriam seorsim conscribere, atque ea omnia complecti, quæ secundæ cogitationes, ex dictis utriusque generis monumentis, in memoriam revocabant.

SUNT autem in præfatâ Theoriâ duæ partes : quarum prima agit de Præterito Mundi statu, altera de Futuro. Facies autem & mutationes Mundi adhuc futuræ, sunt potissimum *Conflagratio*, & quæ hanc sequitur, *Renovatio*, sive novi Cœli, & nova Terra. De his autem tot & tanta, in tertio & quarto libro ejusdem Theoriæ, congeessimus testimonia, tam ex Sacro Codice, quàm ex Gentium scriptis, ut nec pluribus, nec fortioribus opus esse videtur ; præsertim cùm Christiani nominis perpauca hæc capita in controversiam adducant. Prima autem pars
Theoriæ,

Cap. I. *Archæologia Philosophica.*

3

Theoriæ, quæ de rerum Originibus, aut *mundo Originario* tractat, multorum fugit oculos & animum: quibus nempe tenuia sunt, &, instar aëris aut umbrarum, evanida; quæ tantum θεωρητικῶς, & ex causarum contemplatione, demonstrantur. His ut aliquo modo subveniamus, in hujusce tractatûs libro secundo, *Triplitem* Mundi naturalis statum (quod unicum totam Theoriam complectitur) in sacris literis fundari, ostenditur: veterumque sapientum antiquissimâ traditione confirmari. Ut iis, qui veritatis gustum habent quovis modo, non desint, sui generis, & qualia appetunt, argumenta.

PER Mundum autem *Originarium*, cujus jam meminimus, intelligo Mundum Antediluvianum: idque exemplo Sancti Petri, qui eundem appellat ὁ κόσμον ἀρχαῖον (2 *Epist.* ii. 5.) *Mundum Originalem*, ut à Vulgatâ redditur. Per *Archæologias* itidem intelligo ea maximè, quæ hunc Mundum ἀρχαῖον respiciunt: ità tamen ut Diluvium ipsum, & quæ eo spectant, aut protinus subsequuntur, eodem nomine complectar.

NOTUM est, Antiquos præteritam Mundi ætatem in tria intervalla distinxisse, ἄσκηλον, μυθικόν, ἱστορικόν tempus *Obscurum, Fabulosum, Historicum*. *Obscurum* erat, quod Diluvium præcessit, te-

nebris & oblivione, magnâ ex parte, ob-
 rutum. *Fabulosum*, quod proximè suc-
 cessit Diluvio usque ad Olympiadas ;
 quòd nulla sit apud veteres istius inter-
 valli historia, præterquam incerta & fa-
 bulosa. Tertium autem, incæptis Olym-
 piadibus, veræ historiæ subjicitur. Quæ
 ad duo illa spectant intervalla super-his-
 torica, satis propriè dici possunt ἀρχαιολο-
 γίας. strictius autem & propriissimè ea
 sic dicuntur, quæ primum intervallum
 & Mundum primævum respiciunt.

SED præter hæc antiquissima, histori-
 am quandam Philosophicam conteximus ;
 non universalem, sed quoad Dogmata :
 atque ea potissimum quæ ad rerum ori-
 gines spectant ; notato insuper cujusque
 gentis aut sectæ genio, & modo philoso-
 phandi, vulgari vel arcano, accurato vel
 fabuloso. Hæc primum Librum occu-
 pant ; atque ei proposito, præter alia,
 inserviunt, ut, relictis fæcibus, leviori-
 bus etiam & superfluis, antiquæ philo-
 sophiæ, quod liquidum & syncerum est,
 retineamus.

QUEMADMODUM verò qui longas
 navigationes instituunt, quandoque So-
 lis luce fruuntur ad dirigendum cursum,
 quandoque cæterarum Stellarum ; ut res
 patitur & Coeli ratio : ità cùm in tempo-
 ra remotissima inquirendum est, & rerum
 longinquarum memoriam, non eadem
 ubique

Cap. II. *Archæologia Philosophicæ.*

5

ubique luce frui licet, nec eosdem sequi duces ; sed, pro rebus & temporibus, alia atque alia erit vis luminis, atque testium authoritas: perpensis autem omnibus causæ momentis, in illam partem nos flecti patiamur, quâ clarior est & probabilior, si non prorsus ineluctabilis, ratio.

C A P. II.

Conspectus Philosophiæ antiquæ, per varias Terrarum Gentes : Primum de Scythis, Celtis, & Æthiopibus.

EXPOSITO fine & summâ ratione hujus Operis, quærendum proximè, quæ via tenenda sit, ut eò perveniamus. Omnes omnium libros perolvere, nec vacat, nec juvat ; quare, ut argumenti nimis vagi partes inutiles amputemus, libet primum inquirere in originem & sedes antiquæ Sapientiæ, ut quibus Monumentis recondita sit, & unde petenda, paucis & compendio videamus.

IN hâc autem indagatione qualicunque, non opus erit ascendere ad tempora antediluviana, mundiue principium : nam omnis rerum scientia à Diluvio super-

stes, & quæ ad nos pervenire potuit à Majoribus, latuit olim in unius Noachi pectore ; unde ad Filios, Nepotes, Posterósque, & cum eorum sobole in Terrarum orbem, manavit. Neque etiam necesse erit harum omnium Gentium & Populorum propagines & partitiones sequi ; cum ex iis paucæ literarum aut sapientiæ nomine claruerint : sufficit autem ad institutum nostrum, Gentes Antiquas ità dispescere, aut digerere eo ordine, qui omnes Literatas aut Sapientiâ celebres complecti possit.

Lib. I.

P. 33, 34.

DISTRIBUEBANT Veteres, referente E-phoro apud Strabonem, Gentes terræ in quatuor capita, secundum quatuor Mundi plagas ; idque sub nominibus Scytharum, in Septentrione : Celtarum in Occidente : Ethiopum, versus Meridiem : & Indorum, cum nulla sit vox latior, pro cæteris, Orientem versus. Hæc sunt antiquis tritissima nomina ; & cum hi populi, cultu, legibus & literis non obscuri, orbem nostrum circuitu ambient & comprehendant, per hæc capita progrediemur ad indagandam Barbararum Gentium Scientiam naturalem. Quum verò Indorum nomine plures Gentes confusè intellexerint antiqui, cum eo perventum fuerit utendum erit novo apparatu : seorsim tractando & particulatim gentes illas Orientales, ubi primas sedes suas habuisse

Cap. II. *Archæologia Philosophicæ*

7

isse videtur Sapiëntia. Græci itidem in suas classes & scholas dispertiendi sunt. Romanos autem, utpote nullo Physiologiæ genere memorabiles, intactos præteribimus.

Ex dictis autem gentibus tres priores percurramus levi operâ, cùm nulla monumenta literaria ipsi reliquerint, neque ab aliis dictum sit, nisi parcè admodùm, quâ ratione philosophati sint. Quoad Scytharum gentem, circa eorum antiquitatem & mores non pauca occurrunt apud Veteres ; sed de philosophiâ, aut dogmatis circa rerum naturam, nihil uspiam reperiò ; neque satis constat tribum aliquam singularem, vel cœtum hominum, quod solet aliàs, studiis illis apud Scythas consecratum fuisse. Solon dicitur miratus esse Anacharsin, Scytham, cùm eum hospitem haberet Athenis ; sed opinor, propter indolem viri & sanam mentem, non ob Scientiarum notitiam. Id quidem, in honorem gentis, notavit Strabo.

Lib. 7.

Διὰ τὸτο ὃ καὶ ὁ Ἀνάχαρσις, καὶ Ἀβαρις, καὶ τινὲς ἄλλοι παρὰ τοῖς Ἑλλησι τοιαῦτοι εὐδοκίμων' ὅτι ἐθνικόν πναχαρακτῆρα ἐπέφαινον εὐκολίας, καὶ πλειότητος, καὶ δικαιοσύνης. *Eâque de causâ Anacharsis, Abaris, alique nonnulli eorum similes, apud Græcos in magnâ fuerunt existimatione, quòd Gentilitium quendam facilitatis, perfectionis ac justitiæ characterem præ se ferrent. Abaris ille dicitur*

B 4

tur

In Voc.

tur Hyperboreus, & Apollinis Sacerdos, & Magica quædam præstitisse, sagittâ vectus per ærem. Sed cùm multæ fuerint artes magicæ, & Magiæ species, apud priscos, non omnes pro Philosophis habendos esse censeo qui eas exercuerint. Id verò notatu dignum est, hunc Abarin, teste Suidâ, præter alia multa, scripsisse Theogoniam: ideoque mundi origines; nam ea conjuncta erant apud Veteres. Huic Abari associemus Zamolxim, Getam. Hos Pythagoræ coævus esse volunt Pythagorici, alii autem antiquiores. In communi omnium istius ævi Philosophorum sententiâ conveniebant, de Animarum nempe immortalitate & transmigratione. Hanc *communem* dico sententiam: nam, prout de Orientalibus non ambigitur, ita de Gallis, Cæsar & Lucanus, de Germanis, Appianus in Celtico; & de Getis, ex ore Trajani, Julianus in Cæsariibus, idem asserunt. Trajani verba non pigebit referre. Καὶ τὸ Γετῶν ἔθνος ἐξέχον οἱ ἐξ ὧν πῶποτε μαχμῶταλοι γένονασιν, ἔχ ὑπὸ ἀνδρείας μόνον τὴν σῶμασιν, ἀλλὰ καὶ ὧν ἐπείσιν αὐτὸς ὁ πρῶτος παρ' αὐτοῖς Ζάμολξις· ὃ γὰρ ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ μετοικίζεσθαι νομίζοντες, ἐπιμύττειν αὐτὸ ποιεῖσιν, ἢ τὰς ἀποδημίας ὑπομύττειν. *Et Geta- rum gentem penitus everti: sunt autem illi omnium, qui usquam sunt, bellicosissimi: non tantum ob corporis robur, sed propter eam, quam eorum a-*
nimis

Cap. II. *Archæologia Philosophica.*

9

animis defixit opinionem, qui apud ipsos colitur, Zamolxis. Non enim semori, sed in alias sedes transferri, existimantes, paratius id faciunt, quam cum iter aut peregrinationem suscipiunt.

NIHIL quidem mihi occurrit in Veterum Scriptis de Physiologiâ Scytharum, propriè sic dictâ: sive Asiaticos illos intelligamus, sive Europæos; nec, quo demum sæculo, siqua fuit olim, extincta periiit: cum regiones illas à multis retrò sæculis barbaries occupaverit. Facile credo omnes gentes antiquissimas, tam naturalis Scientiæ quàm Religionis, quædam semina à Noachidis derivasse: sed apud nonnullas citius exolevit disciplina illa Philosophica; & quidem sine teste nonnunquam, propter temporis diuturnitatem, ut nulla ipsius memoria aut vestigia manserint. Prodiit in lucem nuperis annis Mythologia quædam Septentrionalis, Eddarum nomine; quæ, præter inanes fabulas non paucas, quædam continere videtur multò altioris originis, & antiquæ Theologiæ magis affinia quàm ulla quæ supersunt apud Græcos aut Latinos, de Scytharum vel Septentrionalium literaturâ. Denique, quoad Archæologias Scythicas, præter Oracula Scythica ab Abari conscripta, desideratur etiam Icesius de Mysteriis: cujus meminit
Clemens

Strom. 1. Clemens Alex. in hoc argumento. De
P. 42. Scythis hæc paucula.

A SCYTHIS ad Celtas progrediamur, Occidentem versus. Constat autem apud has gentes viguisse ab omni ævo Philosophos, sive hominum ordinem, nomine, studiis, & vitæ instituto, à vulgo, aliisque distinctum. Dicti sunt ab omnibus Druidæ vel Druides: Semnothei etiam; aliisque nominibus, quæ nil faciunt ad rem nostram, distingui solent. Horum Philosophorum manet recens fama, quasi hodiè aut heri viventium: neque tamen restant ex eorum dogmatis & doctrinâ, nisi minutia quædam & fragmenta, quæ, tanquam rudera veterum Templorum, aliquid magni præextitisse testantur, sed non magni sunt. *Hi Terræ Mundique magnitudinem & formam: motus Cæli & Syderum,* inquit Mela, *& quid Dii velint scire profitentur.*

Lib. 3. c. 2.

Cæf. Com.
l. 6. Strab.
l. 4. Cic. de
divin. l. 1.

Lib. 4.

Constat quidem, præter ritus sacros & jura publica, Druidas Physiologiæ etiam operam dedisse; sed præter illud, de mundi & animorum redivivâ forte, & utriusque revolutionibus seu *παλιγγενεσία*, nullum eorum dogma Physicum superesse reperio. Doctrinam de *Periodis Mundanis*, per Aquam & Ignem, tradidisse Druidas, patet ex Strabone. Et quoad Animarum præexistentiam, vicisque in hoc mundo sæpius repetitas, id, cum

Cap. II. *Archæologia Philosophica.*

11

cum omnibus Orientis Philosophis, priscisque sapientibus, commune habuerunt: quorum Scholâ prognatos, & institutis imbutos, hos Celtigenas faciliè credo.

Volunt quidem nonnulli à Pythagorâ derivatam esse hanc gentem Philosophorum, ob cognatas opiniones & modum vivendi non dissimilem. Sed oportuerat antea probare, Pythagoram antiquiorem esse Druidis. Illi erant Theologi aut Magi Celtarum, quorum origines multò superant ætatem Pythagoræ: ut hic ab illis potius hausisse videatur, vel uterque à communi fonte. Refert Alexander de Symbolis Pythagoricis, *Γαλατῶν καὶ Βερχμαίων ἀκηχοῦναι τὴν Πυθαγόραν.* Hos igitur Galatarum Philosophos, Druidas, audivit, non docuit, Pythagoras. Et inter Gentes maximè antiquas, sapientiâ celebres, numerat Celsus apud Originem, *τὰς Γαλατῶν Δρυΐδας.* Numerantur etiam Celtæ à Phornuto inter Auctores Theologiæ Mythologicæ: quæ erat omnium prima & antiquissima. *Ἀλλαι μὲν (μυθοποιοὶ) ἐπὶ Μάγοις γέγονασιν, ἄλλαι γε παρ' Αἰγυπτίοις καὶ Κέλταις.* Neque dubito Druidas fuisse ex antiquâ progenie Sapientum, non Græcanicâ: quos Gallorum Magos, more Orientali, appellat Plinius. Denique ortum & prima tempora Druidum non facile est indicare, sed victis Gallis, extincti fuere circa tempora Tiberii, aut, si mayis, Claudii. Cætera,

Diod. Sic.
l. 5. Am.
Marc. l. 15.

Diog. Laer.
proem.
Dion.
Chryf.
orat. 49.

Clem. Alex.
Strom. 1.
p. 304.

Lib. 1.

De nat.
Deor. p. 35.

p. 6. c. 44.

Plin.
Sueton.

Not. ad
Pfellum.

tera, quæ ad Druidas spectant, non sunt nostri instituti: quæ ferè collecta habes à Lescaloperio, in dissertatiunculâ de Theologiâ Gallorum. Meminit etiam Gaulminus sui tractatûs de Magiâ Druidum, quem nondum vidi.

Lib. 3.
P. 139.

AD has plagas prætereà revocandi, & ad hanc classem, siqui essent apud Germanos, Britannos, Iberos, Italosve, veteres Philosophi. Germanos & Britannos, eosdem cum Gallis habuisse Druidas, verisimile est: reclamante licet Cæsare quoad Germanos: utpote quorum origines à Celtis esse derivandas nondum satis didicerat. Dein quoad Iberos, Celtiberos, vel Hispanos, (unâ enim complectimur omnes) quid literaturæ & disciplinarum habuerint ante tempora Romana, Gothica, Saracenica, ex antiquis authoribus non facile est expiscari. De hujus gentis re literariâ nihil affert Diodorus Siculus: Strabo autem aliquatenus fabulosa; ait enim Turditanos sive Bœticos, Iberorum sapientissimos, *antiquitatis commentaria*, & poëmata, & leges more metrico scriptas, à sex millibus annorum, ut ferunt, habuisse. Hæc nimia sunt; neque etiam rem nostram attingunt, quæ veterum scientiam naturalem & dogmata unicè scrutatur. Quoad Italos denique, Hetrusci sive Tyrrheni inter priscorum sapientes habiti sunt. Hos Physiologiam

Cap. II. *Archæologia Philosophica.*

13

coluisse testatur Diodorus Siculus, his ver-
bis, Γεγµατά τε καὶ φυσιολογίαν ἐξεπόνθησαν ἐπὶ πλεῖ- Lib. 5.

στον, καὶ τὰ περὶ τῆς κατανόσκουσαν μάλιστα πάντων
ἀνθρώπων ἐξηγάσαντο. *Literis verò, & im-*

*primis naturæ perscrutationi plurimum
studium impenderunt, atque omnium ma-
ximè gentium, fulminum considerationi
intentæ erant.* Per fulmina nempe, alia-

que æris Phænomena, artem suam divi-
natricem, à Tagete edocti, construebant:
atque istius artis Hetruscæ sæpiùs memi-

nerunt, Cicero, Seneca, aliique Latini.
Neque tamen in Meteoris & ostentis
interpretandis toti erant, neque his ter-
minis inclusa fuit Hetruscorum scientia:

constat enim eos Philosophatos esse tam
de mundi origine, quàm exitu; & de spa-
tio suæ durationis, sive curriculo; prout Voc. Τυρ-
ῆναια.

alibi notavimus ex Suidâ. Sed locus est
multò illustrior hæc de re apud Plutar-
chum in *vitâ Syllæ*: ubi periodos sive P. 456.

conversiones Mundanas, *Anniumque
Magnum*, in Philosophiâ Hetruscâ clarè

ostendit. Loquitur de prodigio verè
mirabili in cœlis, tempore Marii: nempe

*claro & sereno cælo vox increpuit tubæ
acutæ & lugubris, ut obstupescerent &
cohorrescerent ejus magnitudine omnes:*

dein adjicit, Τυρρηνῶν δὲ οἱ λόγοι μεταβολὴν

ἐπὶ τὸ γένος ἀπεφαίνοντο, καὶ μελαγχολίαν ἀποσημαί-
νουν τὸ πένθος. εἶναι μὲν γὰρ αὐτοῖς ὁκτὰ τὰ σύμ-
παντα γένη, διαφύροντα τοῖς βίοις καὶ τοῖς ἡθυσὶ δὲ

ἀλλή-

ἀλλήλων, ἡμέτερον δὲ ἀρῶνται χρόνον αἰθρῶν, ἀπὸ
τῆ δὲ συμπεριγινόμενον ἐνιαυτὸν μεγάλας πειρᾶς.

*Hetrusci sapientes mutationem in aliam
ætatem & genus hominum, mundique
quandam conversionem, portendi hoc os-
tento prædicârunt. Esse enim iis octo
universim genera, vitâ & moribus inter
se diversa: unicuique autem præfinitum
esse à Deo certum temporum numerum,
qui MAGNI ANNI periodo limi-
tatur. Denique, religionem ritûsque
sacros ab iisdem Hetruscis mutuatos esse
Italos, tam Romanos quàm alios, plures
authores ratum fecerunt. Et in utrâque
materiâ, religionis & philosophiæ, quid
dicendum esset facilè expediremus, modò
non periissent Numæ Pompilii Libri, à
Romanis, more barbaro, combusti. In-
terciderunt etiam Tagetis Libri, quorum
meminit Cicero, & Am. Marcellinus, l.
17. Quosque exposuit, unâ cum disci-
plinâ Hetruscâ, quindecim voluminibus
Lubeo Antistius: prout testatur Fulgen-
tius Placiades in expos. Serm. ant. ubi
Manales Lapides interpretatur. Deni-
que, de eâdem disciplinâ libri Tarquiti
vel Tarquinii, de quibus nos monuerunt
Marcellinus & Macrobius, itidem desi-
derantur. Sed de Hetruscis satis.*

2 De
divin.

Lib. 25.
Lib. 3. Sat.
c. 7.

PERAGRATIS leviter Septentrione &
Occidente, ad Meridiem vergamus, quæ-
situm Philosophos. Ubi primùm occur-
runt

runt Gymnosophistæ apud Æthiopes, pristina literaturâ nobiles. Erat utique, tam apud Æthiopes quàm Indos, Gymnosophistarum natio: sed hos quidem illis prætulit, si probè memini, qui utrosque inviserat, Apollonius Tyaneus: nescio an satis æquus & idoneus iudex. Fatendum est, parum esse quod superest apud veteres, egregium & singulare, circa Philosophiam Æthiopicam: pauca dogmata, aut doctrinas celebres. Quod tamen libentiùs attribuo temporis iniquitati, quæ res difficiles & remotas faciliè elabi patitur, quàm inopiæ materiæ, aut populorum ingeniis. Erant certè antiqui, integritatis laude clari, legibus, ^{Diod. Sic. lib. 3.} morum cultu, pietate, & Deorum commercio. Præterea, literarum usum habebant vetustissimum: & cum his omnibus, otium & diuturnam pacem; ut *nunquam*, ^{Ibid.} si Diodoro fides, *externum fuerint experti dominatum, sed in perpetuæ libertatis possessione, mutuæque concordie nexu permanserint.* Denique rerum scientiam & sapientiæ studia eos coluisse, constat ex illâ familiâ Philosophorum Gymnosophistarum, & ex collegiis Sacerdotum, quæ, more gentium literatarum, semper fovebant. Quinetiam duplex genus literarum, sacrum & vulgare, quod priscis sapientibus in usu erat, ipsi, ut videtur, primùm instituebant.

HÆC

HÆC quidem generalia sunt : sed quoad res cœlestes, si Luciano fides, Æthiopes omnium primi, astrorum motus attendebant : & Lunarium phaseon causas scrutati, Lunam, innatâ luce destitutam, quicquid habet luminis, à Sole mutuari deprehenderunt. Denique, Astronomiæ & Astrologiæ jactis fundamentis, Ægyptiis ea perficienda tradidisse refert. Audi au-

In Astrol.

thoris verba. Πρῶτον μὲν ἐν Λιβύῃ τὸνδε τὸν λόγον, loquitur de Astrali Scientiâ, ἀνθρώποισι κατεσῆσαντο· αἰτίν δὲ αὐτοῖσι τὰ μὲν, ἢ σοφία τῶ ἔθνους, καὶ ὃ τ' ἀλλὰ τ' ἄλλων σφώτεροι· Λιβύῃς, τὰ δὲ, καὶ τ' οἰκίστως ἢ ἐνμοιρίῃ· ----- ἰδόντες ἐν πρῶτῃ τὴν σεληναῖν ἐκ ἐς πᾶμπαν ὁμοίαν φαινομένην, ἀλλὰ πελυιδία τε γιγνομένην· ----- εὖρον τετάρτην τὴν αἰτίν, ὅπ' ἐκ ἴδον τῇ σεληναίῃ τὸ φέγγος, ἀλλὰ οἱ παρ' ἡελίου ἔρχεται· εὖρον δ' καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων τὴν φορὴν· ----- cum cæteris, quibus non sum repetendis.

HÆC de rebus Cœlestibus : de Terrestribus nihil reperio, neque de mundi formâ aut origine, apud Æthiopas. Cum referata fuerit & excussa Abyssinorum Bibliotheca, modò non sit fabula ; Archaiologias Æthiopicas, siquæ sunt, penitùs inspicemus. Interea, quid restet de singularum gentium philosophia, cum quæritur : ubi nihil restat, etiam illud scire, est proficere. Perdidimus quidem, in hoc argumento, ex authoribus Græcis non paucos : Agatharchidem Cnidium, & Artemidorum Ephesium : quos laudat

Cap. III. *Archæologie Philosophicæ.* 17

dat Diodorus. Scripsit etiam Marcel-^{Ut supra.}
lus de rebus Æthiopicis, à Proclo, in^{In Tim.}
explicatione Sermonis Atlantici, in tes-^{Plat.}
tem adductus. Denique, Bion Solensis,
referente Laertio, Æthiopica tractavit.
Citatur etiam, cum aliis, tam à Plinio,
(l. 6. c. 29.) quàm ab Athenæo, (l. 13.
c. 2. p. 566.) Sed de Æthiopibus satis,
& de gentibus Australibus, eo nomine
antiquitùs comprehensis. De Ægyptiis
autem, ubi ampla differendi seges, alibi
seorsim tractabimus.

C A P. III.

Indorum Orientalium perlustratio: Speciatim de Serum & Brachmanum literis & philosophia.

HACTENUS multas terras sine
magno fructu percurrimus: tres
mundi plagas, Septentrionem, Occiden-
tem, & Meridiem; & quàm pauci nobis
per viam occurrere sapientes? Ad Indos
jam ventum est; quo nomine latè sum-
pto, Asiatica omnia complectemur, &
nonnulla vicina. Hic autem sedes pri-
mas habuere post diluviani homines, &
in hoc generis humani instaurandi semina-
rio sapientiæ etiam & literarum origines
C quæ.

quærendæ sunt. Neque ignotum est aut inconcessum, harum regionum incolas, omnium primos, doctrinæ & disciplinarum famâ inclaruisse; præter Ægyptios enim, Phœnices, Arabes, Assyrios, Indosque ultiores, ante invectas in Græciam disciplinas, rerum humanarum divinarumque scientiam non vulgarem possedisse legimus; atque ab illis, tanquam à fontibus, per varios rivos, & diversis sæculis, ad alios atque alios populos manasse. Age igitur, si libet, tractum terrarum qui superest versus Orientem penetremus & pervadamus, ut eæ gentes quæ maximè cultæ sapientesque habitæ fuerunt, quo jure id nomen adeptæ sint, quâ fide id credatur, aut quæ monumenta reliquerint, paucis videamus.

Lucian.
Strab.

ATQUE ut à remotioribus ordiamur, in extremâ Oriente veteres Seres, qui hodiè Sinæ aut Sinenses dicti sunt, literis & cultu conspicui, æquum est ut invisamus. Horum apud antiquos parca est historia, nec tam ob scientiam celebrantur, quàm ob longævitatē, & ferici conficiendi artificium. Hostes Christiani nominis, Celsus, Porphyrius, Julianus, Hierocles, qui gentes celebres & sapientes in exempla Christianis proponere solebant, aut ut iis exprobrarent suæ Theologiæ novitatem, aut sectæ ignorantiam, Seres in hunc censum non retulerunt.

Cap. III. *Archæologiæ Philosophicæ.* 19

runt. Celsus quidem eorum meminit, ^{Apud Orig. lib. 7.} sed ἀθέους nominat, gentibusque feris & incultis associat, ἐδὲ γὰρ Σκύθαι τῶτο, ἐδὲ Λιβύων οἱ Νομάδες, ἐδὲ Σῆρες οἱ ἄθεοι, ἐδ' ἄλλα ἔθνη τὰ δυσάγεστα καὶ ἀνομώτατα. Nec multò aliter Dionysius, καὶ ἔθνη βάρβαρα Σηρῶν. ^{Περὶ γὰρ Ver. 752.} Horum tamen utrumque mitius interpreto; Atheos appellat Celsus, quòd templis, aris & statuis non uterentur, nec operoso illo superstitionis apparatu quo cæteræ gentes. Hæc ferè ratione Christiani à ^{Apud Just. Mart. Athe-nag. &c.} Paganis dicti sunt Athei, quod neque oraculis, neque sacrificiis, neque Deorum simulacris gauderent. Dionysius autem gentem illam barbaram appellat, vel more Græco, vel quod esset ἀπερομυγὲς ἔθνος, ^{De Urb.} ut inquit Stephanus, & ferarum instar, aliarum gentium fugiebat commercium.

UTCUNQUE, his arguitur parùm notam fuisse antiquis Serum Literaturam, quæ jam ubique sermone omnium percrebuit. Mercatoribus & Sacerdotibus Christianis debemus imprimis notitiam hujus gentis & regionis, antea impenetrabilis: atque ex horum fide & loci ipsius monumentis constat, ab antiquissimis temporibus stetit hoc imperium, artibus & re literariâ florentissimum. Idque sine ullo cum gentibus literatis commercio; aut inde deductis, quod liquet, coloniis, vel gentis suæ fundatoribus; ac si alterius essent

M. Mart.
Hist. Sin.

originis à cæterâ stirpe humanâ, & à Noachi posteris, *αὐτοκέφαλοι καὶ αὐτοδίδακτοι*. Sunt apud ipsos, antiquitatis nobis incredibilis, annales; queruntur tamen optimos & vetustissimos eorum libros, aliquot ante Christum natum sæculis, combustos fuisse ab Imperatore Zio, ut omnium, qui eum præcessissent, extingueret memoriam. Habent nonnullas Archæologias Philosophicas, de Diluvio, de ortu rerum ex Ovo, & observationes cœlestes mirandæ vetustatis. Si verò hodierni Sinenfes cùm hodiernis Europæis comparentur, non dubito nostratibus illos multum inferiores esse; sive disciplinas Mathematicas spectemus, puras vel mixtas; sive Physiologiam. Cùm verò quicquid habent, domi natum & suopte ingenio excultum habuerint, non mutuatum, non ab aliis gentibus repetitum, quod de Græcis, Romanis, cæterisque ferè Europæis dici solet, id illis in singularem laudem tribuendum esse existimo; cùm, tam sapientiâ, quàm fatu, Aborigines esse videantur.

INTER disciplinas, maximi faciunt doctrinam Ethicam; cujus author erat celeberrimus Confutius, Sinenfium Socrates; quem etiam tempore non multum præcessit. Hoc studium liberale tanti ducunt, vitæque humanæ tam necessarium, ut ex solis philosophis omnes suos magistra-

magistratus eligant; regemque ipsum, si degeneravit, horum monitis liberioribus exponant. Atque hæc de Seribus.

IN alterâ parte Indiæ, Austrum versus, celebres fuere ab omni ævo philosophi Brachmanes: genus hominum, qui contemplationi semper vacabant; ignotæ quidem originis, sed digni quorum placita propius intueamur; hos enim, præter mores & vivendi instituta, Physiologiam & Astronomiam coluisse, ex Strabone aliisque constat. Neque miror eorum

Lib. 15. p. 719.

doctrinam Physicam multis insulsam visam esse, cum fabulis, vel fabuloso cortice, plerumque involuta esset. Ita ibidem Megasthenes, τὰ δὲ περὶ φύσιν, τὰ μὲν εὐήθεια ἐμφαίνειν, ἐν ἔργοις δὲ αὐτὸς κρείττους ἢ λόγοις εἶναι, διὰ μύθων τὰ πολλὰ πισυμένους. Subdit dein Strabo quædam eorum nota dogmata, & cum Græcis communia, περὶ πολλῶν δὲ τοῖς Ἕλλησιν ὁμοδοξεῖν· ὅπῃ δὲ γενεῇς ὁ κόσμος καὶ φθορὰς, λέγειν καὶ κείνους, καὶ ὅτι σφαιροειδής. Ἀρχαὶ δὲ τῶν μὲν συμπάντων ἕτεροι, τῆς δὲ κοσμοποιίας τὸ ὕδωρ. Voluerunt mundum

Strab. lib. 15. p. 713.

genitum esse, & perituum; atque totius universi alia quidem esse principia, nostri autem mundi conditi, Aquam: ita enim distinguendum esse existimo τὸ σύμπαν, ἀπὸ τῆς κοσμοποιίας. Subjicit præterea circa animam, Παραπλέκσει δὲ καὶ μύθος, ὥσπερ καὶ Πλάτων, περὶ τῆς ἀθανασίας ψυχῆς, καὶ τῶν κατὰ ἡδονὴν κείσων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Vides quæ &

qualia,

qualia, fabulas appellat. Innuit denique apud ipsos fuisse, pro more antiquorum, doctrinas secretas sive ἀπόρρητα à quibus audiendis arcere solebant uxores, ne in vulgus manarent. Ταῖς δὲ γυναῖξιν ταῖς γαμεταῖς μὴ συμφιλοσοφεῖν τὰς Βραχμᾶνας ἵνα μὴ τι τῶν ἐν δαιμονίων ἐκφύγειν εἰς τὰς βεβήλους.

HÆC nobis conservavit Strabo circa Brachmanas, ex Megasthene, Nearcho, Onesicrito, Aristobulo, Cassandreo, aliisque; unde se Indica sua sumpsisse dicit: neque physiologiæ Brachmanicæ tantum alibi reperimus apud omnes veteres. His Strom. 3. addit Clemens Alexandrinus τὴν παλιγγενεσίαν. Καταφρονεῖσα δὲ θανάτου, loquitur de his philosophis, καὶ παρ' ἐδὲν ἐγένεαι τὸ ζῆν, πείθονται δὲ εἶναι παλιγγενεσίαν. Neque hic tantum μετεμψύχωσιν intelligo, sed etiam totius mundi nostri renovationem; cum vox illa, φυσικῶς sumpta, id plerumque significet, tam apud philosophos, quam patres Græcos. Diximus hanc philosophiam ignotæ esse originis; nonnulli tamen derivatam esse volunt à Baccho Indico; quem si de Noacho interpretentur, ut solent multi, ad primum fontem nos deducunt. Sed undecunque edoctos, constat Indos ab omni memoriâ coluisse sacrum genus philosophorum, iisque primos honores detulisse in republica. Audiamus Diodorum Siculum de antiquâ Indorum politiâ.

Τὸ δὲ πᾶν πληθὺν τῶν Ἰνδῶν εἰς ἐπὶ αὐτῶν μέρη διήρη-
 ται, ὧν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον σύστημα φιλοσόφων· πλε-
 ον μὲν τῶν ἄλλων μερῶν λειπόμενον, τῇ δὲ ἐπιφανείᾳ
 πάντων πρωτεύον· ἀλειτέρησι γὰρ ὄντες οἱ φιλόσο-
 φοι πάσης ὑπεργίας, ἔδ' ἐτέρων κυριεύουσι, ἔδ' ὑπὸ
 ἐτέρων δεσπόζονται· παραλαμβάνονται δὲ ὑπὸ μὲν τῶν
 ἰδίων εἰς τε τὰς ἐν τῷ βίῳ δυσίας, καὶ εἰς τὰς τῶν
 τελευτηκόντων ἐπιμελείας, ὡς θεοῖς γεγονότες περσο-
 λέστατοι, καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀδῇ μάλιστα ἐμπείρως ἔχον-
 τες· ταύτης δὲ τῆς ὑπεργίας δῶκεν τε καὶ πᾶς λαμ-
 βάουσιν ἀξιολόγους. *Univerſus Indorum po-
 pulus in ſeptem tribus diſtributus eſt. Prima ex philoſophis conſtat, qui nume-
 ro quidem cæteris ſunt inferiores, nobili-
 tate autem primas tenent. Ab omni e-
 nim miniſterio publico immunes: neque
 dominantur ipſi, neque aliorum dominio
 ſubjecti ſunt. A ſiſ autem ad rem di-
 vinam & defunctorum exequias adhiben-
 tur, ut qui Diis eximiè ſint chari, &
 rerum quæ ad manes ſtatumque futurum
 ſpectant, maximè periti. Pro quibus
 officiis dona honoréſque magnificos recipi-
 unt.* Hæc de antiquis Brachmanis intel-
 ligo; de quorum vitâ & moribus multa
 occurrunt apud veteres, de doctrinâ pau-
 ciſſima. Neque id miror, cùm præter ſu-
 præ laudatos rerum Indicarum ſcriptores,
 interierint alii plures, à quibus petenda
 eſſet hujus gentis hiſtoria literaria. Bar-
 deſanes Babylonius ſcripſit de Gymnoſo-
 phiſtis Indis: ut teſtatur Porphyrius.

Lib. 2. Fol.
m. 125.

Περὶ ἐποχῶν
lib. 4.

In Voc.

Eúmque citat Hieronymus contra Jovin. lib. 2. Atque Brachman Rex, secundum Suidam, scripsit leges & instituta Brachmanum, & istius gentis πολιτείας, suâ dialecto. Præterea, Nymphidorus, nempe ille Amphipolites, scripsit τὰ νόμιμα βαρβαρικά, Instituta Barbarica. In quibus probabile est eum non pauca de gentium literis & disciplinis interfuisse. Denique scripsit Ctesias Cnidius librum singularem de rebus Indicis; cæterum in Excerptis Ctesiae apud Photium, circa Philosophos aut Philosophiam istius gentis nihil memorabile reperio.

HÆC de Antiquis. Hodierni Authores in hodiernorum Bragmanum historiâ alia multa philosophemata adjiciunt, fabulis plerumque intertexta: neque id ab eorum more alienum esse videtur; nam vidimus ex Strabone, hoc vitium fuisse Bragmanis antiquitùs, ut doctrinâ mythologicâ nimis delectarentur. Quo quidem genere doctrinæ, impuræ licet & multis corruptelis obnoxia, tradita fuit antiquissima Theologia, tam Græca quàm Barbarica. Sive id factum fuerit pro ingenio priscorum hominum, maximè Orientalium; sive ut ea quæ pulchra erant, difficilia redderent, neque primo intuitu discernenda. Certissimum est superesse adhuc ordines & tribus Philosophorum apud Indos, atque eos uti, in conservanda

dâ suâ philosophiâ, linguâ sacrâ, (hoc est, non vulgari vernaculâ) & antiquissimâ; ut non incredibile sit mansisse per tot sæcula eandem Philosophiam, vel ejusdem philosophiæ corpus, licet variè distortum & novis fabulis quasi incrustatum. Hujus notitias aliquas nobis attulerunt viri docti, qui apud Indos diù versati sunt, & ex eorum scriptis quædam specimina, cùm opportunum fuerit, in sequenti forsan libro afferemus. Sed impræsentiarum fatis.

CAP. IV.

De Assyriis & Chaldeis.

AB Indis ad Assyrios accedimus. Quorum erat primum Imperium magnum, quod fidem meretur, in terrarum orbe, post Diluvium. Idem etiam populi inter antiquissimos numerantur qui literas & sapientiam coluerunt, primaque Schola publica & imperialis in Babylone, hujus monarchiæ metropoli, statuitur; permansitque ad tempora Nebuchadnezaris magni, & Prophetæ Danielis. Imò devoluto ad Persas imperio, adhuc erat literarum & literatorum sedes Babylon.

APUD

Ad Dan.
c. xi.

Dan. ii. 48.
& iv. 9.
& v. 11.

L. 16.
p. 739.

APUD Assyrios & Babylonios sapi-
entes dicebantur Chaldæi; gentilitio nomi-
ne ad significandam hominum sectam aut
ordinem translato. Dicti etiam erant Ma-
gi, referente Hieronymo, ante tempora
Persarum. Horum Collegiis aut Acade-
miis, ob eximiam sapientiam quâ omnes
antecelluit, præficiebatur Daniel, ex man-
dato Regis; quam præfecturam cum non
recusaret Propheta, argumento esse vide-
tur non tantum malas artes, aut futes,
coluisse hos Magos, sed honestas discipli-
nas etiam, & naturalem rerum scientiam.
Neque tamen inficiamur Chaldæos cele-
brari maximè ab antiquis ob res Gene-
thliacas & Astrologiam; quod plerum-
que solet esse studium hominum φιλοσόφων
sed testatur *Strabo* Chaldæorum nonnul-
los, Philosophos & Astronomos Indige-
genas, habuisse in agro Babylonico sibi
propriam habitationem, neque voluisse
in cœtum suum recipere illos Genethliacos.
Ἀφώριστο δ' ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ κατεκία τοῖς ἐπιχραιοῖς
φιλοσόφοις, τοῖς Χαλδαίοις περσαγορευομένοις, οἱ ποῦ
ἄστρονομίαν εἰς τὸ πλεον' περσποιοῦνται δὲ πινες καὶ
γενεθλιαλογεῖν, ὅς ἐ κατὰ δέχοντα οἱ ἔπεισι. Hos
genuinos Babyloniorum Philosophos,
(rejectis Astrologis) eorumque Collegi-
um sacrum, & venerandam antiquitatem
colimus; horum quis novit origines?
Nulla erat gens vetustior unde discipli-
nas haurire poterant; sed ab his hause-
runt

runt multi. Ad Babylonios profectus est Pythagoras ad *perdiscendos syderum motus, originemque mundi spectandam*, I. lib. 20. c. 4. inquit Justinus. Quæ duo sunt Philo-

sophiæ naturalis maxima capita, & quasi cardines; *κοσμοσύστασις* scilicet, & *κοσμογένεια*.

Erant autem tempore Pythagoræ, sub Persarum imperio Babylonii & Chaldei, sed antiquæ Academiæ Assyrio-Babylonicæ videntur esse adhuc reliquiæ. Illud dolendum est, nulla superesse scripta, nulla dogmat gentis Assyrio-Chaldaicæ; varias apud eos fuisse Astronomorum sectas refert * Strabo, & de rebus iisdem diversa dogmata, sed nulla speciatim memorat: memorat quidem nonnulla Diodorus (l. 2.) sed nimis laxè. Οἱ Χαλδαῖοι τὴν μὲν τοῦ κόσμου οὐσίαν ἀϊδίον φασὶν εἶναι, καὶ μήτε ἐξ ἀρχῆς γένεσιν ἐσχηκέναι, μήθ' ὑστερον φθορὰν ὀπιδέξασθαι. τὴν δὲ τῶν ὅλων τάξιν τε καὶ διακόσμησιν θεῶν τινὶ προνοίᾳ γερνέναι, καὶ νῦν ἕκαστα ὅσα ἐν ἐρανῶ γινομένων, ἔχ' ὡς ἔτυχεν, ἐδ' αὐτομάτως, ἀλλ' ὡρισμένη τινὶ καὶ βεβαίως καχυρωμένη θεῶν κρίσει συντελεῖσθαι.

Mundi materiam semper extitisse voluerunt, ipsius autem formam, ordinem & ornatum à divinâ providentiâ constituti. Cætera quæ sequuntur ad Astrologos Chaldaeos spectant magis, quàm Philosophos. Sed tandem

* Ibid. Ἐστὶ δὲ καὶ τῶν Χαλδαίων τῶν ἀστρονομικῶν γένητι πλείω ὥς ἂν καθ' αἰρέσεις ἄλλα καὶ ἄλλα λέγοντες περὶ τῶν αὐτῶν θεύματα.

dem quædam subdit circa Tellurem :
 Περὶ ὃ τῆς γῆς ιδιωτάτας ἀποφάσεις ποιῆσαι, λέγον-
 τες ὑπάρχειν αὐτῇ σκαφοειδῆ καὶ κοιλίην· καὶ πολλὰς
 καὶ πιθανὰς ἀποδείξεις εὐπορεῖσθαι, περὶ τε ταύτης καὶ πε-
 ρὶ τῶν ἄλλων τῶν καὶ τὸν κόσμον. Hæc maximè de-
 siderantur quæ suggerit potius quàm ex-
 plicat, eorum κυρίαι δόξαι vel ἀποφάσεις ιδιω-
 τάται circa Tellurem. Unum tantum ex-
 primit, eam *scaphiformem esse Scavam*,
 sive oblongam & excavatam. Cætera
 autem, cum suis demonstrationibus exop-
 tatissimis, nullibi jam reperiuntur. Deni-
 que subjungit quæ tradita sunt circa
 eorum antiquitatem, & à quot sæ-
 culis, ante Alexandri expeditionem,
 hisce contemplationibus incubuissent.
 Hæc autem, ut cætera ferè de gentium
 Orientalium antiquitate, aliena sunt à
 nostrâ fide & Chronologiâ.

Vid. Fr.
 Patricii
 Zorast.

CIRCUMFERUNTUR Oracula Chaldaï-
 ca, à Michaele Psello collecta pridem,
 & exposita : dein, à Franc. Patricio in-
 signiter aucta ; ab Opsopæo denique cum
 Scholiis Plethonis & Pselli, ex parte re-
 cusa. Psellus opus suum nuncupat,
 Ἐκθεσιν τῶν παρ' Ἀσσυρίοις δογμάτων, *Expositio-
 nem Dogmatum Assyriorum* : sed quo
 jure ? Ex illis sententiolis aut ver-
 ficulis quam pauci dici possunt Dogma-
 ta qualiacunque ? & si Dogmata, quare
 Assyriaca ? Est farrago, quæ plerum-
 que sequitur rationes Platonicas, sed cru-
 diiores,

diores, Gnosticorum instar, aut eorum qui de rebus ignotis loqui amant, verbis tumidis & figuratis. Neque mundi ortum, neque ullum illustre Phænomenon explicant hæc scripta, ipsumque rerum systema ignorasse videtur author, aut varias sententias de eodem confudisse: plurimus est in materiâ incognitâ & rerum invisibilium ordinibus, ut solent esse ingenia istiusmodi flatuosa: videntur esse quidem cento, è veterum scriptis (neque admodum veterum, à Platone enim citata nondum reperi) confutus & intertextus. Crepant *numeros mysticos, Iyngas, Magica*, & quædam de Triade Platonica, sed confusè: solidæ Philosophiæ nihil illic video.

Γὰρ δ' ἐν
μέσῳ τι-
θείς, &c.

Si verò Theologiam Chaldaicam gustare libet aliquantulum, prout à mystis suis exhibetur, ita ferè se habet quoad rerum divinarum ordines. Res ab iis distinguuntur in purè Intelligibiles, Intelligibiles simul & Intellectuales, & Intellectuales tantum. In primo ordine est suprema *Trias*: ad secundum referunt *Iyngas, Synochæas, & Teletarchas*: ad tertium, Mentes inferiores. Sic philosophatur Psellus. Aliam verò rerum scalam aliquando substituit. Nempe Triadem *Amilitorum*, & unum *Hupezocota*. *Fontes hi septem, post quos fontes sunt Hyperarchii, inde Azoni, dein Zonei: post, Angeli, Dæmo-*

Dæmones, Heroes : postremò, Mundus Corporeus. Quod si Phlethonem consulas, paulò aliter sui mundi supellectilem disposuit ; post supremam Triadem succedit intelligibilis *Iynx* : & post hanc, *Synochus, Empyreus, Ethereus & Hyleus.* Post *Synochæas*, sunt *Teletarchæ* : post hos, *Fontani Patres*, qui vocantur etiam *Mundi auctores.* Horum primus dicitur semel *Trans*, post hunc *Hecate*, postea bis *Trans*, post hunc tres *Amilicti*, ultimò is qui *Hypezoco* vocatur. Tædet plura transcribere : Hæc si tibi placent profuntque, Lector, gaude & fruire. Sed ad Oracula paulisper redeamus.

AD Zoroastrem referri solent, ipsiusque philosophiam aut Theologiam, hæc Oracula ; cùm verò nondum patefiat, cujas fuerit, aut quotuplex Zoroaster, & constantior fama sit de Zoroastre Persico, quàm Assyrio ; sub capite Persarum Zoroastri doctrinam tractabimus. Recentius invenit, aut se invenisse credidit, nescio quæ monumenta Chaldaica, Johannes Picus Mirandulanus ; quod lætus & exultans Marsilio Ficino explicat his verbis : *Chaldaici hi libri sunt, si libri sunt & non Thesauri. Audi inscriptiones, Patris Ezre, Zoroastris & Melchiar Magorum, Oracula, in quibus & illa quoque quæ apud Græcos mendosa & mutila circumferuntur, leguntur integra & absoluta.*

Mirand.

m. p. 249.

soluta. Tum est in illis Chaldaeorum sapientum brevis quidem & salebrofa, sed plena mysteriis interpretatio. Est itidem & libellus de dogmatis Chaldaicæ Theologiæ. Tum Persarum, Græcorum & Chaldaeorum in illam divina & locupletissima enarratio. Vide, Marsili, quæ insperata mihi bona irrepserunt in sinum. Cur non ego & cornucopiæ jam mihi nactus videar? Magna hæc sunt; sed hi thesauri Chaldaici nondum comparuerunt, & ego tardus assentior non vilis. Certè istiusmodi libri antiqui sunt veluti mortui aut umbræ, de quibus, cum apparere videntur, vix propriis oculis fidentur, multò minùs alienis.

INTEREA dolendum maximè periisse opus Berosi, sacerdotis Babylonii; qui non tantum res civiles Assyriorum, sed etiam Philosophicas scriptis mandarat. Ita Josephus testatur contra Apionem. Lib. I.

Βηρωσὺς ἀνὴρ Χαλδαῖος μὲν τὸ γένος, γνῶσιμος δὲ τοῖς περὶ παιδείαν ἀναστροφόμενοις, ἐπειδὴ περὶ τε ἀστρονομίας, καὶ περὶ τῶν Χαλδαίοις φιλοσοφούμενων, αὐτὸς εἰς τὰς Ἑλλήνας ἐξήνεγκε τὰς συγγραφάς. Præterea, cum mos fuerit istorum temporum, Historias universales, vel etiam suæ gentis antiquitates, ab ipso ortu rerum, & à quâdam Cosmogoniâ, auspicari: tam ab hoc Beroso; quàm à Nicolao Damasceno, quorum uterque historiam Assyriacam scripsit, doctrinam istius gentis de

rerum

rerum Originibus, sperare liceret. Idque eo magis, quòd ex Josepho, aliisque constet, Archæologias Philosophicas suis historiis utrumque intexisse.

Suid. in
Voc.

Laert. in
Procem.

Id. in vit.
Democr.

JULIANI etiam, pater & filius, Chaldæi, quædam de sacris Chaldaicis commentati sunt, juxta Suidam. Et in ejusdem Juliani historiam Chaldæam quatuor libros scripsit Porphyrius. Denique Græci, qui de Magis eorumque doctrinâ scripserunt, quod à pluribus factum est, de Chaldæis proculdubiò non pauca interferebant. Et λόγον Χαλδαϊκὸν speciatim scripsisse fertur Democritus. His autem deperditis omnibus, de philosophiâ Assyriacâ vix superest quod adjici possit ad pauca illa excerpta quæ dedimus ex Strabone & Diodoro : adeò res ipsas & rerum certitudinem loci & temporis longinquitas abolevit. Relictis igitur Assyriis, motum Imperii & Literarum sequamur ad Persas.

C A P. V.

De Persis, eorūque Magis.

PERSARUM sapientes dicti erant *Magi*; nomen quidem illis cum aliarum gentium Orientalium sapientibus commune; nam apud Arabes, Assyrios, Indos, aliosque, erant Magi: sed præ cæteris illustres illi Persarum, tam in rebus agundis quàm in rerum contemplatione occupati. Regiis liberis instituentis & educandis præficiebantur. Res palatii & imperii tractabant, unde fraudi illi locus fuit, quâ, clam interfecto regni hærede, unum è suis in folium Persicum sufficiebant. Hinc secuta est, non tantùm Magi illius *ψευδοβασίλεως*, sed aliorum multorum promiscua cædes, & imminuta apud Persas Magorum auctoritas.

PHILOSOPHIÆ studiis operam dabant Magi, perinde ac Theologiæ. Ita Suidas, ^{Voc. μάγοι.} *Μάγοι καὶ Πέρσαις οἱ φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι.* ^{Quodoma.} *Phil-* ^{prob.lib.p.} *lo* itidem, *Τὰ φύσεως ἔργα διερευνώμενοι πρὸς ἐπί-* ^{678.} *γνωσιν ἀληθείας.* Idem testatur Dion Chrysostomus, ^{Orat. 49.} *Τῆς φύσεως ἦσαν ἔμπειροι, καὶ τὰς θεὰς εἰδισκῶν ὡς δὲ διερευνεύειν.* Ubi conjungit utriusque

D

triusque

Id. ibid.

Lib. 2.

triusque disciplinæ studia & opera. Ità etiam Laertius, μάγος πεί τε θεωρίας θεῶν διατείσθην καὶ θυσίας καὶ εὐχὰς - - ἀποφαίνεσθαι τε περὶ τῆς ἐσίας θεῶν καὶ γενέσεως, ἧς καὶ πῦρ εἶναι καὶ γῆν καὶ ὕδωρ· hæc γενέσεως θεῶν, idem est ac Græcorum Theogonia, quâ mundi & elementorum ortum sub Deorum nominibus, explicabant; eâque à Barbaris desumptam esse vel hic ipse locus indicare videtur. Præterea, Mundi *periodos* & renovationem docuerunt. Denique, si ab his hausit Pythagoras *Rerum principium syderumque motus*, oportuit eos & Astronomos fuisse & Physiologos. Dicitur quidem à Babyloniis hæc didicisse; cum verò id fuerit tempore Cyri, in Babylone tunc erant Persæ. Libenter tamen credo, spoliatis imperio Assyriis Medisque, Chaldæos philosophos sub dominio Persarum adhuc substituisse. Porphyrius ait à Chaldæis, & speciatim à Zabtrato, hæc didicisse. Pythagoram, Ἐν τῇ Βαβυλῶνι τοῖς τ' ἄλλοις Χαλδαίοις συνεγένετο, καὶ πρὸς Ζάβρατον ἀφίκετο, παρ' ἧς, &c. τὸν γὰρ περὶ φύσεως λόγον ἤκουσε, καὶ τινες αἱ τ' ὅλων ἀρχαί. Zabtratus ille (quod nomen variè à variis effertur) Assyriusne fuerit vel Persa, quis clarè enodabit? Agathias eundem esse innuit cum Zoroastre, Zaradumque appellat, οὗτος δὲ ὁ Ζωράστρος, ἥτοι Ζαρεθδης (διττὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἡ ἐπωνυμία) ὁπνίκα μὲν ἤκουσε, &c. ἐκ ἑνὸς σαφῶς διαγνώσκει. Theodoretus Zaradan appellat, &

& gente Persam. Certè Apuleius dat Serm. 9.
de Leg.
Flor. l. 2. Magos Persarum Pythagoræ in Doctores, & præcipuè Zoroastrem, omnis divini arcani antistitem. Quare satis patet, non tantum res sacras & civiles curasse Magos, sed etiam naturæ principia & leges perquisivisse.

MAGORUM princeps & coryphæus erat Zoroaster; ut multi testantur authores: sed in hujus Zoroastri vel Zoroastro- rum historiâ parum conveniunt. Alii unum, alii duos, alii multos constituunt. Nos, qui veterum sapientum dogmata & doctrinas quærimus, tanquam partem optimam & desideratissimam historiæ Philosophicæ, cæteras eorum condiciones aut circumstantias minùs anxie expendimus: sed inter multa confuse dicta ab antiquis circa Zoroastros, constare videtur primò, duos fuisse, minimùm, Zoroastros, utrosque sapientiæ nomine & doctrinæ magicæ, celebres; alterum Chaldæum, aut Bactrianum, cujus plures authores meminerunt; alterum Persam vel Medo- Persam, de quo non dubitatur. Secun- dò, constare mihi videtur, horum duo- rum res, ætates, dogmata, patrias, scripta, alia, sæpe confundi & permisceri, tam ab antiquis quàm à recentioribus; id quod solet alias contingere in rebus aut personis Synonymis, sive Diis gentium, sive viris illustribus; dum temporis ve-

vetustas & scriptorum incuria, ex rerum similitudine, errorum & confusione inducunt. His autem relictis, quæ scripta aut scriptorum fragmenta reliquerit Zoroaster, aut jam supersint, paucis videamus.

DE Hyftaspe & Osthane, quorum meminere plures, nihil dico: cum de iis nihil certi, de eorum dogmatibus nihil prorsus, reperiam.

ELEMENTA, Sydera, Cælum, pro Diis habuerunt Persæ. E Syderibus autem Solem, ex Elementis Ignem, venerati sunt maximè: atque Jovis nomine intelligunt, τὸν κύκλον πάντα τῶ ἐξ ἑαυτῶ, *universum cæli ambitum*. Alunt ignem perennem & immortalem in Pyratheis: ut postea Græci in suis Prytoneis; & Romani in Vestalibus: Hebræi etiam in Templo sacrum ignem jugiter nutriebant; Ægyptii pariter, aliæque gentes, hoc elementum singulari honore prosequuntur. Hic Persarum ignis, ab Am. Marcellino dicitur *Ignis ille cælitus delapsus, apud Magos sempiternis focolis custoditus*. Porphyrius Diis proximum facit, aut simillimum, (θεοῖς γὰρ καὶ τὸ πῦρ ἀθάνατον φυλάττομεν ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὃν μάλιστα αὐτοῖς ὁμοιωτάτον.) Stoici denique ipsum Jovem, in quem omnia resolventur. Hæc Theologia, cum Physica sit, à proposito nostro non alienam esse duxi.

Lib. 23.

Περὶ ἐποχ.
l. 2.

QUIN

QUIN & totus Persarum cultus, si reliquarum gentium superstitionibus confectur, Philosophicus dici meretur. Hujus compendium habes apud Herodotum, Lib. 1. c. 131, 132.
his verbis : Πέρσαι δὲ διὰ νόμοισι πιόισι χρεώμε-
ται. Ἀγαμέμνων μὲν, καὶ ἑνὲς, &c.

Porro ritus quibus utuntur Persæ, tales esse comperi. Neque statuas, neque templa, neque aras extruere consuetudo est : quinimò hoc facientibus insaniæ tribuere, ob id (ut mea fert opinio) quod non, quemadmodum Græci, sentiunt Deos more hominum esse natos, aut hominum similes. ἀνθρώπων
Φύας. Moris habent, editissimis quibusdam conscensis montibus, Jovi hostias immolare : omnium gyrum cæli Jovem appellantes. Soli, Lunæque sacrificant, & Telluri, Igni, Aquæ atque Ventis. Hisque solis sacra faciunt jam inde ab initio. -- Sacrorum autem ritum circa hos jam dictos Deos hujusmodi quondam instituerunt. Persæ quippe sacrificaturi, nec aras erigunt, neque ignem accendunt prorsus, sed neque libamentis utuntur, aut tibiis, coronisve, aut molis. Verùm ut quisque Divis hisce sacra facere statuit, in locum mundum victimam sistens, deum illum implorat, myrto potissimum cinctam gestans tiaram. Sacrificans verò, non pro se solo privatimque vota nuncupat, sed communiter universis Persis benè precatur ; imprimis quidem Regi ; & inter omnes

*Persas, ipse qui sacra facit, comprehenditur. Ubi verò carnem victimæ minutatim conscidit, eamque elixavit, herbam substernit quàm mollissimam, maxime trifolium. Huic impositis carnibus, Magus astans, THEOGONIAM accinit. Quam illi habent pro sacro carmine aut incantatione. Ita coluerunt Deos Persæ, præ cæteris populis, castè, & sine fūco. Scio nonnulla narrari aliter de Persis à Strabone, sed vel diversas eorum sectas respicit, vel diversa sæcula. Illud notatu dignissimum est, quod, inter faciundum sacra, Magi cecinerint Theogoniam. Quæ aliud esse non potuit quàm carmen de *Mundi origine*. Dixerat enim antea quos Deos habuere Persæ: nempe corpora cœlestia, elementa, partes & regiones Universi. Deorum igitur Persicorum ortus, est horum corporum, cœlestium & elementarium: sive Cœli, Syderum, & Tellûris, ortus. Quæ est vera Theogonia antiquo-barbara. Quam quidem postea Græculi, qui Deos ἀνδρωποποιεῖς fingeant, in Deorum suorum genealogiam crassam convertêre. Sed de his fatis: redeamus ad Zoroastrem.*

DE Oraculis Chaldaicis, quæ Zoroastro tribuuntur, jam dictum est. Memoratur ultra à Plinio, *vicies centum millia versuum à Zoroastro condita fuisse,*

isse, & ab Hermippo exposita. Arabes^{Pocock. spec. Hist. Arab. El-macin. Hist. Arab.} prætereà referunt Zoroastrum tradidisse librum Magis, duodecim voluminibus constantem, *quorum singula corium Taurinum integrum implerent*. Hæc volumina, opinior, ritus sacros & antiquæ magiæ fontes continebant. Denique, Suidas recenset plures Zoroastri libros, *de Gemmis, de Prædictionibus Astronomicis*, & quatuor libros, *περὶ τῆς φύσεως, de Naturâ*: quos cæterorum omnium dispendio libens redimerem. Nam, siquid erat scientiæ solidæ in istoc Mago clarissimo, illius fundamenta in hisce de Naturâ libris jacienda essent. Hæc autem omnia pro deperditis habemus, si unquam extiterint; & quæcunque sub Zoroastri nomine apud nos venditantur, vel planè Apocrypha & Pseudonyma sunt, qualia notantur ab aliis: vel adeò nihil eximii continent, aut supra vulgarem Philosophorum disciplinam; ut, si genuina essent, apud me minuerent viri illius famam & dignationem. Ex ipsius genuinâ Philosophiâ fragmentum unum conservavit nobis Plutarchus, ex Theopompo; Alterum Porphyrius, in *antro Nympharum*, ex Eubulo. Tertium, sed minùs mysticum, Eusebius, ex libro sacro Persico; quem ipsius esse Zoroastri voluit. Atque hæc pauca, cum nonnullis sententiis dispersis, maximè apud au-

De Is. &

O sir.

Præp.

Evan. l. 1.

c. 7.

thores Platonicos, magni Zoroastri sunt exiles reliquæ.

Lib. 3.

Diog. in
proöm.

Agath. lib.

UTI Magorum Persicorum origo & prima tempora sunt incerta, ita de eorum fine & exitu non una & constans est sententia. Cum dolum facinusque, occupati à Magis Imperii, ulcisci voluerunt nobiles Persæ, Smerdis & sociorum ipsius cæde non contenti, in omnes promiscuè Magos sæviebant; idque tanto impetu, ut, referente Herodoto, nisi noctis interventu cohibiti, neminem Magorum reliquissent. In rei etiam memoriam *Μαγοφονία* instituerunt, festum solenne Persarum: quo die nulli Magorum fas erat prodire in publicum. Hinc imminutam fuisse Magorum dignitatem apud Persas facile est conjicere, non autem extinctam progeniem; hæc enim ætate posteriores erant Hostanes & Hytaspes, famigerata nomina: constatque mansisse Magos usque ad Alexandri tempora, à quo tandem hos, unà cum Imperio Persico, nonnulli deletos esse volunt. Neque adhuc his penitus assentior: nam sicut occupato à Persis imperio, non protinus interierunt Chaldæi, (eorum enim meminit Ctesias tempore Darii, cum de ipsius sepulchro visitando ageretur) ita nec à Græcis occupato, extincti sunt Magi; sed suis adhuc sacris præfuisse videntur usque ad tempora Heraclii, qui *Περσῶν* Persica,

Perſica, lucos, ignem ſacrum, totamque cultûs illius ſupelleſtilem peſſundedit. Huic autem religioni paulò poſt ſucceſſit Mahometana; in quâ jam hærent, extinctâ omni antiquâ ſcientiâ, occæcati Perſæ.

Hæc de Magis: quorum doctrina & hiſtoria non ita difficiles eſſent explicatu, niſi jam periſſent illius argumenti ſcriptores præcipui. Quales fuere Hermippus Plin. lib. 30. c. 1. Smyrnæus, qui, circa Ptolomæi Euergetis tempora ſcripſit *de Magis*. Pallas etiam, referente Porphyrio (*περὶ ἑποχ.* lib. 2. & lib. 4.) *Mithræ myſteria* optimè collegit & explicuit. Euſebius (*præp. Ev. p. 42.*) Oſtanis Oſtateuchum citat. Lib. 11. adv. Jov. περὶ εποχ. lib. 4. Phot. Bibl. Cod. 81. Adhæc Eubulus, incertæ ætatis author, hiſtoriam Mithræ & Magorum, multis libris conſcripſit, ſecundum Hieronymum & Porphyrium; & diverſos eorum ordines diſtinxit. Prætereà Theodorus Mopſueſtenus tres libros compoſuit, *περὶ τῆς ἐν Περσίῃ μαγικῆς*. Denique authores quos citat Laertius in hoc argumento, nempe In procem. & Plin. ut ſupra. Hermodorus Platonius, Ariſtotelis Magicum, ſive, juxta Suidam, Antiſthenis aut Rhodonis, quod de Zoroaſtro tractavit, perierunt. Et Zanthus Lydus, qui Clem. Alex. Strom. 3. Magica ſcripſit, & Magorum à Zoroaſtro ſucceſſionem & ſeriem, juxta Laertium, deduxiſſe videtur. Citat prætereà in eodem argumento Laertius Sotionem
de

de successione, Dinonem de rebus Persicis, Eudoxum, Theopompum, Eudemum Rhodium, & Clearchum Solensem. Qui omnes desiderantur. Hi veteres authores si extarent, melius edocui essemus quæ vera fuit Zoroastri & Magorum Philosophia, quam omnis antiquitas celebravit. De Persis hactenus.

C A P. VI.

De Arabum & Phœnicum historiâ literariâ.

APERSIS ad Arabes & Phœnices pergamus; utrosque antiquæ sapientiæ famâ præclaros. Sapientiæ Arabicæ æternum monumentum reliquit Jobus, Mose ipso antiquior: Nobilis Arabs, φιλόθεος ἔ φιλανήθης, cui triplex æs circa pectus integerrimum, quod nulla Sathanæ tela unquam perfodere potuerunt. Virtutis heroicæ & infractæ fortitudinis exemplum. Hunc nulla adversa, neque corporis mala, neque bonorum damna, neque ira cœli & charissimorum liberorum cædes, mente solidâ excusserunt. Non tantum sæviebant hostes, sed etiam exani-

exanimabant amici ; & , quod ingenuis probisque gravissimum est, simulatæ pietatis, occulti criminis, læsi Numinis, postulabant. Ille, rupis instar, immotus stetit ; neque Deum, quem novit Optimum Maximum ; neque seipsum, recti conscium, incusare voluit. Quantum possit Religio naturalis, magnum & memorabile exemplar.

Qui plura desiderant circa eximiam hujus viri pietatem, & in singulis ferè Christianæ Religionis præceptis sanctam vitæ morumque cognationem, adeat Eusebium de Demonst. Evang. lib. i. M. p. 10, & c. 5. & 6. ubi hæc omnia figillatim 14.

percurrit. Interea, non gravabor adjicere illustrissimi viri Encomium quod occurrit apud Suidam. Ἰωβ ὁ μέγας ὄντως ἐκ-
 εἶνθ' ἡ γενναῖθ' τῆς ἀληθείας ἀγωνιστής· ὁ πρῶτθ'
 ἀνοίξας τὸ γυμνικὸν ἐκείνο, ἡ μέγα ἡ παγκόσμι-
 ον σάδιον· ὁ τὸν ἀντίπαλον πάσαις ταῖς κατὰ βα-
 λὼν, ὁ μέχει ἡ ἥδ' ὀσείων τὰς πληγὰς, ἡ τὰς μάλω-
 πας εἰσδεξάμενθ', ἡ μέναις ἀήτητθ' ὁ σκολήκων
 πλήρης, ἡ σεφανίτης· ὃν ἐδὲ θάνατθ' ἴχουσε κατα-
 σρῶσαι, ἡ κονίσαι τὰ ὀπίθεν, ἀλλ' ἔπ' ἔσηκεν ὥσπερ
 πρὸς ἀνδρίας ἀπερίτρεπλθ', ἢ ἀκμὼν ἀνήλατθ', δι-
 ἔλε τῷ βίῃ κατὰ παλαιῶν, ἡ καταρτάων τὸν ἀντικεί-
 μενον. Οὗτθ' πρῶτθ' κατεπάλαισε τὸν διάβολον· ἔ-
 τθ' ἠεὶ κατὰ τῷ πίκρῳ νίκης τρόπαια, ἐ νέμεα ἡ
 ὀλύμπια, ἰδιμιά τε, ἡ πύθια, ἡ ὅσα ἐλληνικοὶ διακωμ-
 ωάζουσιν λόγοι, ἀγανίζομενθ', ἀλλὰ περὶ παίδων, ἡ
 κτήσις,

κτήσεως, καὶ βοσκημάτων, καὶ θεωρίας, καὶ πίσις
 τῶν βίβων διαγωγῆς, καὶ πτωμάτων οἰκίας, τάφους τὰς
 αὐτὰς, καὶ πολυάνδρεια τῶν αὐτῶν παίδων γεγεννημένας
 ὁ καρτερόψυχος δεσπόμενος, ἕς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ
 ὥρᾳ ἐπὶ τῆς θεωρίας ἐναυχεμένους καὶ συνεδρίοντες κα-
 τήσῳσι σωρηδὸν ὁ παμμίαρος ----- καὶ ἐδὲ μίχρει
 τέτων ἢ λύσσα καὶ βασιανία ἠρκέσθη τῶν ἀντιπάλων, ἕως
 αὐτὸν τῷ ἀθλητῇ γυμνὸν ἐπὶ κορείᾳ ἐκκαλεσάμενος,
 καὶ κατὰ σικτον ὅλον τοῖς ἔλκεσι, καὶ πλήρῃ σκολήκων ἀ-
 περγασάμενος, θέαμα φεικτὸν τε, καὶ ξένον ὅλη τῇ
 ὑφ' ἡλίου κατέσπεν, ἔπειτα ἐπὶ τοῖς ὀδύσι δαρδιάσπων,
 καὶ τῇ γλώσῃ λικμώμενος ὅλον τὸ σῶμα τῶν μάρτυρος,
 μέχρως ὅτε τῷ ἦσαν ἐφ' ἑαυτὸν ὁ παμμίαρος ἐπισπά-
 σατο, καὶ τῷ αἰσχύνην τέλεον ἐκληρώσατο. Hæc lon-
 giuscula sunt, sed quæ debentur tanti
 viri meritis & memoriæ.

Cap. 38.

PRÆTEREA Arabem nostrum fuisse
 virum πολυμαθῆ καὶ πολυίστορα, & naturalis
 scientiæ peritum, ex ipsius historiâ liqui-
 dō constat; hanc, φυσιολογίαν ὅλης τῆς κτίσεως
 continere, ait Suidas; certè tam dogmata,
 quàm præcepta Noachidarum, in illis
 commentariis reperiuntur, & ex modo
 quo celebratur ab iis Telluris origo, ip-
 siusque in Diluvio dissolutio, quæ in se-
 quentibus explicanda sunt, manifestum
 est, utrisque Doctrinam arcanam calluif-
 se illius scripti authorem primum & Ara-
 bicum. Dico authorem primum & Ara-
 bicum; quisquis enim fuerit qui hoc opus
 in hodiernam formam digessit, nisi totum
 fictitium esse velimus, materiam operis
 ex

Cap. VI. *Archæologia Philosophica.*

45

ex adversariis Arabicis, de vitâ Jobi, necesse est deprompserit. Neque id dissimulavit author, nam multos reliquit Arabismos in opere suo, qui fontem sapiunt & originem unde deducti sunt.

PRIMUM hoc esto monumentum sapientiæ Arabicæ, & vetustissimum; nulla enim gens, ex quo perierint Enochi prophetiæ, monstrare potest antiquioris aut æquævæ sapientiæ specimen; cum non sit dubium, res Jobi tempora Mosaica præcessisse; adeoque Literarum usum, & Scripturæ: prætereà, notitiam Syderum, historiæ naturalis non pauca, & denique, veri Dei cultum, ante natum Mosem in Arabiâ obtinuisse. Et quoad literas & disciplinam, eas, ad *Solomonis* usque tempora, inter Arabes floruisse, fide dignum erit, si Reginam Shebam, quæ Solomonem visum venit, Arabicam credamus: 1 Reg. x. prout ex multis indiciis colligitur. Hæc autem, cum exierit regno quasi ad certamen literarium; nempe ad tentandam sapientiam Solomonis, si famæ par esset & expectationi; argumento esse potest, sapientiæ studium, isthoc sæculo, tam in Aulâ regiâ, quàm in scholis Arabicis, viguisse, in laude & vincendi gloriâ ambiciosum. Suppetit etiam aliud, ni fallor, & recentius, in sacris literis, sapientum in Arabiâ argumentum, vel exemplum: Magos intelligo, qui Jesum infantem

vene-

venerunt adoratum ex Oriente; hoc enim de Arabiâ libens interpretor, cùm idem senserint ex Patribus plures, atque hoc ipsum subindicari mihi videatur à Prophetâ, Psal. lxxii. 10. cùm psalmum illum propheticum ultimò respicere Messiam, certum sit. Dona etiam quæ afferebant, soli Arabici opes erant; atque *μάγοι ἀπ' ἀνατολῶν* eandem gentem notare videtur ac קרני כני filii orientis, Job. i.

3. Quin Orientis nomine vulgò appellari à Judæis Arabiam, notat probatque Grotius. Denique, ut nullus inde restet scrupulus, non tantum Persarum sapientes dicebantur Magi, sed per totum ferè Orientem nomen illud obtinuit, ut videre est apud Lucianum & Plinium; & speciatim Hippocum, Arabem, inter Magos numerat Plinius. Bilhamum etiam, quem rex Moabitarum consuluit contra populum Israëliticum, (Numb. xxii.) sive Magum dixeris, sive Prophetam, ex eodem hoc ordine fuisse, verisimile est.

Μακροβ.
Plin. lib.
25. 2. lib.
30. c. 1.

Maimon.
Mor. Nev.
Part. 3. c.
29.

INTER Arabes populos, memorabiles erant Zabii vel Zabaistæ (iidem, ut mihi videtur, cum Sabæis aut eorum sacerdotibus) gens perantiqua, & suo more religiosa. In horum fide & cultu aiunt Judæi primitus educatum esse Abrahamum: sed postea, ut unum verum Deum coleret, ab iis secessisse, atque dogmata eorum impugnasse. Præterea, Moſen in legibus

legibus suis formandis Zabiorum mores
& ritus maximè respexisse, vult Maimo- Ibid.
nides; ideoque Legislatore suo antiqui-
orem facit gentem istam, & dignam, unà
cum Ægyptiâ, quam in consiliis suis in-
tueretur, ut eorum contagia effugeret.
Inter hos nunquam defuisse Magos, five
pristini moris philosophos, verisimile est:
& non tantum libros pervetustos & tra-
ditiones jactant, sed etiam se Noachidas
esse gloriantur, & *fundamentum eorum*
religionis esse religionem Noachi. Hanc
quidem puram coluit Jobus, eorum con-
terraneus aut confinis: illi autem impu-
ram, idololatriâ & inquinamentis magi-
cis pollutam; colebant enim Solem &
Lunam, & genios indigenas; referente
Philostorgio. Atque eò respexisse vide-
tur Jobus, cum se, Arabem, purgat à
Solis & Lunæ cultu, Cap. xxxi. Ver.
26, 27.

Hott. Hist.
Orient. p.
169, 171.
ex Beidavo
& Kessæo,
script.
Arab.

Boc. Geog.
lib. 2. c.
26.

QUARE æquum esse videtur ut admit-
tamus, apud Arabes fuisse genuinos No-
achidas & degeneres; ex illorum nume-
ro erant Jobus, cum suis amicis & cog-
natis; ex horum autem numero Zabii,
aliique Arabes. Nam Arabes genera-
tim magnam cum Noacho conjunctionem
affectant asseruntque, & gentis suæ origi-
nem ab ipso deductam etiamnum in ge-
nealogiis ostentant. Indigenas à Joctano,
advenas ab Ishmaele, repetentes. Ho-
rum

rum utrumque genus quædam Dogmata Noachidarum retinuerunt, quæ sapientiæ Orientalis videntur mihi radices. Præterea, si ex eâdem patriâ venerint Magi Christicolæ, quid ni credamus per totum hoc intervallum, ab ætate Jobi ad natum Christum, eandem doctrinam, idem Philosophorum genus, rariùs licet, apud Arabes permanfisse; præsertim cùm, aliquot ante Christum sæculis, eò profectus sit Pythagoras, tanquam ad unam è quatuor gentibus præcipuis, quas, ad comparandam scientiam, invisebat.

Porphyr.

de vit. Pyth.

καὶ πρὸς Ἀιγυπτίους ὁ Πυθαγόρας, καὶ πρὸς Ἀραβίαι, καὶ Χαλδαίους, καὶ Ἑβραίους, diciturque versatus esse cum Rege in Arabiâ, (regulo, opinor, Mago) in Babylone autem cum Chaldæis & Zabtrato. Democritus etiam apud Plinium dicitur, Persidis, Arabiæ, Æthiopæ, Ægypti Magos invisisse.

Lib. 25. 2.

HÆC de temporibus ante-Christianis; neque literarum studiis offecisse religionem Christianam supponere licet, quam in illâ gente, forsan iisdem non multum profuit; inter Patres quidem Christianos non memini ullum fuisse Arabem. Et per multa sæcula altum erat

Abulphar. de orig. & mor. Arab. cum notis Pocock. in spec. hist. Arab. p. 164.

de philosophiâ Arabicâ silentium, adeo ut mollioribus studiis dedita, expoliendæ linguæ, pœsi, & orationum compositioni, gens illa ad severiores literas à multis inepta crederetur. Sæculo autem post

Chris-

Christum natum sexto præterito, exortus est Ismalismus, sive Lex Mahometis: & nescio quo fato, cum illâ regione, literarum omnium inimicâ, revixit inter Arabes philosophiæ amor & studium.

Notum est, post ortum Mahomedis, cum novâ religione novum Imperium molitos esse Arabes sive Saracenos, atque miro progressu magnam orbis partem armis suis subjecisse. Eodem tempore, philosophandi studio, quasi redivivo, animati sunt: & cum in Occidentem & Europam penetrâssent, philosophiam Arabibus antea incognitam & inauditam, Græcanicam nempe & Europæam, imbibebunt. Cumque per illa tempora Aristotelis doctrina in Scholis & Academiis Europæis omnium maximè invaluisse, hanc plerumque amplexi sunt Arabes: quam postea magno studio & strepitu ubique propagârunt. Ex iis autem nonnulli in alias Græcorum Philosophorum sectas delapsi sunt, aut ex pluribus mixtam condiderunt. Denique tanto amore flagrabant literaturæ Græcanicæ, & tot eorum volumina ad se transferri & Arabicè verti curabant, ut postea apud Saracenos potius quàm apud Græcos ipsos, quærendi essent Authores Græci. Merito mirari licet hanc gentem triplici œstro simul percitam esse, religionis, belli, & literarum. Quoad priora, infra unius sæ-

Maimon.
Mor. Nev.
Par. 1. c.
69, 71.

De Ling.
Arab. p. 53.

Hott.
Analec.

culi spatium multos magnosque populos sibi subjugaverant; & quoad literas, magnâ contentione & sumptibus ex omnibus locis libros Græcos & Romanos accessi curabant. Addit prætereà Erpenius, *Transtulisse Arabes in suum sermonem nobiliores omnes authores veterum, Ægyptiorum, Persarum, & Chaldaeorum; qui sapientiæ omnis ac scientiæ primi perhibentur fuisse authores.* Sed quoad Saracenos, aut non omnes ceperat, aut statim deferbuit iste ardor: nam cum, captâ Alexandriâ, Johannes Philoponus, qui magnam gratiam apud ducem exercitûs consecutus esset, petiisset, ut libros philosophicos, qui in Bibliothecis Regiis invenirentur, ei concederet; re ad Imperatorem delatâ, comburendos esse iussit omnes, in calfaciendis balneis. Egregium & Imperatorium facinus! quo jam secundò periit Bibliotheca Alexandrina; cum summo damno Reipublicæ literariæ.

Analec.
Hist. Theol.

LIBRORUM Arabicorum, qui supersunt, thesaurus maximus est Bibliotheca Fessana, quæ triginta millia voluminum Arabicè scriptorum continere dicitur. Ex sententiâ autem Hottingeri, qui cum libris Arabicis multum versatus est, vix ullum reperies *annis octingentis antiquiorem; Ismalismo autem & Alcorano nullum; neque Theologum, neque Philosophum,*

phum, neque *Historicum*. Licet verò non adeo antiqui sint hodierni libri, continere possunt multa ex antiquioribus desumpta, & nonnullas primævorum dogmatum reliquias. Avicenna scripsit librum de Philosophiâ Orientali, cujus meminit Tophail in suâ Epistolâ, & se ait etiam ab amico sollicitatum esse, ut de mysteriis ejusdem philosophiæ scriberet. Hi verò, cum viverent ambo multis sæculis post ortum Mahomedis, indicio est, non prorsus exolevisse apud Arabes illius temporis, pristinæ philosophiæ memoriâ; sed ab alienis forsan, magis quàm suis, hauriendam monumentis.

Philos. Autodidac.

QUOAD libros Zabiorum, multos recenset Maimonides: plerumque, opinor, supposititios. Optandum esset maximè, ut Rabbini ille clarissimus, qui, cum magno apparatu, doctrinam Zabiorum instauravit, applicuitque ad interpretandas leges Mosaicas, probatam nobis dedisset antiquitatem, simul & auctoritatem istorum librorum, quos vidit sequiturque in enarrandâ Zabiorum Theologiâ. Nisi enim pertigerint ad tempora Mosaica, & religionem ritusque retulerint Mosi coævus aut antiquiores, his superstructæ interpretationes carent fundamento; quippe iniquum esset, verba Legislatoris ad post-natas superstitiones

Mor. Nev. Par. 3. c. 29.

Abr. Eccl.
Hist. Arab.
e. 12.

propellere & accomodare. Sed hæc obiter. Cætera scripta Arabica quærenda sunt in Bibliothecâ Orientali Hottingeri, & aliorum, qui hanc materiam datâ operâ tractârunt. Denique, quoad Dogmata Philosophica Arabum, Philosophorum secta antiquissima, cujus suppetit memoria apud Arabes, perhibetur illa *Dabritarum*. Qui, tam de Mundi, quàm de Animarum, origine & exitu, malè sensisse videntur. Hunc enim æternum esse volunt, ex utrâque parte: illas ex neutrâ; traduces nempe, & morituras. Unde horum commune scitum erat, *Uteri pariunt, Sepulchra deglutiunt*: quo rerum omnium ortum & interitum denotabant. Ac proinde Philosophos istos primæ antiquitatis titulo inter Arabes, malè ornatos esse censeo: cùm illud ab Aristotele, alterum ab aliis recentioribus, hausisse videantur. Nisi forsan crassè nimis & incorrectè, quod sæpiùs accidit, antiquorum sententias, alii post alios, repetant. Id quidem constat, post Mahometis tempora, sapientiam Arabicam in fabulas & fœditatem degenerâsse. Et nisi extitissent in sacris literis specimina quædam præstantioris indolis inter Arabes, gentem illam in Philosophorum censu vix inseruissem. Constat enim, à multis sæculis, figmentis & allegoriis, ad fastidium usque, luxuriâsse ingenium

genium Arabicum. Sed de his hæc-
nūs.

JAM ventum est ad Phœnices; popu- Phœnices.
los perantiquos, ad imam oram maris
Mediterranei sitos; quorum magnas co-
pias patriâ expulit Dux Israëlitarum Jo-
shua. Hanc gentem cum primis litera-
tam fuisse extra dubium est; ipsæ lite-
ræ horum inventa dicuntur; Græcis sal-
tem authores erant literarum, sub auspi-
ciis Cadmi, ante bellum Trojanum. Nu-
meros etiam invenisse dicuntur & Arith-
meticam; prætereà Astronomiam & Sy-
deralem scientiam; adhæc Nauticam, &
nova per Oceanum itinera. Denique ip-
sam quodammodò Physiologiam, si Posi-
donio creditur, aut modum Philosophan-
di per hypotheses. Imo, ne quid eorum
laudibus desit, omnigenæ philosophiæ di-
vites ait Strabo, *πάσης τῆς αἰτίας φιλοσοφίας ἐν- Lib. 16.*
περίαν πολὺ πλείστην λαβεῖν ἔστιν ἐκ τέτων ὧν πόλεων
loquitur autem de civitatibus Phœni-
ciis.

QUÆ gens uspiam Reipublicæ litera-
riæ incrementis tantum contribuit? Quæ
tot inventorum gloriam sibi vindicare po-
test; aut latius, emissis coloniis, propa-
gavit? Prætereà, Thales & Zeno, du-
arum apud Græcos sectarum principes,
Phœnices erant, aut à Phœnicibus oriun-
di. Neque minùs ad Phœnices, quàm

Porph. in
vit. Pyth.

ad Chaldæos & Ægyptios profectus est Pythagoras, ut scientias Mathematicas addisceret. Denique præceptor Pythagoræ, Pherecydes, in legendis secretis Phœnicum libris, sese exercuisse dicitur: sibiipso præceptor simul & discipulus.

Voc. Φερε-
κυδ.

Ità Suidas, Αὐτὸν δὲ, ἐκ ἐσχληκέναι καθηγητὴν, ἀλλ' ἐαυτὸν ἀσκηῖσαι κλησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία, *Ipsū quidem, de Pherecyde loquitur, non habuisse præceptorem, sed sese exercuisse, comparatis mysticis vel reconditis Phœnicum libris.* In Phœnicum laudes non parum propendeo; sed illud unum tardiùs à me creditur, quod à Strabone fertur & à Sexto Emperico, Philosophum Phœnicem, dictum Mόσχum, Atomorum hypothesein, ante tempora Trojana, invenisse: verba Strabonis hæc sunt, Ἐὶ δὲ Ποσειδώνῳ πεσεῦσαι, καὶ τὸ περὶ τῶν ἀτόμων δόγμα, παλαιὸν ἔστιν ἀνδρὸς Σιδονίου Μόσχου παρὰ τῶν Τρωϊκῶν χρόνων γεγονότῃ.

Adver. Ma-
themat. P.
367.

Nec aliter Sextus, Δημόκειρος δὲ καὶ Ἐπίκλεος ἀτόμους (ἐλεξαν εἶναι τὰ τῶν ὄντων σοιχεῖα) εἰ μὴ πᾶρχαιοτέραν ταύτην δετέον τὴν δόξαν, καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ Στωϊκὸς Ποσειδώνιος, ἀπὸ Μόσχου πρὸς ἀνδρὸς Φοινίκου καὶ λαγομήνην. Vides rem totam in unius Posidonii fidem referri, & de hujus fide utrumque authorem subdubitare: cū itaque Atomorum hypothesein invexisse Leucippum aut Democritum multò plures, & probatoris fidei testes affirmant; & inter alios hujus ipsius Posidonii discipulus

pulus Cicero: his ego libentiùs assentior; maximè, cum idem Cicero huic philosopho falsidici notam adjicere non vereatur: *Quædam etiam Posidonius, pace* L. de Fato. *magistri dixerim, comminisci videtur.*

PRÆTEREA non videtur mihi sapere indolem antiquissimorum temporum iste modus philosophandi per hypotheses & principiorum systemata; quem modum, ab introductis Atomis, statim sequebantur philosophi. Hæc Græcanica sunt, ut par est credere, & sequioris ævi. Durasse mihi videtur ultra Trojana tempora philosophia traditiva, quæ ratiociniis & causarum explicatione non nitebatur, sed alterius generis & originis doctrinâ, primigeniâ & πατερπαεδοτύ. Denique in Phœniciâ Sanchoniathonis philosophiâ nulla occurrit mentio aut memoria Atomorum vel dogmatis atomici; licet de rerum ortu & mundi primordiis disertè agatur, ubi maximè de hujusmodi principiis tractandi locus esset. Quare his expensis, credendum est potius à Posidonio hoc dictum esse, aut negligenter, aut per invidiam; cum non desint in omni ævo qui Inventorum laudes ab authore recenti in antiquiorem rejiciant. Sed pergamus in proposito.

CIRCA Theologiam aut Philosophiam Phœniciam nihil superest, quod sciam, præter illud excerptum ex Sanchoniatho-

Præp. E-
vang. lib. I.

ne quod conservavit Eusebius, ex interpretatione Philonis Biblii. Ejusdem etiam operis Phœnicii, & Interpretis Græci, meminit Porphyrius: qui Tyrius erat, patriâ linguâ dictus *Malchus*. Scripsisse dicitur Sanchoniathon ante tempora Trojana à Porphyrio & Eusebio; quibus astipulatur, in rebus Phœniciis versatissimus, Bochartus. Quoad ingenium viri, si id rectè nobis depinxit Philo, aptissimum habuit ad Philosophiæ studium: dicitur, πολυμαθὴς καὶ πολυπράγμων, καὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς, ἀφ' ἧς τὰ πάντα συνέστη, παρὰ πάντων εἰδέναι ποθεῖν. *Multifariam doctus & curiosus, & præcipuè discendi cupidus ex quibus initiis, aut primordiis, omnia constituta sunt.* Hoc primum maximūque Philosophi officium est, in rerum Origines inquirere. Atque patet itidem ab hoc fragmento authoris, eum imprimis κοσμογονίαν instituisse, sumpto initio ab antiquo Chao. Dein Ἰλὺν primigeniam, tanquam materiam proximam aut seminarium statuisse, unde proveniebant prima rerum stamina; earum scilicet quæ in superficie telluris genitæ fuere. Hæc doctrinæ nostræ prorsus consentiunt, ut suis locis vidimus. Cùm verò hanc physiologiam, ἐκ τῆς κοσμογονίας ταύτης sumpsisse se fateatur, in sequentibus, ubi de Ægyptiis tractabitur, plura quæ huc spectant adjiciemus.

Theor. Tel.
lib. 2. c. 7.

HÆC

HÆC suæ historiæ præmisit Sanchoni-
 athon, more Antiquorum ; qui in histo-
 riis suis contexendis pedem referre solent
 ad prima rerum temporumque initia. Sed
 scripsit etiam seorsim plura philosophica,
 secundum Suidam ; nempe περὶ τῆς Ἑρμῆ
 φυσιολογίας, & Ἀιγυπτιακὴν θεολογίαν. Hæc si
 ad manus nostras pervenissent, circa doc-
 trinam Phœniciam aut sapientiam Orien-
 talem exigua aut nulla esset controversia.
 Desiderantur prætereà qui res Phœnicias
 scripserunt, patrio sermone, Theodotus,
 Hypsicrates & Mochus : Quos Græcè
 transtulit, secundum Tatianum, Chætus, Orat. con-
 tra Græ.
 vel Lætus. Mochum autem illum eun- Ibid.
 dem esse suppono cum Moscho Strabo-
 nis, qui Atomorum dogma invexisse fere-
 batur. Cum Mocho conjungit Jōse- L. I. An-
 tiq. c. 4.
 phus Hestiazum & Hieronymum Ægyp-
 tium, rerum Phœniciarum Scriptores ;
 Μωχός τε καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Ἀιγύπτιος
 Ἱερώνυμος, οἱ τὰ Φοινικικὰ συναξάμενοι, συμφωνῶσι
 τοῖς ὑπ' ἐμὲ λεγούμενοις. loquebatur autem de
 Diluvio & Antediluvianorum longævi-
 tate. Speciatim quoad Hieronymum, di-
 cit eum conscripsisse τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ Φοινικι-
 κήν, *Phœnicum Archaeologias*. Quæ a-
 pud antiquos, res etiam naturales com-
 plecti solent ; idque hoc ipso specimine
 comprobatur. Alii sunt prætereà rerum
 Phœniciarum scriptores ; hi autem in
 re

re nostrâ, hoc est Philosophicâ, maximè desiderari mihi visi sunt. Jam ad alias gentes pergendum.

C A P. VII.

De Hebræis, eorumque Cabalâ.

Infl. l. 4.
c. 2.

SUPER SUNT Hebræi & Egyptii ; inter quos lis esse solet de primatu & antiquitate in re literariâ. Sed quem unquam Græcorum legimus adiisse Judæam ad capiendum ingenii cultum : quem non in Ægyptum descendisse ? unde miratus est Lactantius, quod cum Pythagoras, & postea Plato, alii que amore indagandæ veritatis accensi, ad Ægyptum, & Magos, & Persas usque penetrâssent, ad Judæos tamen non accesserint. Argumentum non obscurum, Gentem istam, tunc temporis, literarum nomine non claruisse. Quoad Origines Judaicas, admodum ignotæ erant Gentibus : quare habiti sunt Judæi à plerisque, aut pro indigenis Ægypti, ex eâdem stirpe oriundis ; aut pro inquilinis vilibus & nullius numeri. Nulla autem gens est, ex toto humano genere, cujus origo & primæva historia tam certò clareque

réque nobis innotescit, ac gentis Judaicæ. Quod sacris literis & commentariis Mo-
saicis integrè debemus.

QUUM autem omnes antiquæ gentes, saltem ex sententiâ nostrâ, sapientiæ cu-
jusdem reconditæ custodes essent, hæc etiam inter Hebræos quærenda esse vide-
tur. Notum est verò in disciplinis Ma-
thematicis aut Philosophicis nunquam præ-
celluisse hanc gentem, neque in cætera-
rum artium studiis, aut id genûs ullo
humani ingenii eximio fœtu. Unde il-
lud acerbè dictum ab Apollonio, Judæos

*ἀφυστάτες εἶναι τῆ βασιλείων καὶ διὰ τῆτο, μὴ-
δὲν εἰς τὸν βίον εὐρημα συμβεβλῆσθαι μόνες.* *Bar-* Jof. cont.
Apion. l. 2.

*barorum esse ineptissimos : ideoque solos
illos, nullum inventum vitæ utile, pe-
perisse.* Quæ autem apud ipsos erant
Scholæ & Academiæ pristinæ, non tam ad
Encyclopædiæ studia, ut solent hodiè, for-
matæ & compositæ erant, quàm ad religio-
nis instituta, & dona prophetica imbi-
benda. Nulla enim gens per terrarum
orbem, nullus populus, tantùm abunda-
bat Prophetis, ac viris cœlesti spiritu tac-
tis, quantum Judæi : ut ipsi solo & cli-
mati vis aliqua divina inhæsisse videretur.

Vid. Seph.
Cosri.

At præter illa effata & oracula divina,
aiunt se conservâsse, a temporibus Mo-
sis, vel etiam ipsius Adami, Doctrinam
quandam arcanam, dictam *C A B A-
L A M*, quæ utriusque mundi mysteria
recludit,

recludit, naturalis & invisibilis ; atque omnium gentium, tam antiquam sapientiam, quàm novam eruditionem, superat.

RESTAT igitur id unicè quærendum quoad literaturam Judaicam, siquid solidi & sinceri extet hodiè, aut unquam extiterit, de hâc doctrinâ Cabalisticâ. Dico, *aut unquam extiterit* ; quanquam enim dubitare non liceat Mosè fuisse virum sapientissimum, & arcana naturæ ac divinæ providentiæ percalluisse ; quantum tamen hujus arcanæ cognitionis Israelitis impertiverit, incertum esse videtur. Certumque est, id, quantumcunque fuit, ex illo tempore multis modis depravatum esse ; & sub nomine Cabalæ, varia ingeniorum figmenta, & nugaces methodos eruendi, nescio quæ, mysteria, à malè feriatis Rabbiniis, suis discipulis quotidie obtrudi.

QUAMOBREM qui tentare cupiunt, siquid supersit incorrupti in Cabalâ Judaicâ, atque à genuinis spuria, a veris fictitia secernere vellent, oportet eos amputare, Primò, Cabalam illam Literalem, vel Numeralem, vel Grammaticam ; quæ ex literis Alphabeti, Divinorum nominum, aut vocabulorum in sacrâ scripturâ, nescio quos sensus arcanos condere & contexere satagit. Sed hujusmodi lusus & argutiolæ longè subsidunt infra dig-

dignitatem Spiritûs Sancti ; quem non tantum eorum conscium, sed & artificem esse, si pro veris habeantur, oportet ut supponamus. Secundò, Magica omnia & superstitiosa refecanda sunt ; quæ ex abusu Cabalæ prognata, cum eâ ipsâ jam sæpius permiscantur. Tertiò, notiones vulgares verbis non vulgaribus prolatae, non sunt habendæ pro verâ Cabalâ. Hoc vitium irrepsit in omne genus literaturæ mysticæ, sub larvâ aliqujus *numeri, symboli, vocis barbaræ, figuratæ aut fictitiæ*, res communes & vulgò notas, cum magnâ pompâ proponere. Quod facile videre est in nonnullis symbolis Pythagoricis, Ægyptiorum hieroglyphicis, Hermeticorum barbarismis, & Cabalistarum quandoque philosophematis. Hisce autem omnibus resectis, exiguum est quod superest de Cabalâ Judaicâ ; cujus jam partes & formam paulatim videamus.

CABALEM igitur, docendi gratiâ, in Nominalem & Realem distinguimus. Hæc res ipsas propiùs attingit, licet obscuriusculè : altera, ut dictum est, occupatur tota in uso mystico literarum, nominum, & numerorum ; adeoque, ex notis Alphabeti, nominibus Dei, sacri textûs literis, syllabis & dictionibus ; numeris denique & numeralibus, mysteria sua exculpit. Nominalis illa distinguitur in tria genera ;

ra ; quæ solent appellari *Gematria*, נִמְטְרִיא, *Notarikon*, נוֹטְרִיקוֹן : *Themura*, תִּמְרוּרָה : Vocabula, quæ plus satis novitatem olent : totumque artificium arguunt figmenti humani. *Gematria* est, quæ, cum diversæ dictiones eundem numerum literis suis exprimunt, unam per aliam secreto modo explicat. *Notarikon*, quo, alicujus vocis aut vocabuli singulas literas, totidem dictiones integras, alterius significationis, connotare observatur. *Themura* denique, est ars transmutandi dictionem unam aut plures in alteram aut alias plures, per literarum transpositionem. Harum rerum exempla habes apud omnes autores qui hanc materiam tractant : (Capnionem, Schinlerum, Rittengelium, Hottingerum, aliosque innumeros :) quæ si perscriberem, lectori essem fastidio. Sed ne forsan injuriâ videar hanc culpam aut has ineptias affingere Judæis, unicam periodum ex Reuclino adjiciam, unde satis patebit, quale sit hoc artificium Cabalisticum : tantique id facere Judæos, ut exinde repetendam esse censeant omnem sapientiam, tam Mosis quàm Solomonis. *Dixit Ramban in Geneseos exordio, quod ejusmodi omne Mosi traditum per portas intelligentiæ, contentum est in lege divinâ Judæorum, vel sensu literali vel allegorico, per dictiones, vel Arithmeticas*

Cab. l. 3.

*meticas supputationes, vel Geometricas
literarum figuras, sive descriptas, sive
transmutatas: vel harmoniæ consonan-
tias ex formis characterum, conjuncti-
onibus, separationibus, tortuositate, di-
rectione, defectu, superabundantiâ, mi-
noritate, majoritate, coronatione, clau-
surâ, aperturâ, & ordine, resultantes.*

*Et per illam legem à divino spiri-
tu adeptus est Solomon omne quod nove-
rat, & sapientiam super sapientiam
omnium Orientalium & Ægyptiorum.*

En fontes sapientiæ Cabalisticæ. Hæc
& hujusmodi, apud nos, sunt puerorum
studia & deliciæ. Referunt enim maxi-
mè Anagrammata, & Chronogrammatif-
mos, & ejusmodi ludicra, qualia sciolis
& semidoctis permittimus, sed nunquam
in censum veniunt sanæ literaturæ aut
sapientiæ. Illud præterea vitio verten-
dum est his *δοκίμοις*, quod in rebus sa-
cris hoc modo ludant & ineptiant. Ma-
teriam tenuem & vulgarem quovis mo-
do tractare, discerpere, convellere, dila-
cerare, transponere, animi exercendi
gratiâ haud vetitum est; sed textui sa-
cro, nominibusque Dei, oportet adhi-
bere reverentiam: in his tamen duobus
potissimum artem suam nugatoriam exer-
cere solent. Quoad nomina divina, in
iis latere mysteria, aut vim singularem,
semper statuerunt Cabalistæ: Tria autem

po-

יהוה

Mor. Nev.
par. 1. c.
16.
שם המ-
פורש

Ib. e. 61,
62.

potissimum ab iis celebrantur Dei nomina; nomen *Tetragrammaton*, nomen *duodecim Literarum*, & nomen *quadraginta duarum literarum*. Quoad nomen Tetragrammaton, notum est ei sanctitatem quandem & venerationem Judæos universim semper tribuisse, ideoque non à populo, sed a Sacerdote tantum, & non nisi in sanctuario, idque tempore solenni, hoc nomen prolatum fuisse. Denotat, ut aiunt, ipsissimam Dei essentiam, qualis est in seipso, sive in statu ante mundano, præcedenter ad omnia ipsius opera externa; ideoque vocari, ut ait Maimonides, *Schem Hammephorash*, *Nomen expositum, quia clarè & citra ullum equivocationem, de substantiâ creatoris docet*. Reliqua autem Dei nomina aliquam virtutem aut excellentiam divinam connotant, ad opera externa referendum. Quoad alia duo nomina, *duodecim*, aut *quadraginta duarum literarum*, quid sint, nullibi memoratur. Sed neutrum eorum fuisse unicum vocabulum, at sententiam, aut sententiolam, quæ totidem literis constabat rectè videtur notasse idem Maimonides. Denique, quæcunque sub hoc capite occurrunt apud Cabalistas, ultra ea, quæ commentatus est R. Moses Maimonides *de nominibus, eorumque potestate*, pro fictitiis

tiis aut pseudomyfticis habeo, quibus immorari haud operæ pretium efferet.

HIS ita notatis de Cabalâ Verbali, æquum effer videtur hanc partem, tanquam membrum inutile aut malè fanum, amputare à cætero corpore. Atque alteram Cabalam, five Cabalæ partem, quam diximus Realem, ad examen rationis adducere : duo funt in Cabalâ Reali, præ cæteris, ut mihi videtur, infignia Capita ; Doctrina Sephiroth, & doctrina Quatuor Mundorum, vel Syftematum. Hæc utramque paginam faciunt & ubique celebrantur in illa philofophiâ myfticâ : ab his igitur, tanquam exemplis primariis, quid de reliquis, minoris notæ, ftatuendum fit, facilè iudicabimus.

SEPHIROTH Cabaliftica funt decem : & in tabulis fuis difponuntur variis modis ; quandoque per modum columnarum, quandoque circulorum, quandoque fub formâ & lineamentis humani corporis, quandoque aliter. Nomina autem funt, Kether, Cochma, &c. Neque refert quo depingantur modo.

Vid. Appa-
rat. in Lib.
Zohar par.

1. סֵפִיר Sephir. Corona.	6. תְּפֹאֶרֶת Pulchritudo.
2. חִכְמָה Sapientia.	7. נִצְחָה Victoria, vel æternitas.
3. בִּינָה Prudentia.	8. כְּוֹד Gloria.
4. גְּדֻלָּה וְחֶסֶד Magnificencia, vel Benignitas.	9. יסוד Fundamentum.
5. נְכוּנָה Severitas.	10. מְלָכֻת Regnum.

EN decem Nomina aut Voces, quas *Sephiroth* appellant, & ubique crepant Cabaliftæ: sed quæ notio, qui sensus subest singulis, parum constat. Communis significatio horum vocabulorum satis nota est: hoc autem in loco nescio quid magni & sacrosancti involvunt, aut involvere creduntur; ac si omnis sapientiæ, tam divinæ quàm humanæ, thesauri, hisce decem capsulis absconditi laterent. Aperi, quæsumus, Thesauros tuos, Mystra Cabaliftice, ut quid intus sit, vide-

videamus; primâ enim facie nihil præferunt singulare aut eximium. Visne ut hæc sint totidem rerum classes & summa genera, quas vulgò appellant Categorias? Sed nimis recens est illa doctrina, neque ad hæc capita revocari possunt rerum omnium cognitarum ordines & multitudo. Visne Platoniam Triadem, vel etiam Christianam hîc occultari? Sed non respondet numerus, neque illud dogma recipiunt Judæi. Vis denique alias naturas divinas, & numero plures, hîc intelligi? vel divinas & humanas, simplices & compositas, superiores & inferiores? Fac tantum ut innotescat vis cujusque Sephiroth clarè & distinctè, nos paratos invenies ad amplectendam veritatem, à quocunque fonte profluentem.

CONSULAMUS igitur, si libet, harum Tabularum expositores, atque etiam Lexica Cabalistica: ut discamus, primò, quid sibi velint Sephiroth in genere & complexim: dein, de singulis quæramus, quid nomen cujusque, quid notio & natura ferant. Per Sephiroth in genere, eorumque grados, Emanationes rerum à Deo, qualescunque & qualitercunque, intelligere videntur. Dico *qualitercunque*, nam indistinctè & confusè hæc omnia efferunt: & non tantum Sephiroth, sed etiam Mundum Aziluthicum, de quo postea: & Adam Cadmon quod appell-

Port. Cœl.
diff. 8. c. 8.

lañt, aliaque, per modum emanationis à Deo provenire statuunt. Sephiroth autem dicuntur, five Numeri, (ex nonnullorum interpretatione) *respectu Infiniti*; sicut enim ab uno numerali profluunt omnes numeri, ita Sephiroth emanârunt ab uno primo Infinito. Hæc præterea nuncupant Ideas & Exemplaria sapientiæ divinæ, & operationis divinæ media aut instrumenta: cum aliis innumeris characteribus incerti significatûs, in quibus repetendis horas malè collocarem. Quare id potius dispiciendum, si in singulis seorsim explicandis quicquam nos clarius doceant.

כתר

PRIMUM Sephiroth est *Kether*, *Corona*: de quo, si *Lexicon Zohar* consulamus, pauca dicuntur, & frigide. Sicut *Corona*, inquit, est *suprema omnium vestium corporis*, sic hic *modus summus* est *Aziluth*, vel *circumscribit Aziluth*. Expositoris autem *Tabulæ Sephiroticæ* hæc sunt verba: *Prima Sephirah* est *circulus Arick Anpin*, i.e. *Longâ facie præditi*, seu *Longammi*, & *coronæ summæ*, quam denotat apex literæ jod nominis *Tetragrammati*. Hæc circa ima emanationis suæ vocatur *Longus* & *Non-ens*, circa summa verò *Infinitum*: In medio, habet tria capita, propter quæ dicitur *Antiquus Dierum*.

Cap.VII. *Archeologia Philosophicæ.*

69

NE scintillam quidem lucis hîc video. Obscura per obscuriora, dubia per ambigua: dum explicari dicuntur, plurimum rerum incertarum accumulatione magis obfuscantur. Sed quò nihil desit aut desideretur in suâ explicatione, varia cognomina & subalternas notiones ejusdem Sephiroth, subnectit Author, his verbis: *Cognomina* ⚡ *subordinata hujus Sephiræ, sunt,* 1. *Lux: nam* אֵין סוֹר *Infini-*
tum, ⚡ אור *Lux, numeris equipollent.*
2. *Causa causarum.* 3. *Color niger.* 4.
Lorum Phylacterii capitis dextrum.
5. *Ehjeh.* 6. *Fons sine fundo.* 7. *Mi-*
sericordiarum Pater. 8. *Aleph mag-*
num. 9. *Timor domini.* 10. *Lux inac-*
cessibilis. 11. *Dies Æternitatis.* 12.
Privatio. 13. *Mens.* 14. *Tredecim*
oracula misericordiæ. 15. *Hic, Ille.*
16. *Nihil.* 17. *Oriens.* 18. *Caput al-*
bum.

EN octodecim notas & characteres primi Sephiroth, ad illustrandum ipsius naturam & virtutes. Ego verò ingenuè fateor, per hæc additamenta aut appendices me nihil plus scire aut sapere. Hoc certè scio, rem quampiam malè definiri aut explicari per metaphoras, allegorias, aliasque locutiones figuratas: multò magis per rationes sibi invicem oppositas & repugnantes. Aiunt autem, ut vides, hoc primum Sephiroth esse *Album, Ni-*

grum, Lucem, Privationem, Nihil. Ecquisnam hinc instructior est à doctrinâ primi Sephiroth? aut certior factus quid negat, quid affirmat, quid in se continet? vera sint an falsa, quæ nos docet, aut docere videtur?

הכמה

QUARE cùm in hoc primo tentamine nihil profecerimus, age, experiamur, si placet, in secundo Sephiroth: si forte illic apertiùs sese explicent Cabalistsæ. Secundum Sephiroth dicitur *Cochma, sapientia.* *Cochma*, inquit Lexicon Zohar, *est initium actuatæ Idealitatis: Caput & principium Aziluth.* Prætereà, in doctrinâ metallicâ, inquit, *Cochma est gradus plumbi, vel salis primordialis, in quo latet plumbum sapientum.* Profit tibi, Lector, hoc quicquid est commentarii, mihi quidem inutilis. Expositorem prætereà consulamus, de cognatis & adjunctis hujus Sephiroth. *Cognomina & subordinata Cochma*, inquit, *sunt,*
 1. *Jah.* 2. *Jod Tetragrammati.* 3. *Principium.* 4. *Primogenitura.* 5. *Voluntas.* 6. *Terra viventium.* 7. *Jesch,*
Ens seu Essentia. 8. *Lux primitiva.* 9. *Triginta duæ Semitæ Idearum.* 10. *Septuaginta legis species.* 11. *Bellum.*
 12. *Judicium.* 13. *Amen.* 14. *Liber.* 15. *Sanctum Sanctorum.* 16. *Informe.* 17. *Profundum cogitationis.* 18. *Cogitatio.* 19. *Formido.* 20. *Eden.* 21. *Oli*

*Olei unctiōis scaturigo. 22. Vinum
asservatum ab orbe condito. 23. Quis.
24. Membrum virile summum. 25. Ver-
bum, seu Oratio.*

DEUS bone, Quæ strues rerum & ver-
borum! sine calce & arenâ: sine nexu,
sine ordine, sine cognatione. Locutio-
nes tralatitiæ, peregrinæ, obtortæ. Ex-
positiones promittunt, afferunt ænigmata,
aut vaga somnia: & dum se profitentur
interpretes, cæcis ambagibus argumen-
tum confundunt. Quid aliud hoc est,
quàm ludibrio habere mentem humanam?
& pro veritate solidâ, rerum umbras aut
nuda figmenta proponere. Si bonâ fide
nobiscum agere velint Doctores Cabalif-
tici, tam in hac suâ Decade Sephiroticâ,
quàm in suo Mundorum quaternione, iis
duo peragenda sunt; Dicendum primò,
quas sequantur rerum notiones generales;
quæ principia, & prima fundamenta cog-
nitionis: nisi enim in his conventum fu-
erit, de reliquis, quæ ab his dependent,
frustra disceptabitur. Nos consuetas &
ubique receptas rerum rationes amplecti-
mur, & quæcunque cadunt in concep-
tum humanum distinguimus, primò, in
Creatum & Increatum, Finitum & Inf-
nitum. Creatum autem quodcunque,
vel est substantia, vel modus substantiæ,
vel relatio. Substantia item dividitur in
Corpoream & Incorpoream: atque hæc

denique in suos ordines & gradus. Hæc est communis semita, seu potius scala intellectûs humani, quâ ab imis ad summa ascenditur, atque itidem descenditur à summis ad ima. Quicquid percipimus, intra hos limites continetur: quoties igitur definiendum est aliquid & circumscribendum, reducitur primum ad suum locum in hâc scalâ, quasi ad suum genus & familiam. Dein, iis signatur proprietatibus, quibus ab aliis sui generis distinguitur. Unde oritur notitia illius rei distincta, & à cæteris omnibus separata.

PRÆTEREA, quum in omni arte aut scientiâ sint quædam vocabula, aut prorsus nova, aut proprii significatûs, ab usu quotidiano alieni; ne novo Lectori fraudem faciant, solent docti, in singulis ferè disciplinis, Lexica aut Glossaria componere: ubi dictionibus notis & explicitis, minus notarum sensus & propositum exprimitur. Hâc methodo perinde utendum erat Doctoribus Cabalisticis, ut de eorum sententiâ constaret. In omni enim scientiâ, ut de principiis & notionibus summis, ita secundo de verbis, eorumque usu & acceptione, conveniendum est. Duo igitur, ut diximus, desiderantur in philosophiâ Cabalisticâ, ut, siquid valeat, necne, dijudicemus: primo, principiorum notitia & consensus, five Scala Logica, ut ita dicam, rerum & notionum:

tionum: dein Glossarium, de vocum & verborum expositione.

SED ut pergamus in proposito examine: placetne ut tertium Sephiroth ordine jam prosequamur? Et dein quartum, quintumque, & sic deinceps. Sed quo duce? aut quo fructu? Hactenus enim operam lusimus in hoc studio, & apud hos interpretes: neque clariora nobis suppeditant documenta in sequentibus, sed quo magis descenditur ad inferiora Sephiroth, eo magis inter nebulas & caliginem sese abscondunt. Vereor igitur nè tædio essem Lectori, si in his tenebris errantem diutius retinerem. Pergamus potius, si libet, ad alterum caput hujus doctrinæ Cabalisticæ, quod de *Quatuor Mundis* instituitur: & periclitemur iterum, si forte in hac parte disquisitio nostra magis ex animo succedat.

QUATUOR Mundi Cabalistici sunt, Aziluth (אצילות,) Briah (בריאה,) Jetzirah (יצירה,) Ashiah (עשייה,) Qui reddi solent *Mundus Emanationis, Creationis, Formationis, & Fabricæ vel Factionis.* Et in horum summitate collocant En Soph (Infinitum) sive, ut alii appellant, Mundum Ensophicum, cæterorum omnium primam radicem. Sed quæ nova Systemata, inquis? Quos novos mundos, invisos & inauditos antea, nobis affers? Mundum Increatum sive Idealem, creatumque

tumque agnoscimus: atque hunc partiri solemus in Corporeum & Intellectualem: neque ullus prætereà rerum universarum ordo cadit in cogitationem aut intelligentiam humanam. Audiamus utcunque quid philosophantur Cabalistsæ, de naturâ, formâ, aut apparatu horum mundorum.

QUOAD mundum Aziluthicum, Lexicon Zohar explicat, suo more, tam in genere, quam in specie, quid per Aziluth intelligendum sit: & ne Lectorem fraudare videamur quocunque lumine, utrumque apponendum duximus. *Aziluth est systema emanantium. Evacuato primùm loco pro mundis, non contingebant se Lux infiniti ambiens, & Lux vacuo immissa: sed Lux infiniti in vacuum illud influebat per lineam, canalemve quendam tenuem. Illaque Lux est principium Emanativum atque Emittens: Lux autem quæ intra vacuum est, est principiatum Emanans; quæ duo non cohærebant, nisi mediante supradictâ lineâ. Dein Aziluth in specie, inquit, denotat systema primum è quatuor Olamoth: quod exinde Aziluthicum dicitur: quale nimirum reperitur post factam Restaurationem, (quam תיקון dicunt) de quo nota sequentia. Decem Sephiroth systematis Aziluthici generalis, sunt decem נקודות seu puncta, quæ primùm*

primum prodierunt è vasis, ad fracturam tendentibus: ex istis facta est Restauratio. Ex primo enim puncto facta est corona Aziluthica, quæ vocatur Arich Anpin: ex secundo & tertio, Abba ve Imma: ex sex sequentibus, redintegratus est Seir Anpin: & ex ultimo formata est uxor ejus.

MANET adhuc mihi incognitus hic mundus Aziluthicus, non obstante hac explicatione generali & speciali. Id tantum capio, per Emanationem factum fuisse ex sententiâ Cabalistarum: ut à fonte flumen. Sequitur Mundus Briathicus sive Bria: quod aiunt accipi vel de creatione hominis; ob multas rationes mysticas, quas piget recitare; vel de *creatione mundi factâ per conversiones & rotationes literarum* אלהים, & אתה, & per unam & ducentas triginta portas, seu modos combinatorios. Gentem cerebrosum! quæ ex conjugatione literarum & syllabarum, ludendo mundos efficit, ut pueri domunculas ex chartis.

TERTIUS Mundus Jetzirah, in libro sic dicto, interprete Rittangelio, est mundus Angelorum; vel, ut inquit ille, *Decem mundi Angelorum qui absconditi sunt ab oculo intellectus corporeo.* Author Philosophiæ Cabalisticæ per mundum Jetzirah intelligit substantias in *subjecto productas, sive Angelos corporibus*

ribus Ethereis indutos. Aitque se ore
tenus à Magistro suo, R. Israele Serug,
accepisse, *quod naturæ Fetzirathicæ*
constent è spiritibus Briathicis, &
corporibus Asbiathicis. Per Mundum
autem Asbiathicum, sive mundum Fabri-
cæ, intelligunt mundum aspectabilem
corporeum. Neque de eâ re lis erit aut
controversia.

EN quatuor Mundos Cabalistarum:
quorum inferiores agnoscimus, superio-
res autem ultra omnem oculorum aut
mentis aciem elati, in vacuis spatiis &
regionibus supermundanis absconduntur.
Absconduntur, inquam: neque enim aut
suâ luce patent, aut mutuatitio lumine
commentatorum. Tam Authores, quàm
Interpretes, rerum umbris decepti, erro-
res suos novorum verborum fucò obdu-
cunt. Quæcunque intelligimus ipsi clarè
& distincte, libenter aliis exponimus,
modo intelligibili: sed cùm scientiam
mysticam affectamus, fingimus mysteria
ubi nulla sunt, vel sonoris & ambiguis
verbis aliquid magni subesse: idque nos
capere quidem, sed nolle tam sacra in
vulgus spargere, credulis persuademus.
Quamobrem, qui latibula quærunt, &
sibi metuunt ab apertâ oratione, semper
mihi suspecti sunt de ineptiis, vel impos-
tunis. Denique, ut finem faciam, inter
legendum hujusmodi scripta, Cabalistica,
Theo-

Cap. VII. *Archæologia Philosophica.*

77

Theosophica, Hermetica, & omne genus Pseudo-mystica, sæpe mihi redeunt in mentem verba Christi, (Joh. iii. 19, 20, 21.) *Dilexerunt homines potius tenebras quàm lucem, quia sunt illorum opera mala. Quisquis enim quæ mala sunt, agit, odit lucem: nec venit ad lucem, nè arguantur opera ipsius. Qui verò dat operam veritati, venit ad lucem, ut manifesta fiant opera ipsius, quòd secundum Deum facta fuerint.* Non nescio, hoc dictum mores hominum respicere & vivendi rationes: sed non minùs quadrat in eumentita veritatis studia, còsque reprehendit tenebriones, qui, subdolis artibus, claræ rationis examen fugiunt.

HACTENUS duo præcipua capita, vel fundamenta, Cabalæ Judaicæ perstrinximus. Sunt prætereà multa alia, his quidem minoris notæ, sed tamen, apud Mystagogos istos, non exigui nominis. Cujusmodi sunt *Triginta duæ semitæ sapientiæ*: de quibus tractat Liber Jetzirah, cum suo commentario. Dein *Quinquaginta Portæ prudentiæ*: per quas Moses, ut aiunt, mirandam suam scientiam adeptus est, & in suo Pentateucho abscondidit, artificio Cabalistico eruendam. Denique multa & præclara mysteria jactant sub titulis Adam Kadmon, Seir Anpin, Arick Anpin, Attika, cum multis aliis.

Sed

Sed me tædet pudetque difficilium nugarum. Et quò te earum etiam tædeat, ingenue Lector, ante oculos tibi ponam Libri nuperi Cabalistici titulum, qui ferè omnes in se complectitur. Scriptus est à R. Abrahamo Cohen, Iirra, ad exponendum Cabalam, sub hoc titulo : שַׁעַר הַשְּׁמַיִם *Porta Cælorum.* In quo Dogmata Cabalistica de En soph, Adam Kadmon, Zimzum, Quatuor Mundis, Nomine Tetragrammato, Revolutionibus Alphabeticis, Avvir Kadmon, Personis Attick, Arich, Abba Viemma, Seir Anpin, & uxore ejus. De Luminibus Cranii, oculorum, aurium, narium, oris, in Adam Kadmon : De partibus Animæ : Literis Tetragrammati : Quaternario, Denario, Sephiris, numeris, mensuris, Pulchris Vestimentis, confractione & lapsu Vasorum, naturâ Vasorum, Radiorum, Lucis ambientis & internæ : De differentiis localibus in Sephiris, & de eo quod dicitur Longum, Latum, & Profundum in Sephiris : De descensu Animæ in corpus : De Sephiris, Akudicis, Necudicis, Berudicis : De restitutione vasorum, de conceptione, generatione, infantiâ, adolescentiâ & usu rationis & Seir Anpin : De Bilance : De superintectione, vel involutione personarum intra se invicem, crinibusque capitis & barba, &c. Philosophicè proponuntur

ponuntur & explicantur. Perlecto hoc titulo, inspectisque capitibus, facilè dices, opinor, cum Apostolo; de Judæis non minùs quam de Gentibus: *ἡ μάταια ὄνησαν ἐν Rom. i. 2.*
τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν. Vani facti sunt in
cogitationibus suis.

QUIN, obsecro, ne graveris, Amice Lector, si unico adhuc exemplo Cabalistarum ingenium ostentamus. Prodiit, haud ita pridem, Liber dictus *Cabala Denudata*: opus laboriosum; in cujus Tomo secundo continentur aliquot Tractatus Libri Zohar; inter Cabalisticos antiquissimi, & autoritate maximi. Author hujus Libri dicitur R. Schimeon Jochaides, circa tempora excidii Hierosolymitani. Hunc referunt vixisse duodecim annos in speluncâ, ab omni hominum commercio segregatum. Ut haberet autem quo vesceretur, creatam fuisse in speluncâ Arborem filiquiferam, atque fontem Aquæ: dein, ne vestes detererentur, nudum sedisse in arenâ, ad collum usque demersum, atque ità totâ die studuisse. Horum studiorum fructus est Liber Zohar: in quo antiqua Cabala reviviscit, & læta mysteriorum seges.

TRACTATUS autem Zohar qui hic exhibentur, sunt, primò ספר חסידות
Liber Occultationis vel mysterii. Secundo,
dò,

Archæologia Philosophicæ. Cap. VII.
 do, *הַסִּנּוּד הַגָּדוֹל* *Synodus magna*. Ter-
 tiò, *הַסִּנּוּד הַקָּטָן* *Synodus minor* : cum
 aliis nonnullis. Exiguus est tractatus
 primus, qui, in secundo, fusiùs explica-
 tur : dein, Tertius est utriusque supple-
 mentum. Non est mihi animus hos trac-
 tatus ad examen revocare, ne læsæ pa-
 tientia à Lectore accusarer : sed in se-
 cundo, tertioque, qui uberiores sunt, E-
 ditor apposuit titulos singulis capitibus,
 unde materiam cognoscere, & pretium
 cujusque æstimare licebit. Tractant in
 genere de *Macroprosopo* & *Micropro-*
sopo : & speciales tituli Synodi magnæ
 hi sunt.

Sect. 1. Ingressus & præloquium.

Sect. 2. De statu mundi Inanitatis.

Sect. 3. De Macroprosopo, & partibus
 ejus : in specie de Cranio.

Sect. 4. De rore seu humiditate Cerebri
 Macroprosopi.

Sect. 5. Ulteriora de cranio Macropr.

Sect. 6. De Meninge Macropr.

Sect. 7. De Capillis Macropr.

Sect. 8. De fronte Macropr.

Sect. 9. De oculis Macropr.

Sect. 10. De naso Macropr.

Sect. 11. De Barbâ Macropr. in ge-
 nere.

Sect. 12. De parte primâ barbæ.

Sect.

- Sect.* 13. De parte secundâ barbæ.
Sect. 14. De parte tertiâ.
Sect. 15. De parte 4tâ.
Sect. 16. De parte 5tâ.
Sect. 17. De parte 6tâ.
Sect. 18. De parte 7mâ.
Sect. 19. De parte 8vâ.
Sect. 20. De parte 9nâ.
Sect. 21. De parte 10mâ & 11mâ.
Sect. 22. De parte 12mâ.
Sect. 23. De parte 13tiâ.
Sect. 24. Conclusio de Macroprofopo.

Dein de Microprofopo.

- Sect.* 25. Ingressus de Microprofopo.
Sect. 26. De regibus Edomiticis.
Sect. 27. De cranio Microprofopi: &
dein in duodecim sequentibus sectio-
nibus cæteras partes Micropr. prose-
quitur, ad
Sect. 39. De corpore Micropr. in ge-
nere, sub statu Androgynæitatis.
Sect. 40. De parte fœmininâ Micro-
prof.
Sect. 41. De membris utriusque personæ
separatis.
Sect. 42. De dissectione masculi & fœ-
minæ, & copula eorum.
Sect. 43. De Judiciis.

Sect. 44. De homine superno.

Sect. 45. Conclusio.

HÆC sunt capita Libri Idræ, Synodi nempe majoris. Sequitur tertius tractatus Synodi minoris, qui eadem ferè capita profequitur per modum auctarii. Extat prætereà in hos tractatus commentarius Cabalistæ, inter recentiores celeberrimi, R. Iizchak Lorjæ. Atque alter è scriptis R. Naphthali Hirtz. Omnes tenebras & obscuritates argumenti, per hæc lumina excussum iri, meritò quis speraret. Sed res malè respondet : luditur adhuc in ambiguis : neque ab Authore primo, neque à commentatoribus definitur quis sit iste Macroprosopus, quis Microprosopus, quos toties crepant : dissequantque, ut vides, usque ad decimam tertiam particulam Barbæ. Sed de Barbâ si quæras, respondet abundè R. Loria, *Barba Macroprosopi est gloria & decus corporis superni. Ejus autem pili dicuntur duri propter magnum defluxum luminis in Microprosopum. Et sicut ex parte cervicis Patrem & Matrem contegunt tredecim cincinni capillorum alborum, qui dependent à capite Macroprosopi usque ad diaphragma ; ut inde fiant capilli Microprosopi ex allisione luminis : ità per mysterium istius barbæ, demittentis radios*

radios suos omnes copulæ fiunt per duas influentias ejus, superiorem & inferiorem, quæ sibi invicem superincumbunt, seu duobus barbæ apices, ad foveam pectoris usque, ad instar maris fœminæ; quæ copulæ inferiores tunc fiunt virtute luminum & cerebrorum, quæ ipsis tribuuntur, per hanc barbam. Dein Microprosopi barba à R. Naphthali ita describitur, *Barba Microprosopi fit ex novem numerationibus, scientiâ, intelligentiâ, &c. quæ ingrediuntur per novem triades, victoriæ, gloriæ, & fundamenti Matris, in quibus semper existunt victoria, gloria, & fundamentum Patris. Et intrant in novem Numerationes ipsius Microprosopi, & ex illis quoque fiunt novem partes barbæ Sanctæ Microprosopi.*

HÆC de Barbâ & Barbulâ. Si præterea de naso, de cranio, cæterisque partibus interrogentur, præclara itidem respondent, & ab omni intelligentiâ humanâ non minùs aliena. *Cum ratione* quandoque *insanimus* omnes: sed est morbus animi Orientalibus communis, *cum Allegoriis insanire*: & Judæis proprius, *cum suâ Cabalâ*. Quis enim novit, si clarè & apertè proposita esset Doctrina Cabalistica, an risum moveret vel admirationem. Id ceterè constat, vel res ipsas, vel modum proponendi esse ridiculum.

Mor. Nev. Par. I. c. 71. SED quid tandem, inquires, omnibus perpenſis, de Hebræorum Cabalâ ſtatuendum erit? Nil habet arcani ſenſus, nil ſapientiæ reconditæ: neque olim habuit? Rabbinorum cordatiſſimus, Moſes Maimonides, ait, olim fuiſſe apud Hebræos de rebus divinis multa myſteria, ſed periſſe: vel injuriâ temporis, & repetitis Gentis iſtius calamitatibus; vel ex eo quòd prohibitum fuit myſteria divina ſcriptis conſignare. Sed audiamus, ſi placet, ipſius verba Latinè. *Scito multas egregias ſententias, quæ in gente noſtrâ olim fuerunt, de veritate iſtarum rerum, partim longinquitate temporis, partim infidelium & ſtultorum populorum in nos dominatione: partim etiam quòd non cuiusvis (ſicut expoſuimus) conſeſſa erant myſteria, periſſe, & in oblivionem deveniſſe. Nihil enim permiſſum erat literis mandare, niſi ea quæ in Libros ſacros digeſta & relata erant. Nôſti enim Talmud ipſum inter nos receptum, olim non fuiſſe in certum Librum digeſtum, propter rationem iſtam, quæ tum paſſim obtinebat in gente noſtrâ: VERBA QUÆ DIXI TIBI ORE, NON LICET TIBI SCRIPTO DIVULGARE.*

HÆC

HÆC est sententia Maimonidis de occultâ veterique Judæorum sapientiâ. Alii antiquam Cabalam in duo capita partientes, Barischith & Merkavah, illic philosophiam naturalem, hinc Metaphysicam intelligi : atque primum in Genesi Mosaicâ, alterum in Ezekielis visionibus, fundari statuunt. Neque ab hac sententiâ abhorreere videtur idem Maimonides. Sed qui hanc viam insis-
tunt, per leves & incertas allegorias, Mosén & Ezekielem ad suas partes & ad sua proposita, contorquent & accommodant. Mihi quidem videtur fieri vix posse ut omni careat fundamento Cabala Judaica : fœdissimè licet à Neotericis corrupta & adulterata. Etiam antiquis Fabulis aliquid subesse, fundamenti loco, plerumque conceditur ; neque verisimile est, è nihilo provenisse famam & existimationem doctrinæ Cabalisticæ, à tot sæculis sermonibus hominum agitata, & à nonnullis omni studiorum contentione cultæ & propugnata. Si veniam damus conjecturis, in illam opinionem facilè descenderem, Antiquam Cabalam *Realem* (nam *verbalis* est figmentum humanum) tractasse potissimum *de Rerum Originatione, & Gradationibus*. Sive de modo productionis aut profluxûs rerum à primo Ente, & earundem rerum gradibus & descensu à summis ad ima. Atque

Ibid. c. 17.

hæc per suos mundos, & Sephiroth : & Personas & portas : per sua lumina & radios, & vasa & receptacula, & cortices aliosque modos, efferunt ; qui veritatis speciem aliquam aut umbram retinent. Neque mirabimur hanc doctrinam nimiam vetustate in fæces degenerasse : nam, præter causas à Maimonide supra memoratas, notum est, Traditiones non penitus intellectas facile perire. Sed ut est ferax ineptiarum ingenium humanum, damnum compensari solet novis additamentis, & multiplici proventu fabularum : quibus, tanquam zizaniis, quæ super sunt bona semina maximam partem suffocantur. Aperte dicam : quicquid veri solidique habuit Cabala Judaica, multas ob causas sensim imminutum aut vitiatum fuit : Doctores autem Hebræi, quò nomen antiquæ Cabalæ & mysticæ alicujus scientiæ gloriam apud se retinerent, quod deperditum erat, suis inventis imaginariis refarciebant ; &, prolapsante tempore, per novos commentatores aliis aliisque superinductis figmentis, tandem tota abiit in confusionem. Quale quid est illa farrago, quam hodiè *Cabalam* appellamus.

DIXIMUS suprâ, id sibi proposuisse antiquam Cabalam, quantum conjecturis assequi licet, ut nobis exponeret Rerum

omnium processum à Primâ Causâ, & earundem in primam Causam recessum. Notandum est enim, credidisse Antiquos, *ex nihilo nihil fieri* : & quicquid est substantiæ, aliquo modo semper extitisse, semperque extitutum. Doctrinam enim de educatione rerum ex nihilo, & reductione in nihilum, Philosophis ignotam, primum invexisse videtur Theologia Christiana : ut apud Stoïcos, Platonicos, aliosque videre licet. Neque in aliâ sunt sententiâ, ut mihi videtur, Cabalistæ : quandoquidem rerum ortum per *Emanationes* à primâ causâ explicant. Quod emanat autem ab alio, præ-existit ; licet sub aliâ forsan specie aut formâ. Loquuntur itidem de retractione rerum in primum Ens, revolutione & restitutione ad primævum statum. Quasi hanc animo concepissent Ideam, primum Ens, sive *En soph*, in se continere omnia : & eandem semper esse Entitatis quantitatem in universo, sive sit in statu creato, sive increato. Cum est in statu increato sive antemundano, Deus est omnia simpliciter : cum autem fit mundus, non augetur quidem Entitatis gradus aut mensura, sed Deus sese explicat & evolvit, per emanationes & effluxus à summis ad ima : quibus constituuntur diversæ rerum cre-

atarum formæ & ordines. Ideoque, sæpe verba faciunt de *Vacuis*, & de *Vasis* & *Vasculis*, quasi ad recipiendos hos effluxus : & de *Radiis* effluentibus : & de *canalibus*, quibus decurrunt & propagantur. Denique, cum Deus retrahit hos radios & resorbet, perit mundus externus, atque omnia iterum fiunt Deus. *Emittis spiritum, creantur : abscondis faciem, perturbantur.*

Idem docent hodierni Brachmanes apud Indos.

DIXI autem, eadem ferè docuisse veteres sapientes, de rerum origine & progressu à Deo : & vicissim de earundem regressu aut resolutione in Deum. Creatio & Annihilatio hodierno sensu, sunt voces factitiæ : neque enim occurrit, apud Hebræos, Græcos aut Latinos, vox ulla singularis, quæ vim istam olim habuerit. Præterea, quoad Philosophos, notum est, in Stoicorum Scholâ præfata dogmata obtinuisse. Aiunt enim illi res omnes, suo modo, participare Deum, animasque nostras nominatim esse *μέγεα θεῶν καὶ ἀπασμάτων* unde Seneca de Animo, *Quid est autem cur non existimes in eo divini aliquid existere, qui Dei pars est.* Et apud Ciceronem dictum est, à *naturâ Deorum haustos animos & delibatos habemus, & decerptos à divinâ mente.* Neque minùs in Deum refundendos esse statuunt, post certas temporum peri-

periodos. *Resoluto Mundo*, ut inquit Epist. 6.

Seneca, & *Diis in unum confusis, Jupiter, paulisper cessante natura, acquiescit sibi, cogitationibus suis traditus.*

Credebant, Universum alternare vices : nunc in Jove, nunc extra Jovem, consistens. Secundum illud Zenonis,

κατὰ χρόνων ποιάς περιόδους ἀναλίσκων εἰς ἑαυτὸν ἢ ἅπασαν ἐσίου, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γινῶν. Deus

secundum quasdam temporum periodos resorbet res omnes in seipsum, & dein easdem ex seipso regeneret.

FACILIS est comprehensu hæc Stoicorum Hypothesis, sed nimis crassa ; ad materiam enim & res materiales omnia restringunt, & per Jovem ipsum nihil aliud intelligunt quàm simplicem Æthera ; in quem resolutum iri totum mundum credunt, denuò rediturum, statò tempore, in formam & faciem Naturæ ; hoc est, in varias corporum formas & rerum ordines, quem Mundum appellamus. Sed ultra vim & ambitum Mundi materialis, alium agnoscunt Egyptii, Orphici, Pythagorici, Platonici : qui tamen omnes, quoad rerum originem & finem, plurima habent Cabalisticis affinia. Deum esse, aliquo modo, omnia ; multoties & multifariam innuunt Platonici ; & per emanationes vel irradiationes sui mundum produxisse. Crediderunt

ve-

veteres, cujuscunque ordinis, quantum mihi constat, *ex nihilo nihil fieri* ; neque aliquid in nihilum reverti posse. Idque non tantum intelligunt de *generationibus* quæ dicuntur, sive de transformationibus rerum aliarum in alias, in mundo jam factò : sed etiam, ut vocibus receptis utar, de Creatione & Annihilatione : quasi antè Mundi ortum, aut post ultimam abolitionem, non essent prorsus nihil rerum essentia, sed haberent semper suum modum subsistendi in naturâ divinâ, licet sine omni distinctione individuorum. Porro, Circuitum quendam instituisse videntur, innumeris sæculis peragendum, inter hos duos rerum universalium maximè diversos ordines : statum scilicet Creatum & Increatum. Et finito mundi curriculo, refusisque omnibus in primam causam, fit quædam ἀποκατάστασις καθολικὴ, & ut ita dicam, Deificatio universalis. Denique, hunc statum rerum Deificum non æternum fore autumant, sed, post immensa æva, novum iterum oriturum esse mundum : atque has fatorum vices & alternationes perpetuò duraturas.

Hæc propterea pluribus exposui, quòd obscura magis elucescunt comparatione rerum, vel similium, vel oppositarum. Neque ulla mihi nota est philosophia aut
hypo-

hypothesis, quæ propius accedit ad Cabalisticam, eâ quæ jam descripta est. Quod si forsan non occurrant singula apud dictos philosophos quæ ad absolvendam hypothesein adjunximus, omnium saltem fundamenta & stamina apud eos reperiuntur; & si perficere voluissent telam suam, & ad exitum perducere, his filis contexenda esset. Dein, quoad Cabalam, neque illa forsan explet omnes partes hujus hypotheseos: cum circa rerum origines multò magis versetur, quàm in earum finibus & periodis explicandis. Sed quæ defunt aut vitiantur, supplenda sunt & corrigenda, secundùm analogiam principiorum, & congruenter elementis Cabalisticis: ut totum opus sibi constet, atque omnibus suis numeris absolvatur. Denique, cum aliquamdiù mecum reputâssem, siquid esset in sapientiâ veterum, siue Græcâ siue Barbaricâ, quod cognitionem aliquam haberet aut similitudinem cum Cabalâ Judaicâ, nihil in utrâvis reperi, quod ipsam specie & vultu magis referre videretur, quàm præfata Hypothesis, de originatione rerum à Primâ Causâ per effluxus & emanationes: & earundem, finito circulo, in suam originem refluxu. Hæc autem mysteria, *de modo ortûs & occasûs Rerum*, in hac infimâ vitâ & umbrâ mortis, ubi jam versamur, captum

captum humanum reverâ superant, atque ideò frustra affectantur. Quod si aliàs tibi minùs placeat hæc interpretatio, neque in his latere existimes Arcanum Cabalæ: esto; ego non contestabor litem. Sed me fines itidem uti meo jure, neque à propriâ sententiâ dimoveri: quæ hujusmodi est, Cabalam Judaicam vel esse somnium sine Interprete, nisi ad hunc sensum convertatur. Et quicquid olim fuerit, hodiè est *instar salis infatuati: ad nihil valet amplius, nisi ut foras abjiciatur.* Hæc de Cabalâ Judaicâ.

N O N me pœnitet, quod diutiùs in hoc argumento moratus sim, cùm ex eo pendeat, quicquid à Judæis afferri solet de rerum divinarum & naturalium cognitione. Nempe nihil celebrant Judæi sapientiæ nomine, præter Legem & Cabalam: & quæ latent in Lege mysteria, vi & ope Cabalæ recluduntur. Neque tamem hæc scripsi ad doctrinam illam refellendam: refelli enim non potest quod in tenebris absconditur: sed ut modum ostenderem, quo in lucem proferri debeat, vel ad æternas tenebras damnari. Intereà ne noceat incautis, & cæco tramite in errores ducat, præmonui, & pro viribus obstiti.

Sapi-

---- *Sapientia prima est,
Stultitiâ caruisse :*

Primusque ad veritatem gradus, *præcavere errores.* Ad quos evitandos, in sapientiæ studio Legis vim semper habeat, *NULLI* Authoritati præter Divinæ: nulli rationi præter claræ & distinctæ, fidem penitus adhibendam esse.

SÆPÊ autem ex ipsa aviditate augendæ scientiæ, in errores dilabimur; vel ob præcipitem animi assensum, ante examen peractum: vel earum rerum cognitioni inhiando, in quibus nullum examen locum habere potest. Nempe quæ viribus nostris attingi nequeunt, neque ullo lumine, vel à naturâ nobis dato, vel cœlitus admissio. Hujusmodi sunt speculationes illæ de Mundo Angelico, ipsiusque apparatu. In quot summa genera, & subalternas classes distribuitur Hierarchia cœlestis: quid agunt, quæ loca habitant. Facile credo, plures esse naturas invisibiles quàm visibiles, in rerum universitate: pluresque Angelorum ordines in cœlo, quàm sunt pisces in mari; sed horum omnium familiam quis nobis enarrabit? & gradus, & cognationes, & discrimina, & singulorum munera? Harum rerum notitiam semper ambiit ingenium humanum, nunquam attigit.

attigit. Theologi Ethnici multa philosophantur circa mundum invisibilem, Animarum, Geniorum, Manium, Dæmonum, Heroum, Mentium, Numinumque & Deorum. Ut videre est apud Jamblicum de mysteriis Ægyptiorum, apud Psellum & Plethonem in Chaldaicis, & passim apud Authores Platonicos. Hos etiam imitati sunt ex Christianis Theologis nonnulli, circa Angelorum ordines: & Pseudo-Christiani Gnostici, sub Æonum & Deorum nominibus, multa confinxerunt in hac materiâ. Denique Cabalistsæ, in suo mundo Jetzirathico, myriades Angelorum lustrant, sub Ducibus Sandalphone & Metatrone; prout istarum rerum studiosis notum est. Sed ad quid valent hæc omnia? Quid sinceri solidique habet hæc Philosophia Seraphica? Non sum nescius, mundi An-

Col. i. 16. gelici meminisse Apostolum Paulum, &
Eph. i. 21. in eo distinxisse plures ordines & classes.

Sed in genere tantum; de his non philosophatur; nihil speciatim docet aut disputat: quinimò reprimendos esse censet eos, tanquam vanâ scientiâ inflatos, qui in hæc incognita & inscrutabilia temerè sese ingerunt. Juvat utique, non diffiteor, quandoque in animo, tanquam in Tabulâ, majoris & melioris mundi Imaginem contemplari: ne mens affuefacta hodiernæ vitæ minutiis, se contrahat

hat nimis, & tota subsidat in pusillas cogitationes. Sed veritati interea invigilandum est, modusque servandus, ut certa ab incertis, diem à nocte, distinguamus. Sapientis enim est, non tantum, ea quæ sciri possunt, scire: sed etiam, quæ sciri non possunt, discernere & discriminare.

Huic dissertationi de Judæis finem imposituro, venit mihi in mentem Essenorum sive Essæorum, pervetustæ, celebrisque olim Sectæ, apud Judæos: qui priscorum Philosophorum speciem præ se ferebant, ipsosque Brachmanas institutis & vitæ ratione imitari videbantur. Horum meminerunt Authores varii. Plinius, subridens, ex pœnitentibus & pertæsis humanæ vitæ cœtum illum compositum ait, neque unquam defecisse per aliquot annorum millia, licet ἀγνων καὶ ἀσυννοίαςον. *Gens sola, inquit, Esseni, in toto orbe, præter cæteras, mira. Sine ullâ fæminâ, omni venere abdicatâ, sine pecuniâ, sociâ Palmarum. In diem ex æquò convenarum turba renascitur, frequentantibus, quos vitâ fessos, ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ità per seculorum millia, (incredibile dictu) gens æterna est, in quâ nemo nascitur. Tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentiâ est. Argutè dictum, si minus verè. Horum Philosophorum* vivam

Jos. cont.
Ap. lib. 1.

Hist. Nat.
lib. 5. c. 7.

Quod om-
nis probus
liber. & de
Vit. Con-
templ.
& in Apol.
pro Jud.
apud Euseb.
Item Jos.
Ant. lib.
18. c. 2 &
de Bel. Jud.
lib. 2. 12.

vivam imaginem depinxit Philo Judæus :
vitamque eorum exhibuit, illi simillimam,
quam duxerunt olim in Paradiso innocui
parentes: & nos iterum ducturi sumus,
Deo volente, in novâ Terrâ Futurâ.
Onerosum esset totum Philonis de hâc
re sermonem adducere: sed, quod huc
spectat maximè, quid de Philosophiâ sen-
serint, ita paucis enarrat. Φιλοσοφίας ὅ, τὸ
μὲν λογικὸν, ὡς ἐκ ἀναγκῆς εἰς κτῆσιν ἀρετῆς, λογικῶς
θήσεται· τὸ δὲ φυσικὸν, ὡς μεῖζον ἢ κατ' ἀνθρωπίνην
φύσιν, μετ' ἐρωτέρωθεν ἀπολιπόντες, πλὴν ὅσον αὐτῇ
περὶ ὑπάρξεως Θεῶ, καὶ τῆς παντὸς γενέσεως φιλοσο-
φεῖται· τὸ ἠθικὸν εὖ μάλα διαπονῶσι, &c. *Phi-
losophiæ partem Logicam, ut parandæ
virtuti non necessariam, relinquunt ver-
borum captatoribus. Physicam verò, ut
humano captu majorem, rerum subli-
mum curiosis: eâ parte exceptâ, quæ
de existentia Dei, rerumque ortu, phi-
losophatur. In morali autem se stre-
nue exercent, &c.* Pauca habent, ut
vides, in philosophiâ naturali, sed gra-
vissima, capita: de Deo nempe, mundi-
que ortu. Sed quâ ratione Mundi Ori-
ginem exposuerint, aut quatenus à Mose
discesserint, non indicat Philo. Neque
plura suppetunt, quod sciam, apud au-
thores, Essenorum dogmata physica:
modò ea adjunxeris, quæ, ex illorum
mente tradit Josephus, de Animarum im-
mortalitate & futuris Paradisis. Reli-
qua

Bel. Jud.
lib. 2. 12.

liqua in suis Libris Sacris, quorum ille ^{Ibid.} meminit, occuluerunt: & quærenda sunt maximè apud Brachmanas. Apud Brachmanas dico: cùm illorum esse propaginem Essenos, ex Clearcho notârit Josephus. Ità enim Clearchum intelligo, ^{Cont. Ap. lib. 1.} non Judæos in genere, sed Scholam Essenicam derivatam esse à Bragmanicâ. Quod ex cognatis moribus & institutis non malè arguitur.

HACTENUS de Judæis; de quorum Theologiâ & Philosophiâ integrum tractatum conscribere apud se constituerit Josephus: ut patet ex proœmio ad Anti- ^{Philœtiam opus non dissimile scripsisse dicitur, Phot. B B. cod. 104.} quitates suæ gentis. Hunc tractatum, si absolutum salvumque haberemus, quid valuerint in Scientiis Judæi, usque ad sua tempora, unico intuitu constaret. Ex illo autem tempore, uti pericere funditus Esseni, ita Cabalistæ magis magisque degenerârunt: & doctrina illa, per tot manus tradita, & per tot sæcula, tanquam vinum sæpius transfusum, tandem in vappam desiit. Id quod pluribus argumentis aliunde constitit, & ex eo denique persuaderi possit, quod hi Authores, cùm de rebus clarioribus & notitiæ nostræ subjectis philosophantur; ut de naturâ Animæ, de Cœlis, aut aliquâ parte mundi corporei; vel planè aberrant à scopo, vel nihil supra vulgus doctorum sapiant. Quantillum itaque

H

me-

merentur fidei, cùm de rebus sublimioribus, & humano ingenio inaccessis, obscura, ambigua, & ambagiosa oracula profuerunt? Sed de his satis, & de Literis Judaicis.

C A P. VIII.

De Ægyptiis, & multifariâ eorum Literaturâ.

TANDEM ad Ægyptios perventum est. Qui in secundis tertiisque stare meruissent, si cuilibet genti locum suum aut secundum temporis ordinem, aut dignitatis, dedissemus. Populus enim Ægyptius & perantiquus est & percelebris sapientiâ; quorum utrumque id testari possit, quod inter laudes & ornamenta Mosis numeretur, eum Ægypti sapientiam calluisse. Hæc igitur erat neque Mose posterior, neque viro illo maximo indigna. Præterea, ad magnificandam sapientiam Solomonis; superasse dicitur sapientiam Orientalium, atque *omnem sapientiam Ægyptiorum*; quo planè innuitur, Ægyptiacam illam fuisse illustrem, quâ major in comparatione nominari non poterat. Hæc à sacris testibus. Idem testantur affatim Græci, non verbis

tan-

Act. vii. 22.

1 Reg. iv.
30.

tantum, sed re & operâ: eorum enim præstantissimi, quod suo loco explicabitur, Ægyptum petebant, tanquam Philosophorum scholam, & diviniore literaturæ fontem. Romani denique, Ægyptios *omnium Philosophiæ disciplinarum parentes*, atque *solos divinarum rerum conscios*, nuncupabant. Qualis autem fuerit, & quotuplex illa sapientia Ægyptiaca, pluribus dicendum est.

Macrob.
Som. Scip.
lib.1. c.19.
Saturn. lib.
1. c.14. &
lib.7. c.13.

GEOMETRIA ab Ægyptiis inventa fuit, secundum communem sententiam; atque primùm occupata in dimetiendis & definiendis agris, quorum terminos auctus Nilus quotannis confundebat. Huic autem causæ vel occasione si artem coævam statuant, arguit summam scientiæ Ægyptiacæ antiquitatem. Sed ut nulli genti, nulli ævo, nimium attribuamus, facile credo hanc antiquam Ægyptiorum Geometriam, non solertem & profundam fuisse, ad omnes magnitudines Geometricas & subtiles Theorias, qualiter est hodierna, protensam; at in Geodæsiâ, quæ dicitur, aliisque documentis practicis quæ vitæ commoda spectabant, substituisse: & quemadmodum olim Plato distin-

Herod. in
Euter.
Diod. Sic.
lib.1. Laert.
procem.
Strab. lib.
16, & 17.
Plato in
Phædro.
Achil. Tati-
us ad Arat.
Phoen.
princ.
Jamb. de
vit. Pythæ
p. 144.

InEpinom.
P. 990.

it Ἀστρονόμος & Ἀστρονομία, ita hinc distinguendum esse videtur inter γεωμέτρους & γεωμετρίας, quales fuisse antiquas gentes, initiatos scilicet, non Mystas in hac disciplinâ, illud argumento esse videtur, quod

Laert.

Pythagoras, qui eas omnes inviserat ad corradendam à singulis scientiam, cum redux in patriam, *virtutem lateris oblongi in triangulo rectangulo ad cætera comparati* ipse excogitasset, maximum duxit & Hecatombe dignum inventum. Neque minùs Thales, qui Geometriam in Ægypto didicit, inventâ circuli & trianguli adscriptione vel inscriptione, gaudio emotus Diis Bovem immolasse dicitur. Cum verò hæc simpliciora, pulchra licet & perutilia, in Geometria Barbaricâ non repererint, frustrâ quis in eadem quæsiisset theorematum magis operosa, methodosque Analyticas, quæ posteris innotuere: & quæ Græcorum ingeniis, in hac materiâ præclaris, potissimum debemus.

Plat. in
Epinom.
Arist. Me-
taph. I.
Laert. pro-
cem.
Diod. lib. I.
Achil. Tat.
ut supra
Manil.
Astron. I.
In Euter.

Lib. I.

ASTRONOMIA etiam dicitur Ægyptiorum inventum à plerisque; quam, fere-
no cælo, innubi & impluvio, adjuti, cæ-
teris gentibus prius & foelicius exercue-
runt. Non nego tamen aliis hanc lau-
dem attribui, & maximè Babylonis; à
quibus Syderum scientiam didicisse Græ-
cos innuit Herodotus; uti Geometriam
ab Ægyptiis: *δοκέει δέ μοι ἐντεῦθεν γεωμετεῖν
εὐρεθεῖσα*, de Ægypto loquitur & inunda-
tione Nili, *ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν πόλον μὲν γὰρ
καὶ γινώμονα, καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης παρὰ
Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες*. Diodorus autem
ipso Babylonios, cum suis artibus, tra-
duces

duces facit Ægyptiorum; atque ad exemplum Ægypti, sacerdotum ordines & scientiarum studia instituisse: verba ipsius apponam, οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ φασὶ καὶ μετὰ ταῦτα ἀποικίας πλέσας ἐξ Ἀιγύπτου κατὰ πᾶσαν διασπαρῆναι τὴν οἰκουμένην· εἰς Βαβυλῶνα μὲν ᾧ δ' ἀγαγεῖν ἀποίκους Βήλον τὸ νομιζόμενον Ποσειδῶντος εἶναι καὶ Λιβύης· ὃν παρὰ τὸ Ἐυφράτην ποταμὸν καθιδρυθέντα, τὰς τε ἱερεῖς καταστήσασθαι παρὰ πλησίον τὰς κατ' Αἰγύπτου ἀτελεῖς, καὶ πάσης λειτουργίας ἀπολελυμένους, ἃς Βαβυλώνιοι καλεῖσι Χαλδαίους· τὰς τε παρατηρήσεις τῶν ἀστρων τὰς τε ποιῆσαι, μιμημένους τὰς παρ' Αἰγυπτίοις ἱερεῖς καὶ φυσικὰς, ἐπὶ δὲ Ἀστρολόγους. Quæ ita reddit interpretes; *Plurimas etiam postea ex Ægypto colonias in orbem terrarum disseminatas esse, dicunt. In Babylonem Belus, Neptuni & Libyæ, ut creditur, filius, coloniam duxit; & delecta apud Euphratem sede, Flamines, pro more Ægyptiorum, impensis & oneribus publicis exemptos, instituit; quos Chaldaeos Babylonii nominant. Hi stellas, sacerdotum in Ægypto, Physicorumque & Astrologorum exemplo, observant. Recte videtur Cicero utrosque populos in hac re conjunxisse; Ægyptii & Babylonii, inquit, in camporum patentium aquoribus habitantes, cum ex terra nihil emineret quod contemplationi cæli officere posset, omnem curam in syderum cognitione posuerunt.*

Lib. 1. de
Div.

Ego lites illas de primatu literaturæ inter gentes, aut primâ scientiarum inventionem, parvi facio; cum easdem à pluribus simul inventas esse nihil impediat; atque nostrâ magis intersit scire, qui auxerint adjuverintque scientias, quousque perduxerint, & quæ monumenta aut dogmata, quorum ope in iisdem excolendis proficere liceat, posteris reliquerint. Quod autem de Geometriâ Barbaricâ diximus, idem ferè de eorum Astronomiâ dicendum esse censeo, eam non accuratam fuisse, aut universalem. Sapiebant Astronomiam veteres, ut Plutarchus ait, de Numâ Pompilio, ἡ ψαλὸς ὅτι καὶ τῆς περὶ τὴν ἑρᾶν περιγραφεύς, ὅτε ἀκρίβως, ὅτε παντάπασιν ἀθεωρήτως. Quædam cœlorum phænomena observabant, sed observatu faciliora; fixarum ortus & occasus, errantium periodos & revolutiones; &, in usus Genethliacos, quibus nimium indulgebant, Zodiaci partes, & Planetarum aspectus. Præterea æquinoc̄tia & solstitia, aliaque ad anni formam explicandam necessaria. Et quidem, si rem rectè assequor, *Agriculturæ, Genethliacæ, & Calendarii* rationibus, eorum Astronomia, aut unice, aut potissimum, inserviebat. Planetarum Theorias, artis illius partem maximè operosam, penetrâsse veteres, aut complexos esse, non constat. Hypotheses motuum cœlestium primus Eudoxus constituisse dici-

dicitur; atque tabulas motuum, primus Ptolomæus. Methodos illas & artificia hypotheseon & calculorum Astronomi-
corum facile credo à Græcorum ingeniis provenisse; minori in studiis apparatu utebantur antiqui, saltem antiquissimi.

DICES forsan & Babylonios & Ægyptios plurimorum sæculorum observationes cœlestes apud se habuisse; rectè, sed quales? prodeant & se monstrent: de phænomenis manifestis, qualia jam attulimus, institutas esse dicimus, aut de Eclipsibus præteritis? præteritis dico, neque enim mihi constat, aut Ægyptium, aut Assyrium Astronomum Eclipsin Solis futuram suâ arte unquam annunciâsse; ob id celebratur Thales, quod Eclipses primus prædixerit, neque hanc illi laudem, quod sciam, Barbarorum quisquam præripuit. De Babyloniis testatur Diodorus, eos nihil accurati scivisse de Solarium Eclipsium calculis, *περὶ ὃ τῆς κατὰ τὸ ἥλιον ἐκλείψεως, ἀθενεστάτας ἀποδείξεως φέροντες, ἐπὶ πλεονῶσι περιλέγειν, ἐδ' ἀκρεβῶς ὑπὲρ αὐτῆς παραγράφειν τὸς χρόνους.* Has nec prædicere, nec earum tempus definire, audent.

Laert.
Cicer.
de div. lib.
1. Plin. lib.
2. c. 12.
lib. 2. m.
fol. 117.

Hæc autem circa Astronomiam Barbaricam notavimus, non tam ex historiâ & certis testibus, quàm quod consequentia sint ad res notiores, neque aliunde redargui possunt. Non me latet semel at-

Lib. 1. fol.
73. & fol.
46. m.

In Tim.
Plat. lib. 1.
p. 45.
Laert.
procem.

que iterum innui à Diodoro exactam rerum cœlestium scientiam & observationes accuratas habuisse Ægyptios; sed hoc comparatè ad cæteras gentes intelligo; cum sine geometriâ & telescopiis harum rerum accurata scientia vix & nè vix haberi poterat. Cæterum his non obstantibus, verum mundi systema antiquis innotuisse, syderumque tam errantium quam inerrantium naturam & materiam, verisimile est; atque hinc suam doctrinam de mundi formâ, & de corpore Lunari, quod Ἀντίχθονα appellat, sumpsisse Pythagoram. Cum eandem Lunam appellarent Ægyptii αἰθερίαν σελήνην, teste Proclo: & τὴν αἰθερῆς πύρρειαν dixerint, quod de Fixis intelligo. Hujusmodi summaria doctrinarum capita, quæ faciliè & paucis tradi poterant, ad dogmata πατερπαροδία referre licet; sed methodos practicas & artes instituendi calculos ad hypotheses particulares, hæc & quæ ab his dependent, cum traditionibus commodè transferri nequiverint, defuisse in veteri Astronomiâ non sine ratione creditur.

Diodor.
lib. 1.

HÆC de Geometriâ & Astronomiâ Ægyptiorum. Musicam etiam & Medicinam coluisse dicuntur: rectè, sed more Antiquorum, sine rerum Theoriâ. Medicina eorum fuit maximâ ex parte περὶ λακίμη, facili methodo instituta; & in condiendis quidem cadaveribus, quàm in curan-

curandis corporibus magis studiosi fuisse videntur. Illud autem singulare de iis refert Herodotus, quod pro singulis mor-^{Lib. 2.} bis & partibus affectis singuli essent me-^{c. 84.} dici; hic oculorum, ille dentium, alter alvi curam habebat, atque ita de cæteris; neque alter alterius provinciam ingredi ausus sit. Unde, necesse est, scateret regio illa medicolis. De Chemicâ, quæ Ægyptiis etiam à nonnullis ascribitur, nihil habeo quod dicam; cùm eâ de re fileant authores antiqui, & quæ afferri solent à recentioribus, incertâ authoritate, conjecturis, & interpretationibus, aut dubiis monumentis, niti videantur. Quoad Musicam, dicitur quidem Her-^{Diodor.} mes invenisse tres differentias tonorum, *acutum, gravem, & medium*; atque etiam Lynam trichordem. Sed, referente eodem Diodoro, arcebant viros à discendâ aut exercendâ musicâ Ægyptii, quod eorum animos nimis emolliret. Multis post Hermetem sæculis Pythagoras fertur invenisse rationes harmoniæ ex malleorum ictibus in officinâ ferrariâ; hæc illi magis profuit ad hanc artem quàm tota Ægyptus, aut longa per Orientem peregrinatio. Atque, ut nemini suum invideamus, Græcis accepta referri debent harum scientiarum, ac ferè reliquarum omnium, forma & dispositio: in earum autem causis Physicis indagandis, quæ
ultima

ultima est perfectio, adhuc laboratur. Hisce verò jam relictis, ad Physiologiam Ægyptiorum, quò maximè tendit dissertatio nostra, accedamus.

Cum Physiologiâ autem conjunxere Antiqui Theologiam suam; ac cum de rerum ortu & naturâ differebant, de Diis etiam & eorum origine tractare soliti sunt. Quare apud eos *Cosmogonia*, *Theogonia*, *Theologia*, idem ferè valent; atque hæc omnia Philosophiæ nomine jam complectimur. Quid senserint Ægyptii de rerum origine nobis explicuit Diodorus Siculus libro primo; nempe ex confusâ elementorum massâ, quod Græci postea Chaos dixerunt, mundum sublunarem formatum esse asseriebant. Atque primam Telluris formam, Sacerdotes Thebani,

Præpar. E-
vang. lib. 3.
c. 11.

ut ex Eufèbio discimus, voluerunt esse Oviformem. Dein, quoad mundi sublunaris interitum & rerum exitum, duplicem esse statuebant, per Aquam & Ignem; quod à Sacerdote Ægyptio apud Platonem refertur. Et ἀποκατάστασις, periodósf-

In Tim.
Orig. cont.
Cels. lib. 5.

que Mundanas, cum primis docuerunt.

Denique, cœlos & totam rerum compagem quod spectat, systema mundi quod appellamus Pythagoricum, omnium antiquissimum esse, & ab Oriente deductum, nihil dubito; hoc autem inter Mystas reservato, alterum magis perccebuisset verisimile est.

Et

ET reverà quæ fuerint dogmata Ægyptiorum, & quid alios docuerint, ab eorum discipulis, philosophis Græcis, rescindendum esse videtur; qui, ut notum est, relictâ patriâ, Ægyptum petere solebant ad adipiscendas literas altiores. Itâ, exempli gratiâ, si Orpheus suam physiologiam, perinde ac sua sacra, ab Ægyptiis hauserit, in eâ non vulgare specimen habemus sapientiæ Ægyptiacæ; cum & Chaos, & transformationes Chaûs, & Telluris primævæ formam; eum nôsse & explicuisse constet; ut in sequentibus videbimus. Plerumque autem in expendendâ & indagandâ philosophiâ Barbaricâ, erramus, vel minoris, quàm par est, eam esse ducimus, cùm hujus aut illius phænomeni particularis explicationem quæsitum imus apud barbaros philosophos. Non enim id agebat philosophia illa antiquissima, ut rerum singularum examen institueret; frustra quæres apud Priscos unde suas vires habeat Magnes, aut unde suos colores cœlestis Iris: quæ sit materia Ignis: quales Aquæ particulæ: aut quantus compressi aëris impetus? Non rerum istarum satagebat prisca sapientia, sed in Phænomenis *MUNDANIS*, ut ita dicam, & quæ totam naturam afficiebant, occupata fuit. Quæ rerum *Origo*, quæ *vicissitudines* & *periodi*, quis *supremus exitus*? Hæc si quæras
ab

ab antiquis, responsum feres. Sed ad Ægyptios nostros redeamus.

QUEMADMODUM apud Persas Zoroaster, ita apud Ægyptios nominatissimus est Hermes Trismegistus; uterque rerum divinarum & humanarum scientiâ celebris, sed utriusque memoriam quandam, potius quàm historiam, tenemus. Pro eodem habeo Ægyptiorum Thoyth, Sanchoniathonis Thautum, Platonis Theuth, & Druidum Mercurium. Sed quis fuerit, quando vixerit, quos libros exararit, hæc inter ignota aut incerta numeranda esse censeo. Virum fuisse maximum, atque tempora Mosaica præcessisse, illud monstrare videtur, quòd, ex communi consensu veterum, fons esset & author sapientiæ Ægyptiacæ, quàm Mosem edoctum esse legimus; ideoque Mose priorem statuit Eusebius in suo Chronico. Quoad libros Hermetis, qui circumferuntur sub ipsius nomine supposititios esse, rectè monuerunt & monstrarunt viri eruditi. Is, qui dicitur Asclepius, ab Apuleio, ut fertur, latinè traductus, cæteris habetur antiquior, & nonnulla forsan Ægyptiaca retinet. Immanis erat Librorum Trismegisti numerus, referente Jamblico: nempe ex Seleuci fide & computo, *duæ myriades voluminum*: ex Manethonis autem, *sex chiliades, quingenti & viginti quinque, supra*

Apud Euseb.
In Phædr.
& Phileb.
Cæs. com.
6.

Casaub.
Exer. 1.
Sec. 11.

De myst.
Ægyp. c. 1.
Sec. 8. c. 1.
2.

pra tres myriades. Hic sudant viri docti in expendendâ hâc librorum mole: alii versus intelligunt, alii papyri folia, alii oratiunculas & breves sermones. Ego Clementis Alexandrini computum libentius amplector, qui quadraginta duos numerat Hermetis libros, eorumque Catalogum & argumenta exhibet. Consule locum, si placet: ubi obiter processionem antiquo-barbaram Sacerdotum Ægyptiorum, non sine voluptate, videbis. Hos Hermetis libros, si unquam extiterint, longa dies jam fustulit è medio. Ex iis, quæ nuncupantur τὰ γενικά, de principiis rerum generalibus tractabant, adeoque non exigui erant momenti. Præ cæteris autem dolendum est mihi Hermetis Cosmologiam, cujus meminit Philo Biblius, periisse; unde ea quæ commentatus est Sanchoniathon de *mundi origine*, & quæ Diodorus de eâdem materiâ, ex mente Ægyptiorum traducta esse videntur. Sed de his plura in sequentibus. Denique, quot fuerint Hermetes, quis primus, quis secundus, & quâ ratione distinguendi sint, non discussio: neque enim nomina & personas quærimus, sed res & dogmata; & probe novi, in id genus disquisitionibus quàm facile sit ad incerta prolabi.

HÆC hætenus: Quâ ratione antiquæ gentes barbaræ, quæ dicuntur, & potissimum

Strom. 6.
p. 633.

Euseb.
præp. Ev.
li. 1. c. 10.
p. 34.

fimum Ægyptii, sapientiam suam acqui-
 siverint, infra erit dicendi locus: quo-
 modò autem retinuerint & conservarint,
 non inutile erit, coronidis loco, hîc paucis
 exponere. Notum est, inter Ægyptios,
 scientiarum & disciplinarum studiis sa-
 cerdotes, omnium maximè, operam na-
 vasse; neque tantum religionis & rituum
 sacrorum, sed philosophiæ etiam curam
 & custodiam iis esse demandatam: οἱ δὲ
 ἱερεῖς καὶ φιλοσοφίαν ἥσκον, καὶ ἀστρονομίαν, inquit Stra-
 bo, l. 17. Unde præceptores Pythago-
 ræ, Platonis, & Eudoxi, in Ægypto, tot
 Sacerdotes nominantur; & Pythagoras
 dicitur literas accepisse ab Amasi, Æ-
 gyptiorum rege, ad sacerdotes, ut ex-
 tero literaturam Ægyptiacam ambienti
 faciliores essent aditu. Ità sacerdos erat
 qui miranda illa & Græcis inaudita, So-
 loni retulit, de Atlantide primævâ: &
 sacerdotes Memphi, ubi Vulcani Tem-
 plum, Philosophos Memphiticos appellat
 Diodorus, cum eorum sententiam de for-
 mâ tripartitâ Telluris & incrementis Ni-
 li recitat. Quid plura addam in re notâ?
 Discipulorum suorum, ex Græciâ adven-
 tantium, catalogos retinent & ostentant
 sacerdotes Ægyptii, referente Diodoro
 Siculo; οἱ γὰρ ἱερεῖς τῶν Ἀιγυπτίων ἰσχυροῦσιν ἐν τῷ
 ἀναγεγραφένῳ τῷ ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ἀγαλαῖαν πρὸς
 αὐτὰς Ὀρφέα τε καὶ Μωσαῖον, &c. πάντῃ δὲ τέτῳ
 σημεῖα δεικνύουσιν, τῷ μὲν εἰκόνας, τῷ δὲ τόπων, ἢ κατα-
 σκευασμάτων

Diod. Sic.
l. 1.

Chærem.
apud
Porph. de
abst.

Clem. Alex.
Strom. 1.

Porphyr. de
vit. Pyth.

Tim. Plat.

l. 1. v. fin.

σκηνασμάτων ὁμωνύμους περσηρείας. *Atque horum omnium ostendunt quædam signa aut monumenta, quæ imagines, quæ desumptas è regionibus aut operibus denominationes.* Denique horum sacerdotum collegia erant & sedes in pluribus per Ægyptum locis; sufficit illud Heliopoli notare ex Strabone, teste oculato. *Ἐν ᾗ τῇ Ἡλιούπολει καὶ οἰκὸς εἰδομένων μεγάλαι, ἐν οἷς διέτριβον οἱ ἱερεῖς· μάλιστα γὰρ δὴ ταύτην καπικίαν ἱερέων γρονθῆναι φασί, τὸ παλαιὸν, φιλοσόφων ἀνδρῶν, καὶ ἀστρονομικῶν, ἐκλέλοιπε δὲ καὶ τῶτο νυνὶ τὸ σύστημα καὶ ἀσκήσεις.* Ἐκεῖ μὲν ἔν εἰς ἡμῖν ἐδείκνυτο τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως προεσῶς, ἀλλ' οἱ ἱεροποιοὶ μόνον, καὶ ἐξηγῆται τοῖς ξίνοις ᾧ περὶ τὰ ἱερά. *Hic ait se vidisse domicilia in quibus egerant Eudoxus & Plato, qui per tredecim annos, ut fama erat, cum his sacerdotibus versati fuissent. Sed ut pergamus.*

*HANC suam sapientiam partim columnis partim libris sacris inscriptam, conservabant Ægyptii. Hæc paucis ignota sunt: neque tantum Ægyptii, sed aliæ etiam gentes antiquissimæ columnis insculpere solebant res ad posteros transmittendas. Nota est de columnis Sethianis ante diluvium narratio Josephi; quem penes sit fides. Sed de Babyloniiis certior est memoria, unde observationes Chaldæorum circa Eclipses desumpsisse Callisthenem probabile est. Epigenesque, apud Plinium, ait, *Babylonios**

Lib. I. c. 4.

Simpl. in
l. 2. de cæl.
l. 7. c. 56.

Septin-

septingentorum & viginti annorum observationes Syderum, coëtilibus laterculis inscriptas retinuisse. Præterea ex columnâ Babylonicâ descripsisse dicitur

Clem. Alex.
Strom. I.

Democritus sermones suos morales. At cæteris omnibus celebriores sunt Hermetis columnæ in Ægypto, quarum meminere plurimi & probatissimi authores. His aiunt Mercurium doctrinam suam antiquitus inscripsisse, eandemque expositam & elucidatam, Mercurium secundum multis libris complexum esse. Id saltem constat, ex his columnis multa desumpsisse & Philosophos Græcos & & Historicos Ægyptios. De Platone notat Proclus, ex Crantore, sacerdotes Ægyptios affirmare quod sermonem Atlantium ex his columnis mutuatus esset, easque ætate Procli aut Crantoris adhuc fuisse superstites. Ἐν σήλαις ταῖς ἔτι σωζομένοις ταῦτα γεγράφαι.

De myst.

Ægypt.

Sec. I. c. 2.

agnoscit Jamblicus, κατὰ τὰς Ἑρμῆ παλαιὰς σήλας, αἷς Πλάτων ἤδη πρόθεν καὶ Πυθαγόρας διαγνόντες, φιλοσοφίαν συνεστήσαντι. *quas Plato & Pythagoras ante eum legentes, philosophiam inde constituerunt.* Alii etiam, ut Sanchoniathon, Phœnicus, iisdem monumentis usi sunt : ille, ex Taauti libris & Templorum inscriptionibus, ἀναγεγραμῆς, philosophiam suam & rerum gestarum memoriam retulisse dicitur. Denique

que, ex eodem fonte, Manetho, scriptor & propheta Ægyptius, suam prom-
Euf.Chron.
 pfit historiam sacram : ubicunque fuit
 illa Terra Seriadica, in quâ positas esse
 has columnas asserit.

AMMIANUS Marcellinus, qui Ægyp-
Lib. 22.
 tum peragraverat, rerum mirandarum
 non incuriosus spectator, has Stelas in
 cavernis quibusdam aut subterraneis for-
 nicibus, quas propriâ voce *Σφύρας* dixê-
 re, reconditas fuisse ait ; idque non procul
 à Thebis sive Diaspoli. Addit prætereà
 ante Diluvium hic repositas esse : ut a-
 quarum, opinor, injuriis immunes essent.
 Ante-diluvianas fuisse itidem asserit suas
 Manetho ; atque idem de suis Sethianis
 Josephus. Unde non immeritò suspi-
 cari licet easdem esse columnas, has &
 illas, sub alio nomine ; præsertim cum
 non multum sit discriminis inter vocem
Σφύρας Josephi, & *Σφύρας* Manethonis.
 Jucundum quidem esset Archæologias
 ante-diluvianas, vel monumenta literaria
 alterius mundi spectare & perlegere ; sed
 cum fusque deque versabantur omnia in
 Cataclysmo, ægrè credo conservari potu-
 isse in illâ ruinâ universali, aut postea
 integras reperiri, hujusmodi qualescun-
 que inscriptiones. Quanquam, ut ve-
 rum fatear, siqua tentanda esset via, aut
 quærendum munimen contra vim & im-
 petum tantæ cladis, nihil tutius esse po-
 I terat

terat quàm quod in solidâ & subterraneâ lapicidinâ aut massâ faxeâ insculptum hærebat. Sed cùm de re constiterit, de tempore aut loco litem non movebimus.

INSCRIPTIONIBUS sacris succedunt *Sacri Libri Ægyptiorum*; aliquanto recentiores, sed non minùs celebres. Horum meminerunt plerique authores qui de rebus Ægyptiis scripsêre. Diodorus, cùm de sacerdotum Ægyptiorum studiis & officiis loquitur, inter alia, principibus adstare dicit, ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγεγραμμένων πράξεων, τὰς ἀφελῆσαι δυναμένους ἀναγνώσκοντες. Et his Commentariis referunt nomina & Catalogum Græcorum Philosophorum, ut infra videbimus, qui sapientiam Ægyptiacam edocti fuissent, οἱ δὲ ἱερεῖς ἰσορῶσιν ἐκ τῆς ἀναγραφῆς, τῆς ἐν ταῖς βίβλοις, &c. His usum esse Sanchoniatonem in opere suo Phœnicio componendo innuit Philo Biblius, cùm ea quæ scripserat eum contulisse ait, τοῖς ἀπὸ τῆς ἀ-
Euseb præp. Evang. l. i. c. 9. Jos. contr. Ap. l. i. δούτων εὐρεθεῖσιν ἀπὸ κρύφους Ἀμμενίων γεγραμμένην συγ-
κειμένοις. Manetho etiam dicitur Ægyptiacam suam historiam ἐκ τῆς ἱερῶν γραμμάτων μετερμηνεύειν. Neque enim ea tantum quæ ad Deorum cultum aut imperii leges spectabant, in his Libris conscripta fuere, sed historica qualiacunque majoris momenti, miscellanea etiam, & omne genus philosophica. Scilicet id
 pensi

penſi & curæ datum erat ſacerdotibus, ut referrent in hos commentarios quicquid eſſet memoriâ & poſteris dignum; & quæ à majoribus accepifſent, in iiſdem ea cuſtodirent diligenter.

Ità Soloni retulit Flamen Saiticus, *quæcunque erant memoratu digna in Temp-
lis eorum deſcribi.* Et miratur Strabo^{In Tim.} l. 17.

in hos Libros non relatum fuiſſe quod de *Nili origine* & incrementis ſenſerint illi inter Veteres qui Æthiopiam permeâſſent.

Θαυμάσδον ἐν πῶς ἐν τῇ πίστεων ἀγορῶν
ἐ τελέως ἐναργῆς ἦν ἡ περὶ ὀμβρῶν ἱστορία τοῖς τότε.
καὶ ταῦτα τῇ ἱερέων φιλοπραγμονέσειον ἀναφερόντων
εἰς τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ ἀπὸ πθεμένων ὅσα μάλιστα
περιτλὴν ἐποιεῖν.

Mirum itaque eſt cur tantis oblatiſ inſeſtigandi occaſionibus, non prorsùs innotuerit imbrum hiſtoria ejus ætatis hominibus: præſertim cùm ſacerdotes curioſiùs in SACROS LIBROS referrent & reponerent, quæ ſubtilioris aliquid haberent cognitio-

nis. Heliodorus autem in hiſ, ut videtur, inſtructior, Græciſ multa percontantibus de Nili fontibus & inundationibus, ſe reſpondiſſe ait ex propriâ ſcientiâ, & ex iiſ quæ in *Sacris Libris* præſcripta erant; ὅσα περὶ πολλὰ μὲν τέτε βίβλοις ἱεραῖς ἀναγεγραμμένα, μόνοις τῖς περὶ ἱεροῖς καὶ γινώσκων καὶ ἀναγινώσκων ἔξεσι.

HÆC erant monumenta literaria Ægyptiorum, *Stelarum Inſcriptiones* &

Libri Sacri. In utroque autem genere quædam erant obvia & exposita, vulgo & peregrinis; quædam autem in Templorum adytis reservata. Hoc innuit suprâ Heliodorus, cùm ait, ὅσα μόνοις τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς καὶ γνώσκουσιν καὶ ἀναγινώσκουσιν ἔξουσι & Philo etiam, πῶς ἀπὸ τῶν ἀδύτων εὐρεθεῖσιν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν πᾶσι γινώσκοντα. Unde Cæsar, apud Lucanum, ad Achorea sacerdotem Ægyptium ita loquitur,

--- *Quodcunque vetustis
Insculptum est adytis, profer.*

Duplex enim erat doctrinæ genus apud antiquas gentes, δημοῦ δὲ καὶ ἀπορρήτων, *doctrina vulgaris & doctrina arcana*; idque non tantùm ob diversitatem materiæ, sed eandem sæpe materiam duplici modo tractabant, populari & philosophica. Illa facilè patebat omnibus, per monumenta publica, & præceptores communes: hæc autem, ne inter manus populi versata, vilesceret aut corrumperetur, non uno modo occultata fuit & abscondita. Præterquam enim quod hujus doctrinæ monumenta in Templorum adytis, ut jam diximus, latebant, conscripta erant non vulgari genere characterum; à morosis sacerdotibus, quibus id curæ erat, non nisi magno apparatu & exercitatione præeunte, enarranda. Quùm verò hæc
non

non sint prorsus indigna scitu, & ad notitiam literaturæ Ægypticæ pertinere videantur, ad eorum explicationem pauca quædam, si placet, ulterius subjiciemus.

DUPLEX erat, ut doctrinæ, ita Literarum genus, apud Ægyptios, *sacrum & vulgare*. Id quod testantur Herodotus, Diodorus, Strabo, aliique plures. Herodotus in Euterpe, Διασίοισι ὃ γράμμασι χρίωνται, loquitur de Ægyptiis, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἱερὰ, τὰ δὲ δημοτικὰ καλεῖται. Diodorus libro primo, Παιδεύουσι ὃ τὲς ἱεὺς οἱ μὲν ἱερεῖς γράμματα διτλὰ, τὰ τε ἱερὰ καλέμεθα, καὶ τὰ κοινὰ τέραν ἔχοντα ἢ μάθησιν. Quod infra repetit distinctiùs, atque *sacras Ægyptiacas, vulgares Ethiopicas* esse asserit: Ἰδὼν γὰρ Αἰγυπτίοις ὄντων γραμμάτων, τὰ μὲν δημώδη πρὸς παντὸς πρὸς μὲν πάντας μανθάνειν, τὰ δ' ἱερὰ καλέμεθα ὧν μὲν τοῖς Αἰγυπτίοις μόνως γινώσκουσιν τὲς ἱερεῖς, ὧν δὲ τὰ πατέρων ἐν ἀπορρήτοις μανθάνοντες, ὧν δὲ ὃ τοῖς Αἰθίοσιν ἀπαντας τέτοις χρῆσθαι τοῖς τύποις. *Cum enim suæ Ægyptiis sint literæ propriæ, vulgares appellatæ, ab omnibus promiscuè discuntur, sacras autem dictas soli sacerdotes cognoscunt, secretò a parentibus traditas; his autem (Sacris) omnes indiscriminatim Æthiopes utuntur.* Unde Sacerdotes illi propriè dicti sunt ἱερογράμματοι. Doctrinæ Hermeticæ pars vel methodus mystica, in adytis Templi Saitici reperta, dicitur ἀναγεγραμμένη ἐν De myst. Ægypt. Sec. 8. c. v. ἱερογλυφικοῖς γράμμασι, teste Jamblico. Neque

que Libris tantum, sed columnis etiam insignioribus, cum his literis sacris inscriptum erat; ut in Sepulchro Ifidis & Osiridis, quod Nisæ in Arabiâ esse dicitur: Diodorus dicit *σήμερον ἐκατέρω τῶν θεῶν ἐπιγεγραμμένην τοῖς ἱεροῖς γράμμασι* & Sesostris columna, quæ in confiniis Arabiæ & Æthiopis posita erat, his literis, juxta Strabonem, transitum ipsius significabat: *Φασὶν ἐν ταῦτα σήμερον εἶναι Σισώσεως τῆς Αἰγυπτίας, μνηνύσαν ἱεροῖς γράμμασι ἥ διάβασιν αὐτῆς.*

Lib. 16.

Apud Laert.

De Macrob.

NEQUE tamen Ægyptiorum proprium erat institutum illud de duplici genere literarum, sed iis cum aliis gentibus Orientalibus commune, præsertim Æthiopibus & Babylonis; de quorum utriusque literis sacris scripsisse videtur Democritus, si ex librorum ipsius titulis, *Περὶ τῶν ἐν Μερῶν, & περὶ τῶν ἐν Βαβυλωνί, ἱερῶν γραμμάτων*, judicare liceat. *Ἱερῶν λόγων ἐρμηνευτὰς*, apud Babylonios memorat Lucianus; & cum ex columnâ Babylonicâ sermones morales sumpsisse dicitur Democritus, quod suprâ notavimus, id de eadem Babylone intelligo de cujus literis sacris scripsit; quibus forsan signata fuit ipsa illa columna. Denique Bragmanes Indi, non aliis tantum literis, sed aliâ etiam à vulgari, linguâ, utuntur ad conservandam suam philosophiam. Sed pergamus in proposito.

PRÆTER

PRÆTER has literas ignotas, sacro-
rum monumentorum custodes erant sa-
cerdotes ferè inexorabiles ; qui, Draco-
num instar, his thesauris nocte dieque
incubuerunt : & quod in libris sacris
scriptum erat, non nisi his interpretibus
ad populum pervenit, ut ad externos.
De hâc difficultate questi sunt Philosophi
Græci, qui in Ægyptum profecti ad com-
parandas scientias, multos annos insump-
sere in adeundis & demulcendis sacer-
dotibus. Audiamus Strabonem de He-
liopolitanis, quoad Platonem & Eudoxum.

Vid. Plut.
de Is. &
Osir. p. 354.

Li. 17.
p. 806.

Συνανέβη δὴ τῷ Πλάτῳ ὁ Εὐδοξὸς δεῦρο, καὶ συν-
διέτριψαν τοῖς ἱερεῦσι καὶ οἱ ἐνταῦθα τεισχαί δεκα ἔτη,
ὡς ἔρηται πρὸς περὶ τῶν ὄντων κατὰ τὴν ἐπιστήμην
τῶν ἑρμηνείων, μουσικῆς δὲ καὶ συσμεταδότους, τῷ χρόνῳ καὶ
ταῖς θεραπαταῖς ἐξελιπάρησαν, ὥστε τίνα τῶν θεωρημά-
των ἰσχυρῶς, τὰ πολλὰ δὲ ἐπεκρύψαντο οἱ βάρβαροι.

*Eudoxus cum Platone eò, scil. Heliopo-
li, profectus est, & ambo cum sacerdoti-
bus tredecim annos sunt versati, ut à
quibusdam traditum est. Isti sacerdotes,
cum rerum cœlestium scientiâ præstarent,
cæterum arcanam eam servarent ; ne-
que cum quoquam facile communicare
vellent : tempore & obsequiis tandem
devicti, quædam exposuerunt theorema-
ta, plurima autem Barbari occultabant.*
Sed præ cæteris memorabile est exemplum
Pythagoræ, quo hoc δυσπερίστον sacerdotum
Ægyptiorum notum faciamus. Ille enim

cùm iter pararet in Ægyptum, rogavit Polycratem Tyrannum, ut Amasi Ægyptiorum Regi, amico & hospiti, scriberet, quò ad doctrinam sacerdotum liberiùs admitteretur; & cùm ad Amasin pervenisset, literas itidem ab ipso accepit ad sacerdotes, ut eorum philosophiæ particeps fieret. Unde ad Heliopolitas primùm profectus, ab iis ablegatus fuit ad Memphiticos, tanquam ad Seniores; Memphicis eodem prætextu dimissus est ad Diospolitas sive Thebanos; illi autem, cùm, metu Regis, causam nullam ulteriùs obtinere auderent, eum à proposito deterrere studebant, laboris & molestiarum magnitudine: ideòque dura admodum, & à Græcorum religione prorsùs aliena, ei jam novitio, injunxerunt. Cùm verò hæc omnia pertulisset, animo forti & invicto; ut sacrorum & studiorum consors fieret, invitis etiam extorsit. Hæc à Porphyrio narrantur, ex Antiphonte, de *vitâ virorum virtute illustrium*. Ex his probationibus Pythagoræ una videtur fuisse *Circumcisio*; quam subiisse Pythagoram testatur Clemens Alexandrinus: ἵνα εἰς τὰ ἀδύτα κατελθὼν, τὴν μουσικὴν παρ' Αἰγυπτίων ἐνμάθοι φιλοσοφίας. *Ut ingressus Adyta, mysticam Ægyptiorum philosophiam addisceret.* Hoc quidem exigebant Ægyptii sacerdotes, juxta Origenem, ab omnibus qui ad sacra aut scientiarum studia admissi erant.

De Vit.
Pyth.

I. Strom.
P. 302.

Com. in
Rom. c. iii.

erant. *Apud Ægyptios*, inquit, à quibus omnes prope Gentes ritus sacrorum & ceremonias mutuatae sunt, nullus aut Geometriae aut Astronomiae studebat, &c. nisi susceptâ circumcissione. Multa erant præterea probationum genera & κακοπάθειαι, ut appellat Porphyrius, quibus initiandos exercebant. Fateor autem hoc aliis gentibus, plus minùs, in usu fuisse; Celta- rum Druides, Judæorum Esseni, Græco- rum Hierophantæ, mysteria sua & disciplinam secretam ἀμύητοις tradere nolue- runt: quinetiam juramento obstricti erant quandoque ἐν ἀποκρίσει ταῦτα ἔχειν. Idem de Persis, Syris, Indis, rectè observatur. Sed præterquam quod horum multa originis Ægyptiacæ esse credantur, ad alias gentes imitatione traducta: si fortè in sacris aliqui, in scientiarum studiis nulli, adeò difficiles se præstitère ac Ægyptii.

Orig. con-
tra Cels.
lib. I. p. 11.

DENIQUE, ad celandam suam doctri- nam, hieroglyphicis formis, symbolis, ænigmatibus, & fabulis, multa involve- bant Ægyptii: dico *hieroglyphicis for- mis*, nam *sacras literas* prorsus distin- guendas esse existimo ab hieroglyphicis formis: cùm enim tot & tanta scripta fu- erint his literis sacris, Hermetis monu- menta, ad aliquot myriadas voluminum, omnes Libri sacri, Columnæ sacræ, & inscriptiones Templorum; vix à me im- petrare

Jambl. de
myst. Æ-
gypt. Sec.
8. c. 1.

Lib. 3.

De vitâ
Pyth. p.
185.

petrare possum ut credam tot & tam diversæ materiæ argumenta, Physiologica, Theologica, Moralia, Historica, Politica, exprimi potuisse variis animalium formis, aut corporis humani membris, aut instrumentis mechanicis; ex hisce enim tribus Hieroglyphica Æthiopum & Ægyptiorum constituebantur, referente Diodoro. Quinetiam libenter credo præter sacras eorum literas, & Hieroglyphica, propriè sic dicta, sacerdotibus in usu fuisse alias notas Hieroglyphicas, instar literarum Sinensium; aut Scripturam alterius formæ à vulgari. Atque huic quadrare videtur quod de triplici genere literarum apud Ægyptios tradit Clemens Alexandrinus, Strom. 5. Οἱ παρ' Αἰγυπτί-
οις παιδευόμενοι, πρῶτον μὲν πάντων τὴν Αἰγυπτίων
γραμματῶν μέθοδον ἐκμανθάνουσι, τὴν ἐπιστολογρα-
φικὴν καλεσμένην· δευτέραν δὲ τὴν ἱεραπικὴν, ἣ χρῶνται
οἱ ἱερογραμματεῖς· ὑσάτην δὲ καὶ τελευταίαν, τὴν ἱερο-
γλυφικὴν. Atque hujus rei exemplum ha-
bemus in Pythagorâ, qui, juxta Porphy-
rium, triplices illas Ægyptiorum literas
didicit; Γραμμάτων δὲ τριῶς διαφορὰς ἐξέμαθι,
ἐπιστολογραφικῶν τε καὶ ἱερογλυφικῶν καὶ συμβολικῶν,
τῶ μὲν κοινολογεμένων κατὰ μίμησιν, τῶ δὲ ἀλληγορευμέ-
νων κατὰ πινυαὶ ἀνιγμῆς. Sed hæc incertiora
sunt, neque magni ponderis.

QUOD symbola & ænigmata, notum
est, moris fuisse gentibus antiquis sub his
involucris animi sensus tradere; sive ut
ingenii

ingenii acumen quoddam & solertiam ostentarent, sive ut proferrent ambiguis & obscuris modis doctrinam arcanam, quam liquidò & palam enarrare religio erat. Quoad illos lusus & concertationes ingenii per res aut sententias ænigmaticas, symbolicas, aut hieroglyphicas, eorum habemus non pauca exempla inter principes viros gentium barbararum. Rex ^{Clem.Alex. Strom. 5.} Scythiæ, Dario, qui Istrum trajecerat, bellum minans, symbolum pro literis misit, *murem, ranam, avem, jaculum, aratrum*: quod alio atque alio modo explicabant Darii interpretes. Alter Rex Scythiæ populo Byzantino hæc verba mi- ^{Ibid.} sit, *Nolite afferre detrimentum vectigalibus meis, nè mei equi aquam vestram bibant.* Innuens, nisi desisterent, se bellum eis illaturum. Rex Ægypti cum rege Æthiopiæ hoc modo decertabat, cum Bias illi explicuit quâ ratione ^{Jos. 5. c. 2.} *pontum* *chiberet.* Prætereà Solomon & rex Tyriorum contendebant ænigmatis; ut & Samson & Philistæi in historiâ sacrâ. Apud Græcos, Heraclitus cum suis discipulis, obscuris sententiis delectabantur; & Pythagoræi symbolis. Hæc autem vox *ænigma* & *ænigmaticum*, latè sumitur, pro sermone obscuro, involucris & ambagibus tegente rem quam designat, vel materiam quam tractat: sive sit per modum quæstionis, mandati, aut orationis

nis simplicis. Id enim Græcis est ἀνι-
 τειδω, res sibi notas obscuris dictis signifi-
 care; quod plures dicendi modos com-
 plecti potest. Denique apud Hebræos
 מִשְׁלַּח & חֵידָה proverbialia & ænigmata,
 omnes partes sapientis explere videntur;
 quod sententiosè dictum est, scitè gravi-
 tēque, מִשְׁלַּח appellatur; quod mysticè
 autem, ut solet doctrina arcana, חֵידָה
 dicitur. Quo sensu intelligenda sunt pro-
 phetæ verba, Psal. lxxviii. 2, 3. & Evan-
 gelistæ etiam Mat. xiii. 35. Sunt enim
 in doctrinâ sacrâ, perinde ac exoticâ, mys-
 teria sive ἀπόρρητα, quæ subobscurè pro-
 feruntur; tandem sub extremis temporibus
 apertè & in propatulo demon-
 stranda.

Pf. xlix. 3.
 4.
 Baruc. iii.
 23.

PLURES erant modi Philosophiam &
 Theologiam tradendi apud veteres, &
 plerumque arcani. Faciem velabant ve-
 ritati, ac si vetuisset pudor nudam osten-
 dere populo. Hos modos ita notat Proclus:
 Theol. Plat. lib. I. c. 4. Οἱ μὲν γὰρ δι' ἐνδείξεως περὶ τῶν θεῶν λέγοντες, ἢ συμβολικῶς, καὶ μυθικῶς, ἢ δι' εἰκόνων λέγουσιν· οἱ δὲ ἀπα-
 ραλύτως τὰς αὐτῶν διανοήσεις ἀπαγγέλλοντες, οἱ
 μὲν κατ' ἐπισήμην, οἱ δὲ κατὰ τὴν ἐκ θεῶν ἐπίπνευαν
 ποιῶνται τὰς λόγους. *Qui enim per demonstra-
 tionem de rebus divinis tractant, vel
 symbolicè & mythologicè, vel per simili-
 tudines & rerum imagines loquuntur.
 Qui verò apertè suas cogitationes enun-
 ciant,*

ciant, alii quidem per scientiam, alii per divinum afflatum verba faciunt.

Qui per scientiam aut *scientificè*, ut nunc loquimur, Philosophiam tradidère inter priscos, perpauci, aut nulli mihi cogniti.

De Gymnosophiis & Druidis, ità La-
 ertius, καὶ φασὶ τὰς μὲν Γυμνοσοφιστὰς καὶ Δρυΐδας

In prom.

αἰνιγματώδως ἀποφθεγγομένους φιλοσοφῆσαι. De

priscis in genere ità Phornutus, Παιδεὺς

De nat.

ὅπ' ἐκ οἱ τυχόντες ἐγένοντο οἱ παλαιοὶ, ἀλλὰ καὶ συνι-

Deor. cap. ult.

ἔναι τὴν τῷ κόσμῳ φύσιν ἱκανοὶ, καὶ πρὸς τὸ διὰ συμ-
 βόλων καὶ αἰνιγμάτων φιλοσοφῆσαι, περὶ αὐτῆς ἐνεπί-

φορεῖ. *Persuasum hoc habeas, veteres*

non fuisse contemnenda capita, sed ad

naturam mundi cognoscendam idoneos :

ad eamque explicandam symbolis & fi-

guris ingeniosè fælices. Claudamus hoc

argumentum verbis Clementis Alexandri-

ni. Πάντες ἔν, ὡς ἔπ' εἰπὼν, οἱ θεολογίσαντες,

Strom. 5.

βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες, τὰς μὲν ἀρχὰς τῶν πραγμά-

P. 556.

τῶν ἀπεκρύφτων τὴν ὃ ἀλήθειαν αἰνίγμασι καὶ συμ-

βόλοις, ἀλληγορίαις τε αὐτὰ καὶ μεταφοραῖς, καὶ τοιούτοις

τις τεύτοις παραδεδώκασι. *Omnes igitur, ut*

semel dicam, qui de rebus divinis trac-

tarunt, tam Barbari quàm Græci, re-

rum quidem principia occultaverunt :

veritatem autem ænigmatibus & symbo-

lis, & allegoriis itidem & metaphoris,

aliisque modis consimilibus, tradiderunt.

Ad cætera jam pergamus.

Ad Fabulas & Mythologica accedi-

mus: quibus abundabat Antiquitas tam

Bar-

Barbara quàm Græca, & supra omnes, Ægyptii; in rebus enim Ægyptiacis explicandis nihil difficilius est quàm genuinam historiam à fabulosâ distinguere. Sed longè latèque diffusæ erant per terrarum orbem Theologia & Philosophia Mythologicæ: multarum gentium de Diis

Cap. de fab. *μυθοποιίας*, memorat Phornutus, Ἄλλα μὲν
anti. trad. ἐπὶ Μάγοις (μυθοποιῖαι) γέγονασιν, ἄλλα δὲ παρὰ
Φρυγῶν, καὶ ἡδὲ παρὰ Ἀιγυπτίους τε, καὶ Κελταῖς, καὶ Λί-

Vid. plures
gentes in
not. ad loc.
ex Dama-
scio. *συσι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι. Aliæ à Magis com-*
positæ sunt fabulæ, aliæ à Phrygibus,
ἔξ ἀβ Ἀγυπτίσις ἀλιæ, ἔξ ἀβ Ἀελτίσις, ἔξ ἀβ
Αφρίσις, ἔξ ἀβ ἀλιῖσις γέντιβσι. Mytholo-

In Macrob. *gix Ægyptiacæ specimen habes apud*
Plutarchum de Isid. & Osir. Phœnicix
apud Sanchoniathonem. His adjungere
licet ex Luciano Assyrias & Arabicas fa-
bulas vel fabularum interpretes, Ἀσσυρίων
καὶ Ἀραβίων οἱ ἐξηγητὰ τῶν μύθων. Præterea In-
das vel Brachmanicas, quarum meminit
Strabo, cum de iis loquens ait, Ὡς μύθων
τὰ πολλὰ πισυμένους. Hodiernos etiam Brag-
manas fabulis scatere, & fabuloso corti-
ce involvere suam philosophiam, abun-
dè patet ex relationibus doctorum virorum
qui gentes illas nuper inviserunt. Et
quoad Septentrionales, ut illud etiam ad-
jiciam, consulenda est, quam antea cita-
vimus, Edda Islandorum: quæ peranti-
qua continere videtur, & non obscure
indicat, quæ traditiones mythologicæ, &
qualis

qualis fuit philosophia istarum gentium Borealium. Denique in sacro codice veteris Testamenti, quot habemus à Prophetis aliisque, sermones Mythologos? Neque aliud sunt plurimi sermones Christi in Evangelio, quos, honestiori voce, Parabolas appellamus.

VIDES quàm totum genus humanum, quasi cœlo tactum, impulsus fuit & incitatus ad hanc doctrinam mythologicam: quod enim de gentibus Barbaris jam ostensum est, non minùs de Græcis patebit in sequentibus, ubi de Orpheo agetur. Quare hunc genium mythologicum, divinum esse arguit Salustius *de Diis & Mundo*; "Οτι μὲν ἔν θεοὶ οἱ μῦθοι ἐν τῶν χρησμένων ὅτιν εἰπεῖν καὶ τῶν ποιητῶν οἱ C. 3. θεόληπτοι, καὶ τῶν φιλοσόφων οἱ ἀεῖοι, οἱ τε τὰς τελετὰς κατὰ δειξάλλες, καὶ αὐτοὶ δὲ ἐν χρησμοῖς οἱ θεοὶ, μῦθοις ἐχρήσαντο. *Divinas itaque fabulas esse, ex iis qui eas usurpârunt, asserere licet: ex pœtis enim numine afflati; & philosophis, optimi quique; & qui sacra & ceremonias ostenderunt; Dii etiam ipsi in Oraculis, fabulis usi sunt.* Hic autem Fabularum nomine non oportet intelligere fabulas vulgò sic vocatas, scilicet historiolas aut narrationes, tam quoad materiam quàm quoad formam, fictas; five utiles sint, five tantùm jucundæ: fabulas enim è nihilo fingere, non Homericum est, inquit

Lib. 1. f. 20.

quit Strabo : ἐκ μηδενὸς δ' ἀληθὺς ἀνάπτειν καὶ
 τὴν τερατολογίαν, ἢ χ' Ὀμηρικόν. Vix ausim id
 dicere, sed facile dico, ἐκ ὧν φιλοσοφικόν. Fa-
 bulæ enim Philosophicæ semper habent
 aliquid fundamenti in re ipsâ; stamina
 vera sunt, sed falsi colores superinducun-
 tur. Rectè Planciades Fulgentius de di-
 verso fabularum genere : *Fabularum,*
quarum nomen indicat falsi professionem,
aliæ etiam utilitatis causâ conscriptæ
sunt : eas verò quæ tantum delectant
philosophi repudiantes, alteram fabula-
rum speciem hoc modo dividunt : inven-
tarum utilitatis causâ fabularum in qui-
busdam & materia ficta est, & per men-
dacia ipse relationis ordo contexitur, ut
in fabulis Æsopi, elegantiam fictionis il-
lustribus : at in aliis materiæ veritas
subest, sed hæc ipsa veritas per quædam
composita & ficta profertur ; & hæc jam
vocatur fabulosa narratio non fabula.
Ut mysticæ Hesiodi & Orphei de Deo-
rum progenie ortuve traditiones. Ex
hâc ergo secundâ divisione, quam dixi-
mus, prior species, quæ concepta de fal-
so per falsum narratur, à Philosophiæ
libris prorsus aliena est. Ex igitur
 tantum sunt philosophicæ, quarum fabu-
 loso cortici subest veritas, eaque non
 vulgaris. Id enim sibi proposuisse vi-
 dentur philosophiæ mythologicæ autho-
 res, ut doctrinam arcanam ab interitu

Præfat. ad
Mythol.

con-

conservarent, neque tamen vulgo aut vulgaribus ingeniis exponerent. Providentia divina, quæ omnium sæculorum & labentis mundi habenas moderatur, cognitionem rerum divinarum & naturalium ita temperat, & latentem conservat, ut non nisi suo tempore clarè effulgeat veritas; simulque constet, ubi effulserit, eandem absconditam latuisse, & variis modis velatam inter homines, à primis mundi sæculis.

HÆC de usu Mythologiæ, inter omnes gentes literatas & sapientes diffusæ: de ipsius antiquitate quædam prætereà adjicienda sũnt. Philosophia Mythologica videtur mihi perantiqua, neque tamen omnium antiquissima: ut fiat umbra, oportet ut sit corpus; & imagines rerum rebus ipsis sunt posteriores. Sed perantiquam esse id probat, quod ab omnibus gentibus antiquitate conspicuis usurpata fuerit. Et apud Græcos extra dubium est, eorum Philosophos & Theologos antiquissimos, addit etiam Strabo, Historicos (Οἱ πρῶτοι ὃ ἰσοεικοὶ καὶ φυσικοὶ, μυθολογάρτοι) 20.

Lib. 1. fol.

fuisse Poëtas, & Mythologicè scripsisse.

Id de Lino testatur Diodorus Siculus, Lib. 3.

Λῖνον φατὶ τοῖς Πελασγικοῖς γεγῆμασι συνταξάμενον τὰς τῶ πρώτῃ Διονύσει πράξεις, καὶ τὰς ἄλλας μυθολογίας ἀπολιπεῖν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. Res Bacchi, aliasque mythologias in commentariis reliquisse. Cætera apud Græcos monu-

K

menta

menta vetustissima, mythologica erant; qualia fuere Orphica, Θεογονίαι, Γίγαντομαχίαι, atque Cycli Epici argumenta. Id enim opus, à multis celebratum, videtur fuisse MYTHOLOGICON MAGNUM Græcorum, ex antiquissimis poëtis compositum, qui historiam Fabularem conscripserant. Res priscas tantum continuit, & non solum sæculum μυθικὸν pertransiit, sed perrexit ad ἀρχαῖα principia; incœpit enim ab exordio mundi & in Ulyssæ definebat, ut notavit ex Proclo Photius:

Cod. 239.

Ἀρχεται μὲν ἐν τῇς Οὐρανῶς καὶ Γῆς μυθολογούμενης μύθως --- διεξέρχεται δὲ περὶ θεῶν, τὰ τε ἄλλα τῆς

Ἑλλήσι μυθολογούμενα --- καὶ περατῆται ὁ Ἐπικλῶς Κύκλῳ, συμπληρώμενῳ ἐν διαφορῶν ποιητῶν, μετὰ

Strom. I.

fol. 333.

Euf. præp.

τῶς εἰς ἰθάκην ἀπὸ βάσεως Ὀδυσσεύς. Itidem Clemens Alexandrinus ait, Μάλιστα ἐν τοῖς πάλαι παλαιῶς τὴν Κύκλῳ ποιητὰς τιθέασιν. Sed de

Ev. p. 39. pen.

hoc opere plura infra. Denique Chao nihil antiquius in hoc mundo, atque ortum rerum ex Chao mythologicè tractasse Græcos, per modum *Genealogiæ Deorum*, satis alibi demonstrabitur. Quare ipsi physiologiæ coævam esse in Græciâ hanc Mythistoriam, & eosdem habuisse authores, non negarem.

Lib. 2. c. 1.

SEd à Barbaris mutuati sunt philosophiam Græci; id igitur præcipuè quærendum, quàm antiqua sit Mythologia Barbarica. De Ægypto verò agitur hic præcipuè, quæ pristinæ sapientiæ nutrix habebatur.

Apud

Apud Ægyptios autem nihil sanctius, nihil antiquius philosophiâ Hermetis; quare eò redit disquisitio nostra, aut ipsius pars prima, *Sub quo genere doctrinæ tradita fuit primùm philosophia Hermetis?* Nimiùm multa sunt dubia circa hanc doctrinam, si discutienda essent singula; quibus monumentis inscripta fuit, Libris, an Columnis, an utrisque? Quibus literis, Hieroglyphicis proprie sic dictis, aut aliis? Quo scribendi genere, simplici an allegorico? Sed missis cæteris, de hoc ultimo impræsentiarum breve examen instituamus.

IMPRIMIS illud non dubito, utroque modo conscriptam fuisse hanc philosophiam, diversis temporibus; nam de libris Hermetis allegoricè scriptis fit mentio, & de interpretatione horum librorum, & de eorundem in allegorias iteratâ conversione; quare varias subiisse vices & formas quoad styllum & modum scribendi, negari non debet. Sed quoties & quo ordine hoc factum, nimio plus incertum mihi videtur. Duo tantùm nobis suppetunt authores, quod sciam, aut authorum fragmenta, unde hæc colligi possunt, Manetho & Philo Byblius; neque horum alteruter rem distinctè explicat. Manetho apud * Eusebium, & exinde apud

K 2

Syn-

* Chron. p. 6. Græc. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ κειμένων σηλῶν, ἱερᾶς, Φησί, διαλέκτῳ καὶ ἱερογλυφικοῖς γράμμασι κε-
χαρ-

Syncellum, ait, Mercurium primum, doctrinam suam, sacrâ dialecto, literis-
que Hieroglyphicis, columnis in Terrâ
Seriadicâ positis, inscripsisse : quæ post
diluvium, ex sacrâ linguâ in Græcam,
literis itidem Hieroglyphicis, versa fuit :
& scriptis commendata in Templorum
Ægyptiorum adytis ab Agathodæmone,
secundo Mercurio, patre Tat. Sed præ-
ter illa duriuscula, de columnis ante-
diluvianis, de Terrâ Seriadicâ nemini no-
tâ, & de literis Hieroglyphicis in Græ-
canicâ linguâ : præter hæc, inquam,
Manethonis sermo propositum nostrum
non attingit : nam de traductione in a-
liam linguam agit, non in aliud styli ge-
nus ; neque explicat quo genere styli,
simplici vel allegorico, Autographa illa
Mercurialia sive monumenta Seriadica
conscripta erant. Propiùs accedit ad rem
nostram Philo Byblius : Filius Thabio-
nis, inquit, primus dicitur libros Mer-
curiales in allegorias convertisse, atque eâ
formâ ad Græcos postea descendisse hanc
doctrinam ; qui pro innato sibi ingenio,
variè eam ornando & amplificando ex a-
lineâ

Euf. præp.
Evang. l. i.
c. ult.

χαρακτηρισμένων ὑπὸ Θωῦθ τῷ πρώτῳ Ἑρμῇ, καὶ ἑρμηνευθει-
σῶν, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ἐκ τῆς ἱερᾶς διαλέκτου εἰς τὴν
Ἑλληνίδα φωνὴν γράμμασιν ἱερογλυφικοῖς, καὶ ἀποτεθεισῶν ἐν
βίβλοις ὑπὸ τῷ Ἀγαθοδαίμονι, τῷ δευτέρῳ Ἑρμῇ, πατρὸς
δὲ Τάτ, ἐν τοῖς ἀδύτοις τῶν ἱερῶν Αἰγυπτίων.

lienâ propriam fecerunt. Post multas autem generationes, Surmubelum & Thuro, (ignota mihi capita,) itâ obumbratam denuo illuminâsse. Verba Philonis ultima hæc sunt : Μετὰ γενεάς πλείσας θεός Σουρ-
 μυβηλός, Θυρώ τε, ἢ μετωνομαθεῖσα χέσαρθις, ἀκολούθησαντες, κεκρυμμένην τῇ Ταύτῃ, καὶ ἀλληγορίας ἐπισκιασμένην τῇ θεολογίᾳ ἐφώτισαν. *Ibid. seq.* Prætereà dicit Sanchoniathonem ante Trojana tempora hanc doctrinam *contulisse cum iis quæ reperta erant in adytis reposita, arcanis Ammoneorum literis*, atque eo modo suis fabulis eam repurgâsse. Sed iterùm iterùmque à sacerdotibus reductam esse ad ambages Mythologicas.

Hic quidem de stylo mutato, & modo explicationis, non de linguâ tantùm aut literis, apertè agitur : & licet non admodùm clarè hæc à Philone deducta sint, aut ab Eusebio inde descripta ; utcunque hinc patet Philosophiam Hermetis varias metamorphoses subiisse, primamque ipsius formam fuisse nudam & simplicem, atque à filio Thabionis, (quisquis ille fuit, five Manethonis Agathodæmon, five alter aliquis) in methodum & institutionem artificiosam per symbola, ænigmata, allegorias, mythologias, & imagines hieroglyphicas, primò fuisse transpositam. Atque hæc mihi videtur origo philosophiæ larvatæ, ut itâ dicam, in

Ægypto ; atque forsan totius mythologiæ Barbaricæ Græcæque ; saltem ex eorum sententiâ qui cæterarum gentium philosophiam ex Ægyptiaca derivandam esse sentiunt. Unde omnem gentem antiquam quæ suam habet mythologiam, suam olim habuisse philosophiam puram, æquum erit supponere ; cui, tanquam nucleo, circumobductus erat postea cortex fabulosus. Studii enim & artis opus est Mythologia, aut quævis doctrina allegorica ; non primus ingenii impetus, sed secundus tertiusve, cum res jam inventæ fuerint & celandæ sint aut ornandæ.

DE fabulis & allegoriis philosophicis hîc loquimur, iisque priscis, quibus semper aliquid subest fundamenti loco. Cæterum in hujusmodi allegoricis aut Mythistoricis interpretandis maxima cura & cautio adhibenda est. Præterquam enim quod suâ natura luxurient, & ornatûs causâ aut propter τὸ πρέπον καὶ τὸ πιθανόν, multa habeant quoad interiorem sensum superflua, toties mutantur & refinguntur, ut qualia fuerint in primâ suâ origine non facilè est dignoscere : rectè notavit

Ἐρωτ.
p. 762.

Plutarchus de Ægyptiis, Καίτοι λεπταί τινες ἀπόρροιαι καὶ ἀμυδραὶ τῆς ἀληθείας ἔνεσι ταῖς Αἰγυπτίων ἐνδιεπαρμέναι μυθολογίαις, ἀλλὰ ἰχνυλάτῃ δυνάμει δέονται, καὶ μεγάλα μικροῖς ἐλεῖν δυναμένοι. *Sunt quidem etiam in Ægyptiorum fabulis exilia quædam veritatis vestigia, sed*
In-

Indagatorum desiderant acutum, & qui magna à parvis venari queat. His igitur perpensis, mihi statutum est ab hujusmodi argumentis nihil authoritatis mutuari; sed cum res aliunde constiterit, & probata fuerit liquidà ratione aut historiâ veraci, non abs re erit severiorem philosophiam hisce condimentis quandoque temperare.

DE Philosophiâ Ægyptiacâ hæc dicta funto. In quâ explicandâ eo magis abundavimus, quod hæc gens cæteris sapientior habita sit, & ab hoc exemplo, de reliquis omnibus in eodem genere literaturæ idem judicium fieri possit. At videor mihi subaudire aliquem, dicentem, Quî potest explicari sapientia Ægyptiaca sine explicatione *Obeliscorum, Hieroglyphicorum, Tabularum mysticarum*, ut *Smaragdinae, Isaicae*, & monumentorum consimilium? In his latent mysteria Ægyptiorum, naturalis scientiæ arcana, aut etiam sacra Adeptorum ἀπόρρητα. Age fodes, videamus quid magni aut miri continent hæc pomposa monumenta; quid nos docent, ignotum antea aut absconditum, sive in Scientiis, sive in Theologiâ antiquâ. Cedo quemvis Interpretem. Ex iis qui hoc munus susceperunt, quis se expedivit optimè? Quem sequemur ducem? Inter antiquos, hanc tractasse materiam nullum memini præter

Orum Apollinem, vel Niliacum ; incertæ ætatis & originis authorem. Hunc ex Ægyptiaco in sermonem suum transfuisse dicitur Philippus quidam, sequioris ævi Græculus. Sed exigui ponderis sunt quæ nobis explicantur Hieroglyphica in istoc tractatu. Recentiores dein, (quibus nominandis abstineo) qui de Symbolis, Hieroglyphicis, Tabulis, Obelificis, aliisque Ægyptiacis, scripsere, quid magni aut egregii, ex his monumentis eruerunt, vel ad elucidationem naturæ, vel scientiarum quarumcunque augmentum ? Ludunt plerumque in minutis, aut operosè sudant in obscuris aut inutilibus. Proinde, si philosophiam spectes, non aliunde repetenda est sapientia Ægyptiorum, quàm ab eorum discipulis, Philosophis Græcis. Idque potissimum ab antiquissimis, nempe Orphicis, Ionicis, Pythagoricis, Platoniciisque. Patrum imagines in filiis & nepotibus intuemur & ab his alumni disciplinæ Ægyptiacæ, ipsius effigiem qualitercunque licet depingere vel adumbrare.

ALIA prætereà diluenda est objectio, antequam huic dissertationi finem imponamus ; scilicet, si tanta esset, ut à nobis fertur, Ægyptiorum sapientia ; tanta rerum divinarum & naturalium cognitio : quâ fieri potuit ut in Idolatriam crassam, omniumque fœdissimam
hæc

hæc gens laberetur. *Fædiſſimam*, inquam, cùm non tantum Solem, Lunam, & Cœleſtia Corpora ; non tantum homines illuſtres & beneficos ; ſed etiam beſtias & animalcula ; imò ipſa olera, pro numinibus haberent & venerarentur. Reſpondeo, uti divina ſapientia, ita humana ſtultitia, eſt imperſcrutabilis ; neque ideò negandæ ſunt res certæ & conſtanti fide traditæ, quòd rationi non conſentiant, aut aliæ aliis opponantur. Siquis tibi expoſuiſſet doctrinam Chriſtianam, cultumque purum & ſimplicem Dei inviſibilis quem ſuis imperat, atque in hoc cultu vetita eſſe ſimulacra ; prætereà dixerit populum Chriſtianum literis & ſcientiis florere, & viris ingenio præſtantibus præ cæteris humani generis. Alter autem ſubaudiens & ſubridens, Hæc ità ſe habere poſſe prorsus negaret, hoc fretus argumento, quòd ipſe ſæpius vidiffet hunc populum Chriſtianum in ſuis Templis adorare, non quidem Solem aut Sydera, nec Beſtias, aut Herbas, ſed his omnibus inferiora, *albi panis fruſtula*, aut placentas farinaceas. Atque ea Tempia prætereà defunctorum hominum Simulacris referciri. Denique ſe vidiffe iterum iterumque, hos bonos viros coram hæc placentâ panaceâ venerabundos poſterni, elatis in cælum oculis manibuſque, ductis ex imo pectore

re suspiriis, datisque signis omnibus quibus numinis præsentiam cultumve testari solent homines. His utrinque auditis, quid facies, quæso? cui potius credes, huic aut illi, Philosopho aut Historico? aut neutri? aut utrique? Utrique certè credendum est, neque ob rei incongruentiam neganda est fides. Nam adeò vaga res est, & subdola, natura humana, ut nec rationi, nec sibi constet, in suis moribus; sæpe absurda facit, sæpe adversa: & contrariis motibus fertur, aut ex imbecillitate, aut ex malitiâ. Et cum hæc domi videas, hodieque, quid miraris olim facta fuisse non dissimilia apud gentes barbaras? Prætereà, quid nobis exprobras Ægyptiorum nostrorum Idololatriam, cum totum genus humanum, exceptis paucis Judæis, infecerat illa labe? neque artium & scientiarum vis, aut obstare potuit aut aut mederi, huic pesti. Græcos & Romanos invasit & subjugavit, perinde ac gentes incultiores: atque illis minùs infanuisse Ægyptios, & Philosophi & Theologi ostenderunt.

Cicer. l. 1.
de nat.
Deor. Sec.
36.
Clem. Alex.
admon. ad
Gent. p. 25.

SED quoad malum illud Idololatriæ, apud majores nostros epidemicum, uti jam licet dicto Comædi, *Facile omnes cum valemus, rectè consilium egrotis damus.* Nos sanati & immunes ab hoc morbo, miramur alios eodem tam diù laborasse;

borâsse; cùm tam facile esset aut venienti occurrere, aut præsentì mederi. Sed, à nobis ad patres nostros, quàm dispar sit ratio, malè interim reputamus. Judæi primùm, vivâ Dei voce, repetitis miraculis, mille minis, & mille pœnis, ab Idololatriâ depulsi & deterriti erant. Nos Judæorum oracula amplectimur, Mosis & Prophetarum vestigia premimus: atque insuper, à Christo & Apostolis ipsius, cultum adhuc puriorem docemur, & à sensibus magis abstractum. Quibus documentis, tanquam fortioribus antidotis, contra omnes vires istius veneni munimur & corroboramur. His tamen non obstantibus, Ecclesiæ Christianæ partem maximam, aut eminentissimam, ad cultum Idololatricum prolapsam esse querimur: veteremque morbum, sub novâ specie, invito omni cœlo, recidivum. Hæc cùm ita sint, quid miramur, Naturam humanam, sibi, ut olim, permissam, atque suis tenebris involutam, in eadem, aut minora, incidisse crimina; atque suâ vi malum repellere non potuisse, quod supremo numinis auxilio nondum repulsum vidimus. Age verò, & depositis præjudiciis, de rebus humanis humanitùs loquamur: non ex voto nostro, sed prout rei fert natura, & multorum Sæculorum usu deprehensum est. Deus Philosophorum esto Numen invisibile: sed
Numen

Abr. Ec-
chel. hist.
Arab. c. 6,

Numen populi, gentisque humanæ, sibi relictæ, semper erit aliquid aspectabile. Audi, si vacat, historiam Arabicam de Abrahamo : traditio est apud illos Abrahamum, statim atque in lucem editum, à patre, in quâdam speluncâ, quæ in montis recessu erat, absconditum fuisse, metu Chaldaeorum, qui manus illi inferre querebant : quod suis Diis fatalem fore, Astrologi prædixissent. Inde tandem noctu primum prodiens, jam vir factus, cælum, ejusque innumera astra, non absque admiratione summâ contemplari cæpit : vidensque stellam Veneris forte exorientem, & cæteras lumine, splendore, & claritate, longè superantem, ait, **HIC EST DEUS MEVS, ET CREATOR MEVS.** Sed cum non multo post, Luna apparuisset, mutatâ sententiâ, dixit, **HIC EST DEUS MEVS, ET CREATOR MEVS.** Demum, orto Sole, attonitus exclamavit, **HIC, HIC, EST VERE DEUS MEVS, ET CREATOR MEVS : QUO SPLENDIDIUS, QUO ALTIUS, QUO PULCHRIUS, NIHIL EXCOGITARI POTEST.** Sed, hæc dicenti, apparuit adstititque Angelus Gabriel, eumque docuit verum Deum, veramque religionem. Genus hu-

humanum, religionis flammâ correptum, idololatriâ prohibere, sine miraculis & cœlesti auxilio, tantum non impossibile est. A defunctorum hominum animalium, olerumve cultu, ut cohibeamur, sufficere videtur ratio naturalis: hæc enim nihil habent augusti aut stupendi, quo animum effascinent. At Lumina-ria cœlestia, omnium omninò, quæ aspectui subjiciuntur, præstantissima, tam magnitudine quàm splendore, oculos primùm percellunt: dein mentem, admirandi sui motûs constantiâ, ordine, & rapiditate, concutiunt: denique, multifariis virtutibus & beneficiis, totum hominem sibi devinciunt, & quasi obruunt. Ab horum Corporum cœlestium admiratione (quibus etiam Animas dedêre veteres) nemo se temperare potuit, aut debuit: & ab admiratione ad venerationem, in rebus magnis, stupendis, & inaccessis, facilis est progressus.

At verò, inquires, non Idololatriæ solùm, sed etiam Genethliacæ & Magiæ: huic improbæ, illi vanissimæ, arti, deditissimi erant Ægyptii; nec Ægyptii tantùm, sed omnes ferè veteres. Rectè mones: sed quoad Genethliacam, quid mirum Gentes illas, quæ Cœlum, Solem, & Sydera, pro tot Numinibus habuere, eadem rebus humanis dominari, & suum cuique fatum præscribere, aut reverà credidisse, aut quò lucrum fi-
bi

bi facerent, voluisse ut id crederet populus. Illud magis miror, reperiri etiamnum, inter homines Christianos, qui eandem artem colant & tueantur. Etiam nunc, inquam, cum non tantum ab omni superstitione magis abhorrere debemus, sed cum innotuit etiam, luce clariùs, Cœlorum natura; nempe Planetas nihil aliud esse, quàm tot moles opacas terrestres, Fixasque tot moles igneas: neque ideo Astrologiæ, quæ dicitur, *Judiciariæ*, ullum Theorema, in Scientiâ naturali fundari, vel fundari posse.

QUOAD Magiam, multa sunt ipsius genera: nobis quidem Christianis solidè interdicta, ob mutatum forsân mundi invisibilis regimen. Sed lege naturâ interdictum esse quaecunque cum Geniis commercium, non tam facilè patet. Hoc autem commercio si abusi sint nonnulli, sive in damnum humani generis, sive ad fastum & ostentationem, malitiæ quidem id arguit authores, aut vanitatis, non autem ignorantia. Denique facilè assentior iis, qui, utramque artem, Astrologicam & Magicam, primùm edoctos esse homines, aiunt, à malis Angelis. Videntur enim mihi, cum utriusque apparatus intueor, Inventa, vel Deliramenta, plusquam humana. Sed de his factis.

CUM

CUM hæc ita se habeant, & salva sit antiqua Ægyptiorum fama quoad literas & scientias, quâ ratione periit, & quando tandem hæc prisca sapientia paulatim extincta fuit, ultimo jam loco explicandum. Quanta est rerum humanarum inconstantia, & quàm mirandæ vices! Non tantum Imperia mutantur, sed literæ, mores, religio, ex aliis in alias terras migrant; & cum omnibus non liceat his simul frui, alternatim fruimur. Ita res humanæ comparantur, ac si inter præstituti temporis ambitum, singulas terras populosque, suos habituros esse vices, tam in bonis quàm in malis, decretum esset. Ab oriente, instar Solis, cursum suum incœperunt literæ: ad occidentem vergentes, ubi earum luce jam diù gaudeamus: quis novit si, relictis his sedibus, ulteriùs progressuræ sint: vel si undique diffusæ, totum terrarum orbem suis radiis simul illustrabunt. Quoad Ægyptum, floruit olim omni disciplinarum genere, & jam extremâ barbarie obruitur. Usque ad Persarum tempora suas literas atque sua sacra inviolata tenuit, primusque Cambyfes Tempia Ægyptiaca spoliavit, diruitque; & vulnerato Deo A-
pi, Sacerdotes omnes contemptui habuit. At extincto Cambyse, Darius non tantum humanissimè tractavit Ægyptios, sed erudiendum se tradidit sacerdotibus, ut earum

Herod. l. 3.

Diod. l. 1.

Justin. l. 1.

c. 9.

Lib. I.

Diodor.
lib. 17.Jambl. de
vit. Pyth.
lib. I. c. 4.

earum doctrinam sacram addisceret. Ita Diodorus, ὁμιλῆσαι μὲν γὰρ αὐτὸν, de Dario loquitur, τοῖς ἱερεῦσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ μεταλαβὲν τῆς τε θεολογίας αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγεγραμμένων πράξεων. Sed non eodem animo affecti erant erga Ægyptios & eorum sacra Reges posteri; nam, petente Ægyptum Alexandro, libenter & sine belli discrimine, in ipsius dominationem venerunt Ægyptii, idque, ut ait Historicus, quòd eos & eorum sacra malè tractassent Persæ. Οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι τῶν Περσῶν ἡσυχότων εἰς τὰ ἱερά, καὶ βιαίως ἀρχόντων, ἄσμενοι περιστάξαντο τὴν Μακεδόναν. Sed ab hoc tempore, sub Alexandri successoribus, sensim degenerasse videtur & sacerdotium & sapientia Ægyptiaca, ita tamen ut in utroque intervallo, sub Persis & sub Ptolomæis, descenderint in Ægyptum ex Græcis philosophis multi; quotquot nempe post Pythagoram (qui in Ægypto fuit eodem tempore quo Cambyfes) iter illud susceperunt. Sed debellatâ à Romanis Ægypto, & combustâ Bibliothecâ Alexandrinâ, unâ periit Literatura Antiqua. Fuit autem postea Alexandriæ Schola illustris: non Græcorum tantum, sed etiam Judæorum, dein Christianorum, usque ad tempora Saracenica. A quibus, & sequioribus Turcis, tandem ad barbariem redacta fuit tota Ægyptus: priscae sapientiæ sedes olim florentissima.

SIQUA

SIQUA prætereà expetuntur, circa causas & ortum sapientiæ Ægyptiacæ, occurrent infra, ubi in *Originem sapientiæ* Cap. 14.
priscae & barbaricæ inquiritur. Restat

hic unicum addendum, ut scriptores qui potissimum desiderantur in hoc argumen-
to, breviter indicemus, quemadmodum in reliquis factum est. Severus quidam,

apud Suidam, Sophista Romanus, dicitur peragrâsse totam Ægyptum, & *libros* In Voc.
omnes qui aliquid arcani habebant, &

*quoscunque reperire potuit, ex omnibus Adytis sustulisse, & in Alexandrini monu-
mento conclusisse.* Hæc nobis subduxit

vir invidus. Inter deperditos eminet Ma-
netho, desideratissimus author, *Flamen*

sacrorum & scriba Adytorum Ægypti,
ut ipse ait ad Ptolomæum; qui ex *colum-*

nis Mercurialibus commentaria sua de-
promptit. Historiam composuit, à ve-
tustissimis & fabulosis sæculis exorsus, &
per Deorum & Semideorum imperia ad
tempora notiora progressus est. Cumque
mos esset antiquis suas historias aut archæ-
ologias à quadam Cosmogoniâ auspicari,
idem a Manethone factum fuisse in hoc
opere verisimile est. Quinetiam Theo-
logiam Ægyptiacam seorsim conscripsit,
quæ complecti solet, apud veteres, Phy-
siologiam. Sed audiamus Eusebium de Apud Euf.
Chron.
p. 6.
operibus Manethonis: Πᾶσαν μὲν ἐν τὴν Αἰ- Præp. Ev.
lib. 2. princ.

γυπτιανὴν ἰσοειᾶν εἰς πλάττει τῆς Ἑλλήνων μετέλκναι
L φωνῆς,

φωῆς, ἰδίως τε τὰ περὶ τῆς κατ' αὐτὰς Θεολογίας,
Μανεδῶς ὁ Αἰγυπτίου, ἐν τῇ ἡγεσάμεν ἱερᾷ βίβλῳ,
καὶ ἐν ἑτέροις αὐτῶ συγγραμμάσι. *Omnem histo-*
riam Ægyptiacam fusè, & speciatim quæ
ad Theologiam hujus gentis pertinent, in
Græcam transtulit linguam Manethos
Ægyptius, cùm in sacro opere quod
scripsit, tùm in aliis commentariis. Me-
morat præterea Suidas τὰ φυσιολογικὰ Mane-

In Proem.
de Abstin.
2. & Euseb.
præp. Ev.
lib. 4. c. 15.

ret. Adhæc Laertius citat τὴν 7^{ην} φυσικῶν
ἐπιτομὴν Manethonis, & Porphyrius τὸν
περὶ ἀρχαῖσμι καὶ εὐσεβείας, *de antiquitate &*
pietate librum. Hæc singula an fuerint
diversa opera, & ejusdem Manethonis
Sebenitæ, non disputo, cùm nostra non
interfit; patet utcunque istiusmodi fuisse
quæ in hoc argumento non parùm lucis
conferre potuissent.

SCRIPSIT Sanchoniathon, secundum
Suidam, περὶ τῶ Ἑρμῆ φυσιολογίας, atque etiam
Αἰγυπτιακὴν Θεολογίαν. Asclepiades etiam,
apud eundem, in sacris istis exercitatissi-
mus, scripsit *Hymnos in Deos Ægyptio-*
rum: & de omnium Religionum consen-
su Commentarium. Scripsit adhæc *His-*
toriam Ægyptiorum, Ogygiorum res
gestas continentem: ad tres minimum
annorum myriades. Hæc ille. Petosiris,
cujus meminit Juvenalis, & Plinius non
semel,

Voce Ἡρα-
κλῆς.

semel, Astrologica, & de Ægyptiorum
 mysteriis, è Sacris Libris, quædam scrip-
 sisse dicitur. Desideratur prætereà Heca-
 tæus, sive Abderita, sive Milesius, περὶ
 τῆς Αἰγυπτίων φιλοσοφίας. <sup>Voce Πα-
 λαιφ.</sup> *cujus meminit La-*
ertius in procæmio, ubi etiam ex Aristago-
ra repetit dogmata Ægyptiaca. Dein
Palæphatus, referente Suida, Αἰγυπτιακὴν
θεολογίαν ^{De absti-} *conscriptit, & λύσεις τῶν μυθικῶς εἰ-*
ρημένων. ^{lib. 4.} *quæ eodem spectasse videntur:*
nempe ad Theologiam eorum Mytholo-
gicam. Denique Chæremon, sacerdos
Ægyptius, quem laudat summoperè Por-
phyrius, & è contra multis modis vili-
pendit Strabo, Hieroglyphica & res Æ-
gyptias literis commisit. His addi pos-
sunt alii rei philosophicæ apud Ægyptios
scriptores; sed quid his & aliis authori-
bus, qui jam exciderunt, figillatim enu-
merandis immorarer, cùm unico ictu pe-
rierint in Ægypto librorum multæ my-
riades; ingens, scilicet, & instructissima
Bibliotheca Ptolomæi Philadelphi; in
quâ non tantùm literaturæ Ægyptiæ, sed
omnes, ut par est credere, doctrinæ Ori-
entalis superstites thesauri reponebantur.

C A P. IX.

*De Philosophiâ Græcanicâ: & primò
de Orphicâ.*Laert. in
Proem.

HÆC de Philosophiâ Barbaricâ dicta sunt. Sequitur Græca, quæ etiam tempore posterior fuit, & ab alterâ derivata. Hoc ferè apud omnes eruditos in confesso est, & res ipsa loquitur: cum verò nonnulli, aut ex amore gentis Græcæ, aut quod minùs seduli essent rerum antiquarum scrutatores, hoc in dubium revocârint: probationem rei primo loco afferre debemus, ut quæ dicturi sumus postea de hâc philosophiâ, majorem vim & lucem habeant, ubi de ipsius origine conventum fuerit.

Cap. præc. **N**ON negamus à Græcis multa inventa in scientiis, præcipuè Mathematicis; quas egregiè excoluerunt; ut supra dictum est. In Philosophicis etiam nonnulla observata, multa digesta & in formam systematis disposita. Ut utroque modo Græca Romanis ingeniis longè anteponenda esse censerem. Sed uti disciplinarum Mathematicarum rudimenta, ita in Philosophiâ non rudimenta tantum, sed maxima & præstantissima dogmata, à Barbaris

baris accepisse Græcos asserimus; atque de hac re unica lis est aut esse debet: nam circa *Geometriam, Astronomiam, Arithmeticam*, ipsos Græcos habemus testes, aut confitentes, has scientias ab exteris primùm inventas & plus minùs excultas fuisse. Ità testantur, Herodotus, Plato, Aristoteles, Diodorus, Strabo, Laertius, Achilles Tattius, aliique; unde quoad tres illas disciplinas, intra tres antiquas gentes, Assyrios, Ægyptios, Phœnices, (quibus Lucianus addit Æthiopes, quoad Astronomiam) semper stetit controversia; neque inventionis & primatûs laudem ambiebant Græci. Quapropter Græcorum defectus in observandis astris supplet Aristoteles (de Cœl. lib. 2. c. 12.) ab Ægyptiis & Babyloniiis. In syderali cognitione, quantulam observationum historiam, quas speculas, quæ instrumenta Astronomica, memorantur Græci antiquitùs habuisse? Babylonii, in Templo Jovis Beli, à Reginâ Semiramide constructo, turris erat octuplex, sive octo turres, aliæ aliis superstructæ, in quibus sydera contemplantur Astronomi; referente Diodoro: ut olim montes montibus superimposuerunt Gigantes, quò cœlum peterent. Semiramis autem floruit annis octingentis ante bellum Trojanum, cùm nondum *litteras* haberent Græci. Præterea, captâ

Herod. lib. 1. fol. 75.

Lib. 2. fol. 94.

ab Alexandro Babylone, Calisthenes *
 dicitur misisse in Græciam observationes
 cœlestes novendecies centenorum & trium
 annorum, quæ apud Babylonios in mo-
 numentis asservabantur. Has si ab Alex-
 andri temporibus fursùm computemus,
 ultra Semiramidis ætatem affurgent; un-
 de in hâc ipsâ Beli turri factas esse à Chal-
 dæis has observationes, magnam partem,
 verisimile est. Denique, quò propius
 ad Græcos & Græcorum tempora descen-
 damus, Epigenes, septingentorum & vi-
 ginti annorum observationes apud Baby-
 lonios; & qui minimum notabant, Bero-
 fus & Critodemus, quadringentorum &
 octoginta, literis tradidêre. Verba sunt
 Plinii: *Epigenes apud Babylonios
 DCCXX annorum observationes syde-
 rum cœtilibus laterculis inscriptas docet,
 gravis author imprimis; qui minimum,
 Bero-*

Lib. 7. c.
56.

* *Simpl. lib. 2. de cæl. p. 123. ex Porphyrio.* 'Τπ' Ἀριστοτέλης ἦν πειθομένους ἔπεισθαι δεῖ μάλλον τοῖς ὑμέτεροις, ὥς μάλλον σώξῃσι τὰ φαινόμενα, ἐκείνων μῆτε τελείως σωζόντων, μῆτε τοιαῦτα φαινόμενα εἰδόντων, διὰ τὸ μήπω τὰς ὑπὸ Καλισθένης ἐκ Βαβυλῶν πεμφθείσας παρατηρήσεις ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ Ἀριστοτέλους τῷτο ἐπισιγήσαντι αὐτῷ ἄσινος διηγεῖται ὁ Πορφύριος χιλίων ἐτῶν εἶναι καὶ ἑννεακοσίων πρῶν, μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδότος σωζόμενα. *Idem Simplicius meminerat antea (lib. 1. de cæl. p. 27.) observatio-
 num bis millennium apud Ægyptios, & apud Babylonios adhuc
 plurimum:* Ἦκιστα γ' ἐγὼ Αἰγυπτίης ἄσρων παρατηρήσεις ἔχειν ἐγγεγραμμένας ἐκ ἐλάττοσιν ἢ δισχιλίους ἐν αὐτοῖς, Βαβυλωνίης δὲ ἔτι πλείοσι. *Denique, notus est immanis Babyloniorum cal-
 culus apud Ciceronem de divin. lib. 1. qui, cum omnem fidem
 superet, non est memoratu dignus.*

Berosus & Critodemus CCCCLXXX

annorum. Si ætatem Epigenis, qui Berofum antecessisse videtur, & apud Babylonios fuit studiorum causâ, sumamus circa tempora Alexandri, observationes ab illo memoratæ multum superant non tantum omnes Græcorum, sed etiam Babyloniorum illas ab Hipparcho postea collectas. Et cum Hipparchus & Ptolemæus Græcarum observationum antiquissimas, Babyloniarum, non tantum antiquis, quales recensuimus, sed etiam infimis & novissimis, quales sunt illæ Nabonassari, postponant; eo ipso fatentur hujus artis auctores & cultores primos fuisse exteros: à quibus cum fundamenta quædam & initia accepissent Græci, ulterius paulatim progressi, & res plures & rerum nationes explicuerunt; rectè enim notatum est, Eclipsium, aliorumque observationum cœlestium *historiam* à Barbaris, *causas* verò & rationes & calculos à Græcis provenisse.

SED de Mathematicis satis; cum hoc sit quasi extra aleas vagari. Et in præcedentibus pro Græcis contra Barbaros, uti hic pro barbaris contra Græcos certatum est. Pro causâ mutatâ, in utriusque castris militavimus; rationem secuti, non partium studium. Jam verò agendum est de disciplinis Physiologicis; quibus adjungere aut immiscere solebant gentes

suam Theologiam. Et in his aciores erimus contra Græcos quàm antea, cum non tantum initia rerum philosophicarum, sed lectissima dogmata & notitias præclaras à gentibus acceperint: quas oblivioni tradiderunt postea, magnâ ex parte, cum in sectas divisi fuere; & novas tentando methodos, ineptas & infrugiferas, philosophiam humano generi inutilem reddiderunt: ut verè dici possit de utràque disciplinâ, si rectè judico, Græcos perfecisse Barbarorum Mathematicam, Philosophiam perdidisse.

In Proœm. SED de utriusque philosophiæ antiquitate primò tractandum est, ut hanc alterâ posteriorem esse ostendamus: idque contra sententiam Laërtii, & aliorum, qui originem hujus sapientiæ à Græcis petendam esse volunt. Si liceret uti testimoniis Clementis Alexandrini, Eusebii Pamphili, & aliorum Græcorum Patrum, facile esset in hac causâ vincere; illi enim testantur, semel atque iterum, præstantissimam inter Græcos doctrinam furtivam esse, & à barbaris ereptam. Quæ nomina clariora apud Græcos Platone & Pythagora? Quæ philosophia divinior? au-

Strom. 1. diamus quæ de his Clemens: Πλάτων ὃ ἐκ ἀρεῖται τὸ κάλλιστα εἰς φιλοσοφίαν παρὰ τῶν βαρβάρων ἐμπορεύεται εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀρξικέσθαι ὁμολογεῖ.
Non inficiatur Plato se ea quæ sunt præstantissima in Philosophiâ mercatum esse

esse à Barbaris; seque in Ægyptum profectum esse fatetur. Adjunge deinceps Pythagoram, qui inter Ægyptios non minùs profecerat. Ὁ δὲ Πλάτων δῆλον ὡς σήμερον ἀπὸ τῶν βαρβάρων εὐείσκαται· μεμνημένῳ αὐτῷ καὶ Πυθαγόρῃ τὰ πλεῖστα καὶ γενναῖότατα τῶν δογμάτων ἐν βαρβάροις μαθόντας. *Manifestum est Platonem semper magni facere Barbaros, ut qui meminisset se & Pythagoram plurima nobilissima dogmata ab iis didicisse.*

Nec aliter Eusebius, cum peregrinationes Pythagoræ in Ægyptum, Babylonem, Persidem, Indiamque recensuisset; addit, Præp. Ev. lib. 10. c. 4. p. 471.

καὶ ἄλλα παρ' ἄλλων συλλεξάμενός, μόνον παρὰ τῶν σοφῶν Ἑλλήνων ἔσχεν ἔδεν, πένια σοφίας καὶ ἀπορία συν-οικέντων ἑμπαλιν δ' ἐν τῶν ἔξωθεν αὐτῶ περιεισμένων, αἶψα αὐτὸς μαθήσεως κατέστη τοῖς Ἑλλησιν.

Aliaque ab aliis discens, à solis Græcis auferre nihil potuit: tantâ illi sapientiæ penuriâ & indigentiâ ut à laborabant. Contrâ, peregrinis ipse artibus ditatus, Græcis scientiæ & eruditionis author fuit. Denique citat non minùs illustre testimonium ex Porphyrii libro,

opinor, deperdito, Theodoretus, his verbis: Καλὸς δὲ καὶ ὁ πρὸς θεοὺς ὁδὸς, αἰτωμένη τε

καὶ τεχνεῖα· ἵς πολλὰς ἀτραπὺς βάρβαροι μὲν ἐξηκῶν, Serm. 1. de fide, p. 10. Ἕλληνες δὲ ἀπεπλανήθησαν· οἱ δὲ κατὰ τὴν ἡδὴ καὶ διέφθεραν· τὴν δὲ εὐρεσιν ὁ θεὸς Ἀιγυπτίους ἐμαρτύρησε, φοῖνιξί τε καὶ χαλδαίοις, Λυδοῖς τε καὶ Ἑβραίοις.

Via quæ ad Deos perducit, ære munita est, eademque ardua & asperrima. Cujus

jus quidem calles quamplurimos Barbari invenerunt ; at verò Græci ab eâ longiùs aberrarunt. Qui vero eam tenebant eandem corruperunt. Ejus porro Inventores fuisse Deus testatur Ægyptios, Phænices, Chaldæos, Lydios ac Hebræos.

Lib. 1.

IDEM cum Patribus Christianis antea notavit Josephus contra Appionem, his verbis : Ἀλλὰ μὲν καὶ τὰς περὶ τῶν ἑβραίων καὶ θείων πρώτους παρ' Ἑλλήσι φιλοσφύσαντας, δῖον Φερεκύδην τὸν Σύριον, καὶ Πυθαγόραν, καὶ Θάλητα, πάντες συμφώνως ὁμολογῶσιν Ἀιγυπτίων καὶ Χαλδαίων γενομένους μαθητάς. *Sed & eos qui de cælestibus & divinis primitus apud Græcos sunt philosophati, id est, Pherocydem Syrium, & Pythagoram & Thaletem, omnes concorditer confitentur, Ægyptiorum & Chaldæorum fuisse discipulos.*

Vid. etiam
Suid. voce,
ἱσρατική.

SED ne Patres Christiani & Judæi nimium Græcis invidere videantur, quid ipsi Græci de suis Philosophis fenserint, audiamus. Porphyrius de vitâ Pythagoræ, idem dicit quod à nostris jam dicitur ; & cum varias gentes retulisset, Ægyptios, Arabes, Chaldæos, aliosque, quibuscum versatus fuit Pythagoras per multos annos, subdit, Ἐκ τῆς περὶ ταῦτα τὰ ἔθνη πλάνης ὁ Πυθαγόρας τὸ πλεῖστον τῆς σοφίας ἐνεπύρευστο. *Ex peregrinatione ad hæc gentes Pythagoras potissimam sapientiæ partem acquisivit. Quoad Platonem, nota sunt*

sunt quæ affert in Timæo de Græcis & Ægyptiis, & præcipue dictum Sacerdotis Saitici ad Solonem, *O Solon, Solon, vos Græci semper pueri estis, nec quisquam è Gracia senex.* Cur istud diceret, percontante Solone, respondisse Sacerdotem, *Quia juvenis semper vobis est animus, in quo nulla est ex vetustatis commemoratione prisca opinio, nulla cana scientia.* Hæc contra patriam suam, nisi pro veris apud se rescivisset Plato, aut non memorâisset aut refutâisset. Prætereà sparsim occurrunt apud Platonem doctrinæ Ægyptiacæ non pauca vestigia, quæ ad hypothesein nostram confirmandam suis locis notabimus. His consona sunt quæ notat Megasthenes, qui tempore Alexandri & deinceps vixit; & cum diù apud Indos versatus esset, rerum Indicarum libros composuit, in quorum tertio, omnia quæ circa rerum naturam philosophantur Græci, Barbaris pridem innotuisse, ait. Verba sunt apud Clementem: *Ἀπαντα μὲν τοῖς τὰ περὶ φύσεως εἰρημένα ὧν τῶν ἀρχαίοις, λέγεται καὶ ὧν τῶν ἑξῆς τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφῶσι. Τὰ μὲν παρ' Ἰνδοῖς ὑπὸ τῶν Βραχμάνων, τὰ δὲ ἐν τῇ Σουείᾳ ὑπὸ τῶν χαλμμένων Ἰσδαίων.*

Strom. I.
p. 305.

SED quid in his moramur, cum tot testes habeamus literaturæ Græcæ à Barbaris derivatæ, quotquot in Ægyptum descenderunt philosophi Græci ad comparandam

vid. &
Plut. de Is.
& Osir.
p. 154.

parandam sibi sapientiam. Horum autem non brevem catalogum ex commentariis Sacerdotum Ægyptorum contexuit Diodorus Siculus, in fine libri primi; additque, ex Ægypto cuncta, quibus admirationem illi apud Græcos sibi pepererunt, translata esse. Verba ipsius hæc sunt: Τέτων δ' ἡμῖν διευκυνθέντων, ῥητόν ὅσι
 ἤν παρ' Ἑλλήσι διδοξασμένων ἐπὶ συνέσει καὶ παιδείᾳ
 παρέβαλον εἰς Αἴγυπτον ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, ἵνα
 ἤν ἐν ταῦτα νομίμων καὶ παιδείας μεταχρῶσιν· οἱ γὰρ
 ἱερεῖς Αἰγυπτίων ἰσορῶσιν ἐκ ἤν ἀναγραφῶν ἤν ἐν ταῖς
 ἱεραῖς βίβλοις, παραβαλεῖν πρὸς αὐτὰς Ὀρφέα τε καὶ
 Μυσαῖον, καὶ Μελάμποδα καὶ Δαίδαλον· πρὸς δ' ἑτέροις
 Ὅμηρον τε τὸν ποιητήν, καὶ Λυκοῦργον τὸν Σπαρτιά-
 τήν· ἔπ' δ' Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον, καὶ Πλάτωνα τὸν
 φιλόσοφον· ἐλθεῖν δ' καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον, καὶ τὸν
 μαθηματικὸν Εὐδόξον· ἔπ' δ' Δημόκριτον τὸν Ἀβδηρί-
 πην, καὶ Ὀινοπίδην τὸν Χῖον. Πάντων δ' τέτων σημεῖα
 δεικνύουσι, ἤν μὲν εἰκόνας, ἤν δ' τόπων, ἢ κατασκευασ-
 μάτων ὁμωνύμους προσηγορίας· ἐκ τε τῆς ἐκείνων ζηλωθεί-
 σης παιδείας ἀποδείξεις φέρουσι, συνιστάντες ἐξ Αἰγύπτου με-
 τεμνηνοχέειν πάντα δι' ὧν ἔχουσιν Ἑλλήσιν ἐθαυμά-
 ζουσιν. *His ita à nobis expositis recen-*
sendi sunt qui priscis illis temporibus,
sapientiæ & doctrinæ celebres apud Græ-
cos, peregrinationes in Ægyptum susce-
perunt, ut legum & disciplinarum gen-
tis participes fierent. Etenim Sacerdo-
tes Ægyptiorum Orpheum, Musæum,
Melampodem, Dædalum, Homerum Po-
ëtam, Lycurgum Spartanum, Solonem
Atheniensem, Platonem Philosophum,
Pytha-

Pythagoram Samium, Mathematicum Eudoxum, Democritum Abderitam, & OEnopidem Chium, ad ipsos advenisse è sacris commentariis referunt. Signaque horum omnium, quæ imagines, quæ desumptas à locis aut operibus appellationes ostentant. Et ex arte aut disciplinâ quam quisque affectabat, demonstrationes afferunt, unde probant ex Ægypto cuncta, quibus se postea admirabiles reddiderunt apud Græcos, translata esse. Audin' mi Græcule? quæ turba peregrinantium? hos omnes in Ægyptum profectos esse credis ad venandos crocodilos? Plato & Eudoxus, ex horum numero, tredecim annos insumpserunt Diospoli cum Sacerdotibus. Cum Heliopolitanis & Saiticis Solon, à quibus Sermonem Atlanticum accepit. Pythagoras multa & molesta examina subiit, & circumcidi se passus est, ut fertur, à Prophetis Ægyptiis, ut ad eorum doctrinam arcanam admitteretur. Orpheum suam doctrinam, qua saxa & stipites movit, homines feros & agrestes in civitates & societatem allexit, ab Ægyptiis habuisse, hic & alibi sæpius testatur Diodorus. Denique haud facilè est indicare quenquam apud Græcos, qui sapientiâ clarus evasit, sine peregrinatione inter gentes barbaras. Thales nullum habuit præceptorem præter Ægyptios; Authorque

Strab. l. 17

Plut. in vit. Sol. p. 92. & 96.

Laert.

Jamb. in
vit. Pyth.
l. i. c. 2.

Suid.

thorque fuit Pythagoræ, cum ad eum, jam senem, venerat discendi studio, ut se in Ægyptum ad Sacerdotes Memphiticos & Diospoliticos conferret. Pherecydes, Pythagoræ præceptor, ex arcanis libris Phœnicum seipsum docuisse dicitur; *ἐαυτὸν ἀσκήσαι, καὶ τῶν ἀμύμων τὰ φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία.* Et si nulli fuerint apud Græcos his clari-
ores & vetustiores philosophi, Græciam à Barbaris edoctam esse, quo possu-
mus jure, aut quibus rationibus, infi-
ciari?

HÆC autem quæ ex Diodoro attuli-
mus, eo fortiora esse debent, quòd pro-
priae suæ sententiæ circa Græcos parum
faveant : ille enim non obscure signifi-
cat se non consentire Ephoro, Historico,
qui Barbatos Græcis suis antiquiores esse
agnoscit. Dein quoad literas & discipli-
nas, adeò propensius est in Græcos Dio-
dorus, ut ex solâ fabulâ Heliadum in
Rhodo Insulâ, Græcos primitus in Æ-
gyptum disciplinas invexisse innuere ve-
lit : & easdem postea cum Græcis phi-
losophis, peregre agentibus, quasi ex
postliminio in patriam rediisse. Quare
quæcunque apud Diodorum reperiuntur,
contra gentis Græcæ aut literaturæ Græ-
cæ antiquitatem, non ex invidiâ dic-
ta, aut erga gentes amore, sed rerum
ipsarum certâ fide extorta mihi viden-
tur.

DE NI-

DENIQUE si Literarum originem apud Græcos quæramus, ab alienigenâ inventas esse, Cadmo, Phœnice, comper-
tum erit; idque non multum ante tempora Trojana. Ante illud tempus autem non tantum literæ aut vocum elementa, sed literatura & disciplinæ apud multas gentes floruerunt; Assyrios, Ægyptios, Phœnices, Arabes, Æthiopes, Indos, Celtas. Moses ante tempora Cadmi edoctus erat sapientiam Ægyptiacam; Jobus, aut libri ipsius Author, ante tempora Mosi, Arabicam; Abrahamus, Chaldæam & Phœniciam. Dein Bragmanum in Indiâ, Gymnosophistarum in Æthiopiâ, Druidum apud Celtas, nemo novit antiquitatem; sed Chronologorum calculis statui solent, ante tempora Trojana. Quare expensis singulis, tam literis quàm literaturâ, Philosophiam barbaricam, & antiquiorem esse & parentem Græcanicæ, historiæ veteri, rerumque & temporum rationibus maxime respondet.

HIS ita expositis circa origines philosophiæ Græcanicæ, philosophos ipsos & eorum dogmata jam leviter percurramus; ut quantum dictis consentiant, & explicandis mundi Archæologiis utiles esse possint: quæ præterea eorum scripta desiderantur, quæ supersunt, paucis videamus. Philosophiæ Græcæ duplex est interval-
lum,

Vid. Boch.
Can. l. 1.
c. 20. &
Scal. in
Euf. Chron.

De Abrah.
testimonia
concessit
Grot. in
Mat. v. 31.

lum, ante sectas inductas & postea; post sectas inductas auctasque, exolevit philosophia antiqua, & quæ ei successit, in scholis Græcorum magis artificiosa fuit, quàm solida. Pauca illa & præclara capita circa *mundi ortum* & *occasum*, & variantis naturæ ordinem, quæ priscis sapientibus instar omnis Physiologiæ erant, sectarii Græci neglectui ferè habuerunt; & ex rerum notionumque minutiis philosophiam quandam condidère, alendis disputationibus, quàm veritati investigandæ, magis idoneam. Hos igitur minores Græcorum philosophos non multum morabimur: & cum inter sectarum ultimas & infimas fuerit Peripatetica, infra Aristotelem non descendendum; quod enim eò usque subsidit, in re Philosophicâ antiquitatis nomen non meretur.

INTERVALLUM illud ante-sectarium adhuc distingui potest in tempus Poëtarum & Philosophorum; qui quidem re & argumento sæpe conveniebant, genere scribendi diversi. Antiquissimi qui apud Græcos philosophabantur, erant Poëtæ, secundum illud Plutarchi, *πρότερον μὲν ἐν ποιήμασιν ἐξέφραζον οἱ φιλόσοφοι τὰ δόγματα καὶ τὰς λόγους, ὥσπερ Ὀρφεὺς καὶ Ἡσίοδος, &c.* Nec tantum carmine, sed etiam mythologicè plerumque scripserunt philosophiam. Ità enim mihi videntur scripsisse Thamyras Thrax,

De Pyth.
rac. p. 402.
& de èi.
p. 388.

Thrax, Linus, Orpheus, & Musæus, perinde ac Hesiodus. Carmine autem scripserunt præterea philosophi, Thales, Zenophanes, Empedocles, Parmenides, aliique, quorum nonnulla fragmenta poetica-philosophica collegit Stephanus. Quoad philosophos illos Mythologicos, videntur omnes, præter Homerum, ut hic obiter notem, Cosmogonias, sive de ortu mundi, poemata scripsisse. Ità Thamyra ille, cujus meminere Plato, Plutarchus, Clemens Alexandrinus, Suidas, Zetzes, Cosmogoniam composuit πάντα τις χλίοις εἶχας, præter aliud opus de bello Titanum. Linus etiam Cosmogoniam scripsit, cujus initium erat,

Ἦν ποτὲ τοι χεῖνθ' ἐν ᾧ ἄμα πάντ' ἐπιφύκει

*Olim tempus erat, simul indigesta jacebant,
Quo cuncta.*

Additque Laertius hinc Anaxagoram *In prooem.* sententiam suam accepisse, πάντα χρήματα γεγονέναι ὁμῶς, Νῦν δὲ ἐλθόντα αὐτὰ διακοσμήσαι. *Omnia simul erant, mens autem accedens ea in ordinem adduxit.* Hæc Chaos indicant unde ortus est mundus, sive ornata rerum compages. Præterea Musæus Theogoniam scripsit; quod idem valet ac Cosmogonia, ut jam satis notum

M

tum

tum est; & Barbarorum Cosmogonias mutasse mihi videntur in Theogonias Mythologici Græcorum Philosophi. Musæum scripsisse physicè, sive doctrinam naturalem, constat ex eodem Laërtio, cum subdit, πάντα τε ἐξ ἐνός τὰ πάντα, καὶ εἰς ταῦτόν ἀναλύεσθαι. Eum statuisse ex uno omnia fieri, & in idem resolvi. Hesiodi Theogonia nota est; & quâ ratione interpretanda sit, cum cæteris Græcorum, infra videbimus. Restat Orpheus, qui etiam de rerum ortu philosophatus est: sed de Orpheo plura statim sunt dicenda.

SUNT autem adhuc plures poëtæ veteres Græci, ut Eumolpus, Amphion, Melesander, alique; qui, cum incertum sit quid scripserint, à nobis sunt prætereundi. Numerare autem debemus hoc loco inter Mythologos Archæologicos Cycli Epici scriptores; quorum nomina posuit Proclus in suâ Crestomathiâ. Illud opus πολυθρύλλητον, cujus antea meminimus, quoddam erat syntagma historię mythicæ; non tam dignum lectu ob elegantiam, quàm quod integram & cohærentem rerum seriem complecteretur; unde & Cyclus dictus. Ità Photius: τὸ Ἐπικὸν Κύκλος τὰ ποιήματα διασώσεται καὶ σπεύδειται τοῖς πολλοῖς, ἔχοντι δὲ τὴν ἀρετὴν, ὡς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἐν αὐτοῖς περιγμῆτος. Atque à Chao, rerum omnium primordio, incepisse

Cod. 239.

cepisse hoc opus, ex eodem Photio antea monstratum est; unde ad tempora Trojanâ, vel circiter, historiam mythicam ordinatè deduxit. Quale opus, fabulosum licet, periisse, maximè quidem dolendum est. Sed ad Orphea nostrum jam redeamus.

QUOAD hunc virum celeberrimum, De Orpheo;
tantum abest ut pro nullo habeam, aut inani nomine, quod visum est nonnullis; ut pro maximo Græcorum semper cum habiturus sim. Hunc si ab umbris revocare liceret, ut ille olim suam Euridicem, ad probandam doctrinam nostram circa rerum origines, unus valeret multos testes. Quis non novit Orpheum antiquum Chaos cecinisse, & ejusdem discretionem varias & metamorphoses? orbemque jam completum, intus & extra, Ovo assimulasse? quod Ovum Orphicum, apud gentes ferè omnes mundi symbolum, est viva quædam imago Telluris primigeniæ, & propositæ à nobis Theoriæ compendium. Exposuisse dicitur Θεογονίᾳ, καὶ κόσ- Cedren.
ex Timot.
p. 57.
μεσίαν, καὶ ἀνθρώπων πλαστικήν, maxima ca-

pita. Vixit Orpheus haud multum post tempora Mosaica, atque primus in Græciam doctrinam orientalem invexisse videtur, eorum antiquissimus qui Ægyptum adierunt. Hunc æmulabatur Pythagoras, & ab eo multa sumpsit, id fatente Jamblico; ὅπως δὲ φασὶ Πυθαγόραν ζή-

De vit.
Pyth. c. 28.

λωτήν γενέσθαι τὸ Ὀρφέως ἐρμηνείας τε καὶ διαδέσσης
καὶ πᾶν τὰς θεάς Ὀρφεὶ παραπλησίως· & postea
addit, ἔπ' ὃ φασὶ καὶ σύνδεσιν αὐτὸν ποιῆσαι τὴν θεῶν
φιλοσοφίαν καὶ θεραπείαν· αὐτὸ μὲν μαθόντα παρὰ τῶν
Ὀρφικῶν, αὐτὸ δὲ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, &c. Dixit
etiam in præcedentibus τὸ ἱερὸν λόγον Py-
thagoricum desumptum esse, aut compo-
situm, ex imitatione Orphicorum: Ὁὐκ ἔτι
δὲ ἐν ἀμφίβολον γέγονε, τὸ πᾶς ἀφορμὰς παρὰ Ὀρφέ-
ως λαβόντα Πυθαγόραν, συντάξαι τὸ περὶ θεῶν λόγον,
ὃν καὶ ἱερὸν διὰ τῶν ἀπεργασάμεν, ὡς ἂν ἐκ τῆς μου-
σικῶτάτης ἀπενδυσμένον περὶ Ὀρφεὶ τόπος *. Præ-
terea notum est hunc *Philosophum*, &
Theologum Legislatoris vices etiam pere-
gisse, populūque ferum & ἄθεον, ad cul-
tum, mores, & religionem deduxisse.

“ Syl-

* De hoc consensu doctrina Orphica & Pythagorica scripsit
tam Syrianus quàm Proclus. Hic etiam in suis commen-
tariis ad *Timæum*, & in *Theologiam Platonicam* idem testatur
est sæpius, (Βιβ. Ε. p. 291. & Βιβ. Δ. ult.) ad *Timæum* in-
quit, Πυθαγόρειος ὃν ὁ Τίμαιος ἔπειτα ταῖς Πυθαγορείων
ἀρχαῖς αὐταὶ δὲ εἰσιν αἱ Ὀρφικαὶ παραδόσεις· ἃ γὰρ Ὀρφεὺς
δὲ ἀπορρήτων λόγων μουσικῶς παραδέδωκε, ταῦτα Πυθαγόρας
ἐξέμαθεν, ὀργιασθεὶς ἐν Λεβήθοις τοῖς Θρακίοις. Deim, in
Theol. Plat. omnem ait Theologiam Græcā, interventu
Pythagoræ & Platonis, ab Orpheo deductam esse. Ἀπασα γὰρ
ἢ παρ' Ἑλληνι θεολογία τῆς Ὀρφικῆς ἐστὶ μουσαγωγίας ἔργο-
ν· πρῶτον μὲν Πυθαγόρου παρ' Ἀγλαοφύμης τὰ περὶ θεῶν ὀρ-
για διδάχθεντος, δευτέρως δὲ Πλάτωνος ὑποδεξαμένου τὴν
παντελεῖαν περὶ τῶν ἐπισήμων ἐκ τε τῶν Πυθαγορείων καὶ τῶν
Ὀρφικῶν γραμμάτων. Denique Syrianus lib. 2. in commen-
tariis ad *Aristotelis Metaphysica*, hac habet, Et tot quidem de
Pythagoreis principiis: quod idem est ac si dicas de Orphi-
cis & Platonicis. Idem etiam innuit Herodotus, lib. 2. c. 81.

“ *Sylvestres homines, sacer, interpret-*
 “ *que Deorum,*
 “ *Cædibus & fædo victu deterruit*
 “ *Orpheus;*
 “ *Dictus ob hoc lenire Tigres, rabi-*
 “ *dosque Leones.*

HÆC dum mecum revolve, fingere mihi soleo Orpheum apud suos Thraces, instar Moſis cujuſdam apud ſuos Hebræos; utrumque novæ religionis Patrem: hunc Judaicæ, illum Græcæ aut Ethnicæ; *Sic parvis componere magna ſolebam.* Et quemadmodum non inculamus Moſem ſuperſtitionis aut ignorantix, licet multas ceremonias, oneroſas & inutiles, ut nobis videntur, religioni Judaicæ inferuerit, cùm populi indoles & animus ferre non poterant præſtantiora; ità oportuit etiam Orpheum populi ſui mores & ingenium in conſiliis habere, neque id quod reipſâ optimum erat, aut quod ſibi optimum viſum fit, inſtituere, ſed optimum eorum quæ gens aſpera & agreſtis, cùm propoſita eſſent, amplecteretur. Quemadmodum Solon rogatus ecquid optimas leges populo Athenienſi ſcripſiſſet? reſpondiſſe dicitur, *ὅτι αὐτὸς περὶ δέξασθαι τὰς ἀρίστας* Plutar. in Solon.
Optimas quas accepturi illi erant: atque idem Solon varia ſacra inſtituit, ex conſilio Periandri, non quod ſibi place-

Just. de
Morarc.
Theoph.
ad Autol.
lib. 3. princ.
Cyril. cont.
Jul. lib. 1.

rent, sed quod populo. Non itaque constat Orpheo unquam ex animo placuisse Polytheismum, quem ante obitum palam abdicasse dicitur; nec ritus & sacra quæ colebat: sed cum homines sylvestres in societatem allicere, & aliquali religione imbuere studeret, ineptum & inutile fuisset puri numinis purum cultum his, hominibus dicam, an animantibus, proponere. Pura numinis doctrina purusque cultus sensus non tangunt, neque animam affectusque commovent, solâ mente & intellectu percepti. Et cum gentibus moratis excultisque difficile esset hujusmodi religionem induere, in homines planè barbaros quid profecisset? Eò res reddit, ut verbo dicam, non quale voluit numen, aut cultum, sed qualia potuit, prædicavit & instituit Orpheus.

MOSES autem tantis non laborabat angustis: præterquam enim quod populum habuit, ignarum licet hebetemque, societati tamen legibusque non inassuetum; miraculis pollebat, & vi divinâ, quibus populo suo terrorem incutere, aut auxilium cœlitus afferre, poterat. Hoc autem instar omnium est ad flectendos in quascunque partes animos affectusque humanos, cum divinitus nocere aut juvare possumus. Orpheus autem hâc divinâ potentiâ destitutus; quibus armis terreret popu-

populum, aut quibus artibus attraheret? Primum, Musicâ, quâ pollebat, convocavit, & coëgit feros homines, & ad auctandum dictis disposuit: dein collectos & audiendi avidos pascebat fabulis & jucundis narrationibus, quibus aliquid veri interspersit. Postea cum mirari & colere cœperint suum Orpheum, ausus est ad veritatem propius accedere, ad disciplinam, præcepta & morum culturam, sed cum aliquo semper fabularum condimento; πρὸς τὸ δημαγωγεῖν καὶ ἐρεθίζειν τὰ πλήθη. quemadmodum de suo Homero inquit Strabo. Tum Deos & eorum fulmina memorare cœpit, & colendos esse suasit, tanquam rerum omnium dominos; tam ut mala averterent quibus obnoxia est vita mortalis, quam ut lætam fortunam à cœlo cuique mitterent. Denique Inferos cecinit, Camposque Elysios, impiorum & beatorum sedes; ut extinctâ hâc vitâ haberent adhuc quod metuerent & quod sperarent. Hoc modo, atque his gradibus Theologiam quandam condidit, sed fabulis refertam; & cultum quandam instituit, sed admodum superstitiosum. Neque enim jam optima molitur Orpheus, sed è malis minima. Ac uti vera religio immensè præstat superstitioni, ita superstitio quàm maximè præstat barbari & vitæ morumque feritati: neque ab hoc

M 4 infimo

infimo gradu ad supremum ferè ascenditur, nisi per illum medium.

QUO AD fabulas, quibus refertam esse doctrinam Orphicam non negamus, earum quidem usus jam exolevit, & nuda veritas omnibus exponitur; credique vix potest hodiè, quanta fuerit olim hujus generis doctrinæ utilitas dicam, an necessitas. Animi inculti & solis sensibus assueti, instar hominum è tenebris aut carcere nuper eductorum, ferre non possunt clarum veritatis lumen: sed per fabulas, tanquam per nubem, intueri gaudent. Nec ad morum honestatem & vitæ disciplinam, nec ad religionem & Deorum cultum, rectè se duci patitur plebs rudis & insulsa, sed ducenda est per ambages. Appositè ad hanc rem, & ad probandam Orphei institutionem Strabo, de usu fabularum loquens: 'Ου γὰρ ὁ χλον τε γυναικῶν, καὶ πάντας χυδαίους πλήθους ἐπαγαγεῖν λόγῳ δυνατόν φιλοσόφῳ, καὶ προσκαλέσασθαι πρὸς εὐσέβειαν, καὶ ὁσιότητα, καὶ πίσιν, ἀλλὰ δεῖ καὶ διὰ δεισδαιμονίας· τὸ το δὲ ἐκ ἀνέμου μυθοποιίας καὶ περσείας. Κεραυνὸς γὰρ, καὶ αἰγὶς, καὶ τείαινα, καὶ λαμπάδες, καὶ δρόκοντες, καὶ θυρσόλογχα τῷ θεῷ ἔπαια, μῦθοι, καὶ πάντα θεολογία ἀρχαῖκή· ταῦτα δ' ἀπεδέξατο οἱ τὰς πολιτείας καταστησάμενοι, μορμιολύνας πνῆες πρὸς τὰς νηπιόφροναι. *Fieri enim non potest ut mulierum & promiscue turba multitudo Philosophicâ oratione excite- tur ducaturque ad religionem, pietatem, & fidem: sed superstitione præterea ad*

Lib. I.

hoc

hoc opus est ; quæ incuti sine fabularum portentis nequit. Etenim fulmen, ægis, tridens, faces, angues, hastæque Deorum thyrsis præfixæ, fabulæ sunt, atque tota theologia prisca. Hæc autem recepta fuere à civitatum authoribus, quibus veluti larvis insipientium animos terrent. Vides itaque non tantum poetas lusu quodam ingenii, sed Legumlatores virósque sapientissimos, ex consilio & ratione, usos esse fabulis & documentis mythologicis, ad constituenda initia vitæ civilis & religionis. Neque pigebit, in hunc finem, alium locum ejusdem authoris adscribere, ubi rationes reddit non ineptas, & utilitatis & voluptatis fabularum.

Καὶ πρῶτον, ὅτι τὰς μύθους ἀνεδέξατο οὐχ οἱ ποιεῖται Lib. I.
μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ πόλεις πολὺ πλεονέχον, καὶ οἱ νομοθε-
ταί, τὰ χρησίμους χάριν, βλέψαντες εἰς τὸ φυσικὸν πά-
θος τῆς λογικῆς ζωῆς. φιλεσθίωνων γὰρ ὁ ἄνθρωπος
περὶ μὲν δὲ τότε τὸ φιλομυθόν· ἐντεῦθεν ἐν ἀρχαῖς
τὰ παῖδια ἀκροῦσθαι καὶ κοινωνεῖν λόγων ὅτι πλεονέ-
χον· Αἴτιον δ' ὅτι καὶ νομολογία τις ὅτι μὴ μύθος, καὶ τὰ καθε-
στηκότα φράζων, ἀλλ' ἕτερα παρὰ ταῦτα· ἡ δὲ ἢ τὸ
καὶ μὴ πλεονέχον ἐγὼ τίς τῶτο δὲ αὐτὸ ὅτι
καὶ τὸ ποιεῖν φιλεσθίωνον. Ὅταν ἢ πρὸς καὶ τὸ δαυ-
μασθὲν καὶ τὸ τερατώδες, ἐπιτείνει τὴν ἡδονὴν, ἢ περὶ ὅτι τὰ
μακάριον φίλτερον. *Primum quidem non po-
etæ tantum fabulas receperunt, sed mul-
tò ante Civitates & Legumlatores id fe-
cere, utilitatis causâ nimirum, respici-
entes ad naturales affectus hominis, sive
animalis*

animalis ratione præditi. Cupidus enim cognitionis est homo, ad quam fabularum amor aditum ei parat; hinc namque incipiunt pueri audire, & sermonibus frui magis magisque. Causa autem est, quod fabula novarum rerum narratio est, non ea quæ consuetæ & constituta sunt, sed alia ab his diversa, recensens. Fecundum autem est quod novum & antea ignotum, hocque ipsum cognitionis cupidos efficit. Quod si admirabilia & portentosa fabulis admisceantur, augetur voluptas; voluptas autem, instar philti, discendi amorem ingenerat. Hujusmodi erat de fabularum usu veterum opinio. His adde, si libet, sententiam Plutarchi, quod philosophica fabulis mixta melius imbibantur.

De aud.
Poet.

Ὅτι ἡ ψὺς ἐν φιλοσοφίᾳ λεγομένων οἱ σφόδρα νέοι, τοῖς μὴ δοκῶσι φιλοσόφως μὴδὲ ἀπὸ σπασμένης ἀγεῖσθαι, χαίρουσι μάλλον καὶ παρέχουσιν ὑπηκόους ἑαυτοῖς καὶ χειροῖσιν, δὴλόν ἐστιν ἡμῖν· ἔστι μόνον τὰ Αἰσώπεια μυθᾶλια καὶ τὰς ποιητικὰς ὑποθέσεις διερχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῶν ψυχῶν δόγματα μειγνύμενα μυθολογία μὴ ἡδυνῶς ἐνθουσιῶσι. De hoc autem nobis constat, adolescentulos magis gaudere, libentiúsque obsequi, & tractabiliore se præbere iis philosophiæ dictis quæ philosophicè & serió dicta non videntur. Non enim tantum Æsopicas fabellas & poëtica argumenta perlegentes, sed etiam de Animabus dogmata, fabulis permixta, divino quodam furore & gaudio corripiuntur.

untur. Denique, Dion Halicarnasseus, Ant. Rom. lib. 2. p. 91.

licet fabulas non usquequaque probet, varios tamen affert usus τῶν μύθων Ἑλληνικῶν

&, inter cætera, illud, ἐπισείνυσθαι τὰ τ' οὐ-
σως ἔργα δι' ἀλληγορίας, *opera Naturæ per al-*
legorias explicare. Ab his satis constat

quid senserint antiqui de fabularum utili-
tate, si commodè adhibeantur; tam in
religione & philosophiâ, quàm in socie-
tate civili constituendâ. Quæ autem de

adolescentulis, mulieribus, & vulgo, hic
dicunt, multò magis valuissent Orphei
temporibus, cùm pars melior gentis hu-
manæ supra vulgus hodiernum vix as-
surgebat; cæteris, ferarum instar, vitam
infociatam agentibus. Longoque post
Orpheum ævo, à castis sacrisque apolo-
gis non abstinuit Legislato Evangelicus.
Sed de his satis.

Hæc, quæ jam diximus, de Orptheo
Politico & Legislatore intelligenda sunt.

Quid apud se senserit, ut Philosophus,
de rebus divinis, de Deo & naturâ, alia
planè est quæstio. Moris erat olim viris

sapientibus, duplicem habere doctrinam,
δημώδην & ἀπορρητον, *vulgarem & arcanam:*

aliud in pectore, aliud ad populum. At-
que hunc duplicem docendi modum ha-

buisse Orpheum, dubitare non licet, cùm
non obstantibus iis quæ in propatulo præ-

dicasset aut instituisset, multa reconditio-
nis Theologiæ & Philosophiæ capita in

doc-

Lib. I.

doctrinâ Orphicâ reperiantur : multaque veterum testimonia & laudes, ipsius, in rerum contemplatione, solertiæ & acuminis, nos certiores faciunt. Facile credo, nihil ab ipso Orpheo scriptum, jam superesse ; quod notavit dudum Origines *ad Celsum*. Sed quæ laudantur ab antiquis Carmina, aliave fragmenta, pro Orphicis : sive ab Onomacrito, sive Cercope, aut quocunque alio composita : ea doctrinam Orphicam plurimum amplecti, non immeritò censentur. Prout *Aurea Carmina*, licet nihil remanserit à Pythagorâ scriptum, ipsius Theologiam & institutionem eatenus exhibere non ambigimus. Ità Thaletis & aliorum Veterum, quorum Scripta perierunt, opiniones & dogmata, ab aliis transmissa, retinemus.

QUÆ à Poëtis referantur de Orpheo non multum moramur ; quod feras domuerit, quod sylvas & saxa traxerit. Aliaque hujusmodi. Hæc illum in arte musicâ præcelluisse testantur, sed, quoad cætera, mythologicè intelligenda sunt ; prout Horatius rectè exposuit. Quæ verò ab Historicis Philosophicis de Orpheo traduntur, eandem ac reliqua, quæ ab iisdem authoribus tradita sunt, merentur fidem. Referunt autem Orpheum, præter vim admirandam in poësi & cantu, aliaque foeliciter inventa, vitæ civilis,

vilis, & Religionis initia constituisse. I. P. 586.

tà Pausanias in Bœoticis. Πισυνόμενος Ὀρ-

φεὺς εὐρεῖναι τελετὰς θεῶν, καὶ ἔργων ἀνοσίων καθα-
ρμῆς, νόσων τε ἰάματα, καὶ τροπὰς μνημάτων θεῶν.

*Deorum initia, & nefariorum facino-
rum expiationes, creditus est adinvenisse
Orpheus: Morborum etiam remedia, &
iratorum numinum placationes.* Qua-

propter ipsius carmina Homericis præ- P. 588.

tulit, quod religionem magis faperent:

Τιμῆς ἐν τῷ θεῷ, καὶ ἐς πλεον ἐκείνων ἔχουσι.

Sparsit utique primus religionis semina
inter Græcos, populosque contiguos Or-
pheus: cultumque sacrum jussit. Hoc
testantur tam Philosophi, quàm Histori-
ci Græci: notantque nonnulli in ipsâ vo-
ce θρησκεία, hujusce rei hæere memoriam.

Ita Suidas: Λέγεται γὰρ ὡς Ὀρφεὺς θραξ̄ πρῶτος Voc. Ὀρ-
ἐτεχνολόγησε τὰ Ἑλλήνων μυθήματα, καὶ τὸ πρῶτον θεῶν, σκεύει.

θρησκεύειν ἐκάλεσεν ὡς θρακίας ἕως τῆς εὐρέσεως.

*Fertur enim Orpheus Thrax primus
initia Græcorum instituisse, & Deum
colere, vocasse θρησκεύειν, quasi Thracium
esset id inventum.* Denique, vitam fu-

turam, ejusque, Deos & virtutem colen-
tibus, fœlicitatem, primus in Græciâ a-
peruisse videtur: cum, præcepta sua ob-
servantibus, κατὰ τὴν τῷ βίῃ τελευτῇ, εὐδαι-
μονίαν promiserit. Quod sacrosanctum

arcanum, vir divinus, Moses, vix ausus
est recludere suis Hebræis. Ὀρφεωτελεσθαι

autem semper, sibi & suis, beatitudinem
post

post obitum polliciti sunt. Hujusce rei index est dictærium Philippi in pauperem Orphicum, de beatâ immortalitate differentem: quod Plutarchus hoc modo

Lacon. A.
poth.
p. 224.

refert. Πρὸς Φίλιππον ὁ Ὀρφεὺς τελεστικῶς πάντε-
λῶς πῶχρον ὄντα, λέγοντα δ' ὅτι οἱ παρ' αὐτοῦ μύ-
ηθέντες μετὰ τὴν τῆς βίης τελευτικῶν εὐδαιμονῶσι, τί
ἔν, ὃ ἀνύητε, εἶπεν, ὅτι τῶν ταχίστην ἀποθνήσκεις, ἵνα
ἀναπαύσῃ κακοδαιμονίαν τε καὶ πρίαν κλαίαν; Or-
phei Sacerdoti admodum pauperi, dicen-
tique, **BEATOS FORE POST**
MORTEM OMNES, qui ipsius
sacris initiati essent? Cur igitur, fa-
tue, inquit Philippus, non statim more-
ris, ut paupertatem tuam & miseriam
tandem desinas plorare? Quidni igitur
assentiamur Diodoro, Orphea nostrum
inter Græcos Poëtarum & Theologo-
rum maximum, celebranti his verbis:

Lib 4.
p. 162. vel
232.

Περὶ ὃ παιδείαν ἀχρηθεὶς καὶ τὰ περὶ τῆς θεολογίας μυ-
θολογῆμα μαθὼν, ἀπεδήμησε μὲν εἰς Αἴγυπτον,
καὶ καὶ πολλὰ περὶ μαθὼν, μέγιστον ἐγένετο οὗτος Ἑλ-
λήνων, ἐν τε ταῖς τελεταῖς, καὶ ταῖς θεολογίαις, καὶ
ποιήμασι, μελωδίαις. *Disciplinarum studiis*
addictus, de Orphea loquitur, cum non
vulgarem in Theologiam veterum scien-
tiam comparasset, in Ægyptum profec-
tus multa insuper didicit; ita ut inter
Græcos omnes, tum initiationum & The-
logiæ peritiâ, tum poëmatum & melodi-
arum artificio, præstantissimus haberetur.

Deni-

Denique, quod antea dictum est de præ-
miis & pœnis post mortem, ait hunc L. 1. p. 86.
Philosophum primum in Græciam indux-
isse : *Τὰς καὶ τὴν ἀσθενῶν ἐν Ἀδῶν πρῶταις, καὶ τὰς τῶν*
ἐν σκῶν λειμῶνας. - - -

EJUSDEM rei testes sunt Patres Chris-
tiani, qui Theologiam Orphicam præ
cæteris celebrem agnoscunt. Ità Athe-
nagoras, *πιστεύει παρ' αὐτοῖς ἀληθέστερον θεο-*
λογεῖν Legat. *in explicandis rebus divinis cæ-*
teris fide dignior visus Orpheus : aut
propius ad veritatem accedere. Et si
excerpta Orphei, quæ occurrunt apud
Patres, contuleris : adjunctis, quæ le-
guntur, sparsim vel collectim, apud Au-
thores exoticos : tot & tam præclara The-
ologix naturalis capita, à Thrace isto, ab
antiquitate pænè Mosaicâ, digesta &
constituta, merito admiraberis. Unum
summum Numen agnovit : idque, ut
nonnulli volunt, Triunum. Neque ta-
men ignoro, superstitionis multa, & im-
pura nonnulla, eidem Orpheo objectari à
Patribus. Quibus equidem libenter as-
sentior, quoad superstitiones : neque e-
nim aliter fieri poterat eo quo vixit æ-
vo, eoque cum populo. A rudimentis
incipiendum est in omni disciplinâ : ac
ut à pueritiâ ad ætatem virilem, ità à su-
perstitione ad castam sanamque religio-
nem, progrediuntur homines. Sed ne-
que humanis sacrificiis, qui mos erat
mul-

multarum gentium : neque animalium sanguine, Deorum aras conspergebat

De Leg. 6. Orpheus : ut testis est Plato. Eodem
p. 782. etiam respicere videtur Aristophanes, his verbis, Ὀρφεὺς μὲν γὰρ τελετὰς δ' ἡμῖν κατέδειξε, φόνων τ' ἀπέχεσθαι in sacris, pecorum cædibus parcere nos docuit. Quintetiam qui vitam Orphicam ducebant, in communi mensâ abstinuerunt ab animalibus. Similemque vivendi modum, Deosque colendi, totamque Theologiam, teste Jamblico, ab Orpheo accepit Pythagoras. Prætereà, non fingeat Deos humanâ formâ Orpheus, ἀλλὰ τῷ παντὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν μορφήν ὁμοίαν ἔχοντας *sed universo similem, naturam formamque habentes.* Quod animi magni, & supra vulgus elati, indicium erat. Denique, notum est, tam Orphea, quàm ipsius sequacem, Pythagoram, duplici usos esse disciplinâ, Vulgari & Philosophicâ : adeoque à sermonibus aut institutis popularibus, sanctiora ipsorum dogmata, sensusque interiores, non esse metienda. φησὶ γὰρ ὁ ὅτις δέμους ὄντι δούρας δ' ὀπίθεσθαι βέλκηναι, inquit Orpheus, res diviniore profecturus : atque ex iis quæ ibidem sequuntur, credit Justinus pœnituisse Orpheum erroris, omnisque in Deum aut homines contumeliæ. Sed quoad mores impuros, quod à nonnullis objicitur, culpam non constare arbitror. At quemadmodum

De Leg. 6.
p. 782.

Ran. act. 4.
Sc. 1.

Vit. Pyth.
c. 28.

Id. Ibid.

De Mon.

Dei. p. 104.

modum Christianis multas res nefandas & ficta crimina intentabant Ethnici, ita vicissim Christiani, ficta non dicam, sed levi famâ recepta, in Philosophos retorquebant opprobria; neque, effusis in adversarios Ethnicos vituperiis, se malè meritos existimârunt de religione nostrâ. Sed de hac re satis.

RELIQUUM est, ut pauca quæ supersunt de Physiologiâ Orphicâ, breviter attingamus. Universum ex Æthere, Tellurem à Chao, orta esse voluit. De utroque hæc occurrunt apud Suidam*, ex sermonibus Orphicis *πεὶ διγνωσίαις*, desumpta. Εἴπε γὰρ Ὀρφεύς, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἀνεδείχθη ὁ αἰθήρ ὑπὸ τοῦ θεῦ διμυργιδεῖς. Καὶ ἐντεῦθεν καὶ κείδιν τῷ αἰθέρι ἦν χάθ', καὶ νύξ φοβερά πάντα κατέχευε, καὶ θαλάσσης τὰ ὑπὸ τῷ αἰθέρι. *In rerum initio primùm exhibitus est Æther, à Deo factus & dispositus. Huic adjacebat, hinc & illinc, Chaos: & nox dira tenuit omnia, & occultavit quæ sub æthere erant.* Ità Syrianus ait (in Arist. Metaph. c. 2.) Æthera & Chaos ab Orpheo habita pro principiis. His duobus præmittit *Tempus*, secundum Sim-

In Lib. 4.

Φυσ. ἀνωτ.

ram. Μετὰ γὰρ τὴν μίαν ὅλ' πάντων ἀρχὴν, ἣν

N

Ὀρφεύς

* Voc. Ὀρφ. & apud Cedrenum (p. 57.) ex Timotheo antiquo scriptore, & Procl. in Tim. βι. ε. p. 117

Ὀρφεὺς καὶ χρόνον ἀνυμνεῖ, ὡς μέτρον ἔσαν τῆς μὲν
 δικῆς τῆς Θεῶν γενέσεως, αἰδέεσθαι καὶ τὸ πελώριον χάσ-
 μα περελθεῖν φησί. *Post unum omnium
 principium, quod tempus esse Orphe-
 us carmine celebrat, tanquam mensu-
 ram fabulosæ Deorum generationis, ait
 productum esse Æthera & ingens Cha-
 os.* Hæc ita intelligi possunt, ac si vo-
 luisset Orpheus Æthera & Chaos fuisse
 coævæ; cui sententiæ ego non astipulor.
 Sed apud antiquos, aut authores subse-
 quentes qui antiquorum placita nobis
 retulerunt, Rerum universitas sæpe con-
 funditur cum mundo sublunari; & quod
 ad alterum duorum separatim spectat, de
 alterutro vel ambobus, promiscuè dici-
 tur. Ex Æthere facta est cœlestis &
 prima rerum fabrica: ex Chao mundus
 sublunaris, sive Tellus nostra, aliæque
 similes; idque post multa sæculorum in-
 tervalla. Hæc autem quæ seorsim trac-
 tanda essent, tam propter materiam quàm
 tempus, in unum sæpe compulerunt impe-
 riti authores. Sed ad apparatusum cœlo-
 rum duplicem, errantium & inerran-
 tium, progrediamur.

STELLAS fixas ex æthere aut igne com-
 pactas crediderunt veteres; & Telau-
 gis Pythagorici discipulus, Emepedocles,
 principia Orphica & Pythagorica secu-
 tus, modum explicuit quo Fixæ con-
 flantur ex æthere; his verbis apud Plu-
 tarchum.

tarchum. Ἐμπεδοκλῆς πύειν τὰ ἀστὲρ ἐν τῷ πυρώδεις, ὅπερ ὁ αἰὲρ ἐν ἑαυτῷ περιέχων, ἐξέθλιψε κατὰ τὴν πρώτην διάκρισιν. *Igneas esse stellas voluit Empedocles ; eo ex igne factas, quem in se continens æther, in primâ secretione eliserit.* Nempe Fixæ conflantur ex illis particulis igneis, quas materia cœlestis vel ætherea, motu circulari acta, deprimit & detrudit ad eentrum orbis. Et cum hujus ætheris aut ignis ingens massa collecta est in centro alicujus orbis, hæret ibi immobilis, radiosque emittens undequaque, Stellæ Fixæ vim, formam & proprietates omnes induit.

PRÆTEREA statuit Orpheus, quamlibet stellam esse mundum, in infinito æthere suspensum. Idem Pythagorici asseruerunt. Ἐχασον τῶν ἀστέρων κόσμον ὑπάρχοντα ὅτι τὰ δόγματα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς φέρεται κοσμοποιοῖσι γὰρ ἕχασον τῶν ἀστέρων. Ut refert Plutarchus. Hæc verò de Errantibus libentiùs intelligo quàm de Fixis : licet has animatas esse, probè nôrim, ex veterum sententiâ. Planetas autem apertius Mundorum nomine insignire solent : saltem si ab exemplo Lunæ de cæteris statuamus. Quid de Lunâ statuere veteres, erudito & eleganti tractatu explicuit Plutarchus. Hanc Pythagorici dixere Terram Ætheream vel cœlestem : etiam Ἀντίχθονα, alteram Terram nobis oppositam.

Plac. ph. 2 :

13.

Ibid.

De fac. itin
orb. Lun.

tam. Et doctrinam illam Lunarem Orpheo acceptam tulit Pythagoras. Orpheus enim inter Græcos, primus Lunam habitabilem dixit, omnique instructam supellectile orbis Habitabilis, tam naturali, quàm artificiali ; secundum illa carmina quæ nobis conservavit Proclus.

In Tim.
Plat. Gi. γ.
P. 154.

Μήσυτο δ' ἄλλην γαῖαν ἀπέειπεν, ἣν τε σελήνην
Ἀθάνατοι κλήζουσιν, ἐπιχθόνιοι δέ τε μήνην.
Ἡ πολλ' ἔρε' ἔχει, πολλ' ἄστρα, πολλὰ μέλαθρα.

*Altera Terra vaga est, quam struxit:
quamque Selenem*

Dii vocitant, nobis nota est sub nomine Lunæ.

Hæc montes habet, ac urbes, ædesque superbas.

HÆC de cœlo, secundum Orphicos. Quoad Tellurem, notum est, eam ē Chao excitasse Orpheum, Ovoque similem formasse. Id quod satis expositum est in C. 7. & 19. libro secundo Theoriæ Telluris. Adjiciendum hoc loco, ejusdem Telluris *Incendium*, & post incendium *Renovationem*, pariter dogmata esse Orphica. De def. Or. De priori ita Cleombrotus, Anti-stoi-cus, apud Plutarchum. Ὅρῳ τὴν Σταῖκην ἐκπύρωσιν τὰ Ἡρακλίτε καὶ τὰ Ὀρφείως ἐπνευμένην ἔπην. *Video hanc conflagrationem Stoi-*

cam

*cam Heracliti & Orphei versus inva-
sisse & invertisse.* Ad posterius, sive
rerum instaurationem futuram, respex-
isse creditur Orpheus his versibus, apud
Proclum, aliosque :

In Tim. e.
e. f. 99.
Cl. Alex.
str. 5.

Πάντα τὰ δὲ κρύψας, καὶ οὐκ ἔτι πολυγυθὲς
Μένειν ἀπὸ κραδίνης περφέρειν, πυλὺ θέσκελα βί-
ζων.

*Quæ prius occuluit, dulces in luminis
oras,
Divino, deprompta sinu, sermone
reducet.*

De Physiologiâ Orphicâ, quoad corpo-
rum Mundanorum materiam & origi-
nes, hæc sufficiant.

SUBSTITISSET hîc dissertatio nostra
de rebus Orphicis, nisi scrupulum, nimio
plus odiosum, injecisset nonnullorum
temeritas aut invidia ; eorum nempe,
qui pro nullo haberi volunt, aut inani
nomine, τὸν πᾶν Ὀρφέα. Adeoque, in
ipsius dogmatis eruendis aut explican-
dis, perditum iri quicquid operis impen-
dimus. Hujus rei meminit pridem Ci-
cero inter Philosophandum contra Epi-
cureos : & eandem renovavit nuper vir
optimus & eruditissimus, Ger. Vossius ;
& rationes excogitavit qualescunque, ut
opinionî suæ fidem faceret, Orpheumque

De Nat.
Deor. l. 1. c. 1.

De art.
Poet. c. 13.

nostrum, non tantum è Poetarum & Philosophorum, sed etiam ex hominum numero deleret & obliteraret. Orpheo adjungit Musæum & Linum, his verbis: *Puto enim Triumpvros istos poëseos, Orphea, Musæum, Linum, non fuisse: sed esse nomina ab antiquâ Phœnicum linguâ, qua usi Cadmus, & aliquamdiu posteri. Sanè Ὀῦρ carmen sive canticum, ac præcipue lugubre, ut ex Athenæo, Eustachio, Suidâ constat. Nomen ut puto, non quia Linum eo deplorarent, quod Grammaticum est commentum, sed ad Hebræo הָלִין murmurare, unde תְּלוּנָה telounah, וְעֵרְלָא MURMURATIO: ut Linus nomen poëtæ sit lugubria canentis. Musæus absque dubio à Musa, sive מוֹסֵה, quod à מוֹסֵר Mosar, ARS, DISCIPLINA. Orpheus itidem à scientia nomen habuerit; sanè אֲרִיפָא Arabibus est SCIRE, NOVISSE: unde אֲרִיפ, sciens, eruditus, doctus. De Lino & Musæo impræsentiarum non agitur. Id tamen notare licet, tres gentes torfisse virum doctissimum, Phœniciam, Hebræam, & Arabicam, ut ex eorum ore, aut visceribus, hæc tria nomina eliceret. Quem non ex antiquis, hæc arte aut licentiâ, ad figmentum redigere licet? modò sufficiat, nominis etymon*

etymon quaecunque ex aliquâ linguâ Orientali extundere, atque eâ ratione proprium in appellativum liquefacere. Quid si Cadmum, quem memorat vir doctissimus, nomen inane esse dixerò, atque fictum à voce 𐤀𐤌𐤍 *Antiquum* ? certe aptius respondet vox voci, quàm Arif, Orpheo : neque in Arabiam quæsitum proficiscimur vocis originem, ut ille pro nostro Thrace. Dein, quoad historiam, multo plures meminerunt Orphei, quàm Cadmi. Poëtæ, Græci & Latini : Patres, Græci & Latini : Historici & Philosophi, Græci & Latini. Cui non dictus Orpheus ? Imò gentes barbaræ hunc virum non tacuerunt : Ægyptii enim, ex fide Diodori, in sacris commen-
tariis nomen Orphei retinent, præficiunt-
que sapientum Græcorum agmini, qui ad augendam scientiam, in Ægyptum descendere. Cæterum in hac re testes optimi sunt Patres Christiani, quotquot contra Gentes scripserunt : quandoquidem eorum interfuit maximè hunc hominem è medio tollere, si minimæ suspicioni locus fuisset. Hunc hominem, inquam, Theologiæ Græcanicæ caput & coryphæum : quem ipsi Christo comparârunt aut prætulerunt Ethnici. Neque tamen è Patribus quenquam, Orpheum abnegâsse, aut celebre illud nomen in dubium revocâsse, legimus. Deni-

Lib. I.

L. 1. p. 14.
l. 7. p. 359.
& 367.

que, res apertior est in Origine & Celso quam ut eludi possit ullo modo. Celsus enim semel atque iterum immodicè laudat Orpheum, facitque majorem Mo-
se aut Christo, & præstantiorem vitæ ducem. Unde sic alloquitur Christianos.

Πόσω δ' ἦν ὑμῖν ἀμεινον, ἐπειδὴ γε χαίνομεν ὑμῶν ἐπιθυμήσατε, περὶ ἄλλον πνὰ τοῦ γενναίως ἀποθάνοντων, θεῶν μῦθον δεξάσαι δυναμένων, παρὰ δὲ αὐτοῦ; φέρε, εἰ μὴ ἤρεσκεν Ἡρακλῆς, καὶ Ἀσκληπιός, καὶ οἱ πάσαι δεδοξασμένοι, Ὀρφέα εἶχετε, ἀνδρὰ ὁμολογουμένως ὁσίων χρησάμενον πνεύματι. *Quanto satius esset, si innovare aliquid affectatis, de alio quopiam præclarè mortem perpeffo, & divinâ fabulâ digno, cogitasse? Et si non placuit Hercules aut Æsculapius, aut alii inter priscos gloriam adepti, Orpheum habebatis: VIRUM SINE CONTROVERSIA SANCTO AFFLATUM SPIRITU.* Vehemens Oratio: quid his respondet Origines? Si Orpheum nunquam fuisse credidisset, in promptu esset regerere, Quid mihi objicis, bone vir, umbram hominis? Quid mihi cum tuo Orpheo, quem Sol nunquam vidit? nomen fictitium & fabularè affers, vocem & prætereà nihil. Hoc utique non reponit vir gravissimus; negat Orphei libros jam extare, non hominem ipsum unquam extitisse. Criminetur, quod Deos fecisset ἀνθρωποπαθεῖς:

fed

sed vixisse & claruisse Orpheum, laceffit
tus non negat.

At docuit Aristoteles, inquires, Orpheum non fuisse : teste Cicerone, ut supra. Sed ubinam id docuit Aristoteles? quo libro, aut capite? nullus jam extat locus, quod sciam, apud Aristotelem, qui hoc testatur. De scriptis quidem Orphicis dubitasse videtur, atque id forsan ad hominem transtulit Cicero. ^{De Anim. l. 1. c. 7. §. 12.} Sed quid denique dicendum de Doctrinâ Orphicâ? Hæccine nullum habuit Authorem, nullam originem? neque divinam, neque humanam? Antiquior erat Pythagorâ: hanc enim ille secutus est & excoluit, fatentibus ipsis Pythagoreis. Neque tot unquam fuissent supposititia scripta sub nomine Orphei, nisi verus olim fuisset Orpheus. Quis enim sui operis authorem nuncuparet Hippocentaurum vel Chymæram; nomen inane intelligo, vel rem fictitiam. Si nunquam extitissent Sibyllæ, neque Moses, Solomon, Patriarchæ, tot libros Apocryphos Pseudonymos, interpolatos, mutuatitiis, & e-mentitis titulis non habuissemus: uti, sine corporibus, non essent umbræ. Sacra Orphica non memoro: quis ea constituit, ritusque Religionis & Theologiam invexit primus in Græciam non quæro. Sed de Scriptoribus rerum Orphicarum quid statuendum? Viros bonos
planè

Suid. Voc.
Syr. &
Proc.

Suid. in
Voc.

P. 191.

Strom. 5.
p. 571.

planè delirâsse? Syrianus & Proclus scripsere in *Theologiam Orphei*: & præterea de *consensu doctrinæ Orphicæ & Pythagoricæ*. Collegisse dicitur Orphei scripta Pherecydes Atheniensis. Herodotus Orphei & Musæi historiam scripsit: teste Photio, cod. 80. Et Epigenes denique περὶ τῶν Ὀρφικῶν ποιήσεως teste Clemente Alexandrino. Hos scriptores alióque similes, sua nobis narrare somnia credemus, de quodam Orpheo? vel istos potiùs ineptire, qui, virum clarissimum, ab omni ævo populóque recognitum & celebratum, è natorum hominum censu expungere, aut eradere, fatagunt. De Orpheo & Orphicis satis.

C A P. X.

*De Philosophis Græcis post Orpheum:
& primò de Ionicis.*

HÆC de Philosophis Græcorum antiquissimis, qui Poëtæ & Mythologi erant, dicta sunt. Sequuntur reliqui, qui sine fabulis, & plerumque sine carmine scripserunt; adeoque à plurimis unicè intelligi solent *Philosophorum nomine*. Hujusmodi sunt, Thales cum suis Ionicis, Pherecydes, Pythagoras, Ze-

Zenophanes, Parmenides, Leucippus, Democritus, Empedocles, Plato, alique; usque ad Epicurum & Aristotelem, in quibus definit antiquitas Philosophica; nisi forsan apud Stoicos aliquid antiquorum dogmatum reperiamus. Solent autem Philosophi Græci dispesci in suas classes aut scholas, sub totidem Sectarum principibus: sed cum instituti nostri sit eos tantum revisere qui philosophiam naturalem coluerunt, tres aut quatuor percurrisse satis erit, Ionicam nempe, Italicam, Eleaticam, & si vacat, Stoicam. Idque eo potissimum fine, ut quid statuerint de *rerum originibus*, brevi discussione pateat: & quæ dogmata primæ inter Græcos philosophiæ poëticæ, quæ antiquo-barbaræ, retinuerint.

QUOAD Thaletem & classem Ionicam, ut inde exordiamur, reliquis antiquiorem, semimillennio vel circiter, à captâ Trojâ, florebat: ut lucem cæteris ferre non immeritò videatur. Unus erat è philosophis peregrinantibus, ac inter primos, Thales: suasitque Pythagoræ, ut eadem Jamb. de vit. Pyth. c. 2. viâ sapientiam quæreret: non domi, sed apud Ægyptios sacerdotes, Memphiticos & Diospoliticos, ubi ipse institutus fuisset. Imò, referente Laertio, nullum, præter Ægyptios sacerdotes, præceptorem habuit, *ἑδείς τε αὐτῶν χρηθιγῆσαι, πλὴν ὅτ' ἐς Αἴγυπτον ἐλθὼν τοῖς ἱερεῦσι συνδιάτριψε.* Quin ipse

Hygin.
Astr. poet.
lib. 2. c. 2.

ipse Thales exterus erat origine, Phœnix
scilicet, vel ex familiâ Phœniciâ; ac pro-
inde Arctos minor sive Cynosura, ab ip-
so primùm observata, dicta est Phœnice.
Triplicem aut quadruplicem, apud Græ-
cos, in literis primatum obtinuit, in Geo-
metriâ, Astronomiâ, Physicâ, & denique
quod animos immortales esse primus dix-
erit. Hoc autem Orphicis potius dandum
esse videtur, qui in futurâ vitâ felicità-
tem suis pollicebantur. Quoad Geome-
triam verò, & Astronomiam, facilè cre-
do Thaletem in his scientiis non tantùm
Græcos anteriores, sed etiam Ægyptios
gentesque barbaras præcelluisse: non
quod ille perfecerat ea studia, aut mag-
noperè provexerat, sed quæ parva sunt
incrementa, si ad hodiernam Mathemati-
cam comparentur, rudis adhuc Græciæ,
atque etiam exterarum gentium mathe-
mata, facilè superabant. Quod triangu-
la circulis inscripserit aut circumscripse-
rit, circulosve triangulis: quod æquinoc-
tia, & solstitia notaverit: quod Eclipses
Solis prædixerit: hæc illi data sunt exi-
miæ laudi; quæ tamen in hodiernis stu-
diis mediocria habentur. Denique quoad
scientiam Physicam, quæ propius accedit
ad propositum nostrum, dicitur Thales
de hac primus dissertationes instituisse;
πρῶτον δὲ καὶ περὶ οὐρανοῦ διελέχθη, ὥς πινεῖται
*nonnullis fertur, eum primum de Na-
turâ*

Laert.

turâ differuisse. Quod non aliter intelligendum esse censeo, quàm si dixisset Thaletem fuisse primum Philosophum Physicum, *proprium & genuinum.* Plures ante Thaletem de *naturâ* differuerant inter gentes barbaras, & inter Græcos nonnulli, quos jam jam recensuimus; sed vel mythologicè scripserunt, vel physiologiam suam cum Theologiâ permiscebant, ut soliti sunt veteres: Thales autem primus de naturâ purâ putâ differuit, sine fabulis aut commentationibus Theologicis. Cum itaque apud Aristotelem, aliósque veterum, οἱ φυσικοὶ & οἱ θεολόγοι distinguuntur, inter Theologos, primum locum habet Orpheus, ipsiusque sequaces: inter Physicos Thales, & qui, more Thaletis, de rebus naturalibus nudè & simpliciter philosophantur.

SED de dogmatis physicis hujus Philosophi nihil superest notatu dignum, præter illud de *Aquâ*, rerum omnium principio. Ἀρχὴν τῶν πάντων ὕδωρ ὑποστήσκει, inquit Laertius: sive, ut Galenus habet, ἐκ τῆς ὕδατος συνεσθάναι πάντα. Nempe in hoc mundo sublunari. Quod affine est ^{2 Pet. iii.} philosophiæ Sancti Petri Apostoli, qui mundum primigenium, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατων συνεσθάναι voluit. Aristoteles memorat hoc ^{1 Metaph. c. 3.} dogma de *Aqueis rerum primordiis* priscis viris & primævis Theologis adscriptum

tum esse ; cùm de hâc re verba faciens ait, εἰσὶ δέ τινες οἱ καὶ τὰς παμπάλαιας, καὶ πολὺ πρὸ τῆς τῶν γενέσεως, καὶ πρώτης θεολογίας ἡσασθαι ἕτως οἶονταί τε. εἰ τῆς φύσεως διαλαθεῖν. Neque quidem ablu-
dit Moses, Theologorum antiquissimus, ab hâc sententiâ. Sed non integram Cosmogoniam complectitur hoc Thaletis Decretum, cùm mundi *materiam* tantùm notet, non compositionis modum, aut quam tandem formam affecuta sit hâc materia fluida. Quare ut pedem paulò ulterius promoveamus, non abs re erit Anaximandrum, Anaximenem, Anaxagoram, Archelaum, ipsius Sectatores, consulere. Anaxagoras huic materiæ fluidæ præfecit *Mentem*, ducem & præsidem ; nota est ipsius sententia, Libri, quem scripserat, initium : Πάντα χρήματα ἦν οὐκ, εἴτα νῦν ἐλθὼν αὐτὰ διεκόσμησι. *Omnia simul confusa erant, dein MENS superueniens ea ordine disposuit.* Hinc à suis & à posteris appellatus est νῦν, sive *MENS*. Titulus, me iudice, honorificentior, quam *AFRICANUS*, aut *ASIATICUS*. Unde de eodem merito dictum est, εἴτε δὴ πρῶτε διήρθρωσε τὴν περὶ ἀρχῶν λόγον· ἢ γὰρ μόνον περὶ τῶν πάντων ἐστὶς ἀπερὴναιος, ὥς οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς αὐτὴν αἰτίας. *Hic primus rectè ordinavit doctrinam de Principiis.* Neque enim de universi tantùm naturâ, sive rerum omnium materiâ, uti priores illo, sed
etiam

Euseb.
præp. Ev.
lib. 10. c.
ult.

etiam de motûs ipsius causâ & auctore philosophatus est. Hoc utique, sive à Lino acceperat, ut vult Laërtius; sive ^{In Proœm.} aliunde, viam aperit ad veram Cosmopœiam: nam, sine causâ efficiente, iners & stupida res est materia.

MODUM verò & ordinem quo hanc massam digessit, ὁ λόγος δημιουργός, ex solâ ratione gravitatis explicuit Anaxagoras, his verbis: Νῦν μὲν ἀρκὴν κινήσεως τῶν δὲ σωμα-
των τὰ μὲν βαρέα, ἢ κάτω τόπον, ὡς ἡ γῆ· τὰ δὲ
ῥῆφα, ἢ ἄνω ἐπισχεῖν, ὡς τὸ πῦρ· ὕδωρ ἢ κ' ἢ ἀέρα,
ἢ μέσον.

Motûs quidem initium à Mente proficisci: corporum verò quæ gravia sunt, ea inferiorem locum obtinere, ut Terram; levia autem superiorem, ut Ignem. Aerem verò & Aquam, medium.

Rectè quidem: en quatuor elementa disposita secundum suas sedes natales; sed ubinam habitabimus, in quâ parte aut regione hujus mundi, nos & animantes? Terra est nucleus hujus globi elementaris, atque aquis tota cooperta: ut sicca fiat, quâ ratione efficies? quibus causis, aut machinis, aut instrumentis? Hic semper hæsit aqua Græcis philosophis; hâc difficultate nunquam se expedire potuerunt: ità scilicet disponere elementa, maximè aquam, ut superesset Terra habitabilis. Θεὸν ἀπὸ μηχανῆς hic accersivit Moses, ad dissipandas aquas; & rectè quidem, quùm ei apud populum res agenda esset.

esset. At si rationis & philosophiæ castra non deseramus, quâ vi aut arte excutiemus hanc aquarum molem? Nequeunt, nec Aristoteles, nec Epicurus, nec Græcorum quisquam, hunc nodum solvere. Tentârunt quidem, excavando terram internam, vel fingendo, nescio quas lacunas; sed gratis & ἀφίλοσόως. Quin ipse Anaxagoras idem tentâsse videtur, neque magis aptè: sequitur enim apud Laërtium, ἔγω γὰρ ἐπὶ τῇ γῆς πλατείᾳ ἔσσης, καὶ θάλασσαν ὑποσῆναι, διατρυπέντων ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ὑγρῶν. Quid hoc sibi vult, ἐπὶ τῇ γῆς πλατείᾳ ἔσσης, non facilè patet. Sententiam ità reddidit Aldobrandinus, *sic enim in terrâ, quæ lata sit, mare subsidere, humore à sole extenuato*. Sed quid confert ad subsidentiam maris, Terræ latitudo? si dixisset, quod *profunda* sit, aut quod *cava* sit, causam aliqualem indigitasset: quare facilè suspicor mendum esse in voce πλατείᾳ, & legendum βαθείᾳ: ἐπὶ τῆς βαθείᾳ ἔσσης καὶ θάλασσαν ὑποσῆναι. Quam conjecturam eò libentiùs amplector, quod Anaxagoræ discipulus, Archelaus, ita rem intelligere videatur; sic enim ait, Τὴν δὲ θάλασσαν ἐν τοῖς κοίλοις διὰ τῆς γῆς ἡθεμένην συνεσάναι. Neque aliter sensisse Anaxagoram ex Aristotele & Seneca colligere licet. Sed hoc obiter.

Meteor. lib.
2. c. 7. Sen.
lib. 6. c. 9.

Esto, in profundis & cavernis terræ voluisse Anaxagoram mare sive Oceanum substi-

substitisse. Sed quid excavavit terram? five illum nucleum terrestrem, tot tunicis & operculis, aquæ, aëris, & ignis, munitum? Cùm ab initio omnia essent confusa fluidaque juxta hanc philosophiam Ionicam, & particulæ graviores descenderent versus medium, à cæteris omnibus circumstipatæ, illud corpus medium, integrum & indivisum, spissumque fore, intus & extra plenum, & uniforme, quis non videt? Quod etiam à nobis alibi ostensum est fusiùs. Quare frustra sunt qui in hâc terrâ subaquaneâ & uterinâ, ut ità dicam, cavernas, & montes, cæterasque hodiernæ telluris inæqualitates quærunt. Atque hunc errorem errârunt omnes Græci, semperque in hâc parte Cosmopœiæ laborârunt; dùm scævo & inani consilio derivare aquas cuperent in nescio quas cavitates, cum non derivandæ essent, sed novo terrarum orbe, vel fornice, cooperiundæ; quod unicum est τῆς κοσμοποιίας mysterium. Ait Silenus, *Apud Laër.*
Anaxagoram dixisse, cæli fornicem lapideum esse, & conversionis celeritate contineri, ne ruat: casurum verò ubi remittetur motus. Philosophia crassa & Anaxagorâ indigna; nisi hanc, fornicis superioris, aquis circumstructi, mutilatam esse memoriam, & per historici imperitiam & ἀριλοσοφίαν, quod apud Laërtium non infrequens esse existimo, corruptam, & in

O cælum

Theor. Sac.
lib. I. c. II.

coelum tranflatam, supponamus. Certè Anaxagoras, nec formam cœli, nec motus astrorum, in primævo mundo, ignoravit; quarum rerum non vulgarem notitiam produnt verba quæ proximè sequuntur apud Laërtium. Τα δ' ἀστρα καὶ ἀρχὰς μὲν διολοειδῶς ἐνεχθῆναι, ὥς τε κατὰ κορυφὴν τῆ γῆς τὸ αἰνόμενον εἶναι πῶλον, ὅς τε εἰς τὴν ἑγκλισιν λαβὼν· ubi illa φερεῖ διολοειδῆς astrorum, & dein πῶλε ἑγκλισις, primam cœlorum formam, vel telluris situm, indicant, & quæ postea accessit, mutationem. Quod

Theor. Tel.
lib. 2. c. 10.

Hæc de mundi sublunaris & inanimati ortu: quoad animatum, addidit præterea Archelaus, τὰ ζῷα ἐκ τῆ ἰλύθ· γεννηθῆναι quod verè antiquum est; ἰλὺς πρωτογενῆς, & Ægyptiis, & Phœnicibus, aliis verbis memoratur. Et quæ sequuntur verba, γενᾶσθαι τὰ ζῷα ἐκ θερμῆς τῆ γῆς, καὶ ἰλὺν παρὰ πλεονασμὸν γάλακτι, οἷον τετρήν, ἀνιείσσης, solum Ægyptiacum sapiunt. Tota quidem hæc ζωογονία philosophiæ antiquo-barbaræ non malè respondet, neque sacræ repugnat, si Anaxagoræ *Mentem* his omnibus præesse & præsidere recordemur.

UT hæc de Archelao claudamus, liceat hic obiter mendum in Laërtio, ut antea in Anaxagoræ vitâ, notare, quo planè pervertitur sententia. Ex humore deducit omnia elementa Archelaus, idque attenuando vel conspissando; quod
his

his verbis protulit Laërtius: Τηκόμῳον, φη-
 σί, πὶ ὑγρὸν ὑπὸ τῆς θερμῆς, καθὼς μὲν εἰς τὸ πυρῶ-
 δες συνίσταται, ποιεῖν γῆν· καθὼς δὲ περὶ ῥεῖ, ἀέρα
 γεννᾶν. Quis non videt mentem Arche-
 lai? Humor spissatus terram constituit,
 laxatus & diffluens, aërem. Laërtii au-
 tem verba, si verè reddantur, ità so-
 nant, *Humorem, inquit, calore liquefac-
 tum, in quantum in naturam igneam
 concrefcit, Terram facere, &c.* Qualis,
 quæso, sententia? Estnè *concretio*, cùm
 Aqua transit in Ignem, qui tenuior est?
 & an ignis factus, immediatè constitueret
 Terram? quare pro πυρῶδες scribendum
 omninò πηλῶδες. Atque ità clara sunt,
 & cohærent omnia.

SED ut progrediamur: Illud unum de
MENTE, rerum omnium præside, &
 motûs omnis principio, manet, æternúm-
 que manebit, hujus philosophiæ decus
 & ornamentum. Luce clarior est illa
 sententiola, Νῦν μὲν ἀρχὴν κινήσεως. *Omnis
 motûs in materiâ mentem esse principi-
 um.* Quod ità retulit Aristoteles: *Ἡσὶ γὰρ* Rhyf. aufc.
Ἀναξαγόρας ὁμῶς πάντων ὄντων καὶ ἡρεμένων τὸ ἀπει- lib. 8. c. 1.
ρον χεῖνον, κίνησαν ἐμποιῆσαι τὸ νῦν καὶ διακεῖναι.
 Notandum enim duo contineri in illâ doc-
 trinâ Anaxagoricâ: primùm, *Mentem* esse
 principium omnis motûs in materiâ; quæ
 ex se iners & immobilis est: secundò,
Mentem esse authorem omnis ordinis in
 hoc motu; ideoque τὴ διακοσμήσεως, pulchræ

& ornatae compositionis mundi; quam alii, aut casui fortuito, aut necessitati, temerè attribuerunt. Τοῖς ἄλλοις πρῶτον ἔστι τυχὴν ἢ ἀνάγκην διακοσμήσεως ἀρχὴν, ἀλλὰ νῦν ἐπέστησεν
 In Pericle. inquit Plutarchus de Anaxagorâ.

Quare in hoc argumento præclarè se expedierunt philosophi Ionici, quoad mundi causam efficientem & intellectualem: quoad principium ipsius materiale, id aliter atque aliter exprimunt; sed in eo conveniunt omnes, hanc materiam primam particulis minutis, atque variè motis, constituisse. Hanc fluidam esse voluit Thales, & appellavit *Aquam*: volatilem Anaximenes & nominavit *Aërem*: neque refert utrum dixerint, cùm ex hoc aut illo reliqua elementa constituerint. Atque has particulas alii similes, alii dissimiles esse voluerunt; idque innumeris modis. Hæc opinionum discrimina, quæ variè à variis recitantur, nullius sunt momenti: cùm inter philosophandum, ubi paululùm progressus fueris, eodem redeant; nomine magis quàm re diversa. Quare pro doctrinâ hujus Sectæ circa rerum ortum, satis erit constituere particulas minutas, & mobiles, easque primùm confusas, postea in ordinem adductas à mente divinâ.

PRÆTEREA, hanc materiam fluidam in vortices disposuit Anaxagoras, vel à mente motrice ita dispositam statuit. Hoc
 nos

nos docet Plato in Phædone, ubi Socra- P. 99.
tes, causarum physicarum ignarus & fas-
tidiosus, ingenium philosophicum Anax-
agoræ inscitè fugillat: & inter alia, vor-
ticem ab eo Telluri circumpositum, per
ludibrium, memorat. Hanc doctrinam
Anaxagoræ explicitiùs memorat, & eo-
dem ferè animo, Clemens Alexandrinus,
his verbis: Ἐπεὶ καὶ Ἀναξαγόρας πρῶτος ἐπέστη Strom. 2.
τῶν τοῖς περὶ γῆμασιν ἀλλ' ἐδὴ ἔτι ἐτήρησε τὴν ἀξίαν P. 364.
τὴν πομπικὴν, δίνους τινὰς ἀνοήτους ἀναζωγραφεῖν, σὺν
τῇ τῷ νῦν ἀπραξίᾳ τε καὶ ἀνοίᾳ.

*Primus enim
Anaxagoras Mentem rebus adjecit: sed
nec ille dignitatem servavit causæ effici-
entis, Vortices, nescio quos, amentes de-
scribens, cum mentis ab agendo cessatione,
& quasi amentia.* Ludit in vocibus νῦν,
ἀνόητος, ἀνοία, *Mens, Amens, Amentia.*
Id autem vitio dat Anaxagoræ, quod in
mundo condendo, rerum materiâ in vor-
tices compositâ, mentem, quam intro-
duxerat, otiosi finat. Nempe id sæpe
accidit viris optimis, Socratis & Clemen-
tis similibus, ut ex amore causarum divi-
narum, inferiores & materiales negligant
& fastidiant. Quæ tamen locum suum
habent, & taceri non debent, in ordina-
tâ rerum explicatione.

DENIQUE, quoad cælos & corpora
cœlestia, mirum quantum profecerant in
eorum cognitione Ionici. Regiones cœ-
lestes æthere constare: planetas esse cor-
pora

Arist. Me-
teor. 1. 3.
Plut. de
plac. Phil.
2. 13.
Laert.
In Astron.

pora opaca, atque Fixas ignea, quod summa est physicæ cœlestis, videntur rescivisse. Ità Anaximander, τὴν τε σελήνην ψευδοφαῖν, καὶ ἀπὸ ἡλίου φωτίζεσθαι. Idemque Anaximenes, apud Theonem. Progreditur ultrà Anaxagoras, asseritque τὴν σελήνην οἰκίσεις ἔχειν, ἀλλὰ καὶ λόφους καὶ φάραγγας. *Habitari in Luna, sed esse in ea colles & vales.* Quare Plato in Apologîâ Socratis, Miletum sic alloquitur: Ἐπεὶ δὲ μὲν ἥλιον λίθον φησὶν εἶναι, δὲ δὲ σελήνην γῆν. Ἀναξαγόρου οἷα κατηγορεῖν. Rectè igitur Plutarchus: Ὁ γὰρ πρῶτος σαφές αὐτὸν γε πάντων καὶ διαφραλέωτατον περὶ σελήνης καταγασμῶν καὶ σκίας λόγον εἰς γραφὴν καταδέμνῃ. Ἀναξαγόρας. Denique idem ait in genere de Thalete: Θαλῆς καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι τὴν σελήνην. *Thales, & qui ejus sequuntur decreta, aiunt, à Sole illustrari Lunam.* Quoad Fixas & Solem, notum est Anaxagoræ dictum, quod ei vitâ penè constitit apud Athenienses, Solem esse μυσθὲν διάπυρον, *massam ignitam & candentem*; quod quidem materiam ardentem, sed crassam solidamque indicare videtur. Anaximander autem asseruit solem esse καθαρώτατον πῦρ, liquidum purissimumque ignem. His observatis, si, quæ de Lunâ statuerunt, ad cæteros Planetas; & quæ de Sole, ad cæteras Fixas, extendantur: & nobiscum repetamus, quo tempore vixerint hi philosophi Græcorum vetustissimi, veram cœlorum physiologi-

In Nicia
p. 538.

De Plac.
philos. lib.
2. c. 28.

am,

am, quam nuperis sæculis restitutam vidimus, antiquis sapientibus non ignotam, gratulabimur. Addam denique, in laudes Anaxagoræ, non tantum generalem cœlorum doctrinam, sed etiam veteris novique formam, atque motuum discrimina, five ex causarum intuitu, five priscâ traditione, ei innotuisse; prout antea notavimus,

HÆC cum ita sint, qui poterant ignorare, inquis, motum telluris, verumque mundi systema, hi philosophi Ionici? Neque id ignorasse mihi videntur. Nam qui cœlos fluidos esse statuunt, orbisque singulos more vorticum circumferri, impedire nequeunt quo minus unâ volvantur corpora quæ hisce vorticibus implicita sunt. Et speciatim quoad tellurem, huic vorticem hujusmodi circumposuit Anaxagoras, *δίνον περιεθεὶς τῇ γῇ*, ut dicitur apud Platonem. Quamobrem non potuit non rotari circa suum axem tellus. Dein quoad motum annuum, dixit Anaximander, referente Theone Smyrnæo, *ὅτι ἔστιν ἡ γῆ μετέωρος, καὶ κινεῖται περὶ τὸ τοῦ κόσμου μέσον*. *Quod Terra in sublimi pendeat, & moveatur circa mundi medium.* Quod de motu ipsius circa Solem facillimè intelligitur. Hæc quidem aptè coherent, tam inter se, quam cum sententiâ Pythagoræ, qui hunc Thaletem primum habuit studiorum ducem. Sed in colligendis & interpretandis

terpretandis antiquorum dogmatis, erunt semper quædam dubia & incerta.

Hæc de philosophis Ionicis : quorum doctrinam de cœlo & universitate rerum, miraberis forsan tam prope accedere ad hodiernam ; aut me reum ages φιλαρχαῖ-
σμί, quasi ex affectu studioque erga ve-
teres, illorum philosophiam nimis ador-
nâssem. Fateor me, quâ potui, tam in
hâc quàm in aliis dissertationibus, fa-
visse antiquis : ac è multis sententiis quæ
sub eorum nomine circumferuntur, quam
duxi optimam & veritati proximam, præ
cæteris semper elegisse. Idque æquum
esse videtur : consumptis enim pluribus,
aut vitiatis longinquitate temporis, si-
quid præclari superest, tanquam è nau-
fragio ereptum, amplecti aut gratulari
debemus. Prætereà notandum est Philo-
sophos Gentiles sæpenumerò celâsse sua
dogmata, metu vulgi ; idque maximè,
cum de rebus cœlestibus ageretur : ne li-
bertate nimîâ, Deorum majestatem læsis-
se viderentur. Quamobrem, cùm de
Sole, & Lunâ, cæterisque stellis, libe-
riùs loqui apud populum periculofum
esset, curæ illis fuit, ut de his, non ni-
si parcè, & privatim, ac inter amicos dis-
fereretur : ne, in sui & suorum dam-
num, foras proreperent secretiores ani-
mi sensus. Hoc optimè animadvertit,
In Nicia. loco suprâ citato, Plutarchus, & exem-
plis

plis confirmavit. Audiamus, si placet, ipsius verba. Cum dixisset Anaxagoram, doctrinam de illuminatione & obumbratione Lunæ, primum scriptis prodidisse, hæc subdit: 'Οὐδ' ὁ λόγος ἐνδοξός ἦν, ἀλλ' ἀπόρητος ἔτι καὶ δι' ὀλίγων, καὶ μετ' ἐυλαβείας τινὸς ἢ πίστεως βαδίζων· ὃ καὶ ἠνεύχοντο τὰς φυσικὰς καὶ μέτεωρολόγους ποτὲ καλεμένους, ὡς εἰς αἰτίας ἀλόγους καὶ δυνάμεις ἀπεροήτους, καὶ κατὰ ἀναγκασμένα πάθη, διαλείποντας τὸ θεῖον. *Non erat celebris aut famosa illa doctrina, sed abdita & arcana: atque versabatur cum cautione, vel sub fide inter paucos. Neque enim ferebant Physicos, & de rebus cælestibus philosophantes: quòd, ad causas rationis expertes, cæcasque potentias, & effectus involuntarios, divinum numen astringere viderentur.* Dein hujus odii popularis in Philosophos exempla subjicit, his verbis: 'Ἀλλὰ καὶ Πρωταγόρας ἔφυγε, καὶ Ἀναξαγόραν εἰρχθέντα, μόλις πείποιήσας Περικλῆς καὶ Σωκράτης, ὃ δὲν αὐτὰ ἦν γε τοιούτων προσήκον, ὁμῶς ἀπάλετο διὰ φιλοσοφίαν· ὃ καὶ δ' ἡ Πλάτωνος ἐκλάμψασα δόξα, διὰ τὸν βίον οὗ ἀνδρὸς, καὶ ὅτι ταῖς θεαῖς καὶ κλειωτέραις ἀρχαῖς ἐπέταξε τὰς φυσικὰς ἀνάγκας, ἀφείλετο ἢ τῶν λόγων τέτων διαβολὴν, καὶ τοῖς μαθήμασιν εἰς ἅπαντας ὀδὸν ἐνέδωκεν. *Quin & Protagoras in exilium iuit: & Anaxagoram in vincula conjectum, non sine magno labore liberavit Pericles. Socrates etiam, licet*

nihil

nihil illi cum istis commune, tamen Philosophiæ nomine sublatus est. Tandem verò effulgens Platonis gloria, tam propter vitam virtutemque viri, quàm quod divinis & potentioribus causis necessitatem physicam subjecerit, hanc calumniam deterisit, omnibusque ad disciplinas viam aperuit. Causas Physicas rerum cœlestium ferre non potuit antiquum vulgus: necdum ferre potest Solis quietem, Terræque motum, tam doctorum quàm indoctorum vulgus. In omni ævo, ut vides, *veritas odium parit*: & incommoda res est, liberè philosophari. Non immeritò igitur *Doctrinam arcanam* apud se retinuerunt prisci sapientes: non tantum quòd esset supra captum vulgi, sed etiam contra affectum geniumque. Hinc etiam licet conjectare, Antiquæ Philosophiæ historiam, non modò per injurias temporis, sed etiam metu & concilio Scriptorum, mutilam esse magnâ sui parte; eâque præstantiori, arcanâ scilicet, & minùs vulgari. Et siquid verum rectumque sit, ἐν τοῖς σωζομένοις, siquid pulchrum aut eximium in hisce reliquiis; id quidem genuinum esse fœtum primi Authoris, non ab Historico vel commentatore genitum, sed conservatum, æquum erit credere. Siquid verò secus fuerit, & à ratione alienum, non pari jure id primo authori adscribitur: cum ex multis

tis causis, & mille modis, oriri possit vitium & corruptela : nec sit verisimile, eum, qui Historici vices egit, accuratorem, quàm ipsos Philosophos, de rerum naturâ doctrinam adinvenisse. Denique, ut propositum ab initio sermonem claudamus, quoad Cœlos & Sydera, extra dubium est, Antiquissimos Philosophorum statuisse Stellâs esse Igneas, (de quo postea erit dicendi locus) Lunamque Terrestrem : ut minimè mirum esse possit, idem sensisse Ionicos, Physicorum præcipuos. Quapropter eorum nomine, & maximè Anaxagoræ, reliquos omnes mordet Tatianus, cùm ait : Πῶς παιδείσμαι Cont.

πῶς λέγοντι μύδρον ἢ ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην γλῶ ; Græci. m. p. 164.

Qui credam dicenti Solem esse bolum ignitum, & Lunam esse terram, vel terrestrem ?

DE Philosophiâ Ionicâ plura dicenda essent, nisi in hâc, ut in cæteris antiquis, periissent præcipua monumenta. Galenus memorat Librum Thaletis, περὶ ἀρχῶν nisi forsan error sit : alii enim περὶ χυμῶν, Themist. Ov 15. Thaletem nihil scriptis reliquisse aiunt. Sed Anaxagoræ syntagma, cujus modò præclarum initium retinemus, extitit olim literis mandatum. Sua etiam placita Anaximander summatim conscripta reliquit : teste Laërtio. Atque suam Physiologiam Archelaus : teste Suidâ. Denique, non minùs desiderantur quæ ab

Laert. in
Theophr.

ab aliis tradita & lucubrata fuerunt in hâc philosophiâ ; maximè à Theophrasto, qui de Anaximene, Anaxagorâ, & Archelao, eorumque dogmatibus, commentarios edidit. Hæc autem cùm exciderint omnia, Philosophiæ Ionicæ non nisi tenuis notitia apud posteros remansit. Hactenus de Thalete suisque Ionicis.

C A P. XI.

De Pythagorâ, & Sectâ Pythagoricâ.

S E Q U I T U R Pythagoras, & Philosophia Italica ab eo constituta : sæculo ante natum Christum sexto vel septimo. Cùm verò, aut prorsus nihil scriptum reliquerit hic philosophus, ut volunt plures, vel nihil quod diù superstitit ; nulla ferè dogmata physica hujusce Sectæ ad tempora nostra pervenerunt. Unus erat è Græcis peregrinantibus Pythagoras, neque eorum quisquam plus temporis insumpsit, aut plus laboris & molestiæ subiit, in antiquâ apud gentes exteras sapientiâ investigandâ. Sumum ad Ægyptios iter suscepit suafu & consilio Thaletis, qui, in maximum virum

rum illum evasurum esse prædixit, si his præceptoribus uteretur. Audiamus Jamblicum hæc de re. Μεταδὲς ὁ Θαλῆς Vit. Pyth. C. 2.

ὅσον ἠδύνατο μαθημάτων, τὸ γῆρας τε τὸ ἐαυτοῦ ἀν-
 πασάμην, καὶ τὴν ἐαυτοῦ ἀδένειαν, περιέβλεπτο εἰς
 Ἄιγυπτον διαπλεῦσαι, καὶ τοῖς ἐν Μέρφει, καὶ Διδε μά-
 λιστα, συμβαλεῖν ἱερεῦσι. --- ἔμην πσέτων γε προτερη-
 μάτων, ἔτε φυσικῶς ἔτ' ὑπὸ ασκήσεως ὁπίτετυχηκέναι ἐ-
 αυτὸν ἔλεγεν, ὅσων τὸν Πυθαγόραν καθώρεισιν· ὥστε ἐν
 παντὸς εὐηγγελίζετο, εἰ τοῖς δηλεμένοις ἱερεῦσι συ-
 γέροίτο, θεότατον αὐτὸν καὶ σοφώτατον ὑπερ-
 ἅπαντας ἔσθαι ἀνθρώπους. *Postquam Tha-
 les, quantum poterat, in discipli-
 nis ei contulisset, senectutem suam cor-
 porisque imbecillitatem causatus, in Æ-
 gyptum ipsum trajicere, & cum Mem-
 phiticis, ac maximè Jovis, sacerdotibus,
 versari & conferre adhortatus est. Se
 quidem aiebat non tam excellentium præ-
 rogativarum factum esse participem, vel
 à naturâ, vel ab exercitatione, quantis
 præditus erat Pythagoras. Quare sem-
 per annunciabat, aut, ceu fœlix faus-
 tumque nuncium prædicabat, Pythago-
 ram, si cum dictis sacerdotibus versa-
 retur, divinissimum, & mortalium om-
 nium sapientissimum, evasurum esse.
 Magnificum satis elogium, & vaticini-
 um : & à viro verè magno profectum.
 Qui, præconis instar, lætum nuncium af-
 fert de futuro Prophetâ, se quidem mul-*

tò majore, & tantum non supra sortem humanam surrecturo.

Jambl. de
vit. Pyth.
c. 4.

CONSILIO monitisque Thaletis obtemperavit Pythagoras ; & suscepto in Ægyptum itinere, per viginti duos annos inter sacerdotes, gentis istius Philosophos & Theologos, studiis incubuit. Quantâ autem diligentia, quibusque artibus, sacram & arcanam Ægyptiorum doctrinam exquirere & expiscari contendit, ex dictis antea de sacerdotibus Ægyptiis, & de Thalete, jam satis patuit. Neque Ægyptios tantum, sed Arabes etiam, Hebræos, Babylonios, Persas, Phœnices, suâ peregrinatione philosophicâ, quadraginta plus minus annorum, velut prædo literarius, invisit & expoliavit. Denique, quò se magis insinuaret in singulorum adyta & arcana, omnium ferè, tam Græcorum quàm Barbarorum, sacris initiatum ferunt. Hæc & hujusmodi multa, legere est apud Laertium, Jamblicum, Porphyrium, aliosque. Multifaria enim narrantur de Pythagorâ ; de quovis philosophorum vix plura : quæ verò maximè quis expeteret, eorum paucissima retinentur. Intellego dogmata Physica, & Physiologiam Pythagoricam. Pythagoræ natales, patria, peregrinatio, reditus, modus vivendi, modus etiam docendi, discipulorum classes, disciplina & instituta ; denique, facinora non pauca,

Laert. de
Pyth.

pauca, quæ perpetravit, mirabilia & à fide aliena : hæc & hujusmodi fusè narrantur. At summæ illius scientiæ, quâ claruit olim, & huc usque celebratur, pauca nobis exhibent specimina : saltem in scientia naturali.

UNUM, fateor, retinuerunt, scientiæ naturalis fundamentum, Systema Pythagoricum : de Terrâ mobili, & Sole fixo in cœli nostri medio. Præterea Lunam esse ἀντίχθονα, sive Terram nostræ oppositam, & à Sole illustratam. Hæc doctrina, quam notavimus antea in schola Ionicâ, postea magis emicuit in Pythagoricâ ; ut, tam de Fixis quàm Errantibus, utraque rectè sensisse videatur. Dein quoad Cometas, hos, extra aërem nostrum, inter errantes minimùm, posuisse tam Anaxagoram, quam Pythagoram, ex Aristotele discimus : licet aliàs circa causas & indolem istorum Phænomenon, forsan erraverint. Denique cœlos fluidos & æthereos statuuisse, singulasque stellas pro mundis totidem numerâsse Pythagoricos, diximus antea ex Plutarcho. Atque hæc ferè de rebus cœlestibus.

Meteor. l. i.
c. 6.

Plac. Phil.
l. 2. 31.

QUOAD cætera, Telluris physiologiam, mundique sublunaris ortum, ut erat propensior ad res abstractas & intellectuales Pythagoras, Antiquorum κοσμογονίαν in ψυχρογονίαν quandam convertisse vide-

videtur ; saltem si ex Timæo Locrensi & Platone, Pythagoræ sententiam conjectare liceat. Illi enim mundi ortum descripturi, sese occupant maximè in explicandâ compositione *Animæ Mundanæ* ; id quod faciunt per rationes quasdam Harmonicas, & *individuâ* formâ & *dividuâ*, *Eodem* & *Altero* : ita enim loqui amant. Et quoad compagem mundi corporei, ex quibusdam congruentiis corporum Geometricorum, terminos, sedes, & intervalla elementorum, disponere & adaptare satagunt. *Λεπτολογήματα*, quæ ad scientiam naturalem nihil conferunt, neque in eâdem fundantur. Id tamen notandum, Chaos quoddam, five materiam inordinatè motam, supponere hos Pythagoreos : eique mentem præficere, ut in ordinem formamque mundanam ritè adducatur.

Est aliud scriptum Pythagoricum, Ocelli Lucani, qui de universo & rerum originibus multò aliter tractavit. Mundum enim æternum esse statuit, tam quoad formam, quàm materiam : neque minus genus humanum. Quapropter, nisi hunc hominem Pseudo-pythagicum esse, aut hoc opusculum *Ψευδεπίγραφον*, dicamus, doctrina Pythagorica circa rerum origines, aut nulla est, aut malefana. Nihil autem reperies in istoc scripto Ocelli quod ingenium redolet Pythagoricum :

cum : & in diversas partes abiit Plato, Pythagoricorum sequax : Plutarchus denique aliud testatur, *Πυθαγόρων καὶ Πλάτωνα γενεῖν τὸν κόσμον, καὶ φθαρτὸν μὲν εἶναι τὴν φύσιν.* *Pythagoras & Plato genitum à Deo mundum aiunt : &, quod ad naturam attinet, corruptibilem.* Id quod confirmat Aristoteles, cùm, veterum sententias de mundi origine relaturus, ait, *Γενόμενον μὲν ἔν τε πάντες εἰναί φασιν· οἱ μὲν αἰετὸν, οἱ δὲ φθαρτόν.* *Genitum quidem omnes asserunt : alii autem perpetuum fore, alii perituum.* His tamen non obstantibus, fatendum est, tam Pythagoricos quam Platonicos, veterumque alios propendisse in illam sententiam, *Rerum substantiam esse æternam : Formas & modos, fluxos & instabiles.*

UTCUNQUE sit, in his multisque aliis, non diffitemur doctrinam Pythagoricam incertò & obscurè traditam receptamve posteris. Quod à multis causis provenisse arbitror. Primò, non unica erat doctrina Pythagoræ : alia, *vulgaris*, alia *arcana*, atque alia, ut quidam dicunt, *media*. Dein, variæ erant discipulorum classes : quarum singulas, pro captu & ingenio, non tantum in differentibus materiis exercebant, sed etiam in eadem materiâ aut argumento, alio atque alio modo. Exempli gratiâ, cùm de formâ & systemate mundi tractandum esset,

P

hos

hos in vulgari systemate, positâ Terrâ in mundi centro, erudiebant: Alios in vero & arcano, posito Sole in mundi centro, vel in hujus Orbis magni meditullio. Pariter si de numeris agendum esset, hos usum vulgarem, alios mysticum docebant. Atque itâ de cæteris: prout animus erat, Catechumenos, ut ita dicam, instituere, aut adeptos: ut nil miri sit, dispares sententias, aut forsan contrarias, ex eâdem scholâ prodiisse sub nomine Pythagoræ. Prætereâ, cum suam Philosophiam Pythagoras symbolicè & sub involucris proposuerit, maximam partem; & non nisi suis notam esse vellet, cæteris hominum, instar ferarum, habitis: utroque modo oblivioni & interitui facta est obnoxia: tam propter obscuritatem rei, quàm quòd paucis custodienda traderetur. Unde, quod thesauris quandoque accidit, dum nimis abscondidit, latendo posteris periit. Ad hæc denique accedit, ex antiquioribus non paucos auctores (quorum infra meminerimus) qui de rebus dogmatisque Pythagoricis scripserant, nobis excidisse, temporis hominumve injuriâ abreptos.

CONVENIT utcunque inter omnes qui hanc materiam qualitercunque tractârunt, *numeris*, symbolisve numericis, summopere usum esse Pythagoram in tradendâ suâ philosophiâ. Veteres ante Pythagoram fabulis involvère suam Theologiam aut Philosophiam:

lofophiam: quâ ratione, periit plerumque, progressu temporis, vera doctrina, fabularum mole oppressa. Pythagoras, reiectis fabulis, numeros substituit. Neque foeliciori exitu. Evanuerunt enim paulatim istæ rerum umbræ, & fugere sensus nostros. Quis enim sapientior unquam evasit ex numeris Pythagoricis? aut veritatem sibi antea ignotam exinde didicit? Certè quas mihi contigit hactenus, aut apud veteres aut recentiores, numerorum Pythagoricorum interpretationes inspicere, notitias vulgares exhibent, quales aliunde facilè esset addicere: aut tenues argutias de rerum principiis, absque fundamento & sine fructu.

INTER hæc numerorum mysteria semper præcelluit Tetractys: crux ingeniorum per multa sæcula. Quin & Septenarius non ignobilis est: Denarius autem nobilissimus dicitur, & plenè perfectus; quòd omnem numerum diversæ virtutis & perfectionis, intra se habeat. Esto: sed nil præter numeros in se continet; non Cælum, & Terras, & res alias, à numeris quantumcunque diversas. Imò omnia, inquiunt nonnulli: alii verò modestiùs, non quidem in numeris latere res omnes tanquam in suis causis, sed veluti in tot capsulis memorialibus, quibus uti liceat ad revocandum

dum in mentem rerum capita, vel doctrinam Pythagoricam sub istis capitibus contentam : unde singulis numeris varios titulos, cognomina, significationes, & rerum ordines, subnectunt ; quemadmodum faciunt Cabalistsæ in suis Sephiroth ; ut materiam studiorum dispescant in loca & classes. Quod si hoc modo interpretemus numeros Pythagoricos, ex instituto tantum significant, non suâ vi & suâ naturâ. Pythagoras verò *παράν ἀνδρά φύσεως*, rerum ipsarum fontem, suam Tetractyn nuncupat : & ex consensu omnium veterum, Numeros rerum *principia, radices, origines*, statuebat Pythagoras : prout infra dicetur.

QUOD numerum *septenarium*, celebris est, potissimum inter Hebræos & Christianos : idque primum, si rectè conjicio, ratione Sabbathi, septimo quoque die ; & Sabbatismi, in septimo millennio celebrandi. Unde, tanquam à fonte, multa alia septenaria typica, in scriptis utriusque fœderis, manasse mihi videntur. Oblitus eram Ternarii, numeri Platonici, *τῶν τετῶν ἀποδόσεων* commemorativi. Nam quod velint nonnulli, *principium, medium & finem*, designare, frigidum est & vulgare. Sed cum numerus aliquis à causâ sacrâ dignitatem adeptus est, alia accumulare solent secundaria & minoris momenti additamenta, & interpretamenta,

pretamenta, quorum multitudine primus character sæpe obruitur. Succedit denique Numerus Quaternarius, Pythagoricus; ab iis enim potissimum, si non unice, colitur & consecratur hic numerus. Hunc illi, sub nomine Tetractyos, tanti olim faciebant, ut Sacramenti loco haberint, & per ipsum, & ipsius authorem, alii aliis fidem sanctissimam dederint.

Ναὶ μὰ τὴν ἡμετέραν ψυχὰν παρὰ δόνητα Τετρακτὺν,
Παγὰν ἀενάαν φύσεως.

*Per Eum, qui nobis tradidit Quaternarium,
Fontem perennis naturæ.*

Jurabant Pythagoram, & mysterium quod eos docuit maximum, Tetractyn. Nomen tacebant, præ modestiâ, ut inquit Jamblicus, & doctrinâ designabant virum: Αἰδῶ μὲν ποιημένων ὀνομάζειν Πυθαγόραν, De Vit. ὥσπερ καὶ θεῶν ὀνόματα χρῆσθαι πολλὴν φειδῶ ἐποιεῖντο. Pyth. c. 28. διὰ τὴν τῆς εὐρέσεως τῆς τετρακτύος ἀνάλυτον τὴν ἀνδρα. *Præ pudore quidem Pythagoram non nominant, ut Deorum quoque nominibus parcè admodum utebantur: sed per Tetractyos inventionem virum indicant.* Hierocles ad temperandum hoc juramentum, ἱσθον appellat, quasi aliter per Deos immortales jurarent Pythagorici, aliter per Pythagoram: quem Divinum quidem,

dem, Deum neutiquam, habebant. Ὡς
 κατὰ τὸ εἶποι ἄν τις, ἰδίᾳ μὲν πρεῖδαι τὸ Σέβει
 ὄρκον, ἐπὶ τῶν αἰεὶ καὶ ὁσπύτως ἐχόντων θεῶν· ἰδίᾳ
 δὲ νῦν ὁμνύδαι κατὰ τὸ παραδόντ' ἡμῖν τὴν τετρακτὴν
 διδασκάλῳ, ὅς ἐκ ἦν ἐκ τῶν ἀθανάτων θεῶν, ἐδὲ τὴν φι-
 σει ἡρώων, ἀλλ' ἀνθρώπῳ, ὁμοιώσει θεῷ κοσμηθεὶς,
 καὶ πρὸς τὰς ἀφ' ἑαυτοῦ θεῶν ἀποσώζων εἰκόνα. Ὅθεν
 καὶ ἑνορχον αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἕτω μεγάλων ποιεῖται, λε-
 ληθότως ἐπεμείνων τὸ περὶ Πυθαγόραν τῶν ἀκρεα-
 τῶν σέβει, καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ δεκνύς δι' ὧν παραδέδω-
 κε μαθημάτων. *Ità ut istà ratione dicat
 aliquis, peculiari quidem modo servari
 præceptum de colendo jurejurando in
 Diis, qui semper ἔσ' eodem modo exis-
 tunt: ἔσ' modo item peculiari hìc per
 Magistrum jurari, Qui nobis Tetraëctyn
 tradidit: qui nec erat ex Deorum im-
 mortalium numero, nec ex Heroum ge-
 nere, sed homo, Dei similitudine præ-
 ditus, divinæque imaginis auctoritatem
 apud suos retinens. Unde fit ut in
 magnis adeo rebus ipsum adhibeat in ju-
 ramentum: tacitè innuens, quâ ratione
 Pythagoras à suis auditoribus colere-
 tur, quantumque sibi dignitatis disci-
 plinis, quas tradiderat, peperisset.*

Hæc de homine & de juramento: sed
 de Tetraëctu quid dicendum? Hunc no-
 dum solvere tentârunt, tam veteres quàm
 recentiores: sed nondum mihi occurrit
 quisquam cujus explicationi firmiter as-
 sentiri & acquiescere potui. Ex antiquis
 con-

consultui Philonem, Plutarchum, Hieroclem, Theonem Smyrnæum, Proclum, Nicomachum, Sextum Empiricum, Suidam, Martianum Capellam, Macrobiū, aliosque: qui, vel datâ operâ explicuerunt, vel obiter perstrinxêre, hoc argumentum. Horum autem omnium interpretationes non tantum laxæ mihi videntur, sed etiam plerumque leves, & exigui ponderis, si veræ essent: quæque, nec Mysterii nomen, nec vim juramenti, nec Inventoris gloriam, sustinere possunt. Laborârunt etiam in eodem argumento è recentioribus non pauci: quorum conjecturas si referrem singulatim, nimii facerem. Præcellere videtur illa, quæ de Tetragrammato Judæo Pythagoricam Tetractyn exponit. Quæ est utriusque Pici Mirandulæ, Johannis Seldeni, & Gotofridi Wendelini, sententia: eandem etiam dudum tetigerat Philo in vitâ Mosis. P. 519.

Quamobrem verò, aut quam rationem mysterii habere poterat apud Pythagoricos hoc Tetragrammaton? num quod doceret *unum esse summum Deum*? Hoc docuerunt Orphici; à quibus hausit Pythagoras, ex consensu omnium, suæ Philosophiæ & Theologiæ partem non exiguam: vel quòd doceret Deum Israelitarum esse illum summum Deum, & religionem Mosaicam ab ipso unice institutam? Hoc si credidisset Pythagoras, ne-

fas illi fuisset, alium Deum colere, alium cultum instituere, quàm Israeliticum: ceremonias autem, ritusque Mosaicos, in Scholâ Pythagoricâ obtinuisse nullibi legimus, quin potius Orphicos. Denique, si dixeris non tam in re, quàm in nomine, in voce, in literis Tetragrammati, hæsisse mysterium, & rationes Cabalisticas secutum esse Pythagoram in hujus nominis arcanis eruendis; parum consulis dignitati tui Pythagoræ: neque constat, ullo indicio, ita sensisse Philosophum. Scio Reuclinum in secundo libro Artis Cabalisticæ, Pythagoram traxisse ad partes Cabalistarum: sed argumentis frigidis, aut argutiolis & exemplis istiusmodi, quæ nullam vim habent ad flectendos prudentum animos. Malo fato interciderunt Telaugis Pythagorici *libri quatuor*, *πεὶ τῆς τελεχίας*, qui hanc litem facile diremissent. Interea, qui in hac vexatâ materiâ plura desiderant, adeant, præter dictos modò authores, Joh. Meursium, Fab. Paulinum, & Petrum Bongum, qui veterum de numeris subtilitates vel nugamenta ad fastidium usque congefserunt. Denique, ut verbo complectar omnia, cùm numeros constituebant Pythagorici rerum causas & origines, ipsosque Deos, Mentis, & res omnes materiales è numeris excitabant, vel aliam habuerunt Numerorum Ideam quàm nos habemus hodie,

Suid. in
voc. Τηλ.

De Denar.
Pyth. De
num. Sept.
De num.
myster.

diè, vel pro Junone nubem amplexi sunt: ingeniique sui figmenta & veritatis idola pro veritate ipsâ, sibi & posteris malè obtrudebant.

QUOD verò *numeros* pro rerum Principiis habuerit Pythagoras, testantur omnes veteres, Plato, Aristoteles, cum suis commentatoribus Græcis: Plutarchus, Sextus Empiricus, cæteri: neque testantur modò, sed eâ de re, ut notâ & confessâ, variè differunt, discutiunt, exponunt, refellunt. Caret tamen, tam fundamento quàm ordine, hic modus philosophandi: *Numeri* enim sequuntur Res, Rerumque divisionem: neque, si antecederent, aut Corporibus molem, aut Animabus & Mentibus cogitationem, conferre poterant, cum utrisque destituantur. Manifestum est, *Numeros*, præter *numeros*, nihil posse generare: nullum habent ultra vim aut efficaciam. Possunt quidem repræsentare, suo modo, rerum gradus & genera, sed efficere non possunt: neque vices materiæ supplere in rerum effectione. Quin age, mi Pythagorice, si negas, experiamur paulisper: fac mihi è tuis numeris, non Deum, aut mentem, ut tu jactare soles; sed corpusculum aliquod: lapidem, exempli gratiâ; vel, si mavis, lutum. Accinge te ad opus; quos *numeros* habes aptissimos ad hoc propositum? Pares vel impares: mares vel

vel fœminas? pro tuo ingenio, quos velis, accipe. Sed steriles sunt omnes, mihi crede: & ad generandum lapidem æque inepti. Quid si, mutato consilio, numeros planos vel solidos adhibeas: vel forsan quadratos? Nihil hinc efficies præter figuras quasdam imaginarias: & ex Nihilo, quadrato vel cubito, plano vel solido, nihil fit. Denique si *unitates* compingas: si *binarium, ternarium, quaternarium*, cæterósque, cum suis mirificis virtutibus: adde, subtrahe, divide, compone: in omnes facies verte, omnes vires exprome: numeri sunt adhuc, & prætereâ nihil. Nihil lapideum emergit, multo minus humanum, aut divinum. Hæc ludendo diximus, sed res eò redit: *Nihil pariunt numeri præter numeros*: gignuntque semper sui similes, & more, ut aiunt, *univoco*. Quapropter cum omnia ex numeris composuit Pythagoras, subintelligere non potuit causas *Efficientes*, neque *Materiales*, (quod pace aliorum dictum sit) sed aliquo modo *Exemplares*; imagines quasdam rerum è suis causis exorientium. Quemadmodum enim numeri progrediuntur ab unitate, sive monade, omnium simplicissimâ radice, in magis magisque compositos; novâsque induunt proprietates in illo progressu: ita à Deo simplicissimo recedunt gradatim rerum productarum classes,

ses, retinentque characteres aliquo modo suis numeris analogos. Id certè constat, Philosophorum & Theologorum *μυσικολογῶν* multum sudasse in hoc argumento, nempe ut rerum ortum & emanationem à primo Ente, progressumque per varios ordines, à summis ad ima, si non ratione explicitâ, saltem per Symbola & similitudines, explicarent.

Nec tamen dissimulandum est, ingenium Pythagoricum, Platonicumque, hoc vitio laborasse, quod res Physicas in rationes Mathematicas, numeros & proportionibus, resolverit: uti postea Aristoteles in rationes Logicas. Uterque peccavit nimiam subtilitate, dum tenuibus aranearum filis Divam Naturam tenere studerent, quæ non nisi ferreis aut adamantinis catenis, ratione rigidâ fidisque observationibus, se constringi patitur. Palam est, hos philosophos aptiores fuisse, magisque assuetos, contemplationibus abstractis quam naturalibus: neque habuit schola Pythagorica, ut mihi videtur, ullam Physiologiam stabilem, & toti sectæ communem; sed pro libitu quisque, & suo modo, de rebus elementaribus philosophabatur. At si ad hanc classem revocemus Pherecydem, Pythagoræ præceptorem; & Empedoclem, semipythagoricum: antiquæ physiologiæ vestigia, rerumque

Dissert. 29.
Apud La-
ert.

rûmque origines, apud hos reperiemus Pherecydes Theogoniam scripsit, more prisco & mythologico: ut patet ex Suidâ, & Maximo Tyrio. Eûmque ait Theopompus Πρῶτον περὶ φύσεως, καὶ θεῶν Ἑλλήσι γεγάσθαι quod tamen plures Thaleti tribuunt: forsan ille primus Theogoniam scripsit oratione solutâ; cujus scripti initium hoc nobis dedit Laërtius: Ζεὺς μὲν, καὶ χθονὶ ἐισάει, καὶ χθὼν ἦν· χθονίη δ' ὄνομα ἐγένετο γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γῆν γέρας διδοῖ. In verbis penultimis γῆν γέρας mendum esse non dubito, quod sententiam corrumpit. Suspicio fuisse ὠγῆνον vel ὠγῆνα quod antiquitus Oceanum significabat. Certe ex Pherecyde citat Clemens Alexandrinus hæc verba:

Strom. 6.
p. 621.

Ζὰς ποιεῖ φάρος μέγα τὲ καὶ χαλόν· καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γλῶσση, καὶ ὠγῆνον, καὶ ὠγῆνε δώματα. *Jupiter facit pallium, magnum pulchrumque: & varietate quadam in eo describit Terram, & Oceanum, & domos Oceani.* Quod ad eandem, cum illâ Laërtii, Pherecydis Cosmogoniam spectâsse, dubitare vix licet.

QUOAD Empedoclem, hunc semipythagoricum diximus: licet enim Pythagoræ fuerit auditor, Ionicorum, qui aptiori erant ingenio ad scientiam naturalem, imitatus est physiologiam. Id notavit ex Alcidamâ Laërtius: Τὸν δ', de Empedocle loquitur, Ἀναξαγόρας διακῆσαι καὶ Πυθαγόρας, καὶ τὸ μὲν τὴν σεμνότητα ζηλῶσαι, τὸ τε βίει καὶ τὸ σχήματ',

ματῶ, τῆς δὲ τὴν φυσιολογίαν. *Hunc Anaxagoræ & Pythagoræ fuisse auditorem: quorum unius vitæ & habitus gravitatem, alterius physiologiam, adamavit & secutus est.* Solem πρὸς ἀστροισμα μέγα, Laert. *magnum ignis acervum vel molem: &* πνευνὰ εἶναι τὰ ἀστέρ, & *stellas esse igneas,* Plut. de p^a. ph. lib. 2. c. 13. *cum utroque suo præceptore, statuit.* Quoad Terram & sublunaria, ex quatuor elementis, quæ, more antiquorum, Deorum & Dearum nominibus insignivit, omnia composita esse voluit: nota sunt ipsius carmina,

Ζεὺς ἀργῆς, Ἥρην δὲ φερέσβιτ, ἡδ' Ἀἰδωνεύς,
Νῆστις δ', ἡ δακρύοις ἐπιπλεῖ ὄμμα βρότειον.

Hæc exposuit Laërtius, alique, per quatuor elementa. Inquit, Δία μὲν τὸ πῦρ λέγει, Ἥρην δὲ τὴν γῆν, Αἰδωνέα δὲ τὸ ἀέρ, Νῆστιν δὲ τὸ ὕδωρ. Atque horum elementorum coalitionem in mundum habitabilem, *Amorem & Amicitiam* appellavit. Cum verò ita se fugerent & ab invicem secederent ut nulla esset mixtio commoda, aut rerum generatio, *Litem, Odium, & inimicitiam* statum dixit. Unde adjicit idem Author, φιλίαν δὲ ἢ συγκρίνεται, καὶ νεῖκος δὲ διακρίνεται. *Amicitiam appellavit, cum conjuncta essent: litem & contentionem, cum separata.* Hoc autem alibi explicuimus, ubi de Chao antiquo & dispescendis

Theor. Tell. lib. 2. c. 7.

cendis elementis in rerum ortu, tractatum est.

DE Pythagoricis hæc dicta sunt; idque paucis, ob inopiam materiæ physiologicæ in istâ sectâ, atque etiam Authorum qui Pythagorica tractârunt: perit pars maxima scriptorum qui in hoc argumento versati sunt, & imprimis ipsorum Pythagoricorum monumenta desiderantur. Quoad Pythagoram ipsum, scripserit aliquid, necne, lis adhuc pendet: sed de Philolao, Archytâ, Eudoxo, aliisque, non dubitatur. Libros Philolai ab

Laert. in
vit. Philos.
In Pythag.

ipsius propinquis in Siciliâ Platonem emis-
se, memoratum est: idque centum minis;
charos non habuit auro contra. Hos li-
bros Philolai appellat Laertius, τὰ διαβη-
τὰ βιβλία, & ex iis primùm ait innotuisse
doctrinam Pythagoricam: Μέχει δὲ Φιλολάου ἢ
ἢ π γνῶναι Πυθαγόρειον δόγμα· ἔτθ δὲ μόνθ ἐξί-
νεγκε τὰ διαβητὰ τεία βιβλία, &c. Neque ali-

C. 31.

ter Jamblicus in vita Pythagoræ: Ἐν ποσά-
ταις γενεαῖς ἐτῶν ἔθεις ἔθεν φαίνεται ὅθ Πυθαγορείων
ὑπομνημάτων περιεπληκῶς περὶ τῆς Φιλολάου ἡλικίας·
ἀλλ' ὁ πρῶτθ ἐξήνεγκε τὰ δρυλλόμενα ταῦτα τεία
βιβλία, &c. *Per tot annorum ætates &
curricula, in quicquam Pythagoricorum
commentariorum incidisse quenquam ante
Philolai ætatem, non constat. Sed is
primus in lucem edidit hosce tres vulgò
satis jactatos libellos.* Denique Pro-
clus,

clus, eundem Philolaum doctrinam Pythagoræ de Diis, & rerum à Deo progressu, mirasque de iisdem notiones, prodidisse ait. Et ab his suum Timæum aliaque contexuisse, accusatur Plato. Sed de Philolao fatis.

Theol. Plat.
l. 1. c. 5.

Tzetzes
Chil. 10.
hist. 355.
& Chil. 11,
362.

ARCHYTÆ, Pythagorici, & egregii Mechanicorum Magistri, plura numerantur opera. Ejus Ἀρμονικὸν Nicomachus allegat: Librum περὶ παντός Simplicius. Cujus etiam meminit ipse Archytas in Epistolâ ad Platonem, sub Titulo, τὰς ὅσων πάντων γένεσις. Scripsisse etiam περὶ τῶ ὄντος περὶ τῶ ἀρχῶν item περὶ τῶ νῦ, καὶ περὶ αἰδιότητος, ex Stobæo, aliisque constat. Quæ omnia nobis furripuit invida ætas, & Moralia non pauca. Extat tantum fragmentum, περὶ τῆ μαθηματικῆς. Dein Eudoxus, ex philosophis peregrinantibus unus, varia scripsit. τὰ ἀσεβήματα, καὶ κακοποιήματα, καὶ ἑτέρα ἅττα ἀξιολόγα ut ex Hermippo refert Laertius, aliique ex aliis. τῆς περίου, præ cæteris claruit, à pluribus celebratus liber, & ampliori titulo à Strabone (l. 1.) dicitur, ἡ περὶ Εὐδόξου ἱστορία: ut meritò videatur historiæ naturalis & gentium res quasdam comprehendisse. Tredecim annos versatus est Eudoxus in Ægypto, cum sacerdotibus istius gentis: optimis, si Thaleti credimus, studiorum præfectis: & qui, Platone iudice, præ cæteris gentibus, vetustissimarum rerum memoriam

L. 1. περὶ
Ἀριθ. De
Cat. in
præf.

Par. 1557.
octavo.

Suid.
Procl. in
1. Euclid.

Strab. l. 17.

riam conservabant. His denique deperditis accensendus Empedocles, cujus tres libri *de rerum naturâ*, à veteribus iterum iterumque citantur, & à nobis desiderantur.

HÆC Pythagorici scripserunt : sed defunt præterea authores non pauci, qui hujus sectæ historiam & dogmata tradiderant, ab eâ licet alieni. Aristoteles imprimis, qui plures libros composuit circa philosophiam Pythagoricam & Pythagoreos, teste Laertio in ipsius vitâ ; ubi memorat Περὶ τῆς Πυθαγορείων unum, alterum Περὶ τῆς Πυθαγορείων item tres libros, Περὶ τῆς Ἀρχαίας φιλοσοφίας, & πρὸς τὰ Ἀλκμαίων. Denique τὰ ἐν τῇ Τιμαίῳ καὶ τῇ Ἀρχαίῳ. Erat autem Aristoteles parum æquus in veteres philosophos : quorum opiniones & dogmata plerumque eo animo referebat, ut invidiâ oneraret & refelleret. Multos præterea allegat Laërtius in philosophorum historiis, qui Pythagorica tractârunt : Aristoxenum, Heraclidem, Neanthen & Hermippum. Jamblici collectionem Dogmatum Pythagoricorum citat Syrianus. Adhæc Didymus scripsit de philosophiâ Pythagoricâ, referente Clemente Alexandrino : & Eudorus, apud Simplicium. Item Moderatus Gaditanus de vitâ placitisque Pythagoræ commentatus est, ut testatur Stephanus in voce Γάδειρα, Porphyrius apud

In Arist.
Metaph.
c. 12. m.
p. 90.
Strom. 1.
Ad prim.
Φυσ. ἀκρ.
Hist. Eccl.
l. 6. c. 19.
vel. 13. l.
Jamb. de
vit. Pyth.
c. 28.

apud Eusebium, & Hieronymus adversus Ruffinum. Denique symbola Pythagorica exposuerunt Alexander Polyhistor, & Androcidus, aliique. Hos propterea recensui authores, quo minus mireris, philosophiam Pythagoricam parum nobis innotescere, cum tot scriptores exciderint è quorum monumentis haurienda esset. Quin & plures adhuc desiderantur minorum subselliorum, quibus immorari non duxi operæ pretium. De Pythagorâ & Pythagoricis hæc dicta sunt.

C A P. XII.

De Sectâ Eleaticâ: & de Stoicis.

PHILOSOPHIAM Orphicam, Ionicam, Pythagoricam perlustravimus, maxima suorum temporum lumina: sequitur Secta Eleatica, à Zenophane Colophonio, sub temporibus Anaximandri & Archelai philosophorum, constituta: postea verò nomen sortita à discipulis Eleaticis. Videtur composita ex philosophis inter se diversis, gente, moribus, & dogmatibus: Schola miscellanea. Neque ideò sub unicâ ideâ aut uniformi
Q prin-

principiorum serie exhiberi potest: quapropter, quid statuerint de rerum naturâ unus atque alter eorum, qui præstantiores fuerint, satis erit indicasse. De cœlo corporibusque cœlestibus in decretis Zenophanis, id tantum notatu dignum reperio, quod mundos voluit esse innumerabiles, καὶ ἀπείρους ἡλίας εἶναι καὶ σελήνας, & infinitos esse Soles in immenso cœlo, & infinitas Lunas, nostræ non dissimiles. Nostramque habitari instar terræ; ita enim testatur Cicero, (Academ. quæst. 4.) *habitari ait Zenophanes in Lunâ, eamque esse Terram multarum urbium & montium.* Hæc quidem non malè; sed hos mundos æternos esse voluit, καὶ ἀπαρχιλάκτες, ideoque sine ortu. Quem errorem cum erraverit, in cæteris quid statuit de rerum naturâ, parum refert quoad propositum nostrum.

PARMENIDES autem rerum ortum admisit, idque ex igne & terrâ tanquam elementis; additque Laertius, eum voluisse, γένεσιν τε ἀνθρώπων ἐξ ἡλίου πρῶτον γένεσθαι, ita vulgò legitur. Sed quid hoc rei est, *Homines nasci ex Sole*, tanquam ex materiâ suâ aut elemento? Legendum omnino pro ἐξ ἡλίου, ἐξ ἡλίου, quemadmodum se habet editio Basiliensis & in margine Romanæ adscriptum est. Neque aliter legisse Aldobrandinum constat, cum ita verba transtulerit, *atque hominum ortum è limo*

è limo primùm extitisse. Quæ quidem erat inter antiquos sententia communis, & inter Ionicos maximè, è quibus Anaximandrum & Archelaum à nonnullis dicitur audiisse Parmenides; prorsusque mihi videtur habuisse eadem, tam numero quàm naturâ, principia & sententiam cum Archelao, circa rerum ortum, nempe τὸ ψυχρὸν ac τὸ θερμὸν, ut ex utriusque verborum comparatione facilè patebit; ità enim de Archelao Laertius: Ἐλεγε δὲ δύο αἰτίας εἶναι γενέσεως, θερμὸν καὶ ψυχρὸν καὶ τὰ ζῶα ἀπὸ τῆς ἰλύθης γιννῆσθαι, &c. Dein de Parmenide: Δύο τε εἶναι σοιχῆα, πῦρ καὶ γῆ· γενεσὶν τε ἀνθρώπων ἐξ ἰλύθης πρῶτον γενέσθαι· αὐτὴν δὲ ὑπάρχειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, ἐξ ὧν τὰ πάντα συνιστάναι. Denique cùm multi authores, præter Laertium, uti Aristoteles, Plutarchus, Empiricus, alique, Parmenidem & ipsius dogmata memorarint, illud de *ortu Solari hominum*, si ipsius fuisset, ut maximè παροξύνον & præ cæteris memorabile, non præteriissent.

PARUM igitur recesserunt ab Ionicis Eleatici, quoad rerum ortum; si quem rerum ortum statuerunt; id enim de omnibus non constat. Et cùm motum è rebus sustulerint eorum nonnulli, hos in physicorum censum non admittit Aristoteles, idque rectè; nam sine motu nulla esset generatio aut corruptio, imò idem essent omnia, nulla corporum diversitas,

Phys. ausc.
l. I. c. 2.

nulla compages, aut ornatus, aut aliud quicquam quod *Mundum* appellare liceret. Ut mirum videri possit, quid sibi proposuerint Parmenides, Melissus, aliique; cum è naturâ motum auferre, aut *apparentem*, non *verum*, esse vellent. Hoc accedit ad ingenium Pythagoricum & Platonium, qui res sensiles, aut rerum sensilium formas, quod fluxæ, caducæ, & instabiles essent, instar phantasmatum, aut instar nihili, habebant; ideoque ad rationes abstractas & immutabiles, veluti *numeros*, *proportiones*, aut *ideas*, pro rerum principiis confugiebant.

Ad hanc sectam Eleaticam aggregari solent Leucippus & Democritus, viri celebres & eximii, qui hypothesein Atomorum invexerunt: quæ, licet, meâ sententiâ, falsa sit & malè fundata, dedit tamen occasionem philosophandi strictiùs & accuratiùs. Hi enim non quærun corporum principia, aut agendi vires, inter *numeros*, *proportiones*, *harmonias*, *ideas*, *qualitates*, aut *formas elementares*, ut ab aliis factum est; sed ipsa adeunt corpora, eorumque condiciones Physicas & Mechanicas examinant, motum, figuram, partium situm, tenuitatem aut magnitudinem, & similia: & ex his cujusque virtutes æstimant, actiones

nes definiunt, effecta explicant, idque rectè solidèque, ut mihi videtur, hucusque. Quod verò has minutias indivisibiles esse vellent, aut innatum impetum habere, aut inclinationes ad certa loca, aut denique inanibus spatiis disjungi; hæc & hujusmodi, non tantum gratis dicta sunt, sed etiam claræ rationi refragantur. Utcunque, cum viam aperuerint ad saniores differendi methodum circa res physicas, & in hac parte de republicâ literariâ non malè meruerint, illos laude suâ ne fraudemus.

AGNOUIT Leucippus motum Terræ circa suum axem; & in primâ Telluris origine & formatione, cum massa fluida in corpus globosum subsidebat, ait hunc globum membranâ quadam circumductum fuisse, cætera omnia continente; eaque primum uda & limosa, postea induxit. Hanc membranam primigeniam Leucippi facilè interpretari licet de primæ Telluris crustâ, molliori adhuc & tenerâ: quæ membranæ instar, Abyssus circumducta, cætera omnia involvebat; eademque aucta exterius, & exiccata, in primum orbem habitabilem cessit: juxta ea quæ de ortu Telluris in Theoriâ nostrâ explicuimus. Quum autem Philosophica narrantur à viris parum philosophis, qualis fuisse mihi videtur Lærtius, nil mirum si quædam mutilatè,

quædam perturbatè, recensantur, atque ipsa sententia Philosophi sæpe pereat. Itaque de hac Cosmogoniâ Leucippeâ referuntur à Laertio, neque consistere, neque cohærere mihi videntur, nisi laxè admodum singula exponamus. Sæpè etiam propter menda, quibus scatet hic liber, sensus corrumpitur. Id tantum prætereà notandum de Leucippo, quod *situm Terræ* mutatum esse memoraverit: quod ex Plutarcho simul & Laertio discimus. Neque id ei esset conceptu difficile, cum Terram pendulam & circa suum axem rotatam agnoverit.

LEUCIPPUM audivit Democritus, & in Physicis secutus est. Hunc virum magnum in scientiarum studiis plurimum profecisse, tam ex libris ipsius, quàm ex peregrinationibus, quas ad gentes ferè omnes sapientiâ claras, susceperat, conjicere licet. Præterquam enim quod à pueritiâ Magis quibusdam quos Xerxes apud patrem ipsius reliquerat, in rerum divinarum scientiâ & cognitione syderali instructus & institutus esse dicitur; versatus est postea cum sacerdotibus in Ægypto, & cum Chaldæis Babylone, in Perside cum Magis, & ad mare rubrum descendit, ut cum Arabibus, opinor, literarium commercium iniret; ita enim Plinius de Democrito, *peragratiss Persidis, Arabia, Ethiopia, Ægyptique*

Suidas Æ-
lian. Var.
Hif. Diod.
Sic. Strabo.
l. 25. 2.

que Magis. Referunt eum denique ad Gymnosophistas tam in Indiâ, quàm Æthiopiâ, profectum esse; ac seipso teste, apud Clementem Alexandrinum, Strom. I. plures terras peragravit quàm Philosophorum quisquam alter. Quoad Libros ipsius, quamplurimos conscripsit, quorum septuaginta quinque numerat Laertius, præter dubios: multifariam Authoris eruditionem hæc scripta arguunt, omnia quidem exoptatissima; at si Physica illa, Diacosmus major, & Diacosmus minor superessent, & Astronomica quædam, cæterorum jacturam æquiori animo ferremus.

DE Physiologia Democriti non opus est seorsim differamus, cùm illam Leucippi amplexus fuerit. Dicitur Lunam habuisse pro *alterâ Terrâ*, sive *corpore Terrestrî*; quod non tantum Ionici, sed Zenophanes etiam hujusce sectæ conditor, asseruit. Occurrit apud authorem φιλοσόφου ἰσοείας, ubi de Luna: Ἀναξαγόρας καὶ Δημόκριτος πείρωμα διάπυρον, ἔχον ἐν ἑαυτοῖς περὶ δία καὶ ὄρη καὶ θάλασσαν. Anaxagoras & Democritus voluerunt Lunam esse *Corpus solidum ignitum, in quo sunt campi, montes, & valles.* Ignitum, opinor, intelligunt in certis locis, quemadmodum est Terra nostra. Idem senserunt Stoici de Lunâ: Εἶναι δὲ τὸ μὲν ἥλιον εἰλικρινές πυρ --- γεωδεδεμένον δὲ τὴν σελήνην & postea, τὴν σελήνην

ἡν ἐκ ἰδίων ἔχεν φῶς, ἀλλὰ παρ' ἡλίου λαμβάνειν ἐπι-
 λαμπομένην quod Laertius refert in Zeno-
 ne. Et generatim quidem Philosophi
 antiqui, Ionici, Pythagorici, Eleatici,
 usque ad tempora Aristotelis, & postea
 Stoici, non malè statuisse videntur de ma-
 teriâ cœlorum, de Lunâ, de Sole & Fixis,
 & de spatiis cœlestibus. Illam, opacam
 & terrestrem esse plerumque voluerunt;
 hos, igneos; & repleti æthere spatia vel
 intervalla cœlestia. Hæc, inquam, ad
 tempora Aristotelis, qui novam faciem,
 vel potius larvam induxit philosophiæ.
 De Democrito, unde digressi sumus, &
 ipsius decretis, scripsit Theophrastus.
 De ipsius Libris Callimachus, de utrif-
 que nuperus author Chrysostomus Mag-
 nenus. Et de Sectâ Eleaticâ hæc bre-
 viter, satisque; nam in his repetendis fa-
 cile est nimium temporis impendere.

Laert. in
 Theoph.
 Suid.

PERGAMUS ad Stoicos; recentiores
 quidem multis aliis Græcorum sectis, Cy-
 renaicis, Cynicis, Pyrrhoniis, aliisque; sed
 quæ in re physiologicâ non sunt memoratu
 dignæ. Et quoad Epicuream, Platoniam,
 & Peripateticam, de iis ultimo loco senten-
 tiam feremus. Stoici quidem disciplinâ
 Morali, quàm Physicâ, celebriores erant,
 hanc autem non prorsus neglectui habue-
 runt, & in eâdem recolendâ, totâque
 philosophiâ Stoicâ, non exiguam operam
 collocavit Justus Lipsius.

INTER

INTER Physica dogmata Stoicorum notissimum est illud de *mundi conflagratione* ; quid verò de *Mundi ortu* senserint, in quo res nostra agitur, non adeò clarum est. Voluerunt quidem Deum esse rerum omnium opificem ; quem ideò *Λόγον δημιουργόν & τεχνικόν*, appellabant ; oraculis sacris cognatam dictionem, neque minùs frequentem apud Platonicos Stoicosque Philosophos ; Patribusque Græcis, qui ex utroque fonte hauriebant, familiarem. Dein huic principio actuofo & opifici subjecerunt Materiam, purè passivam, ut dicunt, & inertem ; sine vi, sine motu, aut actione quâcunque ; sed quæ ab actione divinâ, Mentis aut *λόγου*, moveri, agitari, & in omnes formas deduci poterat. Hæc quidem rectissimè à Stoicis, & juxta antiquam doctrinam Ionicam, ut nihil dicam majus. Sed in explicandâ hâc materiâ, mundoque condendo, distinguunt inter *Elementa* & *Principia* : atque hæc pro ingenitis & incorporeis habent. *Διαφέρειν ὃ φασὶν ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα· τὰς μὲν γὰρ εἶναι ἀγενήτους, ἀφθάρτους· τὰ δὲ στοιχεῖα κατὰ τὸ ἐκπύρωσιν φθίρεσθαι.* Ut Laertius in Zenone : *Principia* & *Elementa* inter se differre aiunt ; illa enim & nunquam orta esse, & nunquam interitura, *Elementa* autem in *Mundi exustione* peritura esse. Dein subjungit

subjungit aliam differentiam : Ἀλλὰ καὶ ἀσω-
 Voce ἀρχή. μάτες, ita enim lego juxta Suidam, εἶναι τὰς
 ἀρχὰς καὶ ἀμόρφους τὰ δὲ μίμορφοντα. *Præterea
 principia incorporea esse & formarum
 expertia, Elementa autem formam ha-
 bere.*

De Plac. Phil. lib. 1. c. 2. Quid per has ἀρχάς, hæc initia aut
 principia, Stoici intellexerint, non facile
 est definire. Alii quidem præter Stoicos
 distinxerunt *Elementa & Principia*, sed
 ratione simplicitatis tantum; quod de Pla-
 tonicis, & Aristotelicis, addere etiam po-
 tuit, Epicureis, contra Thaletem nota-
 vit Plutarchus: Οἱ μὲν ἐν πλείοις Ἀειστοέλην καὶ
 Πλάτωνα διαφέρειν ἡγούνται ἀρχὴν καὶ σοικεῖα. Θαλῆς
 δὲ ὁ Μιλήσιος ταύτων νομίζει ἀρχὴν καὶ σοικεῖα. Πλεί-
 στον δὲ ὅσον διαφέρει ἀλλήλων τὰ μὲν γὰρ σοικεῖα ὅτι
 σύνθετα, τὰς δὲ ἀρχὰς φασὲν εἶναι ἕτε συνδέτες, ἕτε
 ἀποτελέσματα. *Principia nec composita esse,
 instar elementorum, nec completè effecta.*
 At Stoici non formâ aut gradu, sed toto
 genere differre voluerunt, cum hæc *prin-
 cipia* incorporea & immortalia dixerint,
 ac si intellexissent *Numeros* aut *propor-
 tiones*, ut Pythagorici; vel *Ideas*, aut
 λόγους σπερματικούς. Neque enim ullam sub-
 stantiam penitus incorpoream esse credi-
 derunt Stoici; quod pluribus monstravit
 Phys. Stoi. Lipsius; sed illis vocibus σώματα & ἀσώ-
 lib. 2. c. 45. ματον usi sunt quandoque nimis indis-
 tinctè.

QUARE,

QUARE, si non placent illa principia Pythagorica aut Platonica, ac dictas voces laxius interpretemur, ipsam ὕλην, nudam & simplicem, ἀμορφον καὶ ἀποιον quatenus elementis opponitur & corporibus perfectis, ἀσώματον dixisse Stoicos, non improbable erit, neque aliud per τοὺς ἀρχαίους intellexisse. Hoc utique respondet iis quæ postea habet Laertius ex Zenone & Chrysippo, ubi ὕλην & σῶμα distinguit, atque illam eandem facit cum ἐσΐα, rerumque omnium fundamentum: 'Ουσΐαν δὲ φασὶ ἧς ὄντων ἀπάντων τὴν πρώτην ὕλην ὕλην ἢ ὅτιν ἐξ ἧς ὅτιδήποτε γίνεται· καλεΐται ἢ διχῶς, ἐσΐα τε καὶ ὕλη· σῶμα ἢ ὅτι κατ' αὐτὸς ἢ ἐσΐα καὶ πεπερασμένη. *Corpus secundum eos est substantia definita & terminata*: quale non est materia prima, ideoque ἀσώματ' dicta.

DENIQUE, quod has ἀρχαίς & hanc ὕλην, ἀγεννήτες καὶ ἀφθάρτες dixerint, nihil miror: fatendum est enim, statuisse ex antiquis plurimos, *Materiam* simplicem, informem & immotam, ab æterno extitisse, æternūque extituram; sed Mundum ortum esse & corruptibilem: vel ut alii distinguunt, Mundum *inconditum* æternum esse aiunt, *conditum* verò ex neutrà parte æternum. Ita Didymus apud Eusebium hunc duplicem mundum distinguit, signatque his verbis: Τὸ ἐκ πάσης τῆς ἐσΐας ποῖον, καὶ τὸ ἢ διακύσμησιν τὴν πιαύτην καὶ διαταξίν ἔχον, διὸ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἀπόδοσιν, αἰ-
διον

Præp. Ev.
lib. 15.
c. 15.

διόν, ἢ κόσμον εἶναι φασὶ κατὰ τὴν διακόσμησιν,
 γεννητὸν καὶ μεταβλητὸν. Ubi pro voce ποῖον le-
 gendum esse videtur ἀποῖον; est enim ma-
 teria ἀποῖον, vel substantia ἀποῖον, quæ est
 æterna. Verba itaque sic redduntur,
 Mundus est, vel *rerum omnium simplex*
massa, seu ex omni substantiâ massa qua-
 litatum expers, *vel illud quod ornatum*
est ordinationem jam talem habet; idè,
priore significatione, mundum æternum
dicunt; posteriore, natum est mutabilem.
 A mente scilicet superveniente æternæ
 moli, indito motu, in varias rerum for-
 mas simplex illa massa deducta est. In
 eâ fuisse sententiâ mihi videntur Ionici,
 Pythagorici, Platonici, Stoici; cæterique
 omnes qui non deterius aliquid, & à ra-
 tione magis alienum statuebant, ut Epi-
 curei & Peripatetici: nam materiam, è
 nihilo productam, tum primùm extitisse
 cùm Tellus condita fuit; aliquot nempe
 retrò millenniis; videtur esse dogma gen-
 tibus & philosophis prorsus ignotum,
 & inopinabile. Sed redeamus ad Stoi-
 cos.

POSITIS his quibuscunque rerum prin-
 cipiis, è corporibus ignem primò factum
 esse supponunt, & ex igne cætera Ele-
 menta, uti ex elementis omne genûs cor-
 pora mixta. Hoc ità retulit ex Zenone
 & Chrysippo, aliisque, Laertius: *Γίνεσθαι*

ἢ τὸν κόσμον, ἅταρ ἐκ πυρὸς ἢ ἐσὶα τραπῇ δι' αἰέρος
εἰς ὑγρότητα, εἴτα τὸ παχυμερές αὐτῶ συνδὲν ἀποτε-
λεσθῇ. γὰρ τὸ ἢ λεπτομερές ἐξαερωθῇ, καὶ τετ' ἐπιπλέ-
ον λεπτυνθὲν πῦρ ἀπογεννήσῃ· εἴτα κατὰ μίξιν ἐκ τού-
των, φυτά τε, καὶ ζῷα, καὶ τὰ ἄλλα γένη. Ab ig-
ne incipiunt & ad eundem redeunt. Sed
cū Elementa se disponant, atque suas
sedes capeffant, ordine gravitatis, alias
aliis superiores, Aqua propterea occupa-
ret & circumiret totam Terram, ut Aer
aquam: quī igitur emerfit Terra, & a-
quis superior evasit? quomodo nudatum
est solum, cessitque in orbem habitabi-
lem? Hic labor, hoc opus est. Cū
verò Cosmologia Stoica eousque non per-
tingat, eam in hāc parte imperfectam,
aut per authores qui supersunt non satis
explicatam, relinquimus.

QUID de cœlis sensere Stoici, sparsim
nonnulla in antecedentibus præfati sumus.
Solem esse πῦρ ἐλκεϊνές, Lunam γεωδισέραν,
atque cætera astra πνευιά. ex sententiā Ze-
nonis notavit Laertius. Prætereā, ibidem
dicitur quoad motus Astrorum, τὰ μὲν ἀ-
πλανῇ συμπεριφέρεσθαι τῷ ὅλῳ ὕρῳ, τὰ δὲ πλανώμενα
κατ' ἰδίαν κινεῖσθαι κινήσει. *Astra non errantia
cum universo cœlo unā circumvolvi: er-
rantia verò propriis motibus cieri.* Hæc
non usquequaque vera sunt, sed Aristoteli-
cis & Ptolomaicis veriora. De Fixis deni-
que illud rectè statuerunt, *Non omnes
esse in eādē superficie,* sed alias aliis al-

Ecl. Phys.
c. de Stel.
nat. &c.

altiores. Ità intelligo Stobæi verba,
Ξενοκρότης κατὰ μᾶς ἐπιφανέως ὁρίεται καὶ δαί τὰς
ἀέρας· οἱ ὃ ἄλλοι Στοιχοὶ ὅτ' ἐτέρων ἐτέρας ἐν ὕψει καὶ
βάθει.

DENIQUE, quoad *periodos Mundanas*,
Fatumque Stoicorum, hæc notiora sunt
quàm quæ deceant repetitis sermonibus
explicari. De periodis istis, vide, si li-
bet, Theor. Tell. lib. 4. c. 5. Et quo-
ad *Fatum* Stoicum, nihil aliud est, quàm
rerum omnium immobilis & immutabilis
ordo. Vel, ut idem pluribus enuncie-
mus, est vicissitudo necessaria mundi crea-
ti & increati: unà cum ordine rerum om-
nium in mundo creato, tam Intellectuali-
um quàm Corporalium: per omnia sæcu-
la, omnes revolutiones, formas, & faci-
es, donec regressus fiat ad statum mundi
Increati. Hoc est, secundum eos, donec
omnia resolvantur in Deum. A Jove
enim suo mundum ordiuntur, & in eun-
dem, completo Temporis orbe, omnia
refundunt. Ab hâc sententiâ non ablu-
dere videtur illud Perictiones (quisquis
fuit ille, vel illa, philosophorum) de *con-*
summatâ sapientiâ dictum, apud Stobæ-
um: "Ὅστις ἐν ἀναλῦσαι διῶ δὲ πάντα γένη ὑπὸ μίαν
καὶ τὰν αὐτὴν ἀρχάν, καὶ πάλιν ἐν ταύτας συνθεῖναι καὶ
ἀειδμάσασθαι, ἔτ' ὅ δοκεῖ καὶ σωφρονεῖν εἶναι, καὶ ἀλη-
θές αὐτ'· ἐπ' ᾧ καὶ καλὰν σκοπὴν ἀνευρηκέναι, ἐφ' ᾗ
δυνατὸς ἐστὶν τὸν τι θεὸν κατόψεσθαι, καὶ πάντα τὰ
ἐν συστοιχείᾳ τε καὶ τάξει, τὰ ἐκείνῃ κατακεχωρισμένα.

Serm. I.
P. 7.

Quis-

Quisquis igitur resolvere potis est omnia genera ad unum idemque principium, iterumque ex eo singula componere & enumerare, Hic & sapientissimus & veri maxime compos videtur; quin & pulchram speculam invenisse, in quâ poterit & Deum contemplari, & cætera omnia, in serie & ordine ab ipso sejuncta. Sed de his fatis.

LIBROS quàm plurimos scripsere Stoici, qui jam perierunt omnes. Zenonis, Sphæri, Chrysippi volumina enumerat Laertius, & Cleanthis κάλλιστα βιβλία, *præclaros Libros*, ut appellat; inter quos erant tractatus, Περὶ τῆς τοῦ Ζήνωνος φυσιολογίας· περὶ θεῶν· περὶ γιγάντων Ἀρχαιολογία. Ex quibus si extarent, spes esset eruendi, tam certiora, quàm præstantiora, circa physiologiam Stoicam, & circa rerum Origines. Citat prætereà Laertius Libros Posidonii, Archedemi, Boethi, Antipatri, Apollodori, & aliorum Stoicorum, quos nimis essem si recenserem. Pro his omnibus utinam saltem extaret publicè Apollonius Tyrius, qui ante natum Christum, scripsit historiam sectæ Stoicæ, (ut testatur, præter Laertium, Strabo) Lib. 16. libro inscripto Πίναξ τῶν ἀπὸ Ζήνωνος φιλοσόφων καὶ τῶν βιβλίων, quòd scriptum latere aiunt in nonnullis Bibliothecis ineditum. Cùm hæc secta, numerosa & scripturiens, cæteris diutius duraverit, & apud gentem Ro-

Ecl. Phys.
c. de Stel.
nat. &c.

altiores. Ità intelligo Stobæi verba,

Ξενοκράτης κατὰ μίαν ἐπιφανείαν οἶσται καὶ δαι τὰς
ἀσέρας· οἱ ὃ ἄλλοι Στοῖχοι ὅτ' ἐτέρων ἐτέρας ἐν ὕψει καὶ
βάθει.

DENIQUE, quoad *periodos Mundanas*,
Fatumque Stoicorum, hæc notiora sunt
quàm quæ deceant repetitis sermonibus
explicari. De periodis istis, vide, si li-
bet, Theor. Tell. lib. 4. c. 5. Et quo-
ad Fatum Stoicum, nihil aliud est, quàm
rerum omnium immobilis & immutabilis
ordo. Vel, ut idem pluribus enuncie-
mus, est vicissitudo necessaria mundi crea-
ti & increati: unà cum ordine rerum om-
nium in mundo creato, tam Intellectuali-
um quàm Corporalium: per omnia sæcu-
la, omnes revolutiones, formas, & faci-
es, donec regressus fiat ad statum mundi
Increati. Hoc est, secundum eos, donec
omnia resolvantur in Deum. A Jove
enim suo mundum ordiuntur, & in eun-
dem, completo Temporis orbe, omnia
refundunt. Ab hac sententiâ non ablu-
dere videtur illud Perictiones (quisquis
fuit ille, vel illa, philosophorum) de *con-*
summatâ sapientiâ dictum, apud Stobæ-
um: Ὅστις ἐν ἀναλῦσαι διθεῖται πάντα γέννη ὑπὸ μίαν
καὶ τὰν αὐτὴν ἀρχάν, καὶ πάλιν ἐν ταύταις συνθεῖναι καὶ
ἀειδμάσασθαι, ἔστω δοκεῖ καὶ σοφώτατος εἶναι, καὶ ἀλη-
θέστατος· ἐπὶ ᾧ καὶ καλὰν σκοπιὰν ἀνευρηκέναι, ἐφ' ᾧ
δυνατὸς εἶσθαι τὸν τε θεὸν κατόψεσθαι, καὶ πάντα τὰ
ἐν συσσειχέα τε καὶ τάξει, τὰ ἐκείνη κατακεχωρισμένα.

Serm. I.
P. 7.

Quis-

Quisquis igitur resolvere potis est omnia genera ad unum idemque principium, iterumque ex eo singula componere & enumerare, Hic & sapientissimus & veri maxime compos videtur; quin & pulchram speculam invenisse, in quâ poterit & Deum contemplari, & cætera omnia, in serie & ordine ab ipso sejuncta. Sed de his fatis.

LIBROS quàm plurimos scripsere Stoici, qui jam perierunt omnes. Zenonis, Sphæri, Chrysippi volumina enumerat Laertius, & Cleanthis κάλλιστα βιβλία, præclaros Libros, ut appellat; inter quos erant tractatus, Περὶ τῆς τοῦ Ζήνωνος φυσιολογίας, περὶ θεῶν, περὶ γιγάντων Ἀρχαιολογία. Ex quibus si extarent, spes esset eruendi, tam certiora, quàm præstantiora, circa physiologiam Stoicam, & circa rerum Origines. Citat prætereà Laertius Libros Posidonii, Archedemi, Boethi, Antipatri, Apollodori, & aliorum Stoicorum, quos nimius essem si recenserem. Pro his omnibus utinam saltem extaret publicè Apollonius Tyrius, qui ante natum Christum, scripsit historiam sectæ Stoicæ, (ut testatur, præter Laertium, Strabo) Lib. 16. libro inscripto Πίναξ τῶν ἀπὸ Ζήνωνος φιλοσόφων καὶ τῶν βιβλίων, quòd scriptum latere aiunt in nonnullis Bibliothecis ineditum. Cùm hæc secta, numerosa & scripturiens, cæteris diutius duraverit, & apud gentem Ro-

Romanam in æstimatione fuerit, mirum est omnia ipsius monumenta Græca, quæ Physicam spectabant, excidisse. Hæc de Stoicis.

C A P. XIII.

De Platoniciis, Aristotelicis, & Epicureis.

SUPER SUNT Platonici, Peripatetici, Epicurei; de quibus pauca tantum summatim: cum satis notum sit, in re ferè qualibet, quid horum unusquisque statuit. Diximus antea Platonicos & Pythagoricos parum fœliciter exercuisse physiologiam; quasi alio sydere nati essent, ad contemplandam rerum rationes à materiâ abstractas magis idonei, quàm res ipsas corporales, earumque proprietates physicas. Hujus rei exemplum manifestum habemus in Timæo Platonis de ortu mundi, ubi singulis elementis figuras geometricas affingit, & componit locatque geometricè. Sed modum, si placeat, quo philosophatur, videamus.

PRIMO, numerum & dispositionem Elementorum hoc modo demonstrat; Cum oporteat mundum esse visibilem & tangibilem, nihil autem sit visibile sine igne,
nihil

nihil tangibile sine Terrâ, corpore solido, hæc duo elementa imprimis erant necessaria ; ut verò cohæreat mundus & quid unum sit, opus esset ut hæc duo extrema per aliquod medium proportionale conjungerentur: *Solida* autem non uno, sed duobus semper mediis inter se copulantur. Deus igitur Ignem inter & Terram, aërem aquamque disposuit, tanquam proportionalia ; ideóque ex quatuor elementis, hoc modo dispositis, mundus necessariò conflatus est.

DEIN cum corpora solida resolvantur in plana, & plana iterum, juxta Platonem, in Triangula, ideò elementa hæc ex triangulis composita esse voluit: et pro ratione figuræ quam cuilibet elemento attribuit, ex his aut illis triangulis, pluribus aut paucioribus, contextum arguit. Ità Ignem ponit esse figuræ Pyramidalis, propter penetrationem, & compositum ex quatuor triangulis. Terram figuræ Cubicæ, propter soliditatem, ideóque genitam ex sex planis, quorum unumquodque constat quatuor triangulis. Aërem facit octoëdram, productum ex octo superficiebus, quarum unaquæque in sex scalenos dispartitur. Denique Aquam facit Icosaëdram, ex viginti triangulis conditam, è scalenis itidem unoquoque compacto. Qualis hæc, quæso, Physiologia? Quis instructior evadit in naturâ

R

Ignis

Ignis aut Terræ, Aquæ aut Aeris, ab hæcorum genesi aut compositione? Et cum Mundi Corpus hoc modo construxerat, *Animam* ei Mathematicam, ex numeris & proportionibus conflata, inserit & associat.

HANC *Animam Platoniam* multis explicuere Platonis Interpretes, Chalcidius, Proclus, & quotquot in Timæum commentati sunt. Præterea Plutarchus, tractatu singulari, fusè disseruit *De procreatione Animæ* secundum Platonem. Sed his lectis omnibus, nihil proficies; nisi quod id forsitan magis persuasum habueris, operam prorsus lusisse quotquot sudârunt in hæc arenâ. Nihil aliud mihi videtur illa *Ψυχονία* Platonica, quam lusus ingenii: vel Regia magica in aëre constructa, cujus fundum frustra quærimus. Cui notus est dialogus Timæi, satis erit apponere, non meam, sed nuperi Philosophi, eâ de re expostulationem. Si Plato suam illam de *Animæ naturâ*, communibus verbis exposuisset sententiam: ecquid putas grande, aut quod certè posset probare, dicere visus fuisset? Et fac jam illum in vivis esse: fac rogari ut sese clarè explicet: ut suum illum Chiasmum declaret? ut quid sit Idem, quid Diversum, quid tertia, ex dividuo individoque, natura, exponat. Quæ illæ Geometricæ Harmonicæque proportionibus in
Animâ

*Animā agnoscantur, aperiat. O quā
aberit, ut propterea Animæ naturam
nobis perspektam faciat: quæ & illius-
met auditores, quos inter fuit etiam a-
cutissimus Aristoteles, latuit: & manet
etiamnum incomperta. Sed nempe, quia
suam sententiam miris implicuit amba-
gibus, idcirco obtinuit, id quod velle po-
tuit, ut putā quod illam propterea mi-
remur, suspiciamusque, & revereamur,
tanquam insigne mysterium: opinemur-
que, nisi perfectē Animæ naturam nos-
camus, causam esse, quod non in mentem
divini viri penetremus: nobisque impu-
temus, quod homunciones cū simus,
tantum consequi Heroem non possimus;
et cū nobis oculi Noctuæ, illi Aquilæ
fuerint, ad illud jubar caligemus, quod
ipse clarē perspexerit. Sed redeamus
ad propositum.*

QUO AD Principia rerum secundum
Platonem, duo affert Laërtius, *Deum*
& *Materiam*: Δύω ἢ ἓν πάντων ἀπέφηνεν ἀρ- In vit.
χάς, θεόν καὶ ὕλην, ὃν καὶ νῦν πρῶταγορεύει καὶ αἰτίον. Plat.
εἶναι ἢ ἓν ὕλην ἀσχημάτιστον καὶ ἀπειρον, ἐξ ἧς γίνεσθαι
τὰ συγκείμενα ἀτάκτως δὲ ποτε αὐτὴν κινημένην,
ὑπὸ τοῦ θεοῦ, φησὶν, εἰς ἓνα τόπον συναχθῆναι, τάξιν
ἀταξίας κρείττονα ἡγησάμενον. *Rerum omnium
duo principia, Deum & Materiam, con-
stituebat. Quem quidem, & Mentem,
& causam, appellat. Materiam autem
ex se figurarum expertem esse, atque in-
finitam:*

finitam: & ex eâ gigni omne quod concretum est. Hanc olim inordinate motam, Deus unâ collegit, ordinem confuſioni præferens. His habes ſimillima in Timæo: neque aliud utrobique proponitur, quàm primum *Chaos*, laxiori modo deſcriptum.

De Plac.
Ph. lib. I.
c. I.

SED duobus aliis principiis Platoniciſ, *Deo & Materię*, alii adjungunt tertium, non minùs Platonicum: nempe *ιδέα* ſive cauſam exemplarem. Ità Chalcidius in Timæum, *sunt initia, Deus & Sylva & Exemplum.* Neque aliter Plutarchus: Socrati & Platoni ait, Τρεῖς εἶναι ἀρχάς, τὸν θεόν, τὴν ὕλην, καὶ τὴν ἰδέαν· ἔστι δὲ ὁ θεὸς ὁ νοῦς, ὕλη δὲ τὸ ὑποκείμενον πρῶτον γενέσθαι καὶ φθορᾶ, ἰδέα δὲ ἐστὶ ἀσώματον, ἐν τοῖς νοήματι καὶ ταῖς φαντασίαις τῷ θεῷ. Atque hanc fuiſſe ſententiam Platonis aperte conſtat in Timæo, cum de Mundi exemplari loquitur: apertius adhuc apud Timæum Locrum, in principio: τὰ δὲ σύμπαντα, ἰδέαν, ὕλην, αἰδησίῳ τε, ὅσον ἐκγονον τειλέων, &c. Neque aliud voluiſſe Laertium veriſimile eſt, ut rectè Menag. ad notavit vir doctiſſimus. Sed in Laertio nostro, non mutila tantùm & confuſa, ſed & perversa & diſtorta multa.

AT nimis vagamur extra terminos Phyſiologiæ, in quâ parùm claruit Platonis ingenium. Platonis inquam, quem, in Theologiâ & Diſciplinâ morali, meritò *Divinum* nuncupamus. Uti non omnis fert

fert omnia tellus, ita mentis nostræ tantilla vis est, ut unam in multis præcellere, saltem in omnibus, non sit fortis humanæ. Sed præter res purè divinas, cum diù versatus fuerit in Ægypto hic Philosophus, retulit Archæologias non paucas: priscæ sapientiæ priscique mundi vestigia, in Timæo, Politico, Phædone, aliisque dissertationibus impressa. Hæc, inquam, ex Ægypto retulit, ut patet in Timæo: & secundum Jamblicum, ex ipsis Hermetis columnis desumpsit. Has ἀρχαίας De Myst. Ægy. Dec. 1. c. 2. παλαιότατας, quæ non sunt hujus loci, in progressu operis non negligenter inferemus, & elucidabimus. Interea de Platone hæc breviter dicta funto. Lib. 2. c. 5.

QUOD Scriptores Platonicos, non pauci supersunt. Plotinus, Platonico-
rum Coryphæus, Porphyrius, Jamblicus, Proclus, Maximus Tyrius, Alcinous, Chalcidius, Apuleius, alique. Perit Crantor, antiquissimus Platonis interpres, Taurus, Amelius, & Numenius, cujus habes nonnulla apud Eusebium. Præterea, Olympiodorus & Syrianus, qui in Alcibiadem & Rempublicam scripserunt. Sed his recensendis aut examinandis non immoramur, cum ipsius Platonis opera supersint; neque rivos rivulósve sequimur, cum fontem adire licet. Hæc de Platone.

Peripat. &
Epicur.

AD fæces philosophiæ jam ventum est: ad Epicuream nempe & Aristotelicam. A temporibus Platonis ad initium currentis sæculi, totum illud intervallum ἀφιλόσοφον mihi habetur; cùm neque priscam retinuerit sapientiam ætas illa intermedia, neque novam invenerit: nisi garrulam quandam, & sine fruge loquacem. In Platone desit antiquitas philosophica: sequiores illi Græcanica tantùm sapiunt, & nullius sunt numeri inter veteres. Quoad Aristotelem, ipsiusque Scholam, in eo argumento, quo versamur, nempe de rerum originibus, nihil habent sani aut solidi. Volunt mundum esse Æternum, tam quoad formam, quàm materiam. Neque tantùm cœlorum compagem, & Telluris molem, sempiternas fuisse: sed nos etiam misellos homines, & animalcula quæque in suo genere, marem & fœminam, genuisse & genita esse, sine primogenito aut principio. Arbores præterea, & prata, & flores, & fruges, totamque Terræ supellectilem, nunquam non extitisse. Dogma non modo irreligiosum, sed tantum non ridiculum. Hoc tamen ille tanti fecit, ut hujus decreti, tanquam sibi proprii, laudem asciscere voluit, atque omnibus antiquis præripere. Ait enim, de mundo loquens, γενόμενον μὲν ἐν Ἀπαλῆς εἶναι φασίν, ἀλλὰ γενόμενον οἱ μὲν αἰδίδιον, οἱ δὲ φθασίον. *Omnes antiqui factum*

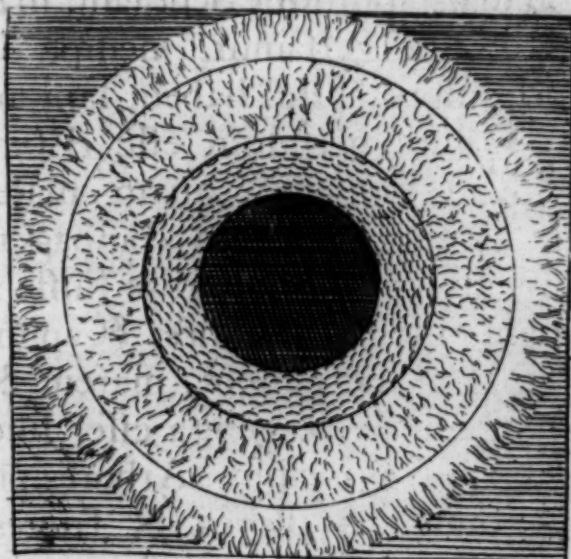
L. I. de.

cœl. c. 10.

tum esse dicunt mundum: sed alii immortalem factum, alii corruptibilem.

Ille autem, ut singulari notâ emineret, ne factum quidem esse voluit.

PRÆTEREA, non videtur sibi convenire in suis placitis, de rerum ortu & primævo statu, Aristoteles. Ait enim elementa suâ naturâ esse gravia & levia: & secundum hanc gravitatem & levitatem, suos habere situs & dispositiones naturales: ut in hoc Schemate,

Quæro igitur, unquamne fuerint Elementa in hoc situ, vel non? si nunquam fuisse dicas, quid impedivit? quid obstare potuit naturæ & motibus naturalibus Elementorum? Omnia fiunt secundum leges naturæ, nisi aliquid extranei & violenti intercefferit. Si verò olim fuerunt in hoc situ nativo, quid turba-

vit ordinem? quare non in eodem permansere ad hodiernum diem; stetitque Terra, aquis adhuc obruta, & inhabitabilis? Præterea, si dixeris fuisse quidem primum Elementa omnia in situ naturali, & postea mutasse situm, causis novis supervenientibus; diruis hypothesein Aristotelis, qui mundum nunquam non habitabilem & habitatum esse asserit.

REPETAMUS, si placet, hoc argumentum, aliis verbis: quo eadem sententia, non impia modò, sed inepta & absurda, demonstretur. Supponamus, cum Aristotele, Solem & Terram fuisse ab æterno, ideòque coævus: quæro, sub quâ formâ erat Tellus coæva æterno Soli? Sub formâ Elementari, (itâ enim appello formam illam simplicem, in schemate exhibitam, quâ singula Elementa suas tenent regiones) vel sub hodiernâ, terraqueâ & habitabili? Si prius dixerit, Terramque transiisse, actione Solis, vel aliarum causarum, è formâ Elementari in Hodiernam, mundi sublunaris exordium agnoscit, propriamque destruit sententiam. Sin posterius, quæ de elementorum naturâ, legibus, & locis, tradiderat, funditus evertit: & seipsum denuò suâ manu interficit. His se difficultatibus irritum sensisse videtur Aristoteles: ubi in Meteoris, de *situ Terræ & Aquæ*, & de *generatione maris*, verba facit. Nam

L. 2. c. 1.
& 2.

levif-

levissimè tangit istam materiam, refugitque statim, quasi vivos carbones tetigisset. Sed de hâc re satis.

HÆC de rerum ortu : de rerum natura quid sensit Aristoteles ? & primum de cœlis. Cœlos adamantinos esse voluit : atque Stellas, instar clavorum aureorum, in laquearibus Orbium defixas. Figmentum, quod Poëtam decet magis quàm Philosophum. Dein omnes simul Orbes invicem catenatos, totumque Universum, quantum quantum, singulis viginti quatuor horis, raptu primi cujusdam Mobilis, circumvolvi. Atque hunc circulum iterari quoquo die, in sæcula sæculorum. Ad hæc, Planetas simul ferri contrariis motibus : tam in Orientem, quàm Occidentem, eodem tempore. Denique materiam cœlorum ab omni sublunari penitus aliam esse statuit : non gradu tantum & qualitatibus, sed toto genere, ut altera in alteram nec mutetur unquam, nec mutari possit.

Si infra Lunam descendamus, statim incidimus in *Ignem Elementarem* : *Ignem* plus quàm *Fatum* ; cum tam luce, quàm calore careat. Ad Mediam aeris regionem delapsi, Galaxiam & Cometas Aristotelicos reperiemus. Hæc enim pro meteoris habet bonus ille philosophus, plebeiis oculis naturæ phænomena contemplatus. Denique in ipsâ Terrâ, ne genera-

generalia quidem explicuit Aristoteles: qualia sunt motus maris, Phænomena magnetica, Metallorum & Mineralium vires & compositiones. Et quoad corpora singularia, ad explicandum eorum actiones & virtutes, abdicato motu locali, verisque materiæ & ipsius partium differentiis, *Formas*, nescio quas, *substantiales*: & *Qualitates específicas*, introduxit. Verba inania: quæ non magis valent in rebus naturalibus, quàm quæ rejecerat antea, Pythagoricorum Numeri & Harmoniæ. Ac uti agunt in se invicem corpora per has formas & qualitates, ita in sensus nostros agunt, si Diis placet, per *species intentionales*; fucata ignorantia suæ asyla.

HÆC cum ita sint, atque talis fuerit Philosophia Aristotelis, satis admirari non possumus Orbis Christiani stuporem: qui, per tot sæcula, hanc disciplinam unice amplexus est: laudibus ad cælum extulit, omnibusque Scholis & Academiis publicè docendam & prælegendam commendavit: imò sancivit autoritate, & in dissentientes ab Aristotele, aut novam molientes Philosophiam, tanquam in Hæreticos & religionis Christianæ hostes, grassabatur. Hinc tardi scientiarum progressus: & à tot sæculis, quibus invaluit hæc philosophia, nulla inventa,
nulla

nulla commoda attulit humanæ vitæ.
Quot volumina Commentariorum, magna & inutilia? Quot præclara ingenia, hoc servile jugum ferre coacta, in colendo solo infrugifero frustrâ laborarunt? Sterilescebat orbis Christianus, quasi arenâ conspersus, ubicunque hæc philosophia disseminata fuit.

Errorum Aristotelis brevis conspectus.

Mundum Æternum esse statuit, ex utraque parte : ingenitum & incorruptibilem.

Cœlos solidos, & eodem tempore in contrarias partes actos.

Materiam Cœlorum esse divinam, Quintessentialem, & immutabilem.

Fixas esse densiores partes suorum orbium : & Planetas lucidos suâ naturâ.

Lucem non esse corpus, aut qualemcunque motum corporum.

Sub concavo Lunæ latere ignem Elementarem.

Glaxiam esse Meteorum : & Cometas itidem, ultra mediam aëris regionem non evectos.

Terram hære immobilem in centro Universi.

Sursum

Sursum & deorsum in naturâ fundari, secundum rationes immutabiles.

Formas rerum animatarum esse substantiales: & qualitates five affectiones corporum ab eorum modis prorsus distingui.

Sensationem fieri per species intentionales. Rarefactionem & condensationem per incrementum & decrementum extensionis in materiâ.

Providentiam infra Lunam non descendere.

Animam esse ἐντελέχειαν, (vocem barbaram & ambiguum) & immortalitatis dubiæ.

GENIUM hominis si quæras, videtur lividus & μικρόψυχος in veteres philosophos plerumque iniquus: quos in magnis præterit, in minutis refellit. Vale Stagirita, semper eris mihi *malus Astronomus, Theologus peior, Physiologus pessimus.*

SEQUITUR Epicurus cum suo grege, vir parùm eruditus, sed ingenio non vulgari: ità tamen sensibus addicto, ut exinde, supremam veritatis normam & indicem semper desumendam esse putaverat. Gaudeat ille suis sensibus omniscientibus: suo Sole sesquipedali: suâ
Terrâ,

Terrâ, non pendulâ, sed radicâtâ deorsum in infinitum : recurrente sole, qualibet nocte, per terrarum latera ad carceres Orientales. Hæc si philosophum decent, qualia sunt illa quæ decent vulgus & idiotas ? suam illis scientiam, suas voluptates, utrasque sensibiles, non invidio : digni, qui cum corporibus vivant pereantque, Animi.

DE hujus viri philosophiâ nihil habeo commemoratione dignum. Democriti & Leucippi dogmata corripit potius quàm emendavit : antiquo-barbara & vetustissima ignoravit, novis inveniendis impar. Philosophatur laxè & per rationes fluctuantes, quæ non constringunt animum, neque ad assensum impellunt, nisi, sua sponte, in partes indolemque Epicuri, propendeat. Quoad mundi ortum, quod proximè accedit ad argumentum nostrum, eâ in re se pessimè expedit Epicurus ; nam præterquam quod Atomorum illi motus, quos introduxit, tam *descensus*, quàm *declinationis*, sunt fictitii, cum his figmentis rem suam necdum conficere potuit. Cum enim, in formandâ Tellure, præterisset membranam illam Leucippi (cujus supra meminimus) orbemque primigenium levem & æquabilem, & ad hodiernam Terræ formam protinus aptare voluerit suam Cosmogoniam, plane

planè excidit proposito, atque frustra fuit; cùm neque maris, neque montium, neque cavitatem Terræ, aut cæterarum, quas in ipsius formâ conspiciamus, inæqualitatum, causas reddere poterat, aut verisimiles aut tolerabiles. Quare huic suæ doctrinæ de mundi origine, discutiendæ, non esset operæ pretium plus temporis impendere: cætera autem Epicuri sunt notissima; & in iis excolendis, Laertius olim, & nuper P. Gassendus, fatis superque laborârunt: ad quos Lectorem φιλεπίκροτον remitto. Denique quoad Libros Epicuri, erat enim πολυγεσφώτατος, catalogum habes apud Laertium; sed è trecentis, quæ scripsisse dicitur, voluminibus, nullum hodiè integrum superest.

HÆC de Sectis Græcorum Philosophorum, & de Philosophis ante-sectariis & Mythicis, dicta sunt. Quæ paucis perstrinximus, pro ratione argumenti nostri. De his sectis Græcorum permulti authores scripserunt, nobis hodiè deperditi: quales fuere Eratosthenes, Panetius Stoicus, Clitomachus, Apollodorus Atheniensis, & incertæ ætatis Hippobotus & Theodorus, à Laertio citati. De quibus sigillatim videre licet diligenter

Suid. in
voc.

Cap. XIII. *Archæologia Philosophica.* 255

diligentissimum hâc in re scriptorum Joh. Hist. Phil.

Jonsum. Prætereà, qui de *vitis & dogmatis Philosophorum* generatim scripserant, innumeri exciderunt : quales fue-

re inter antiquos Chrysippus Stoicus, Περὶ τῶν ἀρχαίων φυσολόγων. Apollodorus E-

phillus, Stoicus etiam, qui εἰσαγωγὰς εἰς τὰ δόγματα scripsit. Dein Porphyrius scrip-

sit τὴν φιλοσοφίαν ἰσοεῖαν & Damascius simi-

lem & sub eodem titulo. Scripsit præ-

tereà Hierocles φιλοσοφικά μὲν παρὰ τῶν φιλοσόφων.

His adjungere licet incertioris ætatis scrip-

tores de *vitis Philosophorum*, uti Aëtium, (nisi forsan idem sit cum authore

τῷ φιλοσόφῳ ἰσοεῖαι, quæ Galeno datur.) A-

ristoclem peripateticum, Celsum quen-

dam : qui, referente Augustino, *opini-*

ones omnium philosophorum qui sectas

varias condiderunt, usque ad sua tem-

pora, sex non parvis voluminibus absol-

vit. Dioclem prætereà, à Laertio sæpi-

ùs citatum : Lætum etiam Tatiani, τὰς βίβλους τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς πραγματευτά μόνον.

Præter alios minoris notæ, de quibus

singulis supra laudatum authorem, & com-

mentatores Laërtii consulere licet.

DENIQUE, cùm ex antiquis philosophis

multi, iique maximè, qui ex Oriente sua

dogmata petiverant, duplicem habuerint

doctrinam, δημόδιη καὶ ἀπόρρητον, *popularem*

& *arcanam* : qui hanc secretiorem &

fanc-

Hist. Phil.

Præfat. lib.
de Hæres.

Cont. Græ.

sanctiorem tractârunt, uti pluris sunt æsti-
 mandi, itâ seorsim recenseri merentur.
 Scripsit autem Pythagoras Zacynthius,
 τὰ ἀπορίητα τῆ φιλοσοφίας, referente Laertio.
 Et Porphyrius exposuit τῶν φιλοσόφων τὰ ἀπορί-
 ητα, teste Eunapio in ejus vita. Nu-
 menius etiam scripsit, τὰ παρὰ Πλάτωνα ἀ-
 πόρητα ut testatur Eusebius, adducto ip-
 sius fragmento. Neque de hoc argumen-
 to desideratissimo plures mihi hætenus
 occurrerunt : quod iis religio esset, in
 publicum spargere sua mysteria : aut sa-
 cra, aut philosophica.

L. 8. de
 Pyth. Præp.
 Ev. l. 13.
 c. 4, 5.

De Is. &
 Osir.
 Var. hist.
 l. 3. c. 18.

ULTIMO loco, antiquos Polyhistoras,
 qui cum suis historiis gentium archæo-
 logias & prisca dogmata tradiderunt, in-
 tercidisse querimus. In hoc genere non
 pauca scripsit Theopompus, ut ex ipsius
 fragmentis aut excerptis judicare licet.
 Tale est illud de Zoroastris doctrinâ a-
 pud Plutarchum, ex Theopompo. Et
 Midæ & Sileni historia, apud Ælianum,
 ex eodem. Præter corpus Historiarum,
 scripsit Theopompus *Epistolarum* volu-
 men, quas ἀρχαϊκὰς appellavit : eâ forsan
 ratione, quod de rebus antiquis tractâ-
 rint. Neque multum id miror, quod
 Strabo in censuris paulò liberior, The-
 opompum incredibilia narrare dicat. Id
 enim accidit quandoque, ob materiam
 non vulgarem, aut propter Lectoris im-
 peritiam

peritiam. Theopompus ab Athenæo dicitur φιλαλήθης, virtus prima Historici. Et à Dion. Halicarnasseo, inter authores optimos, & quos imitemur dignissimos, numeratur. Audi utriusque verba. Ità Athenæus: Μαδέτω καὶ παρὰ Θεοπόμπου τῶν ἁνδρῶν φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντες εἰς τὴν περὶ τῆς ἰσοείας ἐξέτασιν ἀκρίβη. Dein Halicarnasseus, in Epistola ad Pompeium, cum Herodotum, Thucydidem, Zenophontem, Philistum & Theopompum, nominârat, subdit, τέτρες γὰρ ἐκκαίνω τὸς ἁνδρᾶς εἰς μίμησιν ἐπιτηδεύοντάς. Et postea in eâdem Epistolâ laudes ipsius magis magisque exaggerat. Denique ob dicendi libertatem, & in res absconditas diligentem inquisitionem, eundem alibi magnoperè laudat. Hæc obiter in vindicias Theopompi Polyhistoris. Phavorinus *de omnifariâ historiâ*, sive περὶ παντοδαπῆς ὕλης ἰσοεικῆς, desideratur inter Polyhistoras: eo enim sæpe sæpius usus est Laertius in Philosophorum vitis & dogmatis explicandis. Item Alexander dictus Polyhistor excidit: & Diodori Siculi, in rebus antiquis singularis eruditionis & diligentiae viri, e quadraginta libris quindecim tantum supersunt. Denique, apud Romanos, M. Terentius Varro, vir multifariam doctus, rerum humanarum & divinarum antiquitates scripsit; hunc laudat sequiturque Dion.

L. 3. c. 8.
Vid. Catau.
in loc.

P. 128.

P. 131.

Ἀρχαίων
ἐξέτ. P. 70.

Halicarnasseus, & in Archæologicis & in Theologicis. Veterum utique Theologiam Physicam explicavit Varro, & tractatus *de viris doctis*, aliosque quàm plurimos adornavit. E quibus, si extarent, Antiquorum placita & literaturam investigantibus, spes esset non parum lucis affulsurum. Sed pluribus supersedeo.

QUEMADMODUM in singulis Gentibus, & Sectis, authores proprios qui desiderantur, in hujus operis decursu, indicavimus : ità, coronidis loco, hos scriptores generales & miscellaneos de re philosophicâ, visum est paucis superaddere: quo minus miremur, rerum antiquarum notitias, unâ cum suis custodibus, in eodem naufragio, magnam partem, periisse. Neque id mihi quispiam vitio vertat, quod ex Antiquorum sterquiliniis aliquas gemmas collegerim, relictis sordibus : id enim æqui animi & consilii esse videtur; cùm ipsa temporis diuturnitas, per impuros canales decurrens, fæces & sordes auxerit, & ad imum detruferit. Præter eà cùm hoc opus qualecunque, ad purgandam veterem philosophiam, institutum fuerit; satis esset, optima quæque seligere & conservare, cæteris in oblivionem

onem datis : ut, quem majoribus debemus, salvo honore, ex eorum rectè dictis & inventis, quantum licet proficiamus.

ATQUE ità tandem Gentes literatas, per terrarum orbem, & præcipuas Philosophorum Sectas, perlustravimus. Memorantur prætereà quædam magna nomina, Sapientum aut Mystrarum, hîc illîc sparsa : sed de quibus, præter nomina, nihil magni reperio. Hujusmodi sunt Atlantii vel Atlantici, in Libyâ : Idæi Dactyli, vel Corybantes, in Phrygiâ : Cabirorum Mystæ, in Samothraciâ : Telchines, & postea Heliadæ, in Rhodo, secundum Diodorum. Denique, Hyperborei, & Apollinis sacerdotes, in extremitate Terræ. Apud horum singulos, aiunt nonnulli, reconditam sapientiam & arcana maxima olim latuisse. Sed latent adhuc, neque ullibi occurrunt diligentius indagentibus. Qui verò crepant mysteria, & nulla monstrant, gaudent sibi, non profunt aliis : & siquid habent veræ scientiæ, id nobis inter deperdita numerandum est. Nos verò apertè & in propatulo, ex scriptis monumentis, agimus : & ex singularum gentium thesauris, qui supersunt, Literariis, quasi communi censu aut Symbolo, aliquid, ad incrementum Scientiæ colligimus. Ne-

que in hâc brevi rerum & temporum recensione, nos ullum populum Sectamve, veteres, & philosophiâ celebres, tacuisse aut prætermisisse arbitramur.

C A P. XIV.

De origine Philosophiæ Barbaricæ.

HÆC de Philosophiâ veterum, tam Græcâ, quam Barbaricâ, summatim diximus: & de eâ parte potissimum, quæ Mundi nostri ortum & occasum respicit. In origines utriusque philosophiæ à multis inquiritur, nec immeritò: est enim dignus vindice nodus. De Græcanicâ, minor quidem lis est aut quæstio: cùm partim eam ab exteris derivatam esse, partim ab ipsis Græcis inventam, auctamve, multa veterum testimonia, multæque rationes, fidem faciant. Prout supra vidimus, Capite nono. Unde verò Ægyptii, Æthiopes, Chaldæi, Phœnices, Arabes, Indi, alique Orientales, suam hauserint Philosophiam, atque sua dogmata antiquissima, non adeò facile est explicatu. Duæ sunt opiniones, maximè communes, de Philosophiæ Barbaricæ origine. Nonnulli statuunt ab
ipsis

ipsis illis gentibus, suoque ingenio, inventam fuisse : alii ab Hebræis deductam & derivatam ad cæteras gentes ; à Mose scilicet, aut Abrahamo, omnium scientiarum, ut volunt, principibus. Ægrius assentior harum alterutri opinionum. Quoad primam, quis tantum ingenii acumen, & rationis vim, & differendi facultatem & exercitationem, in priscis illis viris mihi commonstrare poterit ? quæ naturæ examina, & observationes, & experimenta, posteris prodiderunt ? Cedo mihi aliquot exempla & specimina, in Ægyptiis, in Chaldæis, in Bracmanis, cæterisque, hujus præclaræ & inventricis indolis : ut suâ vi, atque suis ratiociniis, tantarum sibi rerum comparâsse scientiam, non temerè credamus. Sua dogmata tradunt plerumque nudè & simpliciter, nullâ præeunte dissertatione, nullis munita rationibus : ab ipso nutu & autoritate docentis recipienda. Vel si fortè rationes afferant, sunt vagæ & instabiles : quæ plus minùs valent, ad Lectoris affectum & arbitrium. Mundi futura CONFLAGRATIO, est dogma perantiquum ; à gentibus ad Græcos deductum : sed neque ab his aut illis probatum legimus, nec tam diræ sententiæ causas aut modos exposuerunt. Quod si argumentis à naturâ rerum petitis & ratiocinativo, ut aiunt, orationis genere, in hujus rei notitiam

pervenissent, iisdem usi essent ad persuadendum aut revincendum alios, quos eadem doctrinâ imbuere. Sed nudè accepta, nudè retulerunt : ut solent transferri *πατερπαρόδοτα*. Præterea, veterum dogma celeberrimum, circa *periodos mundanas*, vicissitudines, & renovationes rerum, nullis demonstrationibus nititur, sed autoritate repetitâ & irrefragabili. Atque, ut alterius generis exemplum afferam, doctrina *μετεμύχωσης*, sive de *præexistentiâ* & *revolutione Animarum*, pervetusta & universalis, siquæ alia : cum non tantum per Orientem ubique, sed etiam in Occidente, ut apud Druidas & *Pythagoreos*, obtinuerit. Hæc, inquam, doctrina, quasi cœlo demissa, *ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος*, totum terrarum orbem pervagata est : necdum probare possumus, rationibus Physicis, Animas præexistere corporibus, aut in eadem sæpius reverti. Denique, ut plura non addam, Antiquorum *κοσμογονίαι*, sive doctrina de ortu mundi ex Chao, prisca licet & latè diffusa, nunquam exposita & probata fuit philosophicè, & per rationes justas. Rerum procreationem alii explicuerunt *μυθικῶς*, sub nomine & genealogiis Deorum : alii *ἠθικῶς*, per *Amorem* & *Inimicitiam* : alii quidem *φυσικῶς*, per rationes Levium & Graviorum, sed laxas, vagas, & inexplatas : quibus consummare opus, atque suum

suum Chaos, à carceribus ad metam, à confusâ mole in formam orbis habitabilis, perducere nunquam poterant.

PLURA exempla non referam. Qui enim in literaturâ & lectione veterum vel mediocriter versati sunt, satis nôrunt, moris non fuisse priscis illis sapientibus, Theorias condere, neque dogmata sua per Causas aut Effecta demonstrare, ut solent hodierni Philosophi. Minus operosa fuit primorum hominum Philosophia, cum nondum instructi essent tanto rerum apparatu ad observationes instituendas, vel in cœlis, vel in terris, vel in mari: vel circa aërem, aut aquam, aut circa ea quæ fiunt, ignis vi, in alia corpora. Utî mores hominum, & vita humana, ita cognitio pariter, in primis sæculis, simplicior erat, & paucis contenta. Rectè notat Clemens Alexandrinus, Philosophiam antiquo-barbaram fuisse facilem brevemque, per quæsitâ & responsa: non argumentativam & contentiosam, ut erat postea Græca. Ἀλλ' ἐδὲ οἱ παλαῖται οἱ τῶν φιλοσόφων ἐπὶ Strom. 8.

τὸ ἀμφοισθητῆν καὶ ἀπορεῖν ἐφέροιντο. — οἱ μὲν γὰρ princ.

νεώτεροι τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων, ὑπὸ φιλοτιμίας κενῆς τε καὶ ἀτελεῆς, ἐλεγκτικῶς ἅμα καὶ ἐριστικῶς, εἰς τὴν ἀχρηστον ἐξάγονται φλυαρίαν ἑμπαλιν ἢ ἡ βάρβαρος φιλοσοφία τὴν πᾶσαν εἶναι ἐκβάλλουσα, ζητῶντε, εὑρεῖν, καὶ εὐρήσετε, κρύβετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν, &c.

Sed neque antiquissimi Philosophi ad contendendum ferebantur & ad dubitandum.

dum. Recentiores autem Græcorum Philosophi, inani irritâque laudis cupiditate commoti, argutando & contendendo, ad nugacitatem deducuntur inutilem. Contrâ autem barbara Philosophia, omnem expellens contentionem: *Quærite, inquit, & invenietis, pulsate & aperietur, petite & dabitur vobis, &c.* Nempe per breves interrogationes & responsiones rem suam expedit. Non erat artificiosa, & ἐπισημονικῶς composita, εἰς κύκλους καὶ συστήματα. quod à Græcis postea factum est.

HINC satis constare videtur, Præscorum Philosophiam fuisse traducem sive traditivam: Sed à quâ demùm origine, quæres? Ab Hebræis inquiunt nonnulli: atque Mosi aut Abrahamo acceptam referunt omnem sapientiam antiquo-barbaram. Quoad Mosem, constat ex sacris literis eum fuisse posteriorem sapientiâ Ægyptiacâ; & Discipulum potius quàm Doctorem istius gentis literatæ: dicitur enim instructus & institutus à pueritiâ in sapientiâ Ægyptiorum. Verba Sancti Stephani hæc sunt: Ἀνείλατο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραῶ, καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. Καὶ ἐπαυδεύθη Μωσῆς πάση σοφίᾳ Ἀιγυπτίων. *Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & enutrivit eum sibi in filium. Et eruditus vel institutus fuit Moses in omni sapientiâ Ægyptiorum.* Hæc igitur

tur sapientia non nata est primùm cum Mose: natales ipsius præcessit ab altiori origine repetenda.

SIMILITER quoad sapientiam Arabicam, Jobus, Arabs πολυκλής & πολυμαθής, in cujus historiâ multa occurrunt antiquæ sapientiæ vestigia, antiquior habetur Mose. Idque multis patet indiciis: primò, quod nullibi meminerit rerum à Mose gestarum, sive in Ægypto, sive in exitu, sive in deserto; licet multus frequensque sit in celebrandâ Dei magnitudine: neque magis earum meminerunt ipsius Amici, in recolendâ Dei justitiâ & potentiâ: cum tamen nulla fuerit historia, post Diluvium, unde supremi Numinis, justî & potentis, gloria aptiùs illustrari potuisset, quam ab illâ Ægyptiacâ. Secundò, quod, cum vir pius & veri Numinis cultor fuerit, Legi Mosâicæ contraiverit, in sacrificiis faciendis. Sacerdotis officio ipse functus est, jure quodam naturali & primitivo, quo Pater familias Rex erat & Sacerdos apud suos; ad exemplum Noachi, Abrahami, Jethronis Midianitæ, & aliorum, qui, ante Legem latam à Mose, sacra faciebant. Tertio, ex ætatis & vitæ suæ mensurâ, in tertio, plus minus, à Diluvio sæculo, collocandus esse videtur: vixit enim ultrâ ducentos annos. Adhæc, in historiâ Jobi, summam quandam vetustatem redolent omnia.

Cum

Cap. xxxi.
26, 27.

Cap. xix.
24.

Cum de idololatriâ loquitur, memorat primum ipsius genus, Solis & Lunæ adorationem. Cum de conscribendis suis malis & miseriis verba facit, vetustissimum scriptionis genus, sculpturam scilicet, indicat. Ex re pecuariâ numerantur ipsius opes, & ex liberorum multitudine, felicitas. Præterea, in enarrandis Dei operibus, quod sæpius fit in hoc scripto, Mundi molitionem & diluvium celebrat author, recentiora nulla. Neque Sabbathi, neque ullius Legis factitiæ meminit: in moribus & pietate *præcepta Noachidarum* secutus. Denique, post formatam Rempublicam Judaicam, secretamque à cæteris gentibus, per instituta propria & Legem à Deo datam: non facile credo, hanc sanctam gentem, ejusdem temporis & sæculi alienigenam, vel hominem Gentilem, in exemplum pietatis proposituram, aut ipsius acta & historiam in sacros eorum codices relaturam. His omnibus adducor ut credam, Mosi Jobum tempore antecessisse.

Cap. 2.

QUOAD Æthiopas, præcessere literis Ægyptios, secundum Diodorum: & secundum Lucianum, in rerum cœlestium cognitione. Prout antea notatum. Quantum ad Phœnices, Sanchoniathonis ætas incerta est: sed ante tempora Cadmi floruisse literas in Phœniciâ, non dubitatur. Denique, quoad Babylonios, Assyrios, Chal-

Chaldæos, eorum observationes cœlestes, ipsumque Imperium, multò altius natalibus Mosis ascendunt. Et, si forte non erraverit Justinus, apud Bactrianos erant Lib. 11.

Magi, tempore Nini, *qui mundi principia, syderumque motus, diligentissime spectabant.*

HARUM rerum, ut videtur, conscius, Flavius Josephus; nempe Ægyptios, Arabes, aliasque gentes sapientiâ celebres, Antiq. lib. 1. c. 8, 9. ætatem Mosis præiisse; maluit ad Abrahamum referre originem omnis sapientiæ antiquo-barbaræ, & præsertim Ægyptiæ. Sed quo, quæso, prætextu? quibus ductus argumentis hoc asserit? Hoccine in historiâ sacrâ traditum est? Hoccine in exoticâ legimus? Et si ratione agas, quantulum fuit in Ægypto Abrahamus: qui potuit, infra biennium, peregrinus homo, sermonis alieni, gentem instruere scientiis, ut volunt, naturalibus & Mathematicis, earum antea ignaram & inafuetam? Quamobrem propriam gentem non prius instruxit & edocuit has artes, filium suum & nepotes? Neque scientiâ naturali, neque Mathematicâ, celebres fuere Hebræi: & à se tamen edoctos esse volunt Ægyptios, qui, in his disciplinis, facilè cæteras omnes gentes olim superâsse perhibentur. Hæc non tantum gratis dicuntur à Josepho, sed etiam contra omnem veri speciem aut similitudinem. Quare,

re, missis his præjudiciis Judæorum, qui sibi deberi volunt, & à se derivari, quicquid est, inter homines, divini aut eximii: depositis, dico, his præjudiciis, ascendamus altiùs in quærendâ origine Philosophiæ Barbaricæ: altiùs, inquam, Mo-
se aut Abrahamo: ad Diluvium usque, & communem Gentium & Judæorum Patrem, Noachum. Virum magnum, veri numinis cultorem, & utriusque mundi scientem. Quid ni credamus, ab hoc fonte, ab hoc viro originario, descendisse ad suos posteros, ad homines nempe post-diluvianos, ea Theologiæ & Philosophiæ capita, quæ apud gentes antiquo-barbaras reperiuntur? Suis liberis & nepotibus fertur tradidisse Noachus *præcepta* moralia, quæ *PRÆCEPTA NOACHIDARUM* dici solent; quid ni etiam Dogmata, quæ eodem jure *DOG-MATA NOACHIDARUM* sunt appellanda? Quemadmodum dein illa præcepta non versabantur circa res minutas, aut momenti minoris officia; sed ea spectabant quæ ad vitam ritè instituendam erant maximè necessaria: ita pariter hæc dogmata respiciunt summos ordines & momenta maxima Mundi Naturalis: unde incepit, quâ formâ & structurâ primùm coaluit: quas vices, aut motus majores, aut jam subiit, aut olim subiturus est: an dissolvendus: an renovandus:

dus: & quis extremus rerum exitus & meta ultima. In his generalibus, in his maximis, versata est, ni fallor, sapientia Primæva: sive illa ipsius pars quæ πειρὶ κόσμου καὶ πειρὶ φύσεως, instituebatur. Sunt enim aliæ partes plures, πειρὶ θεῶν, πειρὶ ψυχῆς, πειρὶ ἡδονῆς, πειρὶ ἐμπαρισύνης, cum reliquis, quæ non sunt præsentis instituti. Hæc & hujusmodi capita complexa est priscorum philosophia; quæ, licet multis maculis conspersa, aut sordibus involuta, ad nos feros homines, ultimam ferè Noachidarum progeniem, post aliquot millennia, pervenerit: veritate tamen aliunde repertâ & exploratâ, has labes eluere non penitus arduum est; & in his Antiquorum gemmis, vetustate licet decoloratis, vividas adhuc relucere scintillas, non sine admiratione sæpius adverti. Sed ad Noachum redeamus.

ÆQUUM est credere, Patres Antediluvianos non fuisse stipites, insulsos, & scientiarum expertes: horum autem communis hæres erat Noachus, plurimis cœtaneus, & cæterorum literaturæ, facili traditione, particeps. Quicquid igitur sapuerunt longævi Patriarchæ, id Noacho innotuisse, maximam partem, probabile est: cum, per sexcentos annos, eorum uti potuit commercio & studiis. HIC igitur, me iudice, *utriusque mundi incolæ*, scientiarum lampada ab illis ad hos tra-

tradidit : & propagavit per terrarum orbem, unâ cum suâ sobole, & primævis populis, quædam semina, tam naturalis, quam moralis, doctrinæ. Sed multum exaruisse sequioribus sæculis, utramque doctrinam, & succrescentibus zizaniis tantum non suffocatam esse, libens agnosco. Hæc facile redintegrari non possunt ex antiquis monumentis : sed potius ex ipsis naturæ, liquidæque rationis, principiis, renovanda sunt omnia ; &, per Theorias ritè constitutas, emendanda pariter & stabilienda. Ut, ingruente rerum fine, veritas rediviva, in futuræ renovationis præludium, clariùs elucescat.

Finis Libri primi.

ARCHÆOLOGIÆ
Philosophicæ:
SIVE
DOCTRINA
ANTIQUA DE
Rerum Originibus.

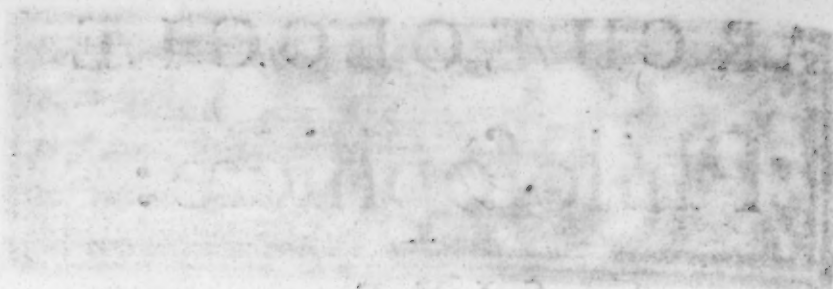
LIBER SECUNDUS.

Per modum Commentarii ad Telluris
Theoriam Sacram, ab eodem Authore
conscriptam.

L O N D I N I:

Typis S. ARIS, Impensis J. HOOKE, ad
Insigne Auratæ-Iridis, in vico vulgò
dicto *Fleet-Street*. M.DCC.XXVIII.

BRIDGE

PHOTO

ARCHÆOLOGIÆ Philosophicæ,

LIBER SECUNDUS.

C A P. I.

*Introductio & summa Libri Secundi.
De Chao Antiquo universalis tradi-
tio, & de ipsius motibus in genere.*

UUM non ita pridem expo-
sita fuerit, & in publicum
data, *Telluris Theoria*; tota
deprompta è suis causis, ve-
lut è visceribus Naturæ: ean-
dem jam libet, quo nihil desit instituto
operi, autoritate & testimoniis veterum
confirmare. Neque tamen ab Antiquis
sperare licet, eandem partium integritat-
tem, connexionem, & ordinem, in hoc
T argu-

argumento, cum quibus à nobis exhibetur in illâ compage Theoriæ: sed discerp-
ta membra recolligemus, Caput & Trun-
cum, & præcipuos Artus: quæ latent
inter antiquitatis rudera.

Theor.
Sacr. lib. 2.
c. 8. &c.

Hujus Theoriæ nonnulla capita in an-
tiquorum monumentis latuisse, antea
ostensum est, in priori ipsius parte. Missis
igitur, aut leviter tactis, quæ illic dicta
sunt: quæ supersunt dicenda, & ab iis-
dem antiquis repetenda, in hoc tractatu
accumulamus. Hic autem tractatus bi-
partitus est, ut vides: & quemadmodum
in præcedenti libro propositum erat, sin-
gulas gentes literatas percurrere, & pro-
ferre in lucem cujusque Philosophiam &
Dogmata, tam quoad Mundum Magnum,
quàm Sublunarem; tam quoad Cœlum,
quàm Terras, & utriusque origines: ita
in secundo hoc libro Tellurem unicè re-
spicimus, &, ipsius ortûs, formæque pri-
mæ, quæ restent apud veteres vestigia,
seorsim & diligentius quærimus. Restant
autem, nisi mea me fallat opinio, non
exigua: id quod in sequentibus, allatis
exemplis, probaturi sumus.

VETERUM doctrinam circa *Telluris*
originem, perscrutanti, incipiendum est
ἀπὸ τῆς πρωτογόνου χείρας, velut ab hujusce na-
turæ, atque Orbis sublunaris, materiâ
primâ, aut seminario. Percrebuit autem
apud antiquissimos sapientes, tam Theo-
logos

Cap. I. *Archæologia Philosophica.*

275

logos & Poëtas, quàm recentioris nominis Physicos & Philosophos, τὸ Ἀρχαίων χάρις & à Barbaris ad Græcos, à Græcis ad Romanos, & ad omnes gentes quaquaversum manavit illa doctrina. Mundum nostrum, sub eâdem formâ & apparatu quo gaudet hodiè, semper & æternum extitisse, præter Aristotelem, & nonnullos forsan, Pseudo-Pythagoricos, nemo apertè asseruit. Sed id totum quod Terræ Globum appellamus, orbemque habitabilem, informem olim fuisse massam, turbidam & indiscretam, Chaos dictam, mundi orituri quasi rudimentum; omnes sapientes uno ore tradiderunt.

NONDUM enim temporis longinquitas rerum initia extinxit; nondum sui ortûs oblitum est humanum genus: apud priscos populos, rerum non ità pridem natarum, recens erat memoria, & quasi recordatio: & apud omnes ferè, Hebræos, Ægyptios, Phœnices, Persas, Græcos denique & Latinos, τὰ ἀρχαία χάρις reperire licet reliquias. Quibus testantur olim incœpisse Mundum, & à materiâ confusâ & indigestâ originem suam traxisse. Cùmque hoc sit ipsa basis prædictæ circa Tellurem Theoriæ, operæ pretium erit veterum placita & suffragia hac in re colligere & explicare.

CUM verò inter literarum monumenta nihil antiquius sit scriptis Mosaicis, ex-

ordiendum erit à Mose, Hebræorum Legislatore & Prophetâ maximo. Ille origines suas Telluris deducit à Chao, sive à statu materiæ terrestris confuso & tenebroso, quem Tohu Bohu appellat; hoc autem idem valere ac Chaos philosophorum, & res ipsa loquitur, & Interpretes, tam Judæi*, quàm Christiani, assensu comprobant. Quinetiam ad Chaos Mosaicum respicere mihi videtur Apostolus, (Heb. xi. 3.) cùm ait, *μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλέπομενα γεγονέναι*. Ubi τὰ βλέπομενα notat *Mundum aspectabilem*, qualem jam habemus ante oculos. Et *φανόμῳ* idem est ac *αἰόετα*, quod dicitur de Chao Mosaico (Gen. i. 2.) à Septuaginta interpretibus, quo sequi solent Apostoli. Eò igitur redit sermo Apostolicus ut doceat, hunc mundum aspectabilem, ortum esse a cæcâ & informi materiâ à Mose memoratâ.

QUOAD Interpretes Christianos, eorum pars longè maxima; Tohu Bohu Mosaicum de Græcorum aut Barbarorum Chao exponunt. Vel potius surreptum esse volunt è Libris Mosaicis hoc Dogma, atque ab exteris Philosophis interpolatum, & varias formas indutum,

veras

* Vid. Man. Ben. Isr. de Creat. Je. Abarban de amore Dei, Dial. 2. & 3. Maimon. mor. Nev. pars 2. c. 26. & 30.

veras vel larvatas. Sed ipsius origo non hic quæritur, quæ ad Noachum & Noachidas referenda videtur. Satis erit impræsentiarum ipsius auctoritatem, & apud omnes gentes literatas receptionem, notam & testatam facere.

DE Hebræis & Christianis, & de Vid. Theor. Tell. l. 2. c. 8. Chao Mosaico, hæc pauca sufficiant.

Pergamus ad Gentes exteras, & earum Chaos: quod non uno modo tractarunt.

Alii enim nudè & Physicè, ut solent Philosophi: alii *μυθικῶς*, in suis Theogoniis, eandem materiam explicuerunt.

Apud utrumque genus Scriptorum omnis Archæologiæ gentilis radix & fundamentum est Chaos. Rectè notavit Aristoteles, *secundum Theologos, omnia ex nocte genita erant: secundum Physicos,*

omnia erant simul mixta. Καίτοι εἰ ὥς Metaphys. l. 14. c. 6.

λέγουσιν οἱ θεολόγοι, οἱ ἐκ νυκτὸς γεννῶντες, ἢ ὥς οἱ φυσικοὶ, ἧν ὁμῶς πάντα χρήματα.

Quæ duo eodem redeunt, & eandem rem diversis nominibus exprimunt: nam in Chao, sive *nocte Chaoticâ*, omnia simul miscebantur.

Rectè etiam distinxit Aristoteles Theologos & Physicos: & diversum, quo usi sunt, loquendi modum in rerum originibus explicandis. Sed illud præterea adjiciendum est, è Physicis nonnullos huic materiæ confusæ ipsiusque motibus, Mentem præfecisse. Alii, temere & fortuito in mundi formam coaluisse asser-

bant. Uterque, ut vides, perinde ac Theologi, in quodam Chao rerum nostrarum origines posuerunt.

SED ut pergamus in proposito. Hebræis succinunt vicini Phœnices, atque suum sibi formant Chaos & exinde omnia. Phœnicum Theologia, inquit Philo Biblius ex Sanchoniathone, τὴν πρὸ ὅλων ἀρχὴν ὑποτίθεται αἶρα ζοφώδι καὶ χάθ' ὁλοκρόν. *principium rerum omnium ponit aërem tenebrosum, atque Chaos turbidum.* Æ-

Euf. præp.
Evang. l. 1.
c. 10.

Bibl. Hist.
c. 1.

gyptii itidem hanc elementorum far-
raginem & miscellaneam molem, pro
primo rerum statu, & nascituri mun-
di exordio, habuerunt: ità refert e-
orum sententiam Diodorus Siculus:
Κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρὸ ὅλων σύστασιν, μίαν ἔχειν
ιδεὰν ἑρπύον τε καὶ γῆν, μεμιγμένης αὐτῇ τῆ φύσεως,
μετὰ δὲ ταῦτα διασπείρεται πρὸ σωματικῶν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ
μὴ κόσμον περιλαβεῖν ἅπασαν τὴν ὁρωμένην ἐν αὐτῇ
σύνταξιν. Neque aliter ἱερὸς λόγος, qui di-
citur Trismegisti, Philosophiam Ægypti-
acam imitatus, & Chaüs & Abyssi
meminit, ortûsque rerum ex istis pri-
mordiis.

GRÆCOS & Latinos, non opus est
memoremus. Orpheus, Hesiodus, Me-
nander, Aristophanes, Euripides, Cycli
Epici Scriptores, Antiquum Chaos ceci-
nerunt. Prætereà, inter Philosophos
Græcos, Ionici & Platonici ex massâ
confusâ mundi compagem moliuntur.
Deni-

Denique Stoici, à Chao ad Chaos suas periodos, & renovationes instituunt. Latinos prætereo, Ennium, Varronem, Ovidium, Lucretium; Statium, aliosque. Denique, quotquot genitum statuunt hunc mundum, in quavis gente aut sectâ, è rudi materiâ suam διακόσμησιν exordiuntur.

QUA PROPTER notandum est, qui Cosmogonias scripserunt inter veteres, eos semper agnovisse Chaos, & in fundamentum sui operis substruxisse. Denique, qui Theogonias scripserunt, ab eodem Chao suam Mythologiam auspicati sunt. Idem enim valere apud præscos, Theogoniam, & Cosmogoniam patet, non tantum ab Hesiodo, aliisque Græcis : sed etiam inter alias gentes, exemplo Persarum ; qui sacra facturi, Theogoniam cantabant. Locus est apud Herodotum in Clio, ubi morem Persicum sacrificandi depingit : substratis, inquit, herbis mollissimis, maximè trifolio, hostiam in partes consciam superimponunt; additque: Διαθέντες δ' αὐτῇ, μάγος ἀνὴρ παρσεῶς, ἐπαείδει Θεογονίην. *Ità depositâ hostiâ Magus astans Theogoniam accinit.* Cùm verò Persæ, præter Solem, Elementa colerent, Ignem, Aquam, & Terram, & pro Diis haberent : inde sequitur, eorum Theogoniam esse Cosmogoniam ; sive natales Deorum Persicorum esse natales Elementorum & Mundanorum Cor-

Cap. 132.

porum. Id quidem vitii aut erroris non rarò occurrit apud veteres, quod Deos *nativos* statuunt, ut verbo Ciceronis utar; atque eadem dent initia Diis & Mundo. Vel fingendo è materiâ sua numina, vel saltem non, sine ortu, æterna.

QUOTQUOT autem suos è Chao eduxere Deos, ex eodem multò magis eduxere Tellurem nostram: cujus pariter natales in suis Theogoniis celebrant. Cùm verò passim apud veteres has Theogonias reperiamus, exinde colligere licet, illud dogma, *de ortu rerum ex Chao*, instar communis effati, aut Oraculi, inter priscos receptum fuisse. Neque abs re erit, hujus rei testes, aliquot Antiquorum Theogonias annotare.

Suid. in
Voc.

THEOGONIÆ Persicæ supra meminimus. Scripsisse etiam dicitur Theogoniam Ariftheas Proconnesius, qui temporibus Cyri claruit, & de Arimaspis Hyperboreis historiam condidit, cujus plures meminere. Orpheus Theogoniam scripsit: prout refert Cedrenus, ex Timotheo, antiquo authore. Istam autem Theogoniam idem valuisse ac cosmogoniam, ex reliquiis aut imitationibus Orphicis quæ supersunt, facilè patet. Neque aliter Cyclus Epicus, cujus non semel meminimus, incipit à mixtione Cœ-
li

li & Terræ, & exinde Deorum progeni-
 em & mundi ortum prosequitur. Ne-
 que aliud erant Theogoniæ veterum quàm
 Theologia Physica : qualem composuit
 Varro, referente Augustino. Et eodem Civ. D. l. 6.
c. 2.
 modo intelligo Æmilii Macri Theogoni-
 am, cujus meminit Macrobius. Quid Saturn. 2.
 memorem Musæi Thegoniam antiquis-
 simam : atque alteram Epimenides : u-
 tramque apud Laertium. Thegoniam In procem.
In Epimen.
 Dromocydis vel Dromocridis, (viri mihi
 aliàs ignoti) apud Fulgentium habes : mul- Mythol. l. 2.
c. 17.
 tosque passim veterum tractatus *περὶ Θεῶν*,
 qui Theogonias imitantur. Denique,
 quoad Cosmogonias, illam Thamyræ
 Thracis atque alteram Lini, poëtarum
 inter Græcos vetustissimorum, supra no- P. 161.
 tavimus. Illa autem Hermetis sive Trif-
 megisti apud Ægyptios, cujus meminit Euf. præp.
Ev. l. 1.
c. 10.
 Philo Byblius, omnium erat, post Mo-
 saicam, antiquissima. Citat Leo Hebræ- Dial. 2.
 us, sive J. Abrabanel Pronapidem de
 Protocosmo, & exinde multa de Chao &
 mundi origine, quæ huc spectant. Pos-
 tremò, Sileni, & Atlantis, antiquissi-
 morum nominum, quasdem habes Cos-
 mogonias apud Virgilium. Illa quidem Ecl. 6.
Æn. 1.
 definit in fabulas, ut solent Cosmogoniæ
 antiquæ. Altera castior est, cum in con-
 vivio Didonis citharâ canitur,

- - - *Docuit*

--- Docuit quæ maximus Atlas:
 Unde hominum genus, & pecudes:
 unde imber & ignes, &c.

Sed de his satis.

HACTENUS *ortum rerum ex Chao*, veterum sapientum fuisse dogma, duplici modo probatum dedimus: tam per Theogonias & Cosmogonias, quæ Poëtarum & Theologorum erant maximè (admittis plerumque fabulis:) quàm, inter Philosophos, per Chaos Physicum, nudè & simpliciter expositum. Nemo igitur in posterum lites nobis moveat in hac parte Theoriæ Telluris: cum nihil postulemus quod non confirmatur autoritate, tam sacrâ, quàm prophanâ. Idem denique ratum fit à naturâ & à fidâ ratione, quum hodiernæ Telluris phænomena aliter explicari, aut ab aliis principiis deduci, non possint.

POSITO igitur hoc fundamento, quas subinde mutationes in hoc Chao posuerunt veteres: quas novas formas, quarum interventu transiit è confusâ mole in Mundum habitabilem, proximè dispiciendum. Neque enim fiunt Mundi unico ictu, ut statux fusiles in proplasmate. Sed diurnâ actione, lentoque progressu, natura sese extricat & evolvit sensim ex illo statu perturbato, & ad ordinem & ornatum nititur. Nempè primùm ex illâ
 confu-

confusione & misturâ partium dissimili-
um oritur lis & lucta in totâ massâ : ab
illâ autem luctâ & contentione oritur
disgregatio, & elementorum dissiden-
tium separatio ad invicem & secessus.
Quâ ratione Chaos Mundanum divisum
fuit in varios orbes & orbiculos : quasi
in tot tabulata aut contignationes elemen-
tarium corporum, aliorum aliis super-
structorum. Hoc notâsse videtur Anti-
quitas : itâ Orpheus, Πρῶτα μὲν ἀρχαῖς χά-
εθ' μελῖφ' αὐτὸν ὕμνον' ὡς ἀπάμειψε φύσει, --- τε
δίκευε τ' ἄλλον ἀπ' αἰθέ. Nempe cecinit Or-
pheus in suâ Chaologiâ, sive in expli-
cando mundi ortu ex Chao, varias mu-
tationes, secretiones, diversasque facies,
quas identidem subiit illa moles, donec
pervenit in formam orbis habitabilis.
At hoc idem est ac Cosmogoniam institu-
ere. Hos orientis naturæ vultus suis
lineamentis depinximus, in primâ parte L. 1. c. 5.
Theoriæ, quos juvabit inspicere, quo
res præsentior sit animo, ex illâ sui ima-
gine. Videbis illic primùm Chaos Mun-
danum integrum & indivisum, uniformi-
ter deforme, sive Tohu Bohu. Dein
divisum in suas regiones, quasi per diver-
sa strata. Denique, factâ concretione, in
Globum habitabilem dispositum & or-
dinatum.

DIXIMUS supra, æstum quendam,
luctamque, fuisse in primo Chao, ex illâ
discor-

discordium & dissidentium elementorum
mixture. Hoc itidem notarunt veteres,
atque maximè Empedocles, per suum
νῆκΘ, sive litem & inimicitiam: quod
primum in naturâ rebusque forman-
dis, principium posuit. Neque aliter
illud Hesiodi, φυσικῶς, & sine alle-
goriâ intelligo: τὴν δ' ἐτέρην πρῶτην μὲν ἐ-
γένετο Νύξ ἐρεβεννή. *Hanc Litem primum
genuit Nox tenebrosa*, sive Chaos; idem
enim plerumque valent hæc duo in my-
thologicis. Sed quoad Empedoclem, res
notissima est. Neque aliud sonuit lyra
Orphei, cùm ad demulcendos Argonau-
tas, suum vetus Canticum renovabat.

i Argon.
ver. 496.

Ἡσίοθεν δ' ὡς γαῖα καὶ ἔρεβος, ἥδε θάλασσα,
τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μὴ συναρρήτα μορφαῖ,
ΝείκεΘ ἐξ ὁλοοῖο δύνειθεν ἀμφὶς ἔχασα.

Ad quem locum ita Scholiafles. Ἐμπε-
δοκλῆς φησὶν ὅτι συγκεχυμένων ἀπάντων τὸ πρῶτον,
νῆκΘ καὶ φιλία παρεπεμθέντα, τὴν διάκεισιν ἐποίησαν
τοῦ χωρὶς τῶν τέτων ἐδὲν δύνατον γενέσθαι.

VIDES denique ex his authoribus, à
Lite incœpisse, ab Amore perfectam esse,
mundi formationem. Nempe post illam
luctam aut dissidium, duo aut plura e-
lementa coaluere in superficie aquarum:
& ex illo complexu, qui Amori ascribi-
tur, genitus est Orbis habitabilis. Hæc
veterum

veterum Mythologica, vel Allegorica, de ortu rerum ex Chao, nemo non dilucidè intelligit, qui historiam aut Philosophiam de Telluris origine, in primâ parte Theoriæ traditam, cum illâ veterum doctrinâ mysticâ contulerit. Id quod factum est antea, magnâ ex parte, in secundo libro ejusdem Theoriæ, Cap. viii. Et, ne in repetendis ibidem dictis, fastidio simus, eò Lectorem remittimus. Atque hæc breviter de Chao adjecisse sufficiat.

Cap. 5.

C A P. II.

De formâ Telluris Primigeniæ, & de Mundi statu triplici.

EGIMUS hucusque de ortu Telluris ex primo Chao : idque post varios motus & metamorphoses. Nempe ut solent Animalcula ex ovo aut verme in aliud & aliud insecti genus transire, donec formam ultimam attigerint : ità variis subinde mutationibus, & fugitivis formis, ex Chao fit tandem Tellus habitabilis. Sed quærendum proximè, *Qualis esset formæ & superficiei hæc Tellus primigenia*, cum primum compacta fuit

ex

L. I. C. 4,
& 5.

ex Chao ? an ejusdem cum hodiernâ, vel dissimilis ? Respondeo, Constitui non potuit ab initio, in eadem, quâ hodiè est, formâ, Tellus : propter montes & scopulos ; & alveum maris, & hujusmodi inæqualitates, quæ immediatè à Chao, five in superficie massæ fluidæ, oriri non poterant. Id quod in ipsâ Theoriâ abundè monstravimus. Proindè necessum est, Terram primigeniam alterius fuisse formæ & faciei ab hodiernâ.

IN hoc puncto vertitur rei cardo, & qui hanc conclusionem probatam dederit, causam tenet. *Probatam* verò intelligo, non rationibus Physicis, id enim jam factum est loco supra citato : sed aliud nunc agimus, ut idem scilicet à priscis sapientibus traditum ostendamus ; & etiamnum extare, non tam in libris, quàm in fragmentis veterum, aut excerptis, ejusdem rei non obscura vestigia. Atque hoc novum opus non ideò suscipimus, ac si necessarium esset præfatæ Theoriæ, quæ suis viribus nititur : sed ut liberemus Providentiam ab omni maculâ, & eorum obstinationi occurramus, qui veritatem ipsam, nisi a majoribus sibi commissam & commendatam, nolunt recipere.

AGE igitur, rem ipsam aggrediamur : conclusio probanda hæc esto. *Mundum* olim fuisse alterius formæ & sitûs ab hodierno.

dierno. Per *Mundum* autem intelligo non immensam rerum universitatem; ejus enim oras aut figuram non novimus, neque partium remotarum ordinem. Sed mundum nostrum, Terram scilicet & Cœlos aspectabiles. Proin eò redit assertio nostra, *Terram fuisse olim alterius formæ ab hodiernâ, & alterius ad cœlum sitûs*; hoc, primo loco & generatim asserimus. In quo verò positum fuerit istud discrimen, opportuniùs in sequentibus explicabitur, cùm proprietates illius Telluris primævæ seorsim expendendæ sunt.

INTEREA, ut hoc discrimen generale autoritatibus confirmemus, notandum imprimis, Triplicem esse mundi naturalis, sive Cœli & Terræ, statum, vel ordinem, secundum sacras literas. Nempe Præteritum, Hodiernum, Futurum. Ita enim distinguuntur ab Apostolo Petro, *Οἱ ἐκ παλαιῦν ἔρανοι καὶ ἡ γῆ οἱ νῦν ἔρανοι καὶ ἡ γῆ* & 2 Pet. iii. 5. versu decimo tertio, *καὶ οἱ ἀνὰ τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς* & 7. *περσδοκῶμεν*. Per Cœlos Terramque *præteritos*, intelligit Apostolus Primigenios, *ἀρχαίους*, ut ipsius verbo utar: quos Diluvio periisse ait. *Hodierni* sunt, quibus jam utimur, quique fati contrariis expositi, Igne perituri sunt, Cap. iii. 7. Denique *Futuri* sunt illi novi Cœli & nova Terra, quæ, peractâ conflagratione, expectamus. Quorum itidem meminerunt Isaias Propheta, (Cap. lxy. 17. & lxvi. 22.)

22.) & Johannes Apostolus, Apoc. xxi. 1.

HUNC triplicem Mundi naturalis statum notavit pariter Apostolus Paulus, ad Romanos capite octavo: aliisque characteribus insignivit. Supponit primò Mundum, *Vanitati nondum subiectum*. Dein Hodiernum, *vanitati subiectum*. Denique Futurum, *à vanitate redemptum & liberatum*: ab eâ nempe vanitate cui antea subiciebatur. Hæc futura mundi instauratio, quam Apostolus indicat, dicitur à Sancto Petro ἀποκατάστασις & a Christo παλιγγενεσία: triplicemque mundi statum, de quo loquimur, involvit. Renovatio enim, aut restitutio, fit ad statum aliquem præteritum: est reditus ad similem, aut eandem, quam res illa olim habuit, formam, aut ordinem. Ad quem verò statum priorem fiet mundi futura restitutio? Non ad hodiernum, is enim vanitati subicitur, secundum Apostolum: Restitutio autem illa est liberatio, à vanitate & corruptione: Ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τοῦ τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ex his unâ collatis rectè deducitur, Hodiernum mundi naturalis statum præcessisse alium, eumque fuisse hodierno præstantiorem.

HÆC ideò præmissi, ut sententiam nostram de Mundorum successione, sive de mundi naturalis diversitate & transmutatione,

Act. iii. 21.
Mat. xix.
28.

tionem, tam præteritâ, quàm futurâ, in sacris literis fundatam ostenderem. At, inquires forsan, Hic sermo Sancti Pauli non respicit mundum naturalem & inanimatum, sed animatum, genus humanum, atque illam renovationem quam experturi essent homines, ope Evangelii. Itâ quidem Neoterici nonnulli hunc locum Pauli interpretantur. Sed ad locum cognatum Sancti Petri de triplici mundo, supra adductum, quid regerent hi interpretes? Si alterutrum accipiunt de mundo naturali, inutile erit recusare alterum: nulla autem vi ad allegorias detorqueri potest illa dissertatio Sancti Petri de triplici mundo, antediluviano, hodierno, & novo futuro; quippe quòd in unoquoque ordine, Cœlum & Terram, mundi naturalis partes, exprimit Apostolus, & tanquam characterem, mundi de quo loquitur, descriptioni interferit: loquitur igitur de Cœlesti & Terrestri, sive de naturali.

His interpositis, redeamus ad Sanctum Paulum. Neque enim assentior Neotericis istis, qui vim verborum Apostoli in allegorias dissolvunt, & à mundo naturali ad moralem inflectere fatagunt: invito sacro Authore, ut mihi videtur, & reluctantibus Patribus Christianis, qui de rerum naturâ, mundoque inanimato, hunc locum non incelebrem exponunt. Sed

U

digna

digna res est quæ diligentius expendatur.

Rom. viii.
19, 20, 21,
22, 23.

VERBA Beati Pauli hæc sunt. * *Nam vehemens expectatio Creaturæ revelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc. Non solum autem illa, sed & nos ipsi, primitias Spiritûs habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.*

Hic agitur manifestò de triplici statu Creaturæ sive τῆς κτίσεως statu primævo, vanitati nondum subiecto: statu vanitati subiecto: & denique statu futuræ redemptionis & liberationis à vanitate & corruptione. Hactenus, opinor, convenit inter omnes interpretes: Sed quærendum ultra, & quid per τὴν κτίσιν, quæ vanitati subjicitur:

Ἡ γὰρ ἀποκαταδοχία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τῶν Θεῶν ἀπεκδέχεται. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, ἔχ' ἐκῆσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι. Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συζενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ζενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.

tur: ab eâdem denuò, præstituto tempore, liberanda. Respondeo, per vanitatem hic intelligi mutabilitatem, inconstantiam, naturam caducam, & fluxilem, & corruptioni facilè obnoxiam, qualis est hodierna. Et *servire* dicitur Creatura, five servitutem pati, propter labores serviles, tam hominum quàm jumentorum, in hoc sæculo: quibus in venturo exonerabuntur. Neque hætenus multa lis est: sed quæritur maximè quid per τὴν κτίσιν, quæ diversas hæc subit conditiones, intelligendum sit. Siquis animo libero, & à præconceptis opinionibus immuni, hæc verba legat, de Creatione, five externâ rerum naturâ, loqui Apostolum, facilè pronunciabit; id enim in fronte ferunt verba Apostolica, atque primo intuitu nobis exhibent: neque recedendum est à literali verborum sensu & significatione, nisi aliis scripturæ locis repugnârit, aut id malè patiatur materiæ subjectæ ratio. Horum autem neutrum hic objici potest: nam hæc triplex mundorum successio, quam innuit Sanctus Paulus, apertius & explicitius asseritur à Sancto Petro, Epistolâ secundâ, capite tertio; nullo alio renitente authore sacro. Et quoad rerum naturam, non modò tacitè consentit, sed conclamat in partes nostras: hodiernæ enim Telluris facies, & diluvii universalis phænomena, altâ voce testantur, Terrarum

Vid. Theoi
Tell. lib. 4.
c. 6, 7.

rarum orbem olim fuisse alterius formæ & sitûs partium. Prout fusè demonstratum est libro primo *Theoriæ Telluris*. Dein, suppositâ Conflagratione Terrarum, quam omnes agnoscunt, sequitur, quasi suâ sponte, redintegratio quædam & novus orbis habitabilis: id quod in eadem Theoriâ ostensum est, lib. 4. c. 2. Vides igitur, huic interpretationi de triplici mundo, nihil obstare ex utrovis capite: aut nos depellere à genuinâ vi verborum, quam in clavis, aut dubiis, sequi tene-mur.

PRÆTEREA, Patres Christiani qui hunc locum interpretantur, vel obiter attingunt, per ἡ κτίσις intelligunt *Creationem exter-nam*, mundum naturalem, sive rerum naturam. Ità Tertullianus*, Irenæus†, Origines‡, Hieronymus§, Chrysostomus||, aliique, tam veteres, quam recentiores. Denique, qui futuram Mundi renovatio-nem

* Advers. Hermog. c. 11. & de cor. mil. c. 6. † Lib. 5. c. 36. ‡ Contra Celf. l. 4. § In Isa. li. & in c. ii. ad Ephes. & in Habac. c. iii. || Ad Rom. Hom. 14. & Hom. 10. ad Antioch.

Toletus in hunc locum Apostoli, cum enumerasset Irenæum, Chrysostomum, Cyrillum Alex. Greg. Nazianzenum, Hilarium, Ambrosium: quibus adde Theophylactum, Oecumenium, aliosque: Subjungit, *Conveniunt omnes in hoc, quod universi, seu Mundi partes, nomine Creatura, significantur, qua propter hominem, his corruptionibus inserviunt; & ab hac servitute liberabuntur, & in perfectionem promovebuntur in hominum resurrectione.* His antiquis adde è recentioribus Interpretibus optimos, Grotium, Toletum, Estium, Med. J. Cap. Calv. aliosque plurimos.

nem recipiunt & tuentur: id quod faciunt, tam è Græcis, quàm Latinis Patribus, plurimi: propendent omnes in hanc sententiam, & in hanc expositionem sermonis Paulini, ut per τὴν κτίσιν, *Mundum conditum*, vel rerum naturam intelligant. Quæ, per prosopopœiam, huic Apostolo familiarem, avidè expectare dicitur, & quasi *exerto capite*, suam redemptionem: quinetiam *ingemescere* nobiscum sub hodierno servitutis iugo: denique, instar *Parturientis*, ab onere liberari, atque novam prolem videre cupit. Hæc appositè admodum & eleganter ab Apostolo ad rerum naturam applicantur. Neque his dissimile est, quod, ex mente Sibyllæ, cecinit Poëta,

Aspice convexo nutantem pondere mundum,

Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum :

Aspice venturo latentur ut omnia sæclo.

Sed de hâc re fatis. Vides tam ex ipsis verbis, quàm ex autoritate optimorum interpretum, sive veterum, sive recentiorum, τὴν κτίσιν Apostoli referendam esse ad mundum aspectabilem, rerumque naturam. Ad quem significatum magis astringere videtur Apostolus hanc vocem, addendo,

dendo, αὐτὴ ἡ κτίσις, ver. 21. ac πᾶσα ἡ κτίσις, ver. 22. ne ad sensus figuratos vagaremur. Superest tantum, ut aliorum interpretationes refellamus, qui relictâ verborum viâ rectâ, diverticula quærunt: & alienas affingunt significationes huic voci κτίσις vel κτίσιως, quibus totam Apostoli sententiam pervertunt. Sunt autem in triplici ordine hi Interpretes. Alii enim *per Creaturam* intelligunt *Angelos*: degeneres nempe, & à suâ primævâ puritate delapsos. Alii, *genus humanum*. Alii denique *Gentes* specialiter, seu *Gentiles*: convertendos scilicet, at nondum conversos. Sed nodum in scirpo quærunt qui his ambagibus utuntur in re facili: & dum volunt esse subtiles, in nullam incidunt sententiam aut interpretationem solidam. Nam primò, quoad *Angelos*, præterquam quod abrumpunt omnem connexionem cum præcedentibus, nulla futura est instaurationis Angelorum lapsorum: loquitur autem Apostolus manifestò de Creaturâ à servitute & corruptione liberanda: quam illa redemptionem anhelat & vehementer expetit. Dein quoad *genus humanum*, id recipi non potest, quoniam *Creatura* distinguitur ab hominibus, sive à nobis ipsis, in ipso verborum textu. *Scimus*, inquit Apostolus, quod *omnis Creatura ingemiscit & parturit usque adhuc, non solum illa, sed & nos ipsi*. Aliud igitur est

est *Creatura*, aliud homines : ni velis non esse è numero hominum aut humani generis Apostolos aliosque pios. Quinetiam nos hortatur ad patientiam, & consolatur, ex illo communi nixu rerum omnium ad futuram perfectionem. Et licet nonnunquam *κρίσις* aut *καὶνὴ κρίσις* ad genus humanum aut Christianos referenda esset, id fieri non potest hic loci, ubi ab iisdem apertè distinguitur, & contraponitur. Denique, qui Gentes atque populum Gentilem, nomine *κρίσις* hic intelligunt, maximè omnium à verborum usu & à verà ratione recedunt. Quid enim τῇ κρισει cum gentibus aut gentilibus? quæ cognatio vocum aut rerum? sub eodem onere gemuerunt *Creatura* & Christiani, (ver. 23.) quod de gentibus & Christianis haud dixeris. Neque magis aspirare potuerunt gentes ad religionem sibi ignotam : nec se tædebat suæ superstitionis & Deorum, quibus maximè delectari populum Ethnicum, atque furere & æstuarè, si quis eos læserit, multis exemplis vidimus. Prætereà, quâ spe subjectæ sunt vanitati Gentes, aut quis eas subjecit, non suâ sponte? Denique, loquitur Apostolus de *futurâ gloriâ* (ver. 17.) tandem revelandâ, quâ nobis ait abundè compensatum iri, quicquid, in hoc sæculo, malorum patimur. Quid hoc igitur ad gentes, aut bona quæcunque hodierni sæculi? Porro,

hæc *liberatio Creaturæ* conjungitur (ver. 21.) cum *gloriosâ liberatione Filiorum Dei*, veluti Synchrona: illa autem ad futurum sæculum unicè spectat, ergo hæc itidem eodem referenda est. Neque minùs ἀπολύτρωσις τῶ σώματος (ver. 23.) tempus Resurrectionis respicit, ut ex aliis Scripturæ locis satis patet. (Luc. xxi. 28. Ephes. i. 14. & iv. 30.) nec rebus quibuscunque hujusce vitæ adaptari potest. Postremò, Quam connexionem haberent ea quæ sequuntur (ver. 24.) cum præcedentibus, si de conversione Gentium ageretur? *Spe enim salvamur*, inquit Apostolus: nempe cum dixisset antea nos expectare redemptionem corporis, subjungit nondum re, sed spe tantùm, nos salvos esse: vitam futuram indicans. Summa est, siue antecedentia attentas, si consequentia, siue ipsum textum, in eo conspiciant omnia, ut venturam fœlicitatem denotent, & in futuro sæculo terminentur.

His, opinor, satis constat, per τὴν κτίσιν in hoc sermone Apostolico nihil aliud intelligi posse, quàm, quod vox sonat, *mundum conditum*, siue rerum naturam; prout aliàs accipitur ab hoc authore sacro (infra ver. 39. supra cap. i. 25.) adeoque frustra esse Neotericos istos, qui ad alienas significationes invitum trahunt hoc vocabulum. Neque minùs incongruum est,

est, *Futuram Gloriam*, quam memorat Apostolus: *liberationem à servitute & corruptione: corporis redemptionem*: ad hodiernum sæculum restringere. Hæc mundum futurum quasi digito demonstrant: quemadmodum vanitatis, servitutis, & corruptionis status, hodiernum. Denique, hanc vanitatem cum rerum natura non habuerit ab initio, sed eò postea prolapsa sit, ex consilio divino, ut innuit Apostolus: patet, duos jam subisse status rerum naturam; & tertium, eumque hodierno præstantiorem, subituram esse. Unde conficitur, quod initio diximus, Triplicem mundum, sive triplici mundi naturalis statum & successionem, in hoc sermone Apostolico includi & repræsentari.

Hæc, fundamenti loco, subjecimus ex sacris literis, de triplici mundorum ordine. Quem multipliciorem adhuc è veteribus nonnulli statuerunt. Volunt enim Stoici, alios aliis succedere mundos indefinenter, per Diluvia & Conflagrationes, innumeris vicibus, repetita. Quem erro-
rem alibi notavimus. Quinetiam è Græ-
cis reliqui, qui de Periodis mundanis philosophantur, earum numerum non definiunt: neque id explicant, quoties renovabit faciem rerum natura, & ubi tandem desinet. Ad doctrinam Christianam cæteris accedit propius illa Zoroastri: quam,
ex

Theor. lib.
3. c. 3.

Theor. l. 4.
c. 5.

ex Theopompo desumptam, antea exposuimus: hæc mundum claudit, Morte & Inferno abolitis, cum sanctorum virorum beatitudine, corporibusque cœlestibus: neque *umbram spargentibus, neque cibi indigis*. Quæ est vera rerum nostrarum atque mundi nostri consummatio. Sed de his hætenus.

C A P. III.

Forma Telluris primigeniæ, & præcipue ipsius differentiæ ab hodiernâ. Harum differentiarum manifestæ notitiæ apud Antiquos reperiuntur.

DIXIMUS supra, Tellurem primigeniam alterius fuisse formæ & sitûs, ab hodiernâ. Idque non tantum rationibus physicis, sed etiam ex Antiquorum monumentis, tam sacris quam prophanis, innotescere. Exponendum igitur proximo loco, quæ Forma, quis situs, quod discrimen, utriusque Telluris: ut illius discriminis vestigia quæramus apud veteres: iisque repertis, sententiæ nostræ veritatem, diu absconditam, multo tempore exesam, & tenebris obductam, quasi novâ luce detegamus. Orbis Terrarum, hodierni & primævi, multifariæ sunt & innumeræ differentiæ: quæ

quæ tamen revocari possunt omnes ad duo capita : ad *Formam* nempe, & *Situm*, utriusque Telluris. Ab his enim profluunt, tanquam à suis fontibus, aliæ multæ varietates & discrimina.

FORMA & situs hodiernæ Telluris, notissima sunt : Globus noster est bipartitus in mare & terram : globus scopulosus, montosus, salebrofus, cavernosus : ac si esset moles disrupta aut confracta. Situs autem hujus Globi, est obliquus ad Solem, five ad axem *Eclipticæ* : unde varias subit temporum vicissitudines, in anni sui curriculo : Hyemem & æstatem, & media æquinoctia. Ita se habent sedes nostræ : hinc vitam laboriosam brevemque trahimus. Jam mutemus Theatrum, & finge tibi, si lubet, scenas partesque contrarias : terrarum orbem, integrum, continuum, sine mari, aut voragine marinâ : lævem & æquali ubique superficie, sine montibus, scopulis, cavernis aut cavitatibus. Denique rectâ ad Solem conversum, five protensum in lineâ parallelâ ad axem *Eclipticæ* ; unde omni careret temporum inæqualitate, & perpetuo vere vel æquinoctio, gauderet.

HÆC est Tellus primigenia, vel ipsius imago. Hæ conditiones ipsius primariæ, peculiaris *Forma* & *Situs*, quibus ab hodiernâ maximè distinguitur. Observandum deinceps, si quas harum rerum

rerum notitias reperire licet apud veteres, ut eorum testimoniis & autoritate vincamus eos, qui à naturâ petitis argumentis non facillè cedunt. Notandum autem imprimis, Hanc Formam Telluris primigeniæ, secundum sententiam nostram, periisse in Diluvio universali : & ex illo tempore, atque ex illâ clade, ortam esse hodiernam. Quâ in re sequimur Apostolum Petrum, qui primum mundum, nempe primos cœlos, primamque Terram, in Diluvio periisse ait, 2 Epist. iii. 6. Loqui enim Apostolum, eo in loco, de mundo naturali, & non tantum de humano genere, dubitari non potest, si antecedentia attendamus : quod enim *Mundum* nuncupat *versu sexto*, proximè præcedenti *Cælum & Terram*, sive rerum naturam, appellârat. Neque Derisorum istorum objectioni, (ver. 4.) ab immutabili statu mundi naturalis deductæ, aptè occurrit Apostolus, nisi ad id, de quo erat quæstio, congruat responsum. Quæstio autem erat de mundo naturali, & si non eodem referatur responsum, nihil erit ad rhombum. Denique, præcedentem Mundi interitum in Diluvio memorat Apostolus, in argumentum futuri interitus in Conflagratione : nulla autem esset vis hujus argumenti, nisi mundus naturalis perierit in Diluvio ; cum id probandum fuerit Apostolo,

postolo, Mundum naturalem in Conflagratione perituum esse. Ita ferè arguit Apostolus contra hos Pseudo-philosophos. Quod factum, fieri potest : Sed mundus jam periit, Natura semel naufragium passa est : quid ni iterum pereat, quid ni secundo naufragium patiatur ?

SED pergamus in proposito : non tantum enim dicimus Terram primævam periisse in Diluvio, sed etiam diversam fuisse, forma & qualitatibus, ab Hodiernâ. Atque hanc diversitatem comprobare mihi videtur idem Sanctus Petrus, in eodem Sermone de revolutione Mundi : nisi causam suam deferere, aut, quod nefas est, male tractasse supponamus. Sed ne fraudem facere videamur sacro authori, æquum erit ipsius verba apponere, quæ ita se habent. * *Venient in novissimis diebus in deceptione Illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes : Dicentes, ubi est promissio, aut adventus ejus ? Ex quo enim patres*
dor-

* 2 Pet. iii. 3, 4, 5, 6, 7.

Ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτῃ τῶν ἡμερῶν ἐμπαΐται, κατὰ τὰς ἰδίᾳς αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι. Καὶ λέγοντες, Πῶς ἔσιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτῆς ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα ὥτω διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. Λαυθάνει γὰρ αὐτοὺς τῆτο θέλοντας, ὅτι ἕβανοι ἦσαν ἔκπαλαι, καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατων συνεσῶσα, τῷ τῷ Θεῷ λόγῳ. Δι' οὖν ὁ τότε κόσμος ὑδασι κατακλυσθεὶς ἀπόλετο. Οἱ δὲ νῦν ἕβανοι καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρέμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων.

dormierunt, omnia sic perseverant ab initio Creaturæ. Latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius & Terra, de Aqua & per Aquam consistens, Dei verbo. Per quæ ille tunc mundus aquâ inundatus periit. Cæli autem qui nunc sunt, & Terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati, in diem iudicii, & perditionis impiorum hominum. Vides statum causæ. Negant adversarii ullum futurum esse mundi naturalis excidium aut mutationem. In eam fidem adducti, quòd nullam hætenùs viderint aut audiverint in Naturâ inconstantiam aut mutationem, ab antiquissimorum Patrum temporibus, ab extremâ hominum memoriâ, ab ipso rerum initio. Quid his reponit Apostolus? Ait eos libenter oblivisci primævi naturæ statûs, sive antiquorum Cæli & Terræ; quæ ex aquâ & per aquam constituta, eam ob causam, sive propter illam constitutionem, in aquarum diluvio perierunt. Hodierni autem Cæli & Terra, inquit, aliter constituti, igne perituri sunt. Iisque succedent tandem novi Cæli & nova Terra, in quibus habitabunt Iusti, ver. 13. Hæc est summa responsi Apostolici: quod multis modis arguit Mundum antediluvianum alium fuisse ab hodierno. Primò enim, nisi id supposueris, nulla erit vis hujus responsi, nihil valebit contra argumentum adversariorum:

orum : quin id potius roborat & confirmat. Nam si eadem fuit & immutata naturæ facies ante & post Diluvium, eadem semper fuit ab ipso rerum initio : id quod contendebant οἱ ἐμπαῖκται. Itaque, ex hac interpretatione, non tantum non refellit, sed concedit Apostolus id quod erat refutandum.

SECUNDO, exprobrat, ut vides, Apostolus his Pseudo-philosophis suam ignorantiam, ver. 5. Cujusce autem rei ignorantiam ? non Diluvii in genere : Judæi enim erant, quibus scripsit Petrus : idque arguit ipsa hæc phraseologia, *Ex quo Patres obdormierunt*, quæ est purè Judaica. Judæos autem latere non potuit Diluvium Noachi, lectitatis unoquoque sabbatho libris Moſis : sed ignorabant, vel se ignorare simulabant, Cœlos Terramque antediluvianos aliter quàm hodiernos, constitutos esse : iisque pereuntibus in strage Diluvii, τὰς νῦν ἔσαντες καὶ γῆν successisse, alterius formæ & qualitatum ab antiquis. Hanc iis ignorantiam vel oblivionem exprobrat Apostolus.

TERTIO, si nulla fuit diversitas inter rerum naturam ante-diluvianam & post-diluvianam, versus ille quintus est supervacaneus & inutilis : frustra que memorantur Cœli & Terra ante-diluviani, in exemplum mutabilitatis naturæ (pro-
ut

ut argumentum postulabat) si iidem fuerint in utroque mundo, sine ullâ mutatione.

QUARTO, ex eâdem suppositione, in verſo ſexto illatio fit ſine fundamento, conſequentia ſine præmiſſis. * Δι ὧν, inquit Apoſtolus, ὁ τότε κόσμος ἀπώλετο. Propter quæ verò? vel propter quas cauſas, inundatus periit iſte mundus? Annon propter illam conſtitutionem ſitumque, reſpectu aquarum, quem verſu præcedenti annotârat? Hoc conſeſſo, habes diſcrimen inter utrumque mundum, & conſequentiam ritè deductam: hoc non conſeſſo, nulla eſt vis conſequentiæ aut illationis.

DENIQUE, in verſu ſeptimo, opponuntur Hodierni Cœli & Terra ante-diluvianis: Οἱ νῦν ἔραν οἱ καὶ ἡ γῆ, τοῖς ἐκπαλαι ἔραν οἱ καὶ ἡ γῆ. quemadmodum infrâ (ver. 13.) novi cœli & terra diſtinguuntur ab hodiernis. Quod ſi prorsus eadem fuiſſet utraque compages, ante-diluviana & poſt-diluviana, nullus eſſet locus huic anti-theſi, nulla diſtinctionis ratio. Quin potius vice particulæ adverſativæ, dicendum fuiſſet Apoſtolo, οἱ αὐτοὶ ἔραν οἱ καὶ ἡ γῆ, &c.

* Δι ὧν, Per quæ Vulgat. Quamobrem, Bez. Quâ de cauſâ, ſive quia talis erat qualem diximus conſtitutio Terra & Cœli, Grot.

&c. iidem Cœli & Terra, qui aquis antea demersi fuerunt, igni jam reservantur. Ità enim loquitur de *Logo* vel *verbo Dei*, τὸ αὐτὸ λόγῳ, inquit, ver.7. eodem nempe,quem memorârat antea,ver. 5. Et si Cœlum & Terra fuissent utrobique iidem, non minùs quàm Spiritus Sanctus, cur illis notas distinctionis, huic unitatis, præfixit ?

Hæc pluribus exposui, quod probè nôrim, hunc locum Sancti Petri multis esse lapidem offendiculi : nos autem super hanc petram Theoriam Telluris potissimum ædificamus, quoad auctoritatem sacram ; & immobile fundamentum hoc semper duximus. Neque prorsus nova est, aut singularis, quam dedimus, hujus loci interpretatio. Nam plures commentatores, vi verbi coacti, fatentur Apostolum hîc loqui de mundo naturali. Et nonnulli Cœlos & Terram, ante-diluvianos, periisse (quod formam, intelligo) & hodiernos ab iis diversos esse, ex auctoritate hujus sermonis Apostolici asseruerunt. Ita certè Sanctus Augustinus, qui, pluribus in locis, Mundum antiquum naturalem periisse ait, & hodiernos Cœlum & Terram, alios esse ab antiquis : quinetiam interitum Mundi in Diluvio, futuro ipsius interitui in Conflagratione, non semel comparat & æquiparat ; idque in exponendo hoc ipso argumento Divi

X

Petri.

Petri. Ita de Civitate Dei, l. 20. c. 13. hæc habet: *Apostolus commemorans factum ad Diluvium, videtur admonuisse quodammodo, quatenus in fine hujus sæculi Mundum istum perituum esse credamus. Nam & in illo tempore, P E- R I I S S E dixit, qui tunc erat, mundum; nec solum orbem terræ, verum etiam cælos. Dein cum admonuisset, hanc cladem pertingere non potuisse ad supremos cælos, stellasque altissimas: subdit, Atque hoc modo (penè totus aër) cum Terrâ perierat; cujus Terræ utique prior facies (nempe ante-diluviana) fuerat deleta Diluvio. Qui autem nunc sunt Cæli & Terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservandi; proinde qui Cæli & quæ Terra, id est, qui mundus, pro eo mundo, qui Diluvio periit, ex eadem aquâ repositus est, ipse igni novissimo reservatur. Vides ex his paucis, totum argumentum Apostoli, ad mundum naturalem, ipsiusque in Diluvio dissolutionem retulisse Sanctum Augustinum. Id quod etiam * alibi testatur*

* S. August. de C. D. l. 20. c. 24. Agens contra Porphyrium, qui mundi aternitatem & immutabilitatem, pariter ac hi illusores, tuebatur: Locum Prophetæ citat, Cæli peribunt: comparatque hunc locum cum illo Sancti Petri, ubi Cælum & Terra, ante-diluviana, periisse dicuntur, his verbis, Legitur, Cælum & Terra transibunt, Mundus transit, sed puto quod Cælum

tur pluribus in locis: quæ, pro lubitu & otio Lectoris perlegenda, in margine apposui.

ITA sensit, ita philosophatus est, Sanctus Augustinus. Neque tamen existimo, vel ipsi, vel aliis veterum innotuisse modum interitus aut mutationis antiqui mundi in Diluvio: nec forsan qualis fuit Cœli & Terræ facies ante-diluviana, quam deletam esse ait in illâ clade. Neque enim ex contemplatione naturæ aut ratiocinatione præeunte, in hanc sententiam descendisse videtur Augustinus, sed auctoritas & lumen sacri scriptoris hanc ei extersere conclusionem: nonnihil adjuvante forsan, obscurâ aliquâ, de rebus Diluvianis vel Ante-diluvianis, traditione.

HACTENUS ostendimus distinctionem & diversitatem in genere inter Mundum

X 2

ante-

Coelum præterit, transit, transibunt, aliquanto mitius dicta sunt, quàm PERIBUNT. In Epistolâ quoque Petri Apostoli, ubi aqua inundatus, qui tum erat, periisse dictus est Mundus, satis clarum quæ pars Mundi à toto significata est, & quatenus periisse dicta sit, & qui Cœli repositi igni reservandi. *Dein, quæ aut quota pars universi perit in Diluvio, infra explicat:* In Apostolicâ illâ Epistolâ à toto pars accipitur, quod Diluvio periisse dictus est Mundus, quamvis sola ejus, cum suis cœlis, pars ima perierit. *Denique in expositione Psal. ci. ad illa verba jam memorata, Cœli peribunt. hoc semel ait contigisse in Diluvio, secundum Apostolum Petrum:* apertè dixit hoc Apostolus Petrus, Cœli erant olim & Terra, de aquâ & per aquam constituti, Dei verbo. Per quod, qui factus est mundus, aquâ inundatus, deperiit. Jam ergo dixit, periisse Cœlos per Diluvium. *Vid. etiam. c. 16. ejusdem libri, ubi figuram mundi mutatum iri, in conflagratione, ut olim in Diluvio.*

ante-diluvianum & hodiernum, ex verbis Sancti Petri. Sed in quo constitit illa diversitas aut discrimen, non ita apertè dicitur. Dicitur quidem ille mundus *ex aquâ & per aquas, constitisse*. *Consistere* autem *per aquas*, si ad Terram referatur, idem esse videtur ac *sustentari per aquas*: vel *fundari super aquas*, secundum phrasin Psalmistæ, Psal. xxiv. 2. vel *extendi* aut *stabiliri* super aquas, prout alibi dicitur ab eodem prophetâ, Psal. cxxxvi. 6 vel denique, in verbis Sapientiæ, *formari, ut orbis, super faciem Abyssi*. Prov. viii. 27. Hæc omnia eodem collimare videntur: nempe ut nobis indicent situm Telluris ante-diluvianæ: *consistentis vel sustentatæ per aquas, fundatæ vel extensæ super aquas*; vel quod cæteris disertius est, *paratæ per modum Orbis super faciem Abyssi*. Hæ locutiones sacræ tam inter se conveniunt, quàm cum Theoriâ nostrâ: quâ, primum terrarum orbem, in superficie aquarum, vel super faciem Abyssi, undique construximus.

Vid. Theor.
l. i. c. 5.

ATQUE eo magis placet hæc expositio, quòd huiusmodi situs & constitutio Telluris antiquæ, eam redderent obnoxiam Diluvio; id quod planè innuit Apostolus: cum enim dixisset Terram ante-diluvianam *ex aquâ, & per aquas constitisse*, subdit, *Quamobrem, siye quam ob causam,*

causam, nempe propter illum situm vel constitutionem, *mundus iste obruebatur*. Quod pariter multis ostendimus, liquidique rationibus, in Theoriâ : scilicet L. I. c. 6. Orbem illum Terrarum Abyſſo ſuperſtructurum, obnoxium fuiſſe diſſolutioni : atque ex illâ diſſolutione, lapſuque in Abyſſum ſuppoſitam, ortum eſſe Diluvium univerſale.

HÆC de ſitu Telluris ante-diluvianæ, reſpectu Aquarum vel Abyſſi. Aliud planè eſt ipſius ſitus reſpectu Solis & Cœli : quem in conſeſſione illâ, capite ſecundo propoſitâ, maximè reſpeximus. Hunc ſilet Scriptura Sacra, vel obſcurè ſignificat : ſed authores exotici huiusce ſitûs non pauca retinuerunt indicia, nec obſcura ; prout infra videbimus. Id tantum quærendum hic reſtat, qualis eſſet, ſuppoſito illo ſitu Telluris ante-diluvianæ reſpectu Aquarum & Abyſſi : Qualis, inquam, eſſet ipſius ſuperficies ? aſpera & montofa, vel lævis & æquabilis ? æquabilis proculdubio, ſi ubique ſuperincubuit Abyſſo ; formam enim ipſius ſequeretur, ut glacies aquæ ſuppoſitæ. Neque ulla eſſet ratio aut cauſa inæqualitatis in hoc orbe Terrarum : nulla origo montium, ſcopulorum, ſalebrarum, aut quarumcunque aſperitatum. Denique, quoad mare, vides incluſum eſſe in viſceribus Terræ, ſub nomine Abyſſi : latuitque abſconditum uſque

ad disruptionem magnam in Diluvio : *cum aquâ inundatus periit mundus ille Antiquus.*

HACTENUS quadrant omnia ad illam, quam dedimus, Telluris primigeniæ ideam vel descriptionem. Quadrant, inquam, omnia in his authoribus sacris. Sed quid ad hæc alii Authores ? Fateor apud veteres parcius & tenuius tractari hoc caput de Formâ Telluris primæ : hanc, fertilem, foelicem, aureamque dixere, sed formæ ipsius vix meminerunt. Sæpe quidem comparant Ovo : quod, præter alia in quibus conveniunt, superficiem testamve habet lævem & æqualem ; sed nihil memini de Montium natalibus aut origine apud gentes. Authores quidam Christiani, mediæ aut sequioris ætatis, Terram ante Diluvium æquabiliorem fuisse hodiernâ, si non penitus æqualem, ausi sunt affirmare. Ita Beda*, *Historia* † *Scholastica* author, *Glossa ordinaria* ‡, *Alcuinus**, *Rabanus Maurus*, aliique. Sed horum autoritas in se spectata, non est magni ponderis : at quatenus sunt veterum sequaces, & traditione tacitâ receptam, vel ex antiquis & ineditis manuscriptis haustam, deferunt ad nos sententiam, aliunde verisimilem, testes sunt non contemnendi. Sed pergamus ad reliqua.

* In 2 Pet. ii. 5. & de sex dierum creat.

† c. 34.

‡ In Gen. vii.

* Interrog. 118.

CAP. IV.

*De naturâ, modo, & causis Diluviorum:
& potissimum de universali.*

S EQUITUR disquisitio de Diluvio, cujus hic meminit Apostolus, eoque periisse ait Mundum Antiquum. Quale autem fuit hoc Diluvium, ex quibus causis originem traxit, quâ ratione obruit terrarum orbem, ardua est, & ab omni ævo agitata, quæstio. Nos ad hunc nodum expediendum, in *Theoriâ Telluris* tria præstitimus: primò, quantitatem aquæ requisitæ ad Diluvium universale, quod maximorum montium cacumina tegeret & involveret, investigavimus: comperimusque manifesto calculo, eam superaturam esse molem & magnitudinem octo minimùm Oceanorum. Secundò, tantam aquarum vim nullibi reperiri posse, si omnes aquæ thesauros, sive in Cœlo, sive in Terrâ, sive denique subterraneos, exhaurias: claris rationibus ibidem ostenditur. Tertiò, si quomodocunque, aut undecunque, adducta esset in Terras hæc prodigiosa aquarum massa, eandem amolendi nulla esset ratio: neque modus cognitus, aut possibilis, absumendi, aut aliunde derivandi, tantam aquarum conge-

Lib. I. c.
2, 3.

riem. Ex hisce tribus capitibus, unâ collatis, rectè probatur, Hodiernam Terram non esse obnoxiam Diluvio: neque, ratione suæ formæ & sitûs, ejusdem capacem. Secundò, Terram ante-diluvianam alterius fuisse formæ & sitûs ab hodiernâ: aliter istoc genere fati non periisset. Saltem non ob dispositiones suas naturales, prout nos docet Apostolus. Denique, suppositâ illâ formâ & situ, sive illa constructione, quam antea dedimus, antiquæ Telluris, super faciem Abyssi (quæ tam scriptoribus sacris, quam naturæ legibus rerumque ortui ex Chao, est conformis;) ex illius dissolutione, lapsuque in Abyssum suppositam, oriretur Diluvium universale. Idque tale, quod singulis phænomenis responderet, omnibusque occurreret objectionibus: neque enim inopiâ aquarum laboraret hæc hypothesis, neque easdem aquas abducere & amoliri, finiente Diluvio, difficile esset; & quæcunque alia vulgares hypotheses premunt incommoda, in hac nullum locum habent, aut nullam vim exercent.

At dices forsan, hujusmodi hypothesein de dissolutione Terræ, & eruptione Abyssi, respondere quidem omnibus phænomenis, tam Diluvii universalis, quàm hodiernæ Telluris, sed hanc dissolutionem esse fictitiam, sive gratis dictam. Respondeo, Hypothesis illa, quæ singulis subjectæ
ma-

materiæ phænomenis competit & congruit, non habetur fictitia, aut gratis dicta; suas partes explet, suo officio fungitur: & in iis rebus naturalibus quæ non subjiciuntur oculis, nulla est alia philosophandi aut veritatem indagandi ratio, quam per hujusmodi Hypotheses. Sed quoad dissolutionem Terræ & disruptionem Abyssi in Diluvio, duo sunt prætereà observanda: primò, quid de hac re tradidit historia sacra. Secundò, quid historia naturalis Diluviorum, de modo & causis eorundem prodidit: Si Terræ hiatus, si eruptiones aquarum, & similia, in minoribus diluviis, tanquam propria & adjuncta, memorat; in maximis multo magis his causis gravioribus opus esset.

QUOAD primum igitur, memorat Moses in historiâ Diluvii, disruptam fuisse tunc temporis magnam Abyssum, sive *Tehom-Rabbah*, quod fieri non potuit sine ruptione vel dissolutione Terræ. Prætereà, hanc disruptionem statuit causam primariam Diluvii: exierunt itaque vel eruperunt aquæ subterraneæ ex hac Abyssò, quæ terrarum orbem inundabant. Neque tantum hiâsse Terram, sed etiam prolapsam esse in suppositam Abyssum, id satis arguit, quòd aliàs non expulsæ fuissent è suis sedibus aquæ subterraneæ: multò minùs sese efferre potuissent ad altitudinem maximorum montium, nullo facto

facto in eas impetu aut impulsu. Denique, cum Diluvium de quo loquitur Moyses, non esset huic aut illi regioni proprium, sed diffusum per terrarum orbem, inde liquet, ruinam illam vel dissolutionem Terræ, quæ emotæ & expulsæ erant aquæ, fuisse generalem: partesque omnes nostræ hypotheseos, narrationem illam Mosis paucis complecti & comprobare.

Huius disruptioni *Tehom-Rabbah*, non dissimilis est locus in Historiâ Jobi, cap. xxxviii. ubi natales Oceani celebrantur, cum prodiit ex utero Terræ; ita enim intelligo *uterum* illum, unde dicitur erupisse mare; fractis claustris quibus ocludebatur. Verba hæc sunt, secundum Septuaginta: Ἐφεξα ὃ θάλασσαν πύλαις, ὅτε ἐμαίμασεν, ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐκπορευομένη. *Conclusi autem portis mare, cum fremeret, ex utero matris suæ egrediens.* Quæ ita explicuit interpres: τὸ ἐμαίμασεν, ἀντὶ τῆς, οἷσα ὀρμητικῶς ἔχει καὶ θάπτε π βρεφὸς ἀποκυνθῆναι τῆς ἀβύσσου ὑπέρλατο. *Fremet vel fureret, id est, violento impetu ferretur, impulsæ ad exeundum ex Abyssso, tanquam infans ad partum.* Conveniunt ferè omnes per *uterum*, hic intelligi Abyssum, magnam matrem Oceani: & in Paraphrasi Chaldaicâ legitur expressè *de Abyssso*. Sed cum duplex fuerit, secundum nos, Abyssi status, latus & diffusus; cum Terræ superficiem undique tegebat, in

in primâ rerum formatione ; dein, inclusus in utero aut visceribus Terræ, unde tempore Diluvii erupit : Quæritur de quo statu Abyssi, primo vel secundo : aperto vel clauso, accipienda sunt hæc verba. Manifestum mihi videtur, cum de *erup-tione* maris *ex utero* sermo est, id velle, mare fuisse clausum antea, instar foetus in utero ; & exinde produsse, viis reclusis, vel fractis repagulis. Nam in Abyssu apertâ, diffusâ, & fluitante in superficie Globi, nullus esset uterus, nulla eruptio ex utero. Rectè igitur vetus interpres Jobi, *Hoc factum*, inquit, *cum omnes fontes Abyssi magnæ aperti erant : proinde vulvam, Terræ matris sinum æstimo.* Quod pluribus exponit confirmatque Casp. Sanctius in locum. Neque frustra quidem : necesse est enim per hunc uterum, magnum aliquem sinum aut recessum intelligamus, eumque subterraneum ; unde prorupisse dicitur Oceanus, vel tanquam partus, vel proluvies aquarum, quæ sequi solet partum.

Quæ prætereà sequuntur de fotu & involutione hujus foetus recens nati, eodem spectant : cœlique & aëris faciem, æstuante diluvio, eleganter exprimunt. *Quum*

ponerem nubem, vestimentum ejus : & caligine, tanquam fasciis, aut pannis infantie, obvolverem. Durante æstu aquarum Diluvialium, & labentis mundi

tumul-

Ver. 9.

Ἐθέμεν δὲ αὐτῇ νέφος ἀμφιάσιν, ὁμίχλη δὲ αὐτὴν ἐσπαργάνωσα

tumultu, nebulis, & nimbis, & excussis in altum fluctibus, impletæ erant omnes terris vicinæ regiones. Atque his nubi-
bus, & caliginoso aëre, quasi mollioribus pannis, involutum erat mare, cum pri-
mum, ex utero magnæ matris Terræ, non dicam in lucem prodiit, sed in auras qua-
lescunque prorupit.

NEQUE minus congruit quod sequitur, ver. 10. de hodierno maris alveo, & ap-
positis in litore rupibus & vallis, quibus coërcentur ipsius fluctus. *Circumdedit illud terminis meis, & posui vectem & ostia. Et dixi, usque huc venies, & non procedes amplius: & hic confringes tu-
mentes fluctus tuos.* Ita vulgata. Pau-
lò aliter Tremellius: *Cum diffregi pro eo Terram decreto meo: & apposui vec-
tem & valvas. Dicens, hucusque ve-
nies, & ne procedito: & hic opponet se litus superbiæ fluctuum tuorum.* Eo-
dem res redit ex utrâvis versione. Ter-
ræ marisque post-diluvianorum formam
& situm hæc verba definiunt, cum laxa-
tas & sævientes aquas, ad suos alveos,
sub fine Diluvii, relegavit & restrinxit
Deus: obicesque posuit & repagula in
oris maritimis, secundum fœdus cum No-
acho initum, ne denuo inundarent ter-
ras.

ALIA sunt sacrorum scriptorum loca,
quæ dissolutionem Terræ significare vi-
dentur,

dentur, idque in Diluvio. Propheta
 Haïas, mundi cladem & dissolutionem
 descripturus, incipit ab iisdem verbis qui-
 bus usus est Moyses, in descriptione Diluvii,
 אֲרֻכּוֹת מַמְרֵהוּם נִפְתָּהוּ; nec aliter utrobi-
 que *Septuaginta*, *ἡμεῖς ἐκ τῆς ἕρηνς ἡνεώχθησαν.*
 Unde cætera quæ sequuntur in eâdem de-
 scriptione, ad Diluvii formam modumque
 pariter alludere censenda sunt. Verba
 autem prophetæ sic se habent. *Catarac-
 tæ de excelsis apertæ sunt, & concutien-
 tur fundamenta Terræ. Confractiōne
 confringetur Terra: Contritione conte-
 retur Terra: Commotione commovebitur
 Terra: Agitatione agitabitur Terra, si-
 cut Ebrius.* Hæc, ut vides, Terræ mo-
 tus, dissolutiones, concussiones, & omne
 genus ruinarum, indicant. Quæ, si ad
 futurum mundi excidium referenda cen-
 seas, saltem ex præterito futurum descri-
 bere videtur Propheta, & in utroque per-
 turbatum & dissolutum Terrarum orbem
 supponere. In altero ejusdem Prophetæ
 loco, ubi de Diluvio agitur, ait Deus se
 fœderi & promissis Noacho factis, semper
 statutum: neque montes aut colles in
 posterum commoturum. Verba secun-
 dum *Septuaginta*, hæc sunt: Ἀπὸ τῆς ὕδατος
 τῆς ἐπὶ Νῶε, τὸ τό μοι ὄρι. Καθότι ὥμοσα αὐτῷ ἐν
 χερίῳ ἐκείνῳ, τῇ γῇ μὴ θυμωθῆσθαι ἐπὶ σοὶ ἔτι,
 μηδὲ ἐν ἀπειλῇ σε τὰ ὄρη μετασῆσθαι, ἐδ' οἱ βεβοῖ
 οὗ μετακινήσονται. *Ab aquâ quæ fuit sub
 Noe,*

Isa. xxiv.
 18, &c.

Isa. liv. 9.

Noe, hoc mihi est: sicut juravi ei in tempore illo, Terræ nequaquam ultra irasci propter te, neque in comminatione tuâ montes transferre, neque colles tui commovebuntur. Hoc exemplar innuit, everfas fuisse terras, divulsas, & suis sedibus emotas, in Diluvio: Deumque jurasse ait, hæc nunquam reditura, neque ideo Diluvium.

SACRORUM Authorum loca alia, quæ de subversione aut dissolutione Terræ verba faciunt, Diluvii universalis tempus statumque, tanquam mundi naufragium, atquæ iræ divinæ monumentum maximum, respicere mihi videntur. Cujusmodi sunt illa dicta Jobi ix. 5, 6, &c. xii. 14, 15. Atque illud Prophetæ, Amos ix. 5, 6. *Jehovah tangente Terram, dissolvitur: conscenditque quasi rivus totam, quasi rivus Ægypti, & submergitur, &c.* Illud etiam Haggai ii. 6. *de duplici Concussione Cæli, Terræ, Maris, sicci: Præteritâ & futurâ: quicquid figuratè significet, uti futuram de Conflagratione, ita præteritam de Diluvio, φυσικῶς interpretor.* Denique in Psalmis, de concussione Terræ & fundamentorum ipsius, sæpiùs fit mentio: & quandoque afflictæ & periclitantis Ecclesiæ conditio, quam Arca Noë repræsentabat, verbis, quæ vim & æstum ipsius Diluvii notant, adumbratur, Psal. xlii. 7. & xlvi. 1, 2, 3. maxime

mè verò Psal. xviii. ubi per omne genus tempestatum, & cœli & terræ motuum, scena Diluvii, ut mihi videtur, vivide depingitur. *Tum commota tellus contremiscere cœpit, & concussæ montium moles cohorrescere: namque iratus ille.*

Ver. 8, 9,
10, 11, &c.

Fumum naribus exhalans, ardentem ignem faucibus ejaculans, & carbonibus exardescens.

Proclinato cœlo descendebat, & subjectâ suis pedibus caligine.

In Cherubo inequitans volabat, sequæ alis venti librabat.

Circumdederat autem sibi quasi latibulum tenebrarum, atrarumque aquarum, & ætherearum nubium quasi umbraculum.

Quibus nubibus ad ejus præsentia fulgorem discussis, grando & candentes emicabant carbones.

Tum Jova supremus de cœlis intonare, cumque fragore grandinem & igneos agere carbones.

Telaque sua jaculans illos dissipare, & crebris reddere fulguribus attonitos.

Ad has Jovæ minas, & spirantem ex ejus naribus ventum, aperti sunt aquarum gurgites, & fundamenta Orbis habitabilis patefacta.

Tum

Tum ille me desuper recipiendum, & ex tam multis aquis curavit extrahendum.

HI motus & procellæ, quæ numinis præsentia, (ut solent omnia magna, apud Prophetas) attribuuntur, nullibi occurrunt aut locum habere possunt in historiâ sacrâ, nisi sub tempore sævientis Diluvii: cùm ruptâ Abyssò magnâ, & effusis nimborum Cataractis, cœlum terris misceri videretur. Neque multò dissimilem Naturæ faciem in Diluvio, tam quoad cœlum quàm terram, depinxit Philo Judæus, tractatu de Abrahamo. Ubi, cum aquarum undique confluxus motusque turbulentos, descripserat, subdit: Πάντα τὸ ἔρανδον βαδὺ καὶ σύνεχες νέφθ' ἐπαίχε, καὶ πνεύματα ἦν ἐξαίσια· πάταγοι δὲ βροντῶν καὶ ὀπλάμψεις ἀστραπῶν, καὶ κεραυνῶν φορεαί, καὶ καταρρήγνυμῶν ὄμβρων ἀπαύσεων, ὡς νομίσαι τὰ μέρη τῶ πάντθ' εἰς μίαν φύσιν τὸ ὕδατθ' ἀνασοιχειύμενα σπένδειν· ἔως τῶ μὲν ἄνωθεν καταρράτταντθ', τῶ δὲ κάτωθεν ἐπανίοντθ', μετόρσια ἤρθη τὰ ῥεῖθρα, οἷς ἔ μόνον ἢ παιδιάς καὶ ὅση χθαμαλὴ κατακλυδιῖσα ἠφανίσθη, ἀλλὰ καὶ τῶ ὑψηλοτάτων ὄρων αἱ κορυφαί. Πάντα γὰρ τὰ μέρη τὸ γῆς ἔδω καθ' ὕδατθ', ὡς πᾶσαν καθηρπάσαι, καὶ τὸ κόσμον ἀκρωτηριαθέντα μεγάλῳ τμήματι, τὸ παντελὴ καὶ ὁλόκληρον, ὃ μήτε εἶπεν, μήτε νοῆσαι δέμις, λελοβῆσαι δοκεῖν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ ἀὴρ ἔξω μέρες βραχέθ' τῶ κατὰ σελήνην, ἅπας ἀνὴλωπ, νικηθεὶς ὑπὸ τῆς τῶ ὕδατθ' βίας καὶ φορεᾶς. Denique ait, Πάντα τὰ τῶ κόσμου μέρη, δίχα τῶ κατ' ἔρανδον, ἐκινήθη παρὰ φύσιν, ὡς ἂν

βαρεῖαν καὶ θανάτων νόσον νοσίσαντα. Quùm nulli repererim apud veteres uberiores Diluvii descriptionem, nec imaginem magis vividam; hæc dicta, longiuscula licet, referre non gravabar: quæ ita ferè reddit Interpres. Nec aër quiescebat interim, Obtecto cælo toto densis & continuis nubibus, procellis quoque furentibus; simul tonitruum crepitus, micationes fulgurum, ictusque fluminum, & cum impetu dejecti imbres perpetui, faciebant, ut videretur totus mundus abire & dissolvi in naturam aqueam. Donec è supernis Cataractis, infernisque fluentis, tanta moles undarum succrevit, ut non campi tantùm, & depressa loca operirentur, sed & altissimorum montium cacumina. Omnes enim Terræ partes submersæ sunt, ut, illâ ereptâ, mundus magnâ sui portione mutilaretur: & qui prius integer illæsusque fuerat, mancus, (*quod cogitatu, dictuque nefas est) esse videretur. Quin & aër, nisi quâ Lunari circulo vicinus est, pene totus absumptus erat, victus aquarum violentiâ & impetu, quæ regionem ejus penitus invaserant. Denique omnium mundi partium, præter cælestes, natura laxata fuerat, quasi morbo quodam gravissimo & fatali correpta. Multa sunt, ut vides, in hac delineatione Diluvii, sacri Prophetæ verbis cognata & affinia: procellas & turbines, fulgura &

* Scilicet Philo voluit mundum esse incorruptibilem.

fulmina memorat, densosque nimbos, quasi liquefacto cœlo, & confusâ mundi compage. Fatendum est tamen, virum eloquentissimum ad prophetici sermonis altitudinem assurgere non potuisse. Neque verbis quidem exprimi potest, aut animo concipi, tristis naturæ imago, durante æstu Diluvii. Quod Cœlum, Quas Terras, Quem Aëris vultum, pingemus? Cœlum sine Sole aut Syderibus: fractas aut læsas ubique Terras: hiantem Abyssum: Aërem, aquis, tenebris, & intermicantibus ignibus, horrendum: præter turbines, fluctuum collisiones, & ruentium molium fragores & tonitrua. Denique, hoc modo confusis omnibus, aut primum Chaos, aut supremum Diem, in hoc mundi naufragio videre videor. Sed de Diluvio satis, quoad Authores sacros.

CONSULENDA est deinceps Historia prophana, & Authores exotici: nempe quid illi prodiderint de modo & causis diluviorum, quæ scriptis mandârunt, & quorum nobis conservârunt aliqualem memoriam, nunc in his, nunc in illis regionibus. Atque id ausim dicere generatim, maxima, quæ ab historicis traduntur, diversarum regionum diluvia, ab iisdem causis provenisse, aut ab eodem causarum ordine, quo Oecumenicum illud jam supra explicuimus. Nempe à disruptione
terræ,

terræ, lapsuque in hiatum suppositum, aquis repletum; unde aquæ illæ subterraneæ, ruentis molis impetu expressæ & elisæ, campos aut provincias circumvicinas inundant. Præterea, hanc dissolutionem terrarum comitari solet, aut præire, Terræ motus: quo solum concutitur, & à situ suo impellitur. Denique, regiones cavernosæ utrique horum, tam Eluvionibus, quàm Terræ-motibus, præ aliis sunt obnoxia. Hæc summam causæ complectuntur, atque horum omnium testem adducturi sumus historiam naturalem: & exemplis inde petitis, quod superius expositum fuit in descriptione Diluvii universalis, id sæpius in aliis occurrisset, sub minori mole, & quasi minoribus tabellis depictum videbimus.

TRIBUS modis in genere, contingere solent Inundationes: aut irruptione maris in terras humiles, dirutis superatise aggeribus, à naturâ vel ab arte factis. Aut immodicis pluviis. Aut denique eruptionibus aquarum subterranearum. Prima non fit nisi in terras humiles, ut dixi, ipsius maris superficie depressiores; neque altius assurgunt aquæ aut longius grassantur, nisi æstu aliquo, aut subitâ tempestate propulsæ. Quare hujusmodi Eluviones contingere non possunt, nisi in regionibus maritimis: iisque non arduis aut montosis. Quoad secundum genus in-

undationum, cum sensim fiant, permagnæ esse non possint; primarum enim pluviarum aquæ elapsæ sunt, antequam ultimæ aut penultimæ accedunt: ideoque prata tantum, aut fluminibus contiguos campos, aut pagos, obruere solent: neque in iisdem diù morari, cum per fluviorum alveos facilè exonerentur, & in mare decurrant. Et notare hîc licet, uti nullâ Oceani exundantiâ, propter ipsius situm, terris humiliorem; ita nec ullis pluviis, oriri unquam posse Diluvium universale; quoniam quantumcunque aquarumingas ex terrâ & aquis eductum, cum in pluvias coactum redit ad easdem terras & aquas, non nisi tantundem loci occupabit quantum antea occupaverat: ut nulla inde effici possit generalis inundatio. Verum quidem est, primo impetu, cum terra nondum imbiberit suam partem, erit quædam eluvies: at ubi, facta distributione, natura ubique suum repetierit, redeunt omnia ad pristinum statum; & pluviis tantum aquæ reficitur, quantum vaporibus exierat. Tertium denique Diluviorum genus, quod à terræ-motibus & eruptionibus aquarum subterranearum oritur, gravissimum est, & funestis cladibus, sive rerum naturam spectes, sive genus humanum, infame. Hinc absorptæ Insulæ quandoque, aut continentis tractus magni submer-

submersi, montes in voragines mutati, & terra firma in mare. Denique mutationes maximæ & transformationes, quas in hodierni orbis facie oriri cernimus, aut olim ortas novimus, hinc originem traxere. Neque minus in homines & animalia grassantur hæc diluvia, Civitates cum suis incolis hinc deletæ, agri & sylvæ cum feris, & regiones terræ cum suo qualicunque apparatu: ut magni & œcumenici Diluvii, quo periit totus terrarum orbis, vera sint compendia.

DE his igitur diluviis nobis agendum est speciatim, & è multis nonnulla feligenda, ex quorum intuitu & comparatione cum maximo illo & mundano, ipsius causas, & modum, & rationes omnes ab ipsâ historiâ edocti, & exemplis cognatis, facilius agnoscamus. Meminimus a libi, in hac materiâ, subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, & regionis Pentapolis, Theor. fac. l. 1. c. 6. horrendæ quidem cladis: quam, uti sulphuris imbribus à cœlo dimissis inchoatam, ità accedente magnâ terrarum disruptione & aquarum, quæ subtus latebant, exundantiâ, perpetratam & perfectam esse novimus. Licet enim Moses non meminerit explicatè nisi sulphuris & ignis cœlitus illapforum hisce urbibus & locis, cum ei in usu sit causas maximè mirabiles & divinas recensere, cæteris silentio prætermisiss; utitur ta-

Li. 16. m.
p. 764.

men iis vocibus quæ *subvertere* & *subversionem* significant, & quæ à Septuaginta ibidem & alibi sæpius reddi solent per καταστροφήν. Unde sanctus Petrus utriusque ordinis causas conjungere videtur, 2 Epist. ii. 6. cum dicit τεφρώσας καταστροφῇ κατέκεινεν, *in cineres redactas subversione damnavit*. Ambas etiam causas complexus est Strabo, & uberius exposuit utriusque signa & reliquias, in Lacûs Asphaltitis qui inde exortus est, descriptione : Διηκνύουσιν, inquit, πέτρας τινὰς ὀππῆκαυμνὰς τραχεῖας καὶ σύειγας πολλαχῶς καὶ γῆν τεφρώδην. Κατοικίαι δὲ ἀνατετραμμέναι σποράδην ὥστε πισεύειν τοῖς θρυλλομένοις ὑπὸ τῆς ἐγχαρείων, ὡς ἄρα ὠκύντο ποτε τρισκαίδεκα πόλεις ἐν ταύτῃ, ὡν τῆς μητροπόλεως Σοδόμων σώζοιτο κύκλῳ ἐξήκοντα περὶ σαδίων ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἀναφυστημάτων πυρῆς, καὶ θερμῶν ὑδάτων ἀσφαλτωδῶν τε καὶ θειωδῶν ἢ λίμνῃ περὶέσοι, καὶ πέτραι πυρίληπτοι γένοιντο· αἵ τε πόλεις αἱ μὲν καταποδεῖεν, αἵ δ' ἐκλείποιεν οἱ δυνάμει συγχεῖν. Ostendunt petras exustas & asperas & cavernas cæcosve meatus, & terram cinerosam, & habitationes hinc inde eversas ; quæ cuncta fidem faciunt famæ apud indigenas receptæ : In hoc loco tredecim urbes olim habitatas fuisse, quarum caput Sodoma adhuc sexaginta stadiorum habeat superstitem ambitum : terræ autem tremoribus, & ignis aquarumque calidarum & bituminosarum

rum & sulphurearum eruptione, extitisse lacum, saxa ignem concepisse; urbium alias absorptas, alias à fugientibus incolis derelictas.

HÆC satis explicita sunt, neque plures testes adducere opus est, cum res ipsa loquatur, viditque omnis posteritas, videatque hodiè, in regione illâ Pentapoli five Asphaltidis, triplicis exitii vestigia, per ignem, aquam, & absorptionem.

DE his igitur urbibus, & agris Sodomiticis satis: alias jam videamus, quæ ab iisdem causis, nempe Terræ-motibus diluvialibus, ut ita dicam, obrutæ perierunt. Licet enim distinguere Terræ-motus in illa duo genera, Siccos & Diluviales: Diluviales autem sunt Chasmatix, ut dicuntur. *Qui grandiori motu, ut verbis Am. Marcellini utar, patefactis subito voratrinis, terrarum partes absorbent, ut, in Atlantico mari, Europæo orbe potior insula: & in Crisæo sinu, Helice & Bura: & in Criminiâ Italiæ parte, oppidum Succiniense: profundo hiatus absorpta, æternis tenebris occultantur.* Cùmque in profundis terræ cavitatibus semper lateant aquæ, hi motus Chasmatix fere semper sunt Diluviales: si enim terra rupta propendeat & subsidat in suppositam voraginem, proruunt aquæ & impetuosè circumquaque projiciuntur,

Lib. 15.

L. 12.
P. 378.

L. 15.

ciuntur, ut non tantum præceps ruat quicquid incubuit illi terrarum tractui, si-
ve sylvæ, siue oppida, siue animalia; sed
etiam vicinæ regiones integræ licet & in-
fractæ, ex aquarum, quæ eructantur, im-
petu & diffusionem, damnum cum cæte-
ris sæpe participant. Rectè igitur Nep-
tunum, & diluviorum & terræ-motuum
Deum, finxerunt Antiqui, referente Di-
odoro, qui cum irato Neptuno subversio-
nem Buræ & Helices, de quibus postea,
attribuisset, rationem sententiæ suæ subdit,
διὰ τὸ ὅτι σεισμῶν καὶ κατακλυσµῶν, τῶτον τὸν
θεὸν ἔχειν διελθῆναι τὴν ἐξουσίαν, *quod terræ-
motus & diluvia Deus iste in potes-
tate habere credatur.* Id etiam ob-
servare licet, easdem regiones esse εὐσε-
ις καὶ εὐκατακλύσεις, cum à communi causâ ea
proveniant, nempe cavernosâ terræ sub-
structione. Unde non malè observatur
à Strabone de Phrygiâ ipsiusque terræ mo-
tibus frequentioribus, ἐμφαίνων ἅμα τὸ πο-
λύτρητον τῆς χώρας καὶ τὸ εὐσεισον, addi etiam
potuit καὶ τὸ εὐκατάκλυσον· illud enim quod
appellat τὸ πολύτρητον, *cavernosum* vel *fora-
minosum*, utriusque causas continet. Hanc
etiam cavernositatem notavit in Eubœia,
(l. 10. p. 447.) atque in Bœotiâ, (l. 9.
p. 406, 407.) Eandem de Peloponne-
so memoravit Diodorus Siculus. Unde
regionem Græciæ, & contiguam ex u-
traque parte, tam Asiæ, quàm Europæ,
juxta

juxta litora Ægæi & sursum versus Euxinum & deorsum secundum oram Mediterranei, voraginosè constructam esse facile suspicarer. Atque in his terris tam diluvia quàm terræ-motus frequentius contigisse historia testatur.

Id de Asia
minori no-
tat Solinus,
c. 43.

HIS ità notatis in genere circa terræ-motus, maximè diluviales, horum aliquot exempla jam recenseamus; neque multum refert quo ordine. Olympiade 88. contigit ille apud Locrenses qui Civitatem Atalantem cum suo agro à Continente avulsit & in Insulam convertit. Hujus Historiam præter alios memorat Diodorus Siculus, hisce verbis: *Τηλικέτης*

L. 12. m.
fol. 111.

δὴ συνέβη τὰς σεισμὸς γενέσθαι κατὰ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὥστε καὶ πόλεις τινὰς ὀπθαλαπτίως ὀπκλύσασαν τὴν θάλασσαν διαφθεῖραι καὶ κατὰ τὴν Λοκρίδα χερσονήσου καθεσώσης, ῥῆξαι μὲν τὸν ἰσθμὸν, ποιῆσαι δὲ νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Ἀταλάντην.

Tam horrendæ verò tùm Terræ concussiones passim in multis Græciæ partibus acciderunt, ut superinfusa maris unda multis per litora urbibus magnam labem attulerit. Et cùm Locridis antea tractus peninsula esset, perrupto violenter Isthmo, Insulam, quæ Atalantæ nomen gerit, effecerit. Per terræ-motum itidem, in suppositam voraginem, absorpta dicitur à Strabone urbs Eubœia, quæ suæ Insulæ nomen gessit.

L. 10.

TERRÆ-MOTUS quo periit in Bithy-
niâ urbs Cyzicum, cum pulcherrimo ip-
sius templo, diluvialis erat; referente
Ziphilino in vitâ Antonini Pii; cum rem
ex parte narrâisset, subdit, Περὶ δὲ τὴν μεσό-
γειον ἄνω κορυφῆς ὅρας διατάσας θαλάσσιον φασὶν ἐκ-
χρῆναι κύμα, ἐπὶ πολὺ τε τῆς γῆς ἐλθεῖν ῥιπίζομένην
τὴν ἄχνην ἀκρότα καὶ διαυγῆς θαλάσσης. *In me-
diterreo sive ipsâ terrâ continente, bi-
ante montis vertice, ferunt fluctuum ma-
rinorum vim effusam esse, spumamque
vel asperginem puri & limpidi maris
procul inde in terram projectam fuis-
se.* Idem Ziphilinus in enarrandâ clade

In vit. Tra-
jani p. 251.

translacionesque conjungit, Ὅρη δὲ ἀλλὰ ὑ-
φίστη, καὶ ὕδωρ πολὺ, ἐκ δὲ μὲν πρότερον, ἀνεφάνη,
πολὺ δὲ καὶ ῥέον ἐξελίπη. *Subsidere præterea
alii montes, (nempe præter Corasium,) &
aqua ubi antea visa fuerant nun-
quam, extiterunt; contra nonnulla, u-
bi fluxerant antea, defecerunt.*

M. fol. 363,
364.

PLURES memorantur hujusmodi ter-
ræ-motus diluviales apud authores anti-
quos, præ cæteris autem infamis est illa,
quæ, circa Olympiadem centesimam, to-
tam ferè Achaiam concussit, & duas ci-
vitates, Buram & Helicen, abruptis, ut
inquit Orosius, locorum hiatibus devora-
vit. Meminit hujus cladis Diodorus Sicu-
lus, l. 15. & pluribus explicat, quorum
hic

hîc summam excerpam: Ἐπὶ δὲ τέπιν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐγένοντο σεισμοὶ μεγάλοι καὶ κατακλυσμοὶ χώρας καὶ πόλεων ἅπιοι, &c. ἐγένετο δὲ αὐτὸ τὸ πάθος τῆς Ἀχαιῆς περὶ δύο πόλεις, Ἑλίκην τε καὶ Βούραν, ὧν τὴν Ἑλίκην τε συνέβαινε μέγιστον ἔχειν ἀξίωμα πρὸ τῶν σεισμῶν.

Sub his (principibus) tam enormes in Peloponneso terræ-motus & aquarum inundationes per regionem illam & urbes acciderunt, ut res omnem pene fidem excedat. Clades hæc duas præcipuè urbes Achaïæ Helicen & Buram corripiebat, quarum illa maximam inter Achaïæ urbes dignitatem ante terræ-motum illum obtinuerat. Dein hujus causas explicaturus, cùm primò, irato Neptuno hanc cladem tribuisset, rationem physicam postea subnectit: Πρὸς δὲ τέτοις τὴν Fol. 365.

Πελοπόννησον κατὰ βάθος ἔχειν μεγάλα κοιλάματα καὶ συστάσεις ὑδάτων ναματιαίων μεγάλας, κ.τ.λ. *Ad hæc sunt in Peloponneso magnæ in visceribus terræ cavitates, ubi vasti etiam fiunt aquarum hinc inde confluentium & scaturientium lacus aut conceptacula.*

Atque hæc sunt terræ-motuum & absorptionum & inundationum causæ. Huic exemplo Buræ & Helices subjungit aliud L. 7. m.
P. 447. Pausanias in Achaicis, de Ideâ urbe in Sipylo monte, his verbis: Τοιούτῳ γε δὴ κατέλαβεν καὶ ἑτέρον, τὴν Ἰδέαν ἐν Σιπύλῳ πόλιν ἐς χάσμα ἀφανισθῆναι· ἐξ ὅτου ἢ ἡ Ἰδέα κατεάγη, τῶν ὅρας ὑδάτος αὐτόθεν ἐρρύνῃ καὶ λίμνῃ τὴν ἀρομαζομένην Σαλῶν

λίμνι τὸ χάσμα ἐγένετο. *Tale quid accidit etiam alio loco, cum Idea, in Sipylo urbs, in hiatus terræ absorpta evanuit. Ex quo autem confracta fuit urbs, statim è monte profluxerunt aquæ, & vorago illa facta est lacus, vel stagnum, dictum Saloe.* Addit dein, καὶ ἐρείπια πόλεως δὴλα ἦν ἐν τῇ λίμνῃ, πρὶν ἢ τὸ ὕδωρ ἀπέκρυψεν αὐτὰ τῷ χειμάρρῳ. *Et in ipso lacu manifestò cernebantur urbis rudera, donec aquarum limosis torrentibus obducta fuerant.* Quod etiam de Helice dicitur. Denique, ut plura exempla non addam, notissima est historia demersæ Atlantidis apud Platonem, à Sacerdotibus Ægyptiacis recepta. Quæ licet fabulosa nonnulla, ut solent narrationes antiquæ, admista habeat, alicujus regionis permagnæ per terræ-motum & aquarum eruptionem, absorptæ, non fallacem memoriam retinet. Sed de his satis.

Ab his exemplis facilè transitur ad causam nostram, & ad partes nostras: cum enim in minoribus hisce diluviis terrarum hiatus & dissolutiones intervenisse, ab historiâ edocti noverimus; in maximo illo, de quo agitur, haud æquum est supponere leviores causas. Et quemadmodum his terris aut urbibus absorptis & demersis, lacus subterraneos subjacuisse constat; ità si totum Terrarum orbem Abyssò Magnæ incubuisse, in primâ rerum

rum constructione, supponamus, eumque dissolutum esse, tempore Noachi; universalis Diluvii causas non minùs conspicuas, quàm in minoribus istis, ante oculos habebimus; effectisque suis atque suis claudibus utrobique pares. Denique, peracto Diluvio, hodiernæ Telluris facies, tam quoad formam, quàm situm, & cætera quæcunque Phænomena, ex his aquis, ex his ruinis, derepentè emergeret. Id quod in Theoriæ libro primo, capite sexto & sequentibus, plenè & perspicuè declaravimus.

SUPEREST unicum, quod prætermisimus, idque præ cæteris celebre diluvium, Deucalionis intelligo; quod instar universalis, deleto toto genere humano, à Græcis exhiberi solet. Est etiam antiquius Deucalioneo Ogygium: sed præter ipsum nomen, & tenuem rei memoriam, nihil ultra retinemus de modo aut causis istius inundationis. Quinetiam priscus Ogyges multis esse videtur Noachus ipse, & suum diluvium idem cum Noachico: mutatis nominibus, & mutilatâ chronologiâ & historiâ, quod in rebus pervertitis non rarò accidit. Hoc igitur misso, alterum Deucalionis paulisper expendamus, ut siqua maneant vestigia hiantis & dissolutæ terræ, quod in multis aliis reperimus, in hoc etiam observemus. Terram scissam & divulsam fuisse in diluvio Deu-

Deucalionis, testatur illud Apollodori: Τότε δὲ, de hoc diluvio loquitur, καὶ τὰ κατὰ Θεσσαλίαν ὄρη διέσκη, καὶ τὰ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ καὶ Πελοποννήσου συνεχέσθη πάντα. *Tunc secesserunt, vel discessum aut hiatum fecerunt, montes Thessalici, & quæ sunt extra Isthmum & Peloponnesum, turbata & confusa sunt omnia.* Scio, Interpretem Apollodori aliter reddidisse διέσκη, ac si immunes fuissent à diluvio hi montes, sed notum est διασπῆναι ea dici quæ secessum & hiatum faciunt. Atque ita occurrit supra in descriptione terræ-motûs in Bithyniâ ex Ziphilino: Κορυφῆς ὄρους διασάσης, inquit: *di-rempto vel biante montis vertice.* Neque aliter rem intelligo de montibus Thessalicis. Secundum illud Senecæ: *Aiunt aliquando Ossam Olympo cohæsisse, deinde terrarum motu recessisse, & scissam unius magnitudinem montis in duas partes.*

Est prætereà locus notatu non indignus apud Lucianum, de hiatu Telluris in Templo Hieropolitano: sacrisque à Deucalione institutis circa hunc hiatum, in memoriam sui Diluvii. Cùm illius eluvionis historiam secundum Græcos, enarrasset Lucianus, subdit: Τὰ μὲν Δευκαλίωνος περὶ Ἕλληνες ἰστέουσιν. Τὰ δὲ ἀπὸ τότε, λέγειναι λόγος ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει, μεγάλας ἀξιοδουμάσαι, ὅτι ἐν τῇ σφετέρῃ χώρῃ χάσμα μέγα ἐγένετο, καὶ τὸ σὺν ὅλῳ ὕδαρ καταδέξατο. Δευκαλίων

δὲ, ἐπεὶ τὰς ἐχέουσιν, βωμὸς τε ἔθετο, καὶ νηὸν ἐπὶ τῷ
 χάσματι, Ἡρῆς ἅγιον ἐστήσατο. — Σῆμα δὲ τὸ ἰσοεὶς
 τόδε πρῆναι· δις ἐκάστῃ ἔτεσσι ἐκ θαλάσσης ὕδωρ ἐς
 τὴν νηὸν ἀπικνέεται, φέρουσι δὲ καὶ ἱριεὲς μύρον, ἀλλὰ πᾶσα
 Συεὶν καὶ Ἀραβίην, καὶ πέρηθεν τῷ Ευφράτῃ, πολλοὶ ἄν-
 θρωποι ἐς θαλάσσαν ἔρχονται, καὶ πάντες ὕδωρ φέρουσι.
 Τὸ, πρῶτα μὲν ἐν τῷ νηῷ ἐκχέουσι, μετὰ δὲ ἐς τὸ χάσ-
 μα κατέρχεται καὶ δέχεται τὸ χάσμα, μικρὸν ἔδον, ὕ-
 δατος χεῖμα πολλόν. Τὰ δὲ ποιεόντες, Δευκαλίωνα
 ἐν τῷ ἱερῷ τόνδε νόμον δέδωκε λέγουσι, συμφορῆς τε καὶ
 εὐεργασίας μνῆμα ἔμμεναι. Ὁ μὲν ὦν ἀρχαῖος αὐ-
 τοῖς λόγος, ἀμφὶ τῷ ἱερῷ, τοῖς δὲ ὅτι. *Hæc
 sunt, quæ de Deucalione referunt Græ-
 ci. De iis verò quæ postea consecuti
 sunt, fertur quidam sermo ab iis qui
 Hieropolim incolunt, magnâ certè admi-
 ratione dignus. Quod in ipsorum vide-
 licet regione hiatus quidam Terræ factus
 fuerit, ac totam illam aquam absorbue-
 rit. Deucalion autem cùm hæc ita fac-
 ta essent, Aras constituit, & Templum
 Junoni sacrum, supra hiatum illum, e-
 rexit. Signum autem, quo fidem histo-
 riæ huic faciant, hoc peragunt. Bis
 unoquoque anno, ex mari aqua in Tem-
 plum defertur; afferunt autem illam non
 sacerdotes modò, sed tota Syria, & Ara-
 bia, & qui trans Euphratem incolunt
 multi, eunt ad mare, atque omnes inde
 aquam afferunt. Ac primò, quidem in
 Templo effundunt illam, dein in hiatum
 defluit, recipitque hiatus ille, quamvis*
 ex-

exiguus, immensam vim aquæ. Hoc cum faciunt, ritum & legem Templi istam instituisse aiunt Deucalionem, ut cladis pariter, partæque salutis monumentum esset. Talis est vetus de Templo hoc sermo.

Gen. viii.
20.

Est quidem hoc insigne monumentum disruptæ Terræ in Diluvio Deucalionis: quæ disruptio, tam cladis quàm salutis, author erat. Nam ex illo hiatu proruperunt aquæ, & in eodem, defervescente diluvio, refederunt. Utrumque memorant Heliopolitani: & quemadmodum Noachus, finito Diluvio, *Aram erexit Domino*; ita & aras & templum construxisse dicitur Deucalion, ad celebrandam rei memoriam. Quot denique, & quanti populi confluxerunt ad hunc ritum peragendum Heliopoli? plures utique quàm Hierosolymas unquam adire in maximè solenni festo. Et si totius orbis incolæ eò convenissent, tanto cœtui non impar fuisset occasio: cum demolito, ut nos credimus, mundo antiquo, mutata fuit naturæ facies. Neque aliter de hac clade sensisse videntur veterum illi, quorum meminit Seneca: *Nec sine concussione mundi tanta mutatio est* (loquitur de Diluvio universali) *ut quidam putant, inter quos Fabianus est.* Dein capite 29. de eodem argumento hæc habet: *Quidam existimant Terram quoque concuti, & divulso*

Nat. Qu.
lib. 3. c. 27.

vulso solo, nova fluminum capita detegere, quæ amplius, ut è pleno, vel Abyſſo & inexhausto penu, profundant. Sed de hiatu & dissolutione Terrarum in Diluviis, hæc sufficiant.

C A P. V.

De situ Telluris primigeniæ, ad Solem recto; & secutis inde proprietatibus: Quales sunt, Ver perpetuum, sive perenne Æquinoctium, per totum terrarum orbem: Cælum Impluvium & sine Iride: Primorum hominum Longævitas.

DISTINXIMUS suprà Tellurem Primigeniam ab Hodiernâ, duplici modo, *Formâ & Situ.* Situs autem ille diversus, itidem duplex erat, vel respectu suæ fabricæ & positionis super aquas Abyſſi: vel respectu Solis & Cœli. De priori actum est: de altero, sive cœlesti, superest ut agamus. Quod, cùm in hâc quæstione primarium sit, unde aliæ profluunt differentiæ, & conditiones notabiles, eò diligentius quærendum est, si, præter rationes naturales, suppetant testimonia veterum, ad illum naturæ statum confirmandum.

DE Aureo sæculo, atque ævo Saturni, multa tradidere veteres, à sæculis nostris & hodiernâ naturâ, planè aliena: quæ, tam propter causarum ignorantiam, quàm intermitas plerumque fabulas, fidem rarò impetrabant. Quibus verò perspectum est, quo fundamento nititur ille rerum status primigenius, & à quibus causis oritur illud discrimen ab hodierno, iis non difficile erit, à fabulosis vera distinguere, & à spuriis genuina: sepositisque malis, reliqua bono animo amplecti gaudebunt, atque maximi facient, tanquam Historiæ naturalis antiquissimum monumentum.

PRIMÆVAM Tellurem, quoad rationes Physicas, in secundo libro Theoriæ, satis explicuimus; neque hinc repetenda sunt istius Theoriæ principia, sed conclusiones: illa autem de quâ agitur impræsentiarum, hæc est; *Situm Telluris primævæ fuisse rectum*, posito, retentoque semper suo axe, in lineâ parallelâ ad axem Eclipticæ. Unde motus cælorum essent omnes uniformes, cursusque anni simplex & sine temporum differentiis. Quæritur jam, siqua manent vestigia hujusce formæ anni, hujusce motûscæli, & mutati deinde rerum statûs in hodiernum.

ORDIAMUR à Platone, suæ gentis & sæculi ornamento. Qui res divinas plerumque tractat, sed traditiones nonnullas ad-

admodum antiquas, de mundo naturali, de ipsius periodis, catastrophis, & mutationibus magnis; quas, opinor, in Ægypto peregrè agens à Sacerdotibus collegat; sparsim proponit: præcipuè verò in tribus Dialogis, Timæo, Politico, & Phædone. De posterioribus tantum hinc agendum est, & primum de Politico sive de Regno. Ubi sub nomine Fabulæ, de Saturni ævo vel regno, geminum Mundi ordinem, primævum ac hodiernum, & utriusque conditiones, exhibet. Ait autem hanc narrationem suam traditam fuisse ab antiquissimis temporibus, & à majoribus nostris qui proximè contingebant primam mundi revolutionem. Ἀπεμνημονεύειτο δὲ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων τῶν πρώτων, οἱ τελευτώσῃ μὲν τῇ πρώτῃ πειροῇ τὸν ἕξῃς χρόνον ἐγκατόντων, &c. M.p. 271

IN hoc sermone, duplicem ætatem mundi, ut dictum est, ac duplicem naturæ & rerum humanarum statum, distinguit: sub Saturno primum, sub Jove alterum. Et quod maximè spectat ad propositum nostrum, in ævo Saturni dicit, motum cœlorum fuisse uniformem, idque ætatis aureæ, ac fœlicitatis, tam naturalis quàm humanæ, causam fuisse & fundamentum. Postea verò ingravescente hominum nequitia, declinasse rerum naturam, in quandam cœlorum ἀναρμοςίαν, quod, sub Jovis regno, malorum fons & origo

origo extitit. Τότε ὃ ὁ θεὸς μετέβαλεν αὐτὸ ἐπὶ τὸ νῦν σχῆμα. *Tunc Deus universum mutavit in illam quam jam habet formam.*

Denique hunc duplicem cœlorum statum, omnium mutationum, quæ nobis in Terris, aliterve contingunt, maximarum, causam esse ait. Quare cùm hunc duplicem

ordinem explicuisset, subdit statim: Λογισάμενοι ὃ ξυννοήσωμεν τὸ πάθος ἐκ τῶν νῦν λεχθέντων, ὃ πάντων ἔφαμεν εἶναι τῶν θαυμαστῶν αἰτίον· ἐστὶ γὰρ ἐν δὴ τῷτ' αὐτῇ, τὴν τῶ παντὸς φορὰν τοτὲ μὲν, ἐφ' ἧ νῦν κυκλεῖται, φέρεσθαι, τοτὲ δ' ἐπὶ τὰναντία.

Ex his quæ dicta sunt, rem eam vel passionem, quam omnium esse diximus mirabilem causam, animadvertimus. Est autem hæc ipsa: universi motum quandoque ferri, prout nunc volvitur, quandoque contrario modo. Dein rem ultra

prosequitur his verbis: Ταύτην τὴν μεταβολὴν ἡγεῖσθαι δὲ τῶν περὶ τὸν ἑρανὸν γίγνομέων τροπῶν πασῶν εἶναι μεγίστην καὶ τελειοτάτην τροπὴν· μεγίστας ποίνου καὶ μεταβολὰς χρὴ νομίζειν γίνεσθαι τοτὲ τοῖς ἐν δὲς ἡμῖν οἰκῆσιν αὐτῇ. *Mutationem hanc existimare oportet omnium cœlestium alterationum maximam & consummatissimam. Quocirca æquum est putare, tunc maximas circa nos, qui intra ipsum cœlum habitamus, mutationes contingere.* Sequitur postea subobscura commentatio de corporum nostrorum labefactione, mutato cœli cursu: & eorundem renovatione fu-

futurâ, ubi cœlum redierit ad suum motum regularem.

Hoc primum caput atque summa rei est: à cœlorum motu, regulari & irregulari, mundi sublunaris pendere statum, fœlicem vel infœlicem. Notandum verò, id quod ille cœlo tribuit, reverâ soli Telluri tribuendum esse: cujus recto vel obliquo situ, oritur in motibus cœlorum illa congruentia vel ἀναρμοσία. Prætereà, cùm motus Cœli vel Telluris mutatur, non vertitur in retrogradum, prout fingere videtur; sed ex recto fit obliquus & inclinatus: unde omnia illa phænomena sequuntur, quæ retroactò cœlo attribuit. Sed pergamus ad reliqua.

Ab hoc capite primario alia profluunt, atque illud proximè, Temporum æqualitas, sive Annus ἀχέμαντος, absque ullâ tempestatum differentiâ. Id notavit Plato his verbis: *Τυμνοὶ δὲ καὶ ἄστροι θυραυλῆες τὰ πολλὰ ἐνέμοντο, τὸ δὲ τῶν ὥρων αὐτοῖς ἄλυτον ἐκέκρατ.* *Nudi verò, & sine stratis, sub dio plerumque habitabant: nam anni tempora ita erant temperata, ut iis nulla inde esset molestia.* Scio hæc aliter reddidisse

Serranum: sed, nec vim sententiæ, nec vim verborum, conservavit. Prætereà, ex loco, in Phædone cognato, satis patet mens Platonis, ubi ait, *Τὰς δὲ ὥρας αὐτοῖς κρείσσειν ἔχειν τοιαύτην, ὥς ἐκείνους ἀνύσειν εἶναι.* Pro

ἀλυτον legit Proclus ἄλυτον. sed eodem Theol. Plat.
lib. 5. c. 7.
sensu, m. p. 260.

senſu, in hæc verba, Τὴν γὰρ τῶν ὥρῶν κερῶσιν ἀ-
 λυτον ἔχουσι. *Habent enim quatuor anni*
temporum indissolubile constansque tem-
peramentum. Denique eodem mihi re-
 M. p. 288. ſpicere videtur Plato in *convivio*, cū
 hunc Anni, ſive ὥρῶν, ſtatum κόσμον, vel
 ordinatum, qui olim obtinuit, *Amori* ad-
 ſcribit temperato: hodiernum verò, ſive
 ἀκοσμίαν, ut appellat, intemperato. Sed
 in re clarâ non diutiùs immorandum.

P. 271,
 272.

PRÆTEREA, ſpontaneam terræ fertili-
 tatem, ferarum manſuetudinem, & in
 regimine θεοκρασίαν, memorat. Characteres
 inſignes, quos ab Iſaia prophetâ (cap. lxxv.
 17, &c.) deſumpſiſſe videretur. Theo-
 crasiam illam ſæpius repetit, unde totum
 hunc ſermonem de rerum mutationibus
 introduxerat: de Magiſtratûs origine,
 variisq; ipſius generibus præcipuè diſ-
 ferturus. Ait, in primo rerum ſtatu,
 Deum ipſum unicè exercuiſſe imperium.
 Sed degenerante humano genere, & per-
 verſo naturæ ordine, Deum reſceſſiſſe à
 mundi gubernaculo, & ſe quaſi abdicâſſe
 magiſtratu; permiſſâ hominibus licentiâ
 mundum regendi ſuo modo: Hæc liberiùs
 dicta ſunt: rectè tamen, tam primi ſæ-
 culi, quàm, mundo renovato, futuri,
 Theocrasiam indicant. Atque hodierni
 mundi regimen effrænatum, quaſi mali
 dæmonis inſtinctu natum, actumque, his
 tacitè reprehenditur.

DENIQUE, licet in his mundi revolutionibus & catastrophis, nec Diluvii, nec Conflagrationis, meminerit Plato: ingentem tamen concussionem Cœli & Terræ, sub hac rerum conversione, memorat; atque ex illa concussione perturbata omnia, & extincta omne genûs animalia. Quod dissolutioni, cladique, in Diluvio factis, tam mundi animati, quàm inanimis, secundum sententiam nostram, non obscure respondet. Dein, Renovationem mundi futuram, & resumptam Theocrasiam in illo sæculo, hic apertis verbis celebrat: 'Ο θεὸς πάλιν ἐφεδρεῖ αὐτῶν τῶν πηδαλίων γιγνόμενον, τὰ νοσήσαντα καὶ λυθέντα ἐν τῇ καθ' αὐτὸν προτέρᾳ περιόδῳ σρέψας, κοσμεῖ τε, καὶ ἐπανορθῶν, ἀθάνατον αὐτὸν καὶ ἀγήρω ἀπεργάζεται. *Deus rursùm mundi gubernacula repetit, agrotasque & dissolutas in præcedente periodo, mundi partes restituens, ornat eas atque emendat: ipsumque proinde immortalem & senectutis expertem constituit.* Hæc, Futurum Sæculum, novos cœlos atque novam Terram, auream ætatem redivivam, manifestò respiciunt; cùm instaurabitur natura pristina & primæva; eadem Cœli facies, eadem Terræ; &, præsentē Numine, res humanæ, sub divinis auspiciis & regimine, summâ pariter fœlicitatē ac pulchritudine gaudebunt.

SED de his fatis. Id obiter notandum, Periodos & conversiones Mundanas innotuisse quidem Antiquis: sed de earum numero & ordine iis minus constitisse. Ex sacris literis nobis constat, Mundum jam semel periisse, idque in Diluvio; atque iterum semel peritum esse, in conflagratione; neque plures fore pereundi vices: has autem singulas numerare & distinguere non ita promptum erat Antiquis. Denique ut verum fateamur, in omnibus gentium Archæologiis est quædam confusio & perturbatio: atque in hac ipsâ re, de quâ nunc agitur, id optimè monuit in superioribus Plato:

P. 269.

Ταῦτα τοίνυν ἐστὶ ξύμπαντα ἐκ ταυτῆ πάθης, καὶ πρὸς τέτοις ἑτέροις μυεία, καὶ τέτων ἐπὶ θαυμαστότερον. Διὰ δὲ χρόνος πλῆθος, τὰ μὲν αὐτῶν ἀπέσβηκε, τὰ δὲ διὰ παρμύρα εἶρηται χωεὶς ἕκαστα ἀπ' ἀλλήλων. *Cuncta hæc* (loquebatur de conversionibus Mundanis atque ævo Saturni) *ab eâdem causâ proveniunt, & alia præter hæc permulta, his longe mirabiliora: verum longinquitate temporis, ex iis nonnullorum planè extincta est memoria, alia, dissipata & distracta, seorsim & sine nexu memorantur.* Juvabit, non tantum in hoc argumento, sed in aliis etiam rebus priscis tractandis, hoc monitum retinere fideliter, & sæpius revolvere.

Hæc

HÆC ex Politico Platonis, de regulari & uniformi cœlorum motu, vel Telluris situ, Annique æqualitate, in primis Mundi sæculis. Sequitur in Phædone locus non dissimilis, excutiendus. Notandum verò illud, tanquam Theorema primum in hâc materiâ, & dictorum à Platone, tam in Politico, quàm Phædone, fundamentum, *διτλὸς εἶναι διακοσμήσεις*, duas esse mundi constructiones, formâ & situ diversas. Quam diversitatem in Politico explicuit ratione Cœli maximè: hic autem in Phædone, ratione Terræ; & sub nomine Telluris cujusdam puræ, & in æthere positæ, multas proprietates enumerat, quæ hodiernæ Telluri minimè congruunt: nostræ autem primigeniæ, aut novæ futuræ, quàm optimè. Illæ verò dictæ proprietates reduci possunt ad duo capita, Situm & Formam: &, utroque respectu, Telluri primigeniæ aptè accommodari possunt, hodiernæ repugnant.

PRIMO, quoad situm, supponit Plato Terram suam Ætheream & Pa-
 radisiacum hodiernâ nostrâ, non majorem tantum, sed etiam multo sublimiorem, & quasi in æthere positam. Quemadmo-
 dum Patres nonnulli Christiani Paradisum hodiernâ Terrâ altiore statuērunt, & ferè ad orbem Lunarem evectum. Hoc nihil aliud mihi indicat, quàm primum orbem

P. 109.

Theor. l. 2.
c. 9.

In Tim. β.
α. p. 56.

orbem habitabilem, super Abyſſo conſtructum, hodierno reverâ fuiſſe altiore, & in puriori cœlo, quaſi in æthere, poſitum. Hanc Terram Platonis, cùm memorat Proclus, ait, *doctrinam illam à ſacrâ Ægyptiorum famâ traditam eſſe*,
 ὁ δὲ Πλάτων ἡμᾶς μὲν ἐν κοίλῳ φησιν αἰκεῖν, αὐτὴν δὲ
 τὴν γλῶσσαν εἶναι ἁγρὰν ὁδὴν ὑψηλὴν· ὃ καὶ ἡ ἑστὶ Αἰγυπτίων ἐκ
 τῆς φήμης παραδεδωκε. Ità etiam Plato, ſub
 perſonâ Socratis, initio hujus ſermonis,
 inquit, *ὡς ἐγὼ ὑπὸ τινος πέπυσμαι quemad-*
modum à quodam edoctus fui. Sed hunc
 errorem erravit Plato, quod duas Terras
 ſucceſſivas in unam confuderit : atque
 cavitates illas, ubi nos ait habitare, cum
 illâ Terrâ æthereâ ſimul exiſtere cogita-
 verit ; cùm reverâ, ex primâ illâ æthereâ,
 fractâ & diſſolutâ, Terra altera, quam
 nos jam incolimus, orta ſit. Cujus pars
 maximè habitabilis ſunt campi, valles,
 & loca depreſſiora : quæ, reſpectu mon-
 tium, aut primæ Terræ ſublimioris, ſunt
 quædam cavitates. In hunc ipſiſſimum
 errorem inciderunt etiam Patres Chriſti-
 ani, quod ſenſerint Paradifum Terreſtrem
 adhuc extare ; Regionem ſublimem, luci-
 dam, & amœniſſimam : quò delatum iri
 crediderunt piorum animas poſt obitum.
 Id quod etiam voluit hic noſter Philo-
 ſophus. Sed in excutiendis veterum dog-
 matis, & antiquitate rimandâ, ſive Ec-
 cleſiaſtica, ſive prophanâ, ſemper animo
 infideat

infideat illud Apostoli, *Omnia explorate, quod bonum fuerit retinete.* Nisi enim ferisum attuleris veterum scriptis, nihil magni inde referes: adeò sunt exesa, mutilata, corrupta aut interpolata omnia. Sed pergamus in instituto.

SECUNDO, Terram suam *Ætheream* P. 109. *Æquilibrem* fuisse ait, & sine omni declinatione; quod de *situ* ipsius *recto* sine ullâ obliquitate, intelligo. Neque tamen negandum hoc aliter interpretatum esse Platonem, & ad ipsius situm in medio universi retulisse. Sed illud τὸ ἰσο-^{Polit.} *ρόπον*, & τὸ ἀκλινές, (cujus & hic meminit, p. 270. & antea in ævo Saturni describendo) ipsius axis situm respicit, non sedem in medio Cœlo. Constat autem Platonem, quicquid senex senserit, Hypothesin de quiete Telluris, situque in centro Mundi, cùm hunc dialogum scripsit, secutum esse: corrigendæ sunt igitur, quæ illo errore profluxerunt interpretationes, & ad veritatis normam reducendæ. Quod nos non perperam fecisse, ex illâ, quæ proximè sequitur, notâ, magis elucescet.

TERTIO igitur ait: Τὰς δὲ ὥρας αὐτοῖς κρᾶσιν ἔχειν τοιαύτην ὥστε ἐκείνες ἀνύσας εἶναι, καὶ χρόνον τε ζῆν πολὺ πλείω ὥς ἐνθάδε. *Anni autem tempestates illam habere illic temperiem, ut & morbis careant illius terræ homines, & nostris sint multò longæviores.* Anni æqualitatem denotat, ut vides: & Incolarum Longævitatem, in istâc Ter-
âr,

L. 2. c. 2,
 & 3.

 P. 110.

 P. 111.

 P. 110.

râ. Quorum utrumque Orbi nostro primigenio convenit. Ac uti illa temporum anni æquabilitas provenit à situ recto Telluris; ita eandem sequitur, ut effectus suam causam, Incolarum Longævitas. Prout à nobis in ipsâ Theoriâ fusè ostensum est.

HACTENUS de situ Terræ Platonicæ: Quæ ad Formam ipsius spectant, juvate-
 tiam breviter recensere, licet non sint
 propriè hujusce capitis. Supponit pri-
 mò, Terram illam integram & illæsam
 esse: nostram vero laceram, corruptam,
 & exesam. Dein de Aquis subterraneis,
 & ipsarum conceptaculis, commentatur
 varia: sed unum præcipuè memorat Bara-
 thrum maximum, *διάμπερες τετραμήλον δι' ὅλης
 τῆς γῆς*, *trajectum penitus per universam
 Terram*: aquas omnes recipiens instar
 vasis pensilis. Hoc autem Barathrum,
 five Tartarus, nisi purum putum figmen-
 tum esse velis, orire videtur ex imminu-
 tâ & vitiatâ memoriâ Abyssi magnæ, si-
 ve Tehom Rabbah; quæ primævam Ter-
 ram interiùs undique circumivit: maxi-
 mum, quod unquam extitit, aquarum vas
 & receptaculum. Cætera verò quæ se-
 quuntur, de fluviis inferni, Poëtarum fa-
 bulas redolent.

SED de Formâ externâ suæ Terræ, ju-
 cundior est sermo. Ait enim superfi-
 ciem illius Terræ distingui & dispertiri
 per

per varias fascias aut zonas, diversis coloribus prædita: quæ procul intuentibus aspectu sunt pulcherrimæ. Hæc regio purpurea videtur, illa aurea, atque tertia nive candidior: altera denique alterius coloris. Ut pictâ fasciatim veste totum corpus Terræ nitescere videatur. Dein, ubique occurrere gemmas & corpuscula lucida: quæ Sardios, Jaspides, ^{ibid.} Smaragdes imitantur, aut pulchritudine superant. Hæc, quid sibi velint, si quæras; respondeo, Tellurem primigeniam in suas zonas aut cingulos manifestò distinctam fuisse: quæ, fasciarum instar, totum corpus ambiebant. Earum autem singulæ, pro diversâ qualitate & dispositione suæ materiæ, repercussere Solis radios, alio atque alio modo: ac proinde eminens intuentibus, diversâ facie & coloribus unaquæque resplenderet. Hujusmodi fascias nonnullas observare licet in Planetâ Jove, (qui mihi videtur adhuc in statu primigenio, suamque nondum subiisse dissolutionem aut diluvium) sed propter ingens intervallum, & oculorum nostrorum debilitatem, non nisi Zonas, aqueas, nigras & macularum instar, è Terrâ discernimus. Denique, quod Gemmatam dixerit suam Terram Ætheream Plato; splendidisque corporibus ornatam & repletam: id forsan nonnullis lusus ingenii videbitur. Hoc tamen sæpiùs ad-
verti,

verti, nec sine admiratione, Prophetas & Authores Sacros, in repræsentando nobis Paradiso, five etiam *novis Hierosolymis*, his semper usos esse loquendi modis, & gemmarum apparatus huic argumento intexisse, ut videre est apud Mosem, (Gen. ii.) apud Ezekielem, (c. xxviii. 13.) & quàm maximè apud Sanctum Johannem, (Apoc. xxi.) Ac si, in illo rerum statu, novâ & eximiâ luce perfusa essent omnia, vel magnâ ex parte pellucida. Ut quemadmodum in arenis, lapillis, aut animalculis, ope specillorum, quæ Microscopia dicuntur, omnium gemmarum luces & colores conspiciamus: ità fieri potest, ut, auctâ oculorum acie, & vi Animæ eisdem conformandi in omnes specillorum figuras, nudis oculis appareant objecta, non minùs splendida, ac coloribus variegata, quam artis & vitrorum ope jam exhibentur. Sed de conjecturis nostris in Platone interpretando, hæc sufficiant.

Id restat unicè ut moneam. Platonem in Politico præteritam naturæ faciem, in Saturni regno, descripsisse: in Phædone autem, futuram potius, in mundo renovato. Cùm verò idem ferè sit utrobique naturæ vultus, secundum
 L. 4. c. 2. Theoriam nostram, in primigeniis cœlis
 & terris, & in novis cœlis & terris, futuris: ad utrumlibet accommodari possunt

ea Phænomena, de quibus in hoc vel altero dialogo philosophatur Plato; ea nempe, quæ ad formam vel situm Telluris spectant. Alia sunt, apud alios authores, bene multa, de hoc argumento: sed dignus est, qui solus in scenam prodeat Plato, totamque sibi occupet. Cæteris igitur locum parabimus in sequenti Capite.

C A P. VI.

De mutato Telluris, Cælive, Situ; olim recto, hodiè obliquo: & secutis inde Phænomenis, aliorum veterum Testimonia.

RELIQUI, qui sequuntur deinceps, testes veritatis, in suas classes distribui possunt: cum plures sint, & diversi ordinis. Agmen non immeritò ducunt philosophi: qui de mutato situ Telluris, vel poli declinatione, nos iterum iterumque monuerunt. In hac classe sunt, Anaxagoras, Empedocles, Diogenes, Leucippus, & Democritus: Platone nostro antiquiores vel coævi. Horum testimonia, satis aperta, in *secundo* Cap. 10. *libro Theoriæ* adduximus. Quæ lectori memori

memori non opus est repetamus, immemorem verò eò remittimus. Id solum monendum est hoc loco : In citandis testibus quæritur tantùm de *Facto*, non de *causis facti* ; neque rationes mutati sitûs Telluris ab his philosophis petimus, quas ferè ignorabant : sed ut ea nobis testata faciant quæ ab aliis doctis accepere, literatâ quadam traditione, circa mutatum Telluris, polive, situm. Suas autem conjecturas, quæ causæ esse poterant tantæ mutationis, nec poscimus, nec multùm moramur.

NEQUE temperare mihi possum quo minùs credam, antiquissimam famam de *Zonâ Torridâ inhabitabili*, & interdicto nobis commercio cum alterâ orbis parte, ab hac origine profluxisse. Quicquid erat terrarum ultra ἡ νῆξ ὑπὸ τῷ ὀνόματι, ali-
um Orbem appellabant veteres : atque Antiethonas illos alterius esse generis à nostris crediderunt. Idque propter interpositam Zonam Torridam, quàm non tantùm inhabitabilem duxere, sed etiam
Theor. I. 2. c. 6. inaccessibleam aut impermeabilem. De utràque re exempla alibi ex antiquis retulimus, & utriusque causas faciles reddit Theoria nostra. Sunt enim hi errores veteris vestigia veri. Bisectus erat terrarum Orbis in primo suo statu, atque Zonâ torridâ, cui semper imminabat Sol, tanquam igneo muro, in duos mundos direm-

diremptus: ubi verò Tellus suam ad Solem positionem mutâisset, illa Zona media, & pervia & habitabilis evasit. Mansit autem apud posteros plerosque, mutationis istius ignaros, eadem fama & fides de solitudine æstuque intolerabili mediarum Terræ regionum; donec navigatione certisque experimentis deprehensum fuit, partes illas terræ multò temperatiores esse quàm communis ferebat opinio: & tam generi nostro, quàm cæteris animantibus, sedes præbere non incommodas.

INTER Astronomorum inventa, celebrantur à veteribus *Zodiaci Obliquitas, Annique tempestates.* Quæ nisi aliquo modo nova fuissent phænomena, eorum observatio nihil laudis meruisset. Utrumque adscribitur Thaleti, viro præstantissimo, Physicorum & Astronomorum Coryphæo. Τὰς τε ὁδοὺς τῆς ἐνιαυτοῦ φασὶν αὐτὸν εὗρεν. *Annique tempestates eum primum invenisse aiunt,* inquit Laertius: dein alibi inquit, Πρώτος τε καὶ τὴν ἀπὸ τροπῆς ἐπὶ τροπὴν πάρεχον εὔρε· *Accessum vel cursum Solis à Tropico ad Tropicum, vel à conversione ad conversionem, primus etiam invenit.* Unde Apuleius Florid. 4. Thaletem ait, inter alia, invenisse *temporum ambitus, siderum obliqua curricula, Solis annua diverticula.* Scio observatam primo Signiferi obliquitatem Anaxi-

L. 2. c. 8. mandro dedisse Plinium : Plutarchum
 L. 1. sub. fine. Pythagoræ, invito Oenopide, (Plac. Philo-
 sof. 1. 2. c. 12.) Diodorus tamen hunc

Oenopidem à Sacerdotibus & Astrologis
 Ægyptiis, Signiferi obliquitatem, inter
 alia Astronomica didicisse ait: Τὸν π'Οι-
 νοπίδην ὁμοίως συνδιατρίψαντα τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἀστρο-
 λόγοις, μαθεῖν, ἀλλὰ τε, καὶ μάλιστα τὸν ἡλιακὸν
 κύκλον, ὡς λοξὴν μὲν ἔχει τὴν πορείαν. Quod plu-
 res ambiunt, detur, me iudice, antiqui-
 ori : nempe Thaleti nostro ; quem,
 cū primus Eclipses prædixerit, con-
 stat novisse & Solis & Lunæ vias &
 utriusque flexus & anfractus. Quod si
 easdem vias tenuissent hæc Sydera à mun-
 do condito, haud latuissent, opinor, in-
 cognitæ, usque ad Thaletis ætatem.

INVENTUM Gnomonices & Sciateri-
 corum celebratur etiam ab antiquis. Est
 enim artis & ingenii opus, rationes um-
 brarum in obliquo Telluris situ, ad nor-
 mam revocare : in recto, levioris res ne-
 gotii, ubi omnes, ut mihi videtur, ef-
 sent Ascii. Dein Æquinoctia & Solsti-
 tia, alternantia ; atque ortus occasusque
 syderum, secundum diversa anni tem-
 pora : hæc & huiusmodi sunt obliqua-
 tæ Telluris phænomena, quæ *non fue-
 re sic ab initio*. Et in hisce novis phæ-
 nomenis observandis, & ad calculum re-
 ducendis, sese maximè occupasse mihi
 videntur prisca Astronomi : & eorum
 quæ

quæ memorantur, inventa, hæc & hujusmodi capita potissimum respiciunt. Sed periit, magnâ ex parte, crescentis Astronomiæ historia, unde harum rerum plenior notitia haurienda esset. Periit *Eudemi* ἡ ἀστρολογικῶν ἰσορία, cujus hic meminit Laertius in Thalete: necdum lucem vidēre Theonis Smyrnæi Astronomica; aliique in eodem argumento scriptores veteres latent adhuc, vel penitus exciderunt. Denique si ex altera parte, *Doctrinam sphaeræ antediluvianæ*, tam cœlestis quàm terrestris, liquido deductam, ante oculos haberemus, de multorum phænomenon novitate certior esset judicandi ratio. Sed ex hoc diverticulo in viam redeamus.

QUI de Ætate aureâ atque regno Saturni scripserunt, memorant apertissimè Annum uniformem, verque perpetuum, istoc tempore obtinuisse. Illo autem regno & sæculo exeuntibus, Annum pluriformem, vel quadripartitum, qualis est hodiernus: veluti novum regimen naturæ, introductum esse. *Ver erat æternum*, inquit Ovidius, cùm de aureo Saturni sæculo verba faceret. Dein pereunte illo regno, & rerum ordine, inquit,

*Jupiter antiqui contraxit tempora
veris,
Perque hyemes, æstusque, & inæquales
Autumnos,
Et breve ver, spatiis exegit quatuor
Annum.*

IDEM Virgilius, aliique cecinerunt:
five ex antiquorum libris, five fui tem-
poris traditione & sermonibus, accepta.

NEQUE aliter in suis Elysiis, post
hanc vitam, ad exemplar Paradisi nos-
tri, aut suæ aureæ ætatis, compositis,
Cœli clementiam & perpetui veris de-
litias, conjungunt. Neque frigus illic,
neque æstus: neque temporum incon-
stantiam, aut procellas qualescunque per-
mittunt. Ita suum Elysium descripsit
Homerus,

Ἄλλ' σ' ἐς Ἡλύσιον πεδῖον, καὶ πείρατα γαίης,
Ἀθάνατοι πύμψουσιν, ὅθι ξάνθοι Παδάμανθοι.
Τῇ περ ῥήϊσι βιοτὴ πέλει ἀνδρώποισιν,
οὐ νικητὸς, ἐτ' ἄρ' χειμῶν πολὺς, ἔτε ποτ' ὄμβ-
ρος,
Ἄλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνεόντας αἴητας
Ὀκεανὸς ἀνίσσιν ἀναφύχειν ἀνδράποες.

Sed

*Sed te ad Elysios campos, & extrema
terrarum,*

*Dii dimittent: ubi flavus Rhadaman-
thus.*

*Illic vitâ facili & beatâ fruuntur ho-
mines:*

*Neq; nix ibi, aut vehemens hymes, aut
unquam imbres:*

*Sed dulcisonos perpetuò Zephyri flatus
Oceanus emittit ad recreandos incolas.*

HISCE affinis est sententia Essenorum, neque aliunde opinor desumpta, de *piarum Animarum Elysiis*. Jof. de Bel.
Jud I. 2.
C. 12. Ἐπειδὴν ὁ ἀνθρώπος κατὰ σαρκὶ δεισμών, ὅσον δὴ μακρὰς δολείας ἀπὸ πηλαγμένας, τότε χαίρειν καὶ μετεώρως φέρεσθαι καὶ ταῖς μὴ ἀγαθαῖς, ὁμοδοξῶντες παρὶν Ἑλλήνων, ἀποφαίνονται τὴν ὑπὲρ ὠκεανὸν διαίταν ἀπκρίσθαι, καὶ χῶρον ἔτε ὄμβρος, ἔτε νιφετοῖς, ἔτε καύμασι βαρύνμενον· ἀλλ' ὅν ἐξ ὠκεανῶ πρᾶνς ἀεὶ ζέφυρος ἐπὶ πνέων ἀναφύχει. *Cum verò fuerint à carnis vinculis exolutæ, de animabus loquitur, quasi de longâ servitute liberatas, ità illicò letari eas, sublimesque ferri: & quidem bonas, (concinentes in hâc re Græcorum sententiis) pronunciant ultra Oceanum vitam agere, in regione quæ neque imbris, neque nivibus, neque æstibus aggravatur: sed quam lenis Zephyrus, ab Oceano spirans, semper demulcet.*

NEC ab his longè recedit Virgilius,
de Animarum Elysiis.

Æneid. 6. *Devenère locos letos, & amœna vi-
reta
Fortunatorum nemorum, sedesque be-
atas.
Largior hinc campos æther, & lumine ves-
tit
Purpureo : Solemque suum, sua sydera
norunt.*

CUM de Inferis agit Virgilius, id laxè intelligendum est, ut cùm Græci verba faciunt, πρεὶ τῶ Ἀδῶ· quod vitâ defunctorum statum potius, quàm locum, significat; ità inferi apud Poëtam. Quid enim umbris & locis subterraneis cum sole & syderibus? cum largo æthere, & lumine purpureo? Hæc ad aprica & ætherea loca spectant. Atque hinc etiam Platonem imitari Virgilium, ut alibi non rarò : atque Terram Platoniam, Ætheream nempe, de quâ antea dictum est, hinc adumbrari, suspicor. Illa enim majori luce perfusa, & Solem & Cœlum sibi proprium, & ab hodierno diversum, habuit. Prout supra ex Platone explicuimus. Audi, in alium locum Virgilii, quid commentatus est Servius: *Elysi descriptionem Homericam Pius Commentator dicit esse sublatam, secundum*

secundum Theologos, circa Lunarem circulum; ubi aër purior est: unde ait ipse Virgilius, Aëris in Campis. Meminit hujus Commentatoris Homerici, πῖς, Etymologicum magnum, vocibus πειρῆς & ὁμίρης, neque alibi mihi occurrit. Sed evehctum esse ad circulum Lunarem Paradisum, è Patribus Christianis plures asseruerunt: modus iste loquendi utrobique obtinuit. Ita de animarum receptaculis Lucanus.

Vid Theor.
l. 2. c. 9.

*Quaque patet, Terras inter Lunaque
meatus,
Semidei manes habitant: quos ignea
virtus
Innocuos, vitâ patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in
orbes.*

SED de Poëtis fatis. Audiamus porrò Plutarchum de Fortunatis Insulis (re eadem cum Elysiis, sed recentiori nomine) differentem.

Ὅμβροις δὲ χρώμεναι μετείσις σπανάως, τὰ δὲ πλεῖστα πνεύμασι μαλακοῖς καὶ δεσποβύλοις, καὶ μόνον ἀρεῖν καὶ φευτεῦειν παρέχουσιν ἀγαθὴν καὶ πόνα χάραν, ἀλλὰ καὶ καρπὸν αὐτορροῦν φέρουσιν, ἀποχρῶντα πλήθει καὶ γλυκύτητι βόσκειν ἀνεὺ πόνων καὶ πραγματείας χολάζοντα δῆμον· ἀλλὰ δὲ ἀλυπτοῦ, ὥρων τὲ κοῦσαι καὶ μελαβολῆς μετείπτει κατέχει τὰς νήσους. *Imbres habent moderatos, idque rariùs: plerumque molles ventos & roriferos, unde regio*

In vit. Ser-
tor. m.
p. 571.
572.

illa pinguis & commoda non sementi modò & plantis, sed & suâ sponte profundit fructum, qui copiâ & suavitate, sine laboribus aut agricoltatione, populum alere otiantem sufficiat. Cælum autem & aër, quæ ambiunt Insulas, adeò sunt temperatâ & tantillum mutantur, ut nullam unquam incolis afferant molestiam. En præcipuas Paradisi nostri, aureæ ætatis veterum, & Telluris primigeniæ, aut futuræ, conditiones. Ipsisque ferè Platonis verbis, quibus suam Terram Ætheream descripserat, in his Elysiis orrandis utitur Plutarchus. Dixerat Plato, τὸ γὰρ τῶν ὡρῶν αὐτοῖς ἀλυπτον ἐκέκρατο. Plutarchus, Ἄηρ δὲ ἀλυπτος ὡρῶν τὲ κράσις κατέχει τὰς νήσους. Ut minimè dubium sit, eundem locum statumve, utrumque authorem in animo habuisse.

SUPEREST locus insignis Diodori Siculi, quem intactum præterire nequeo: ubi ille, sub nomine & historiâ Insulæ Toprabanæ, Paradisum Terrestrem, Elysius Campos, Terram vel primam vel novissimam, vividè depinxit. Εὐκρατότατον, inquit, εἶναι τὸν αἶρα παρ' αἰθροῖς, ὡς ἀνὰ κατὰ τὴν ἡμέραν οἰκῆσθαι καὶ μηδ' ὑπὸ καύματι, μηδ' ὑπὸ ψύχει ἐνοχλημένους· καὶ τὰς ὁπώρας δὲ παρ' αὐτοῖς παρ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ἀκμάζειν· εἶναι δὲ διὰ παντὸς παρ' αὐτοῖς τὴν ἡμέραν ἴσην τῇ νυκτὶ, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἡμέρας μὴ γίνεσθαι παρ' αὐτοῖς σκιὰν μηδενός· διὰ δὲ κατὰ κορυφὴν εἶναι τὸ ἥλιον. — Διὰ δὲ τὴν ἀρε-

τήν

τὴν τῆς νήσου, καὶ τὴν εὐκρασίαν τῆς αἰέρος γενναῖαι τε
 φὰς αὐτομάτως πλεῖς τῶν ἱκανῶν. — Πολυχεονίης
 δ' εἶναι τὸς ἀνθρώπους καθ' ὑπερβολὴν, ὥς ἂν ἄξει
 τῶν ἑκατον πενήκοντα ἐτῶν ζῶντας, καὶ γινομένους ἀνό-
 σους κατὰ τὸ πλεῖστον. *Optima illic (sub æ-
 quinoctio enim habitant) temperatura
 cæli existit. Et nec ab æstu, nec à fri-
 gore, molestantur. Fructus arborei per
 totum illic annum maturi habentur.
 Dies ibi perpetuò noctem æquat : nec in
 meridie ab ullâ re cadunt umbræ : quia
 super verticem Sol est. Atque ea Insu-
 læ virtus est, & aëris benignitas, ut
 plus quàm satis annonæ ultrò prove-
 niat. Longissimæ sunt ætatis Incolæ,
 ut qui ad centum quinquaginta annos,
 absque omni, ut plurimùm, morbo, vitam
 producant.*

HÆC nulli climati, nulli regioni hodi-
 ernæ Telluris conveniunt. Qui æquinoc-
 tio nunc fruuntur per totum annum, soli
 illi sunt qui in mediâ Torridâ, & sub li-
 neâ æquinoctiali habitant. Qui quidem
 est locus habitabilis, sed neque sine æstu,
 neque sine imbribus : quinetiam sævis pro-
 cellis est obnoxius. Prætereà, non vivi-
 tur diutiùs sub Torridâ, quàm in cæteris
 locis : neque morborum aut egestatis sunt
 immunes Incolæ. Hæc igitur non nisi
 universali æquinoctio, sive Telluri in situ
 recto, conveniunt. Quæ suis Elysiis pri-
 mò, dein aliis regionibus, ad modum E-
 lyfiorum

lyfiorum adornandis, accommodârunt veteres. Neque illud officit interpretationi nostræ, quod hujus fœlicis Insulæ homines Ascios faciat hic Author: id enim accideret omnibus in Tellure rectâ, quod umbris carerent, quoties Sol esset in eorum meridiano. Prout antea notavimus.

DENIQUE, ne te moretur illud, aut negotium faceffat, quod ea jam superesse velint in rerum naturâ hi authores, quæ reverâ abierunt, atque dudum abolita sunt. Hunc errorem errârunt tam Patres Christiani, quàm Gentium Scriptores. Nullus jam superest Paradisus Terrestris: nulla ultra Oceanum Elyfia: eò tamen amandant piorum Animas, tam hi quàm illi, tanquam ad sedes beatas. Et perinde est, five de præterito, five de futuro Paradiso: de primâ ætate aureâ, vel de futurâ redivivâ, hæc gentium Elyfia intelligas. Eodem res redit, eadem repetenda est scena, paucis in melius mutatis. Id saltem observare licet, Veteres semper, cùm Paradisos vel Elyfia depingunt, fundamenti loco, cœli aërisque statum æqualem & temperatum constituisse.

HÆC de Gentium scriptoribus, Philosophis aut Poëtis. Judæi & Christiani demùm accersendi sunt. Illi verò non de aureâ ætate aut regno Saturni, verba faciunt, sed de Paradiso & Horto Domi-
ni,

ni. Diversi sunt tituli, sed eadem materia. Id quod facilè comperies, si utriusque phænomena tecum repetens, alia aliis conferas. Exulabant è Paradiso omnia mala aut noxia, & sponte nascebantur omnia Terræ bona. Neque aliter in Regno Saturni atque aureâ ætate. Vivebant homines sine legibus humanis, *διοκρατικῶς*, in utroque statu. Aperti, nudi, tam animo quam corpore. Denique, in Cœlo sereno vitam longam pacificè ducebant. Hæc facies naturæ atque rerum humanarum in primis mundi sæculis, quocunque nomine hunc rerum ordinem appellaveris. Sed quod ad argumentum nostrum spectat maximè, ver perenne, non interruptum æquinoctium utrobique statuerunt. De Saturni regno hoc antea ostensum est: atque idem de Paradiso testantur, tam Judæi quàm Christiani. Quoad Judæos, consule, si placet, Is. Abarbanelem in caput secundum Genesim: Aben Ezram in eundem locum; & in cap. lxxv. Isaïæ. Maimonidem in cap. x. Sanhedr. & Manassem Ben Israel de creatione, cap. xvii. His adde, si vacat, nuperi Authoris, Abrahami Echellensis, testimonium, de Judæis simul & Arabibus: Dicunt Arabes, inquit, *Mundum æquinoctii tempore procreatum fuisse, aut Paradisum sub æquinoctiali situm lineâ: aut utrumque concurrisse. Diem enim* Hist. Arab. c. 5.

enim perpetuò duodecim horis metiuntur. Hoc idem Judæi tenent. Cùm enim noctes diebus æquales in Paradiso posuissent Doctores Judæi, neque auctas unquam aut imminutas, idque rectè: ex iis nonnulli in mediâ regione Terræ, sub hodierno æquinoctio, hoc suum Gan-Eden collocârunt; quandoquidem, ob ignotam istius mundi primi dispositionem, perpetuum in Paradiso æquinoctium aliter tueri non poterant.

De Parad.
c. 13.

DICUNT quidem nonnunquam Judæi Gan-Eden esse in Oriente, sed orientem Æquinoctialem intelligunt, ubi Sol oritur sub initio veris. Illud discimus ex Mose Bar Cephâ, qui rem ità explicuit. *Sunt etiam qui hinc constare existiment Paradisum in Oriente esse, quia, qui templa aut ædes construere volunt ad Orientem spectantia, ità describunt, ut ad Solem in mense Nisan (respondet is Lunæ Aprilis nostri) orientem, obversa sit fabrica. QVIA illo MENSE Sol suprâ Paradisi locum oriatur.* Vides igitur apud eos in hoc argumento Orientis nomine intelligi æquinoctium vernum, vel locum ortûs Solaris in vere.

HÆC breviter de Judæis: Neque incelebris est hæc opinio apud Christianos, de situ æquinoctiali Paradisi. Id quod verbis explicitis nonnunquam testantur: quandoque autem omnes temporum vicissitudines è Paradiso eliminant, atque eo

eo signo, æquinoctium co nstituunt per-
petuum, vel in illâ Terrâ, vel in illâ
regione Terræ. Tatianus in suâ Orati-M. p. 159.

one contra Græcos, cùm Paradisum ab
hodiernâ Terrâ distinxisset, ab illo om-
nes aëris annique mutationes removet,
atque instar Terræ Æthereæ Platonis
suum mundum Paradisiacum depingit.

Τὰ δὲ ὑπὲρ τῆς γῆς, αἰῶνες οἱ κρείττονες, ἔ μεταβολὴν
ἔχοντες, δι' ὧν ποικίλαι νόσοι καδίσκονται· πάσης
δὲ εὐκρασίας μετεπιληφόρες, ἡμέραν ἔχουσι διαμένουσαν, καὶ
φύσιν τοῖς ἐντεῦθεν ἀνθρώποις ἀπρόσβουτον.

*Super
cælum inferius mundus est præstantior:
cui nulla accidit temporum anni mutatio,
ex quâ varii apud nos nascuntur morbi.*

*Sed jucundissimâ temperie præditus, di-
em habet permanentem, & luce terrenis
hominibus inaccessâ resplendet.*

Huic respondet quod legitur apud Suidam de In voc.
Paradiso, undecunque desumptum fit.

Πάσης τῇ γῆς ὑψηλότερος καίμενος, εὐκρασις δὲ, αἰὲρ
λεπτοτάτῳ καὶ καθαρωτάτῳ περιλαμβόμενῳ, φυτοῖς
ἀειθαλέσι κομῶν. *Omni Terra altior Para-
disus, & præstantis temperiei, aëre sub-
tilissimo & purissimo undique resplendens,
plantisque semper virentibus ornatus.*

Facile esset in hujus classis authoribus
recensendis abundare, sed in re notâ præf-
tat in unum locum plures contrahere: id
quod antea fecit Bellarminus, ad extermi-
nandum Paradisum Mesopotanicum, his

Verbis: *Accedit ad hæc, quod Paradisus* De Grat.
pri. hom.
c. 12.
ita describitur à Sancto Basilio, in libro

de Paradiso: a Johanne Damasceno, lib. 2. de fide, cap. undecimo: a Sancto Augustino, lib. 14. de Civ. Dei, cap. 10. ab Alchimo Avito, & Caud. Mario Victore, & aliis supra citatis; Isidoro lib. 14. Etymol. cap. tertio, & aliis communiter, ut fuerit in eo *VER PERPETUUM*. Nulla frigora, nulli æstus, nullæ pluvie, nives, grandines, nullæ etiam nubes. Quod ipsum significat Scriptura, cum dicit primos homines in Paradiso fuisse nudos. — Quod magis Lutherum miror, qui in comment. 2. cap. Genes. scribit, in Paradiso non fuisse Hyemem, sed *VER PERPETUUM*: & tamen contendit Paradisum fuisse Syriam, Mesopotamiam, Ægyptum & Damascum; in quibus regionibus non potest fuisse ver perpetuum, *NISI ALIUS TUNC FUERIT CURSUS SOLIS QUAM NUNC EST*. Rectissime concludit, obtinere non potuisse *VER PERPETUUM*, five in Mesopotamiâ, five aliis quibuscunque regionibus extra æquinoctialem, nisi alius tunc fuerit cursus Solis, quàm nunc est: vel, quod eodem redit, alius Telluris situs. Nulla igitur hypothesis veterum Christianorum placitis, de sede Paradisi, respondet, nisi eam statuamus sub æquinoctiali: vel totam illam Terram, rectâ ad Solem positam, fuisse æquinoctialem. HÆC

HÆC de vere & æquinoctio perpetuis, in Paradiso & prima ætate, secundum explicita antiquorum verba, maximam partem. Sed aliis prætereà indiciiis, non minus certis: & quæ nobis cum Scripto-ribus exteris sunt communia, æqualitas temporum in primis mundi sæculis demonstratur. Spontaneam Terræ fertilitatem fructusque perennes, ab omni Elyfio, inseparabiles, hic non memoro. Licet ea sit indoles rerum istarum, quæ minimè patiatur anni nostri vicissitudines, Solemque postulet æqualem & immutatum. Ita pariter spontaneum animalium ortum, ineunte mundo, attribuebant veteres τῇ εὐκρασίᾳ καὶ εὐταξίᾳ τῆ περικύβητος ἀέρος, τῇ ἐξ ἀρχῆς. ut est apud Diodorum Siculum. Id voluit etiam Phurnutus, (*de* Lib. 1. *nat. Deor. cap. de Prometheo*) cum, Deo providente, & conspirante naturâ, omnia eduxit è Terrâ, in mundi primordio. Κατὰ γὰρ ταυτὴν τὴν πρόνοιαν τὰ τ' ἄλλα ἐγένετο, καὶ ἐκ τῆς γῆς ἔφυσαν οἱ ἄνθρωποι, ἐπιτηδείως πρὸς τὸ τοιοῦτον ἐχέσθαι κατ' ἀρχὰς τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως. *Secundum hanc Providentiam omnia facta sunt, atque homines è Terra prognati: ad hanc rem aptè accommodata prima mundi constitutione.* Hoc argumentum pluribus profecutus est Lactantius; cùm- Lib. 2. c. 12. que Philosophis objecisset, homines è Terrâ nasci non potuisse, propter vim frigoris in hyeme, aut caloris in æstate:

re-

respondet, ex mente veterum, *non erant, inquiunt, in principio mundi, hyems & æstas; sed perpetua temperies & ver æquabile.* Hæc erat reverà sententia veterum: sed rectè instat Lactantius, hoc ipsum probare; hunc, inquam, ordinem, hanc provisionem: divinam aliquam rationem rerum originibus præfedissee. Denique, ut hæc claudam, Finxere veteres Terram esse Cœli uxorem: & cum adhuc vegeti essent uterque, numerosam sobolem, tam plantarum quàm animalium, sine femine ortorum, procreasse. Postmodum verò, ubi exoleverit hæc virtus, Cœlum *castrari* dicebatur; quod nullas, ut pridem, fruges aut animantes suâ vi & sponte proferret; sed omnia deinceps per cultum & semina propagarentur.

De gen. &
cor. lib. 2.
c. 10.

ALIUD indicium habetur temperati & æqualis cœli, priscorum hominum longævitæ, atque rerum omnium stabiles & diuturnæ formæ, in mundo primævo; quemadmodum nos docent literæ, tam sacræ, quàm prophanæ. Notavit Aristoteles ab inæquali motu cœli, provenire rerum generationes & corruptiones: *Οὐκ ἡ πρώτη πορὰ αἰτία ἐστὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς· ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ λοξὸν κύκλον.* Id quidem rectè quoad rerum interitus potissimum: ex obliquo enim motu cœli, vel, si mavis, Terræ, oritur rerum omnium, maximè animatarum,

rum, vanitas, corruptio, vita caduca.

Hunc locum Aristotelis respexit Author Cod. 259.

Anonymus apud Photium de vitâ Pytha-

goræ: Ὁ ζῳδιακὸς λοξῶς κινεῖται, ὡς ζητήσας εὐ-
ρεῖν ἔδοξεν Ἀριστοτέλης, ἕνεκεν τῆς γενέσεως ἧς περὶ
γῆν τόπων πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶ παντός· εἰ γὰρ καταπα-
ραλλήλως ἐκινεῖτο, αἰεὶ ἂν μία ὥρα ἦν τῶ ἔτους, ἢ τοὶ
θῆρος, ἢ χειμὼν, ἢ ἄλλη τις. *Zodiacus motu*

obliquo fertur, quod Aristoteles sua in-
vestigatione reperisse videtur: ob gene-
rationem eorum, quæ in diversis Terræ
regionibus, ad universi complementum,
producuntur. Nam si recto, ☉, cum
reliquo cælo parallelo motu, ferretur,
una semper eademque anni tempestas
esset: vel æstatis, vel hyemis, vel alte-
rius cujusdam. Ità quidem, sine obli-
quo Solis vel Terræ motu, eadem semper
esset anni facies: quod à subitaneis aut
anniversariis corruptionibus omnia confer-
varet. Et cùm non nisi unius corruptione,
alterius generationi, locus fiat, raræ essent
itidem, in illo naturæ ordine, rerum no-
varum generationes. Hoc crassius expli-
cuit in sequentibus hic author anonymus:
& cùm hoc numeret inter dogmata Py-
thagorica, Aristoteli inventori malè at-
tribuit.

VETERUM Astronomorum senten-
tias, in hac materiâ, explicuit Baptista
Mantuanus: & ad rem nostram de lon-
gævitate prischorum hominum ante Dilu-

De pati.
lib. 2. c. 37.

B b

vium,

vium, accommodavit. Dicit, Cœlos omnes fuisse concentricos, & motu uniformes, ante Diluvium : & Zodiacos primi mobilis, & Firmamenti sive Planetarum, in unum coisse. Unde, istius cœli beneficio, & vitâ & virtute vegetioribus prædita erant omnia, tunc temporis, sublunaria. Hæc sunt ipsius verba. *Erant illis, nempe ante-diluvianis, ut Astronomiâ & experimento constat, Cœli propitiores. Volunt namque Astronomi duos esse Zodiacos : unum in nonâ spherâ, alterum in octavâ, quod Firmamentum vocant. Et initio rerum & temporum, sic à Deo dispositos, ut Aries Arieti, Taurus Tauro, Gemini Geminis, jungerentur : & amborum coëuntibus in unum viribus, fortior in terris fiebat influxus ; unde & herbas tunc salubriores, & fructus terræ meliores, & longiores animantium vitas fuisse, non dubium. Postquam verò, solutâ per motum societate, ab invicem discesserunt, totus inferior mundus egrotavit.* Hæc planè consonant supra dictis à Platone, de regno Saturni & Jovis. Ille enim cœlorum ἀναρμωσία omnes naturæ debilitates & inferioris mundi ægritudines, detulit & affixit. Et qui Cœlorum philosophiam intelligunt, facile nôrunt, varios illos loquendi modos, de motuum cœlestium inæqualitate,

qualitate, incongruentiâ, obliquitate, rectè exponere; dein, idem significare, Cœli obliquitatem, Zodiaci obliquitatem, Solis vel Solaris cursûs obliquitatem: & facto examine, in unius Telluris obliquitatem, hæc omnia recidere.

Hæc de causis longævitat^{is} in primâ mundi ætate. De re ipsâ, ex aliorum testimoniis, jam satis constitit. Sed cum illa scriberem, exciderat animo testimonium Orphei: quod nobis conservavit Proclus, in explicando Saturni Regno: testesque ejusdem rei adhibet, Theologos, tam Græcos quàm Barbaros: in hæc verba: *Τῶν δὲ θεολόγων τὸ ἀγέρον τῇ τάξει ταύτῃ προσήκειν λεγόντων, ὡς οἱ τε βάρβαροι φασὶ, καὶ ὁ ὅτι Ἑλλήνων θεολόγῳ Ὀρφεύς (καὶ γὰρ ἔστι αὐτὸν μελαίναν τὰς τῷ Κρονίῳ προσώπῳ τείχας μουσικῶς λέγει, καὶ μηδ' αὖτως γίνεσθαι πολιὰς) θαυμάζω ὅτι τῷ Πλάτῳ ἔνδεον εἶναι τὰ αὐτὰ περὶ τῷ θεῷ τέτε τοῖς καθ' ἑχὺν αὐτῷ πορευομένοις, ἐκφαίνοντα. Ἐν γὰρ τῇ Κρονίᾳ περὶ δὴ τὴν γῆρας ἀφίεναι φησὶ τὰς ψυχὰς, ἐπὶ δὲ τὸ νέον ἀνακάμπειν, καὶ τὸ πλεὺν μὴ ἀφαιρεῖν, τὰς τε τείχας μελαίναν ἴσχειν --- ὁ δὲ καὶ Ὀρφεὺς τὰ τέτοις ὅμοια περὶ τῷ θεῷ διατάττει.*

Theor. l. 2
c. 1, & 3.
sub fine.

Theor. Plat.
l. 5. c. 10.

ὑπὸ Ζηνὶ Κρονίωνι
Ἀθάνατον αἰῶνα καμῆν, καδαροῖο γενεῖα
——— διερχέσχαίτας εὐωδέας, ἐδὲ
——— ἠπεδαροῖο μιγήμεναι ἀνθεῖ λευκῷ
——— ἀλλ' ἐριθηλέα λάχνην.

Cum autem Theologi vitam senii expertem, huic ordini convenire dicant, ut & ipsi Barbari dicunt, & ille Græcorum Theologus, Orpheus (etenim ille semper Saturnii vultus pilos nigros esse mysticè dicit, & nunquam fieri canos) miror illam Platonis mentem eadem de hoc Deo dixisse, quæ dixerunt illi, qui ipsius Orphei vestigia sequuntur accuratè. Nam in Saturniâ periodo dicit homines senectutem abjicere, & ad juventutem redeuntes, canitiem deponere, & nigros pilos habere. Orpheus verò his similia, de isto Deo, disertis verbis tradit,

----- Sub Deo Saturnio dicunt homines

Immortale ævum transegisse : puri
menti

Habentes molles pilos, suavem odorem
spirantes, neque

Infirmi canitiem mixtam : sed valde
florentem lanuginem.

HÆC autem, ut alia omnia, Proclus, pro suo more, in allegorias dissolvit. Quibus tamen, apud cordatos interpretes, veritas historica non læditur.

UT huic capiti finem imponamus, notare licet, quibus gentibus Antiqui longævitatē insolitam tribuerunt, iisdem
etiam

etiam dedere, in longævitatis causas, & vitæ fomitem, cælum æquale & temperatum. Ut videre est de Brachmanibus, apud Suidam, & Palladium: de Taprobanensibus, apud Diodorum Siculum: de Hyperboreis apud Plinium, Solinum, Strabonem, aliosque plures; & de suis Macrobiis, in Saturni regno apud Platonem. Quo more, satis testantur veteres, Naturam, ex eorum sententiâ, hæc duo conjunxisse, atque aliud ab alio pendere, secundum leges universi: ut alterutro posito, alterum sequi aut comitari, facile scias. Neque id, prætereâ, mihi vitio vertat quisquam, quod Paradisum nostrum fecerim eundem cum Elysiis gentium, vel hunc illa peperisse: id enim sæpius repetunt & inculcant Patres Christiani, atque hæc in re, ut in aliis multis, plagii cujusdam accusant authores exteros. Audiamus, si placet, pro cæteris, Nazianzenum: Ἀἴρος ὁ Μίνως ἐκείνῳ, καὶ ὁ Παδείμανθῳ. ἔς ἀσφοδελῶν λεημῶνων καὶ ἡλυσίων πεδίων ἡξίωσαν οἱ Ἕλληνες, ἐν φαντασίᾳ τῷ κατ' ἡμᾶς παραδείσῳ γένεσθαι, ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν, διμαί, βιβλίων καὶ ἡμετέρων, εἰ καὶ περὶ τὴν κληΐσιν τι διηνέχθησαν, ἐν ἄλλοις ὑπόμασι τὸ το παραδιδώσαντες. Pluribus supersedeo. Hæc rei summa est: ut antiquis fabulis aliquid veri subesse solet, loco fundamenti; ita multis fabulosis narrationibus ansam præbuisse mihi videtur Tellus

In vit. Bas.
Mag.

De fac. in
orb. Lun.
Phot. Bibl.
Ccd. 166.

Ælian.
var. Hist.
l. 3. c. 18.

Primigenia. Res vera, cujus umbram aliquam retinebant, aut creperam lucem, prisci homines : & ex qualicunque memoriâ rei desideratissimæ, fingeant novas Terras, aut terrarum regiones, ad exemplar & imaginem hujus Terræ Primigeniæ : idque plerumque in locis inaccessis, extra Oceanum, in aëre, apud Inferos ; ne oculatis testibus in errore deprehenderentur. Ita Ogygia Insula, apud Plutarchum. Supra Thulen Insula amœna, in sublimi posita, apud Ant. Diogenem. Hyperboreorum regio prope Lunam, ab omnibus ferè celebrata. Sileni Terra, ex Theopompo, *ἐξω τέτι τῆ κόσμου*, Præter Elysia & pensiles Alcinoi hortos : unde Paradisum nostrum desumptum voluit Celsus. Hujusmodi autem Gentium Paradisi, non tantum clariores notas gerunt Terræ nostræ Primigeniæ ; nempe ver perpetuum, uberes soli proventus, & incolarum longævitatē ; sed etiam è secundariis & minoribus nonnullas : quales sunt illæ, quod pensilis fuerit ille orbis habitabilis, aliter quàm hodiernus : quod situ sublimior : sūdoque semper cœlo, sine nube, sine pluviâ, gauderet. Hæc habent nobiscum communia : adduntque alias, quisque pro suo genio, delicias ornamenta, & amœnitates. Atque his omnibus,

nibus, quasi pictis tabulis, nobis exhibent, primæ atque aureæ Telluris effigiem, sed rudiori penecillo delineatam.

C A P. VII.

De narratione Mosaicâ circa Paradisum, & circa Naturæ, rerumque humanarum, statum, in Mundo novo.

HACTENUS rerum origines, & veram Paradisi notitiam, inter veteres quæzivimus : adhibito etiam, quâ licuit, sacrarum literarum lumine. Sed de regione aut loco Paradisi, nihil à nobis definiendum est : cùm perinde sit quoad Theoriam Telluris, ubicunque locorum posueris, modò non sit in Hodiernâ Terrâ. Quod si apud veteres Patres ipsius locum quæsitum eas, aut nullum esse volunt, aut à cognitione nostrâ remotum & absconditum. Eorum alii Intelligibilem nuncupant Paradisum, nulli loco astrictum : alii sensibilem : hic primùm itur in partes. Dein, qui sensibilem & corporeum credunt, statuunt eum in hâc Terrâ, vel extra hanc Terram : nempe in aëre, vel in orbe Lunari. Qui in hâc Terrâ, aut

cis æquatorem sive Zonam Torridam, sedes ponunt beatas. Denique, qui nobiscum sentiunt, in Terrâ quidem, sed aliâ ab hodiernâ, verum Paradisum, qui jam transiit, olim floruisse tradunt.

Theor. I. 2.
c. 6.

HÆC sententiarum discrimina alibi pluribus explicuimus: eamque maximè, quæ ultra Æquatorem, Zonam Torridam, Oceanum, orbemque nostrum Borealem, Paradisum transfert. Non quòd hæc, præ cæteris, mihi placeat opinio, sed quòd veterum calculis comprobetur, & aperte nos doceat, Paradisum Mesopotamiæ affixum, figmentum esse Nethericorum. Intereà, quoad Telluris Theoriam, ea nihil moratur Paradisum Topicum in quâvis terrarum parte: cum totum orbem habitabilem, in novo mundo, instar Paradisi habeat. Consequenter verò & consentaneè ad hypothesein Mosaïcam, quæ genus humanum, quantum quantum, ortum docet ex unico viro & unicâ fœminâ; horum duorum natale solum & primam patriam, Paradisum, si libet, dicito; locum aquis & arboribus amœnissimum: modò concesseris itidem cæteris ejusdem Terræ regionibus *Ver perpetuum*; & quæ inde sequuntur, fertilitatem spontaneam, & Incolarum Longævitatem. Hæc enim ubique obtinuisse in novo mundo,

ex

ex naturâ rei, & veterum fide, probavimus.

At, inquires, Moscs non meminit nisi unius Horti, quem Gan-Eden appellat *hortum deliciarum* : cæterasque Terræ istius regiones, communis esse fortis, & hodiernis non dissimiles, supponere videtur. Respondeo, duplex erat apud veteres, maximè orientales, Theologiam & Philosophiam tradendi modus, *δημώδης καὶ ἀπορρητός*, *popularis & arcanus* : atque duplici hoc stylo, in rebus naturalibus explicandis, uti mihi videtur Scriptura Sacra : quandoque sese accommodans ad populi captum, quandoque ad occultiozem veritatem. Sed cum hanc mihi legem imposuerim, ut *Nunquam* recederem à sensu literali, sine necessitate ; nunquam, aio, nisi id penitus persuaferit, aut coëgerit, rei natura ; dispiciendum imprimis, qualis sit, & quid ferat iste sensus literalis, in hoc argumento. Dein, ex altera parte, quid ferat, & quid ferre recuset, materia subiecta. Ut, rectè constitutâ quæstione ex utrâque parte, quæ causa sit potior, & ubi lateat veritas, certiùs dijudicemus.

HISTORIA Paradisi, inde enim exordiemur, ita se habet secundum Mosem. Cùm Deus Mundi creationem absolverat, sex dierum spatio, septimo die requievit,

quievit, & vacavit ab omni operâ. U-
 niuscujusque diei pensum Moyses articu-
 latim enarrat : hominis autem, tam maris
 quàm fœminæ, historiam tractat seor-
 fim. Missis igitur cæteris, si placet, im-
 præsentiarum, circa hæc tria capita, A-
 damum, Evam, & Hortum Edenis, cum
 iis quæ adhærent vel intertexuntur, doc-
 trinam Mosaicam contemplemur. Quoad
 primum hominem, Adamum, Moyses ait
 eum formatum esse, non ex lapidibus,
 aut Dentibus Draconum, ut de suis
 hominibus fabulati sunt alii ; sed ex
 pulvere Terræ, vel è terrâ rufâ. Et
 Gen.ii. 7. corporis statuâ formatâ, *Deus sufflavit
 in nares ipsius halitum vitæ, & factus
 est homo Anima vivens.* Alio autem
 modo, & ex aliâ materiâ condita est
 Fœmina : * nempe ex ossè quodam, vel
 officulo, Adami. Scilicet cum somno
 obrutus jaceret Adamus, execut ei De-
 us unam è costis : & ex illâ costâ fa-
 bricavit fœminam. Sic enim ait Moyses,
 Gen.ii. 21. *Injecit Jehovah Deus soporem altum
 in Adamum, qui obdormivit ; & ex-
 tractâ unâ de costis ejus, inclusit car-
 nem pro illâ. Extruxitque Jehovah
 Deus ex costâ illâ quam sumpserat de
 Adamo,*

* Hæc & hujusmodi ἀπιθανότατα & ἀμυσότατα appellat
 Celsus. Orig. l. 4. p. 186.

Adamo, mulierem : eamque adduxit ad Adamum pro uxore.

HACTENUS de formatione primi viri & primæ fœminæ, secundum literam. De primâ eorum sede pluribus egit Moses : ait nempe Deum iis parâsse Hortum quendam celeberrimū in *Oriente*, vel, ut plurimi reddunt, ab *antiquo* ; atque hunc iis dedisse, tanquam hærediolum, ad habitandum & colendum. Erat autem hortus ille locus amœnissimus, quatuor fontibus aut fluviis irriguus, arboribus confitus omne genus, tam frugiferis, quàm umbrâ & aspectu gratis. Steterunt autem inter has arbores, in medio horti, duæ præ cæteris insignes & memorabiles, quarum una dicta est *Arbor vitæ*, altera, *Arbor mortis*, vel *scientiæ boni & mali*. Quamobrem dicta sit *Arbor vitæ*, non certò constat : forsan quòd vescentibus immortalitatem dedisset, ut plurimi conjiciunt. Alterius Arboris effectum funesta nos docuit experientia : hinc *illæ lacrymæ & infandus dolor*. Quòd de fructu hujus arboris comederint primi parentes, plectuntur hodiè omnes eorum posterì : atque pœnas luunt peccati, aliquot annorum millia antequam nati essent, commissi. Sed rem totam tibi indicabo.

VETUIT Adamum & Evam Deus, gustare fructum hujus arboris, idque sub
pœnâ

pœnâ mortis. Accidit verò, Evam sedentem sub hâc arbore, seorsim à viro, ut accederet Serpens vel coluber, qui, nescio quâ vi aut facultate, his vel hujusmodi verbis, si rem ex eventu judicemus, blandè compellavit fœminam.

Serp. Salve pulcherrima, Quid rerum agis sub hâc umbrâ, sola & seria?

Ev. Ego hujus Arboris pulchritudinem contemplor. *Serp.* Jucundum quidem spectaculum, sed multo jucundiores fructus :

gustâstin' mea Domina? *Ev.* Minimè verò : Deus nobis interdixit esu hujus Arboris.

Serp. Quid audio ! Quis iste Deus, qui suis invidet innocuas naturæ delicias ?

Nihil suavius, nihil salubrius, hoc fructu. Quamobrem interdicere, nisi per legem ludicram?

Ev. Quinimò sub pœnâ mortis interdixit. *Serp.* Rem malè capis proculdubio :

nihil habet mortiferi hæc Arbor, sed potiùs divini aliquid, & supra vires communis naturæ.

Ev. Ego non habeo quod tibi respondeam, sed adibo virum, & quod illi visum fuerit, faciam.

Serp. Quid virum interpellas de re tantillâ ? utere ingenio tuo. *Ev.* Utarne :

Quid pulchrius hoc pomo ? quàm suave redolet ? sed forsan malè sapit.

Serp. Est esca, crede mihi, Angelis non indigna : fac periculum, & si malè sapit, rejicito :

& me insuper habeto

beto

beto pro mendacissimo. *Ev.* Experiar: Est quidem gratissimi saporis: non me fefellisti. Porrige huc alterum, ut viro afferam. *Serp.* Commodum meministi, en tibi alterum: adi virum, vale beatula. --- Ego interea elabor: illa curret cætera.

DEDIT Adamo, nimis uxorio, hoc pomum Eva: ille pariter comedit, eoque comeso, suæ se, nescio quo pacto, utrosque statim pudebat nuditatis: & confutis foliis ficulneis, fecerunt sibi subligacula, ad tegendum pudenda. His ita peractis, sub horam vespertinam Deus descendit in hortum: aufugere parentes nostri, & inter densissimas arbores latibula quærebant. Sed frustra: Deus inclamabat, *ubi es Adame?* Comparuit timidus, dixitque Deo, cum te audirem in horto, malè mihi metuebam quod nudus essem, & me abdidi inter umbrosa nemoris. Quis tibi dixit, inquit Deus, quod nudus esses? Comedisti' ex istoc fructu quem tibi prohibueram? Illa, Illa, quam mihi dedisti, Fœmina, Illa mihi attulit, & comedi. Probè rem curâstis, Tu & Tua! Heus tu muliercula: Quid hoc rei est? Mihi miseræ dedit Serpens tuus, & comedi. Magno tibi constabit hoc pomum: neque tibi solum, sed posteris tuis, & toti humano generi. Quinetiam Cœlum,
Terram,

Terram, totamque naturam, propter hoc facinus disperdam & execrabor. Tuque imprimis, Improbæ Bestia, astutiæ tuæ & mali doli pœnas lues. In posterum pronus ibis in ventrem : & pulverem terræ, non poma, comedes. Tu verò, curiosâ & delicatula, in dolore liberos paries : mariti jugum feres, nec discedes unquam ab ipsius latere, nisi impetratâ veniâ. Denique, quod ad te spectat, Adame, quoniam auscultavisti uxori tuæ magis quàm mihi, in sudore vultûs ei & liberis ejus parabis victum. Non, ut antea, sponte natos fructus, sed cum labore & molestiâ proventum terræ colliges. Sterilescat deinceps Terra, propter te maledicta : tribulos, spinas, lolium, herbas noxias, proferat. Et ubi vitam exegeris incommodam & onerosam, *Pulvis es, & in pulverem revertêris*. Intereâ temporis, exulent ab horto meo hi perdueles, & in alias terras relegantur ; nè ex *arборе vitæ* pariter decerpant fructus, & vivant in æternum. Deus autem, ne frigore & incommodis cœli perirent, fecit iis tunicas ex pellibus animalium : atque ità pellitos extrusit è Paradiso. Denique, ad præcludendum reditum, apposuit Angelos ad introitum sui horti ; qui, vibrando flammieum gladium, & in

in omnes partes versando, viam, quæ ducebat ad arborem vitæ, custodiebant.

DE Paradiso & primorum hominum forte, hæc est summa narrationis Moisaicæ: quam, salvo sensu, in aliis verbis explicui, quò liberius de re ipsâ, quasi à novo authore conscriptâ, judicemus. Quædam esse Parabolica in hâc narratione, neque penitus ad literam exigenda, omnes ferè agnoscunt. Nonnulli etiam totum sermonem esse volunt *ὑποτύπωσις* artificiosam ad explicandas res veras: nempe humani generis novitatem, & degenerationem: dein, naturæ primæ statum Paradisiacum, & ejusdem degenerationem. Quanquam enim, in principio sermonis, hic status Paradisiacus ad unicam regionem, quæ Gan-Eden dicitur, restringi videatur; postea tamen cum sterilitatis maledictio profertur, tota Terra in censum venit. Non spontaneos feret ultrà proventus Terra, non fruges sine agricolatione & culturâ: sed in sudore vultûs tui, inquit Deus, tibi in posterum ad vitam & victum necessaria comparabis. Proinde ante hanc mutationem, vel maledictionem, Terra tulit spontaneas fruges & fructus, absque fâtu, absque labore: aliter nihil novi effecisset, nihil mutâisset in rerum naturâ, hæc maledictio. Prætereâ, patet aliunde, non regiunculam aliquam, aut aliquot terrarum

rarum jugera, quale quid est hortus, hâc fertilitate, cæterisque privilegiis, tam soli, quàm cœli, unicè est potita : sed totum orbem habitabilem, in primo rerum statu. Quid enim si innocuus perstitisset Adamus ? quis locus fuisset posteris ipsius intra unius horti septa ? vel si omnes ibidem incluseris, tanquam implumes pullos in nido, quid fieret à reliquis magnæ Terræ tractibus ? stetitne vacui, deserti, & sine incolis ? id non patitur natura, neque id decet sapientiam divinam. Hisce igitur consequens est, & consentaneum rationi, ut credamus, Mosem, partem pro toto, & exemplum unum pro cæteris, populo ante oculos posuisse ; quòd eorum captui & ingenio accommodatius esset, Hortum amœnum concipere, aut singularem agrum, quàm totum terrarum orbem novâ facie, & novâ indole indutum, ab hodiernâ naturâ prorsus alienis. Sed inceptam viam pergamus.

PRÆFATA narratio quinque aut sex partibus constat : quarum prima est, de ortu & formatione primorum hominum. Secunda est descriptio Horti Edenis. Tertia est historia duarum Arborum, vitæ & mortis. Quarta tractat de serpente confabulante cum Evâ. Quinta est de irâ Dei, & maledictione, propter comestum pomum vetitum. Sexta denique

que complectitur expulsionem protoplastorum ex horto Dei. Et quo modo Deus iis fecerit tunicas pelliceas, posueritque Angelos, cum flammantibus gladiis, ad introitum sui horti : aliaque his affinia.

MAGNA vis est consuetudinis & præconceptæ opinionis, in animos humanos. Hos breves commentarios aut historiolas de hominum rerumque primordiis, ex ore Moſis ſine examine, ſine morâ, accipimus & amplectimur. Apud alium verò ſi eandem doctrinam legiſſemus, putà apud Philoſophum Græcum, apud Doctorem Rabbinicum, aut Mahometanum, hæſiſſet animus in unaquaque periodo, dubiis & obſectiunculis plenus. Hoc diſcrimen oritur non ex naturâ rei aut materiæ ſubjectæ, ſed ab opinione noſtrâ de fide & authoritate ſcriptoris, utpote divinitùs inſpirati. Hoc libenter agnoſcimus, nec dubitatur hoc loco de authoritate ſcriptoris, ſed quo animo, quo conſilio hæc ſcripſerit, quo genere ſtyli uſus fuerit, plebeio an philoſophico ; Plebeio inquam, non fabuloſo, quanquam eo nomine uti liceret, ſi de authore exotico ageretur. Fabularum autem aliæ ſunt figmenta, pura puta : aliæ vero nituntur fundamento, ſed decorantur additamenti & ornatu aſcitiſſimo. Prætereà, ſunt quædam narrationes quibus veritas ſubest, non autem ſingulis apicibus, ſed

C c

quoad

quoad summam rei, & propositum authoris. Ut in parabolâ Christi de Lazaro & Divite: & in multis quæ de Die Judicii narrantur, quoad corticem & formam exteriorem. Hujusmodi narrationes, non fabulas, sed quandoque parabolas, quandoque *ὑποδόσεις διμυώδεις*, nuncupandas esse censeo: & si in hâc classe, narrationem, quæ præ manibus versatur, collocaveris, salvo authoris nomine & honore, non indignabor. Hujus autem, si placet, aliquot articulos expendamus.

QUOAD primum, Temporalem ortum humani generis pro certo & indubitato semper habui: idque quinque, & ultra, retrò millenniis, ex fide Chronologiæ Sacræ. Sed è quâ materiâ factus fuerit primus homo, mas vel fœmina, non tam facile est, nec tanti refert, cognoscere. Si Deus voluit extundere fœminam ex costâ Adami, videtur quidem materia minùs idonea; sed ex quovis ligno, vel quovis lapide, vel quovis esse, Deus potest effingere fœminam. Quærent hic curiosi, an supervacanea fuerit Adamo hæc costa, aut ultra numerum qui requiritur in justo corpore? Si non, eâ detractâ, mancus esset Adamus, & parte sui necessariâ spoliatus. Necessariâ inquam, supponimus enim nihil esse superflui in fabricâ humani corporis: neque os ullum abripi posse, sine labe totius, aut aliquâ
suæ

sux integritatis læsione. Quod si alterum dixeris, nempe, supervacaneam reverâ, & inutilem fuisse Adâmo hanc costam; & in uno latere tredecim habuisse, in altero duodecim tantum: hoc monstri simile esse aiunt; ac si tripes, vel trimanus, factus fuisset primus homo; vel plures oculos, aliave membra, habuisset, quàm fert usus aut integritas humani corporis. Omnia autem *numero, pondere, & mensura*, facta fuerunt ab initio.

HANC ego litem non dirimo: id me magis anxium habet, Quomodo ex unicâ costâ extrui poterat tota moles corporis fœminei? Costa enim non adæquat centesimam, vel millesimam, partem totius corporis. Et si reliquum materiæ aliunde desumptum dixeris, ex illâ materiâ alienâ, qualis qualis fuerit, formatam fuisse Evam, quàm ex costâ Adami, veriùs diceretur. Scio, Doctores Rabbinicos rem totam aliter expedire. Nempe aiunt primum hominem fuisse bicorporeum, marem & fœminam; lateribus invicem cohærentes, vel, ut alii volunt, tergoribus. Hos autem dissecurisse Deum, atque Evam ita divulsam, Adamo in sponsam dedisse. Hujus fabulæ simillimam habet Plato, in Symposio: de primo homine Androgyno, & dein in marem & fœminam bipartito. Alii denique conjiciunt, quod non est improbabile, Mosem hoc modo originem fœmi-

Maimon.
mor. Nev.
pars 2. c.
30. Gen. i.
27.

næ explicuisse, quo mutuum amorem, marem inter & fœminam, ingeneraret, quasi ejusdem Totius partes; atque eâ ratione, institutum conjugii (quo iterum uniuntur) suis efficacius commendaret, quasi in ipsâ naturâ radicum. Ego verò, his relictis, ad alia propero.

ARTICULUS secundus agit de *Horto Dei in Edene*: quatuor fluviis irrigato, qui ab uno fonte oriuntur. Hunc Hortum Dei apud Mosem eundem esse volunt nonnulli ac Διδς κήπον, Jovis hortum, apud Platonem; & eandem esse utrobique historiam vel allegoriam κατὰ πιναι ἀπορρήτους λόγους Μωσέως, *secundum arcanos sensus Mo-*
 Sympos. *sis*: inquit Eusebius. Atque hunc sensum
 Præp. Ev. lib. 12. c. 11. arcanum quoad Hortum Edenis, eò libentius amplector, quod nullus sit in orbe locus cui omnes notæ & characteres istius Horti convenient: nam, ut mittam cœlum jugiter serenum, & spontaneam loci fertilitatem, de solis fluviis vexatissima est Theologorum, Geographorum, veterum, recentiorum, necdum finita controversia. Fluvii isti à Mose appellantur Pishon, Gishon, Hiddekel, Perath: quos antiqui authores interpretantur de Gange, Nilo, Tigride & Euphrate. Idque, opinor, rectè. Neque enim aliud sibi videtur proposuisse Moses, quàm ut deduceret ad hunc Hortum rigandum, quatuor cele-

celebratissimos & fertilissimos Terrarum fluvios.

At, inquires, hæc quatuor flumina non oriuntur ex eodem loco, aut eodem capite; rectè, neque quatuor alii quicunque nominantur ab Interpretibus. Hæc igitur objectio ubique valebit, tam contra recentiores quàm antiquos. Quin etiamsi hæc flumina ad duo restrinxeris, quod faciunt nonnulli, nempe ad Euphratem & Tigrim, neque illi duo fluvii ab eodem fonte, vel ab eadem scaturigine proveniunt. Sed reverâ subterfugium est, non expositio, plures fluvios ad pauciores redigere, contra historiam Mosis, quo commodiùs ad eandem originem referantur. Hæc sunt verba Mosis: *Fluvius autem procedit ex Edene, ad irrigandum Hortum: & inde sese dividit, ferturque in quatuor capita. Primi nomen est Pishon, &c.* Hinc clarè patet, aut sub ingressu, aut egressu, horti, quatuor fuisse fluvios: & quatuor illos fluvios ab eodem fonte, in Edene, prorupisse. Jam verò, dic quibus in terris sit illa regio Edenica, ubi quatuor fluvii nascuntur ab uno fonte. Neque dicas, quæso, duos tantùm ortos esse ex illo fonte Edenico, reliquosque duos oriri ex Tigride & Euphrate, ubi divaricant prope mare, & finduntur quasi in bivia. Hoc neutiquam respondet verbis Mosis.

Gen. ii. 10.

Præterea, Moses memorat primo loco Pifhon & Gishon, dein Tigrim & Euphratem, quasi minores fluvios. Tu è contra, ab his illos derivari velis, tanquam fluvios secundarios. Quæ est manifesta historicæ narrationis distortio.

SED ad rescindendas has difficultates, vel controversias, de originibus alveisque fluviorum Paradisi, dices forsan ultimò, Mutata esse per Diluvium fluviorum capita, cursusque: neque jam constare posse, quâ parte emerferint olim, aut quas terras peragrârint. Esto, Ego juxta tecum sentio: modò fractionem & disruptionem Terræ, quales nos supponimus, in Diluvio contigisse fatearis. Sed ex simplici inundatione, aut redundantia aquarum, hujusmodi mutatio oriri non potuit. Præterea secundum quam Geographiam, vel Hydographiam, descripsisse velis Mosè hæc flumina: ante-diluvianam, vel post-diluvianam? Si posteriorem sumpseris, nulla contigit insignis terrarum mutatio à tempore Mosi vel Diluvii. Si priorem, supervacaneam reddis descriptionem Moisaicam, & inutilem ad situm Paradisi investigandum. Denique, ægrè concipi potest, fluvios qualescunque, hos aut alios, extitisse ab ipsâ Terræ origine: sive aquas eorum spectes, sive alveos. Alvei fluviorum fieri solent sensim & diuturnâ attritione: quod si, Terrâ effossâ & aggestâ,
facti

facti fuissent, ut scrobes & sulci, in utrâque ripâ fluvii, vel saltem alterâ, magni ubique extitissent aggeres & terrarum cumuli. Id verò planè fortuitum esse videmus; decurrunt enim sæpe per planities, & cum campis adjacentibus æquales sunt, aut æquè altæ, fluviorum ripæ. Præterea, unde essent aquæ his alveis in primâ Terræ fundatione? Si dixeris, cùm factus est alveus Oceani, tertio die, facti sunt etiam alveoli fluviorum: & quemadmodum maxima pars aquarum Abyssi delapsa est in voraginem maris, ità reliquæ partes descenderunt in hos canales fluviatiles, primosque fluvios constituerunt. Esto: sed præterquam quod hujusmodi aqua esset falsa, perinde ac marina, nulli essent fontes perennes ad alendos hos fluvios; ideoque ubi deflexerat primum flumen, vel primus amnis, cùm nullæ essent à tergo successuræ aquæ, hi fluvii, vel hæc aquilegia, statim aruissent. Dico, cùm nulli essent *fontes perennes*: sive enim oriuntur fontes à pluvîâ, sive è mari, neutro modo oriri poterant tantillo tempore. Non à pluvîâ, nondum enim pluerat; neque fieri potuit ut aquæ Abyssi decurrerent à locis maximè Mediterraneis ad mare, dein redirent per terræ viscera, novas vias tentando, & percolatæ ascenderent ad capita fluviorum, unius dieculæ spatio. Sed de fluviiis satis: pergamus ad reliqua.

SEQUITUR tertio, De Serpente qui allocutus est Evam, & ad diffidendum Deo pellexit: mira historia. Bestiam illam loqui posse, aut quâcunque voce uti, præter sibila, nondum scimus. Sed quid de eâ re scivisse Evam credemus? Si promuto animali habuisset, ipsa loquela tenuisset fœminam, & ab omni sermonis commercio pepulisset. Quod si loquax fuit, & fermocinator, ab initio serpens, perdiditque loquelam ob hoc facinus, quòd pietatem fidemque Evæ suis blanditiis corruperat; hoc genus pœnæ neuti- quam tacuisset Moses: neque levius damnum de *lambendo pulvere*, ipsius loco substituisset. Præterea, vis unicum serpentum genus, vel omnes bestias agri vocales fuisse in Paradiso: ut olim arbores in nemore Dodonæo? Si omnes, Quid commisere cæteræ, ut usum linguæ perderent? Si unicum serpentum genus, hoc gaudebat privilegio: fœdum animal & ab humanâ specie alienissimum, quî potuit mereri, præ aliis omnibus, sermonis gratiam & beneficium? Denique, cum omnis fermocinatio includat rationis usum, cuicunque animali sermonem dederis, illud animal eo ipso rationale constituis.

SED facile credo, hunc nodum aliter soluturos esse sensûs literalis vindices. Aiunt nempe, sub hoc Serpente latuisse Diabolum, vel malum Dæmonem, qui
hujus

hujus animalis ore & organis usus, affatus est fœminam voce quasi humanâ. Sed quo teste, quo authore, hoc dicitur? non id præ se fert litera Mosis, cujus illi sunt adeò tenaces. Quid aliud præ se ferre videtur, & astutiæ naturali hujus animalis id dare penitus, quod Evam deceperit. Sic enim præfatur Mosis, *Erat autem Serpens callidior quâvis bestiâ agri, quam fecerat Dominus Deus.* Dein subdit, *Ille dixit mulieri, etiam ne edixisse Deum,* &c. Præterea, Si quâvis Cacodæmonis ope loqui audiisset Eva animal naturâ mutum, obstupefacta statim aufugisset à monstro. Illa verò è contra, familiariter excipit: sermones ferunt, confabulant, argutantur: ac si nihil miri, nihil novi, accidisset. Quod si hoc totum ab inscitia & imbecillitate mulieris provenisse dixeris, æquum utique fuisset, ignaræ & imbecilli fœminæ succurrisse, ex alterâ parte, bonos Angelos. Æqui spectatores rerum humanarum haud tulissent tam imparem congressum. Quid enim, si dolo mali Dæmonis, multiscii & in rebus agundis versatissimi, victa fuerit imbellis fœmina, quæ solem nondum orientem vel occidentem viderat: recens in lucem edita, & rerum omnium inexperta? Meruit certè tam charum caput, quod annexam sibi tenuit humani generis salutem:

tem: meruit, inquam, custodiam Angelicam.

SED cavere sibi debuisset fœmina, inquit, ne legem violaret pœnâ mortis sanctam. *Quo die comedetis, moriemini:* Vos & vestri: ita se habuit Lex. *Mori!* Quid hoc rei est, inquit ignara virgo, quæ nihil unquam mortuum viderat, ne florem quidem; neque mortis imaginem, Somnum, vel noctem, oculis vel animo adhuc senserat. Sed quod de posteris ipsius adjicis, eorumque pœnâ, id non exprimitur in Lege. Nullæ autem leges sunt torquendæ, minimè pœnariæ.

DE pœnâ Serpentis etiam non levis est quæstio. Si Diabolus rem totam egit sub specie serpentis: vel si coëgit serpentem ut ea ageret vel pateretur: quid serpens luit pœnas criminis à Diabolo commissi? Dein quoad modum & formam pœnæ in serpentem irrogatæ, nempe quod in posterum *pronus iret in ventrem*, quid hoc sibi velit non est facile explicatu. Erectum fuisse antea serpentem, aut quadrupedum more incessisse, ægrè quis dixerit: quod si verò ferebatur pronus in ventrem ab initio, ut hodierni angues, ineptum videri possit, id pro supplicio, & in pœnam singularis facti, huic animali imponi aut attribui, quod semper & à naturâ habuit. Sed de Muliere & Serpente satis: transeamus ad Arbores.

ARBORES

ARBORES hîc duas intelligo, in medio Horti, *Arborem vitæ*, atque *Arborem scientiæ boni & mali*. Arbor vitæ dicta est, ut aiunt, quod longissimam hominibus vitam daturâ esset. At, sine hujus arboris ope, longissimam vitam duxerunt omnes ante-diluviani: ut ex sequentibus in eâdem historiâ patet. Prætereâ, si ex unâ arbore, vel ipsius fructu, pependisset longævitas vel immortalitas hominum, quid si non peccâisset Adamus? Quî potuissent ipsius posterî, per totum terrarum orbem diffusi, fructus repetere ex hoc horto, vel ab hâc arbore? aut quî potuisset sufficere toti humano generi unius arboris proventus? Quoad alteram arborem, *scientiæ boni & mali*, ad quid valuerit, aut unde nomen illud adepta sit, non ita clarè constat. Videtur ingenerâsse, nescio quo succo, vel quâ aliâ virtute, novos sensus pudoris & modestiæ, vel *nuditatis*, ut dicitur; quasi nullum pudorem habuissent in rebus veneris ante lapsum; hodiè tamen, in rebus istiusmodi, innocuos maximè comitatur pudor. Nescio quid sibi vult Sanctus Augustinus, cum ait, in primo hominum statu & innocentia concepturas & parituras fuisse fœminas sine violatione claustrî Virginalis: immisso semine, & exeunte fœtu, per poros, ut exeunt virginum profluvia: totumque opus veneris peractum iri sine ardore

*Civ. Dei.
lib. 14. c.
26.*

ardore ullo, aut stimulis, ut manus manum fricat. Hæc si exigantur ad naturæ & philosophiæ leges, ægrè poterunt expediri. Sed vim aliam hujus arboris innuit Deus, cum ait, *Ecce Adam quasi unus è nobis factus est, sciens bonum & malum* : nempe vi & virtute fructûs istius quem comederat. Quicunque autem impetus aut affectus oritur ex vitio aut inordinato metu, non Dei similes nos reddit, sed dissimillimos. Sed de Arboribus hæc pauca sufficiant : ad reliqua progrediamur.

Post esum hujus pomi, aut ficûs, aut aliûs qualiscunque fructûs, Parentes nostri fecerunt sibi subligacula : ita ait Textus, *Consuerunt folia ficulnea, & fecerunt sibi subligacula*. En primordia artis futuriæ. Sed unde illis acus : unde filum, in primo die suæ creationis ? Linificio, vel Arte Ferrariâ nondum inventis. Hæ forsan liberius quæsitæ videantur ; sed res ipsa postulat ut liberè agamus, cum nudam veritatem quærimus. Quum verò ipsi sibi fecerant subligacula, Deus iis dedit Tunicas : factas nempe ex pellibus animalium. Sed hîc iterum incurrimus in difficultates. Ad rem molliendam, loco Dei substituamus Angelum : Angelus igitur, necuit & excoriavit animalia, vel innocuis & vivis pelles detraxit. Sed hoc

hoc Lanii aut Carnificis est, non Angeli. Præterea, ex hâc Lanienâ perissent integra genera Animalium: neque enim plura duobus in unoquoque genere, ab initio producta, creditur: atque alterum sine altero, sive conjuge, nullam habuisset progeniem.

His utcunque peractis, quid sequitur? Parentes nostros, ita pellitos, Deus exegit è Paradiso; posuitque, ad introitum Horti, Cherubinos, cum versatili & flammanti romphæâ, ne beatas sedes vi & armis, vel etiam ex improvviso repeterent. Ecquis est interpretum qui hæc ad literam astringet? Angelosque, instar satellitum, strictis gladiis, ante fores horti, per nescio quot sæcula, stetisse asseret? ut Dracones dicuntur à Poëtis Hesperidum mala custodiisse. Quousque autem durârunt hæ excubiæ Angelicæ? Ad Diluvium, opinor, si non ultra. Ita occupatos esse censet Angelos, per sesquimillennium & ultra, in custodiendo viridario nocte dieque.

Sic vacat exiguis rebus adesse Deos?

Quàm facilè fuisset, in loco riguo, qualis erat Paradisus, rivo vel fluvio circumduxisse hortum: quod Adamo & Evæ, qui cymbarum aut navigiorum usum & fabricam adhuc ignorabant, fatis superque

perque fuisset obstaculi. Sed hæc & huiusmodi, ne invidiosa videantur, mallet aliis meditanda relinquere.

ITA paucis percurrimus historiæ Paradisiacæ summa capita. Restat unicum expendendum, *Quantillo* tempore hæc omnia peracta narrantur : unius diei spatium, vel forsân dimidio. Supponunt Theologi Adamum consummasse, suum cum Evâ matrimonium, primâ nocte : dein aiunt, si Eva, adhuc innocua, primogenitum suum concepisset, eum pariter peperisset innocuum, & ab omni labe peccati primi immunem. Unde suam etiam progeniem, Patrem quod spectat, ab eodem malo intactam conservâisset. Sed nulla est istiusmodi progenies, immaculata, aut semipura : omnes eâdem labe inficimur, eodem morbo laboramus. Quapropter statuamus oportet hæc omnia perpetrata fuisse sexto die creationis, ante cubitum aut genialis lecti amplexus. Quot autem, & quanta, congerenda sunt in hunc unum diem ! Hæc breviter, si placet, repetamus. Istoc die Deus creavit omnia pecora, omnes feras & omnia reptilia : denique creavit Adamum. Et cùm hæc omnia creâisset, adduxit unumquodque genus animalium coram Adamo, ut, pro cuiusque ingenio, nomina iis imponeret. Quam linguam calluit Adamus, primâ suæ nativitatis horâ, vel die, mihi prorsus

prorsus ignotum : sed utcunque, cum tot sint classes & familiæ animalium, cuiusque indolem æstimare, aptamque inde nomenclaturam singulis imponere, non exiguum tempus postulare videtur. Finitâ quomodocunque hâc operâ, Deus immisit soporem Adamo, & obdormivit ; altum verò dormienti eripuit ei costam, & ex eâ fabrefecit fœminam : eodem die conjugium ineunt, mas & fœmina recens nati : sine sponsaliis, aut frigidis procorum ambagibus. Eodem die nova nupta, nescio quo proposito, vagata inter arbores nemoris, incidit in Serpentem : ille Serpens colloquium instituit cum fœminâ, argumenta jactant, hâc illâc, de quâdam arbore, aut quodam fructu, edendo vel non edendo. Illa tandem rationibus aut lenociniis victa, fructum comedit ; neque id tantum, sed eundem defert marito, qui pariter comedit. Magna inde mutatio : alter in alterius nuditatem conjiciunt oculos, erubescunt ambo, & confutis foliis ficulneis conficiunt sibi subligacula ; quod aliquot saltem horarum opus esset. Rebus sic stantibus, sub vespere Deus descendit in hortum : aufugiunt fontes, & sese abscondunt inter arbores & frondosam opacitatem. Sed frustra, Deus citat reos, comparent, factoque examine totius causæ, in Virum, in Fœminam, in Serpentem,

tem, debitas pœnas discernit. Denique, ad explicandas omnes pœnæ partes, ejiciuntur ex Paradiso parentes nostri, in exilium aguntur: & præpositis Angelis ad omnes aditus horti, vagantur soli per sylvas, & pernoctant inter feras.

INTRA unius diei spatium hæc omnia confecta legimus: magna & multifaria negotia. Sed ardeo dolore, cum tantillo tempore, omnia inversa & perturbata video: totamque rerum naturam vix dum compositam & adornatam, ante primi Solis occasum ad interitum rueri & deformari. Mane diei Deus dixit, *Omnia esse bona*: sub vespere omnia sunt execrabilia. Quàm fluxa est rerum creatarum gloria! Opus elaboratum per sex dies, idque omnipotenti manu, infamis Bestia totidem horis perdidit.

HÆC est rerum & temporum ratio, in historiâ primi hominis & Paradisi. Quæ cum singula mecum revolve, æquo animo, & in omnem partem flexili, quæ ducit ratio & veritatis amor; succensere non possum, ex Patribus & authoribus antiquis, illis, qui in symbola, aut parabolas aut sermones populares, hæc

Orig. contra Celso, qui anilem fabulam, *μύθον τινα ὡς γενοσὶ δειγόμενον*, hanc narrationem appellat. Ubi rectè monet, per modum responsi, Origines, *ὅτι μετὰ τεχνολογίας πάντα εἰρη.*

Orig. contra
Celso. l. 2.
p. 186, 187.
& p. 191.
ἀτεχνῶς
παισὶν ὑπὲρ
οἰς ἐμυθο-
λόγησαν.

ἔστι. Quin ipse Celsus testatur in sequentibus, æquioris judicii Interpretes, tam Judæos, quàm Christianos, pudere sensûs literalis, & ad allegorias hæc accommodare, οἱ ἐπεικέσθησι Ἰουδαίων τε καὶ Χριστιανῶν ἐπὶ τέτοις ἀιχνύμενοι, πειρώμεθαί πως ἀλληγορεῖν αὐτά. Hinc vides in primis Ecclesiæ Christianæ sæculis, quibus vixit Celsus, & apud Judæos etiam ante Christum natum, æquiores interpretes à literâ narrationis Mosaicæ recessisse.

Id utique videtur gravissimum & asperrimum in hac narratione, quod Gentem humanam plexisse, imò perdidisse, dicatur Deus, ob rem exiguam, & foeminiis ingenii levitate perpetratam. Quapropter sentiunt nonnulli, quibus non refragor, ideò in leviusculum, ut videtur, peccatum, tantam pœnam coniecisse Mosem, quò Legibus suis, quæ de rebus sæpè minutis, neque suâ naturâ, aut bonis aut malis, graviter decernunt; vim & authoritatem conciliaret. Quis enim non veretur minimam violare præceptiunculam, quæ Dei venit nomine, si unius pomi vetiti eius perniciem attulit humano generi. Sed de his cæterisque Mosaicæ narrationis articulis, quisque suo fruatur sensu, modò fundamentum non subruat. Fundamentum autem hîc appello, Doctrinam de ortu

temporali humani generis, & hujusce Telluris; & de utriusque degeneratione: hominesque redemptum iri femine mulieris. In errorem sumus omnes proclives in hoc cæco mortalitatis statu, & inter charitatis officia non minimum est, alios aliis labentibus indulgere aut succurrere. Ego interea Deum testor, qui corda & cogitationes scrutatur, nihil mihi aliud propositum esse, in hoc vel in alio quocunque scripto, quàm ut pietatem promoverem, in veritate fundatam. Neque in hac dissertatione circa primos homines & Paradisum, quicquam affirmatè & asseveranter dico, sed modestè & submissè, ut cordatiorum judicia experiar. Qui si mecum perpendere velint, primorum sæculorum usum & genium, præcipuè gentium Orientalium; quibus moris erat, per symbola, similitudines, & parabolas, sua placita & doctrinas tradere; res antiquissimas eo modo explicanti, si non consentient, saltem non irascentur. Atque hæc hæc haec.

CAP. VIII.

*De rerum Originibus in primo Capite
Geneseos expositis : Et de modo in-
terpretandi Hexaëmeron Mosaicum.*

EA quæ præcedenti Capite differuimus, de rerum originibus, respiciunt maximè humanum genus, eorumque causas & primævum statum. Sed non minùs adversari videtur Telluris Theoriæ rerum inanimatarum & Universi origo, quemadmodum describitur à Mose in primo capite Geneseos. Hanc igitur Cosmogoniam Mosaicam, cæteris omnibus, quarum antea meminimus, antiquiorem habitam, expendere debemus diligentius; atque has lites ita componere aut diluere per amicam interpretationem, ut veritas interim quod utriusque æquè interest, facta testæ conserve-
tur.

CONVENIUNT quidem Hexaëmeron & Theoria in primis rerum staminibus, ut ita dicam; quòd utrumque supponat Chaos pro substratâ mundi materiâ. Conveniunt etiam in ordine generali, quod mundum inanimem primò, dein anima-

tum constituent. In cæteris autem, ut in formâ & limitibus mundi producti, in modo, tempore, aliisque, non parùm discrepant. Quæ jam pluribus sunt examinanda.

OBSERVANDUM igitur primò, Quam mundi formam, quos limites, proposuerit sibi Hexaëmeron. Notum est, jactari inter eruditos & plebeios duplex mundi systema : quorum unum, Solem habet pro centro ; alterum Terram. Quæritur idcirco, utro nitatur systemate, hoc an illo, Hexaëmeron Mosaicum. Constat quidem Mosem opus suum inchoasse à Terrâ, tanquam totius machinæ basi aut fundamento : Solemque non produxisse nisi quarto, ut ait, die : terrâ, marique, jam constructis & absolutis. Non erat itaque centrum totius operis, Sol, cùm, non nisi post opus semiperfectum, extiterit. Præterea, tam Sol, quàm sydera reliqua, à Mose exhibentur in usum Telluris condita, tanquam corpora serva, ut dies, & annos, & reliqua tempora, nobis metiantur. Ex altera autem hypothese, Sol & Fixæ non tantùm sunt corpora maxima, sed etiam nobilissima : totius universi partes primariæ, & magnæ molis fundamenta. Liquet igitur, utrâque ratione, Mosem secutum esse plebeium systema : quod populo placet, quod adblanditur sensu-

fenfibus, quod creditur, & capitur, aut capi videtur, à pluribus. Qua in re rectè confultit faluti publicæ, & neglectâ philofophiâ, gravioribus confiliis, & majoris momenti rationibus, adhæfit.

SECUNDO, Quùm pateat Terram fuiffe centrum hujufce Chaûs Mofaici, quærendum proximè, quoufque fe protenderit furfum hæc maſſa cæca & confuſa. Videtur quidem ſupponere Hexæmeron, hoc Chaos implèſſe & occupâſſe totum Univerſum, quantum quantum : cœlos omnes & regiones æthereas quaquaverſum diffuſas. Quinetiam lucidiſſimas ſtellas ex hâc materiâ Chaoticâ compoſitas eſſe, neque extitiſſe ullas ante ortum & natales Telluris noſtræ. Hæc præ ſe ferre videtur litera Hexæmeri : ſed reluctantè rerum naturâ, & rationibus philoſophicis.

CONSTAT Fixas eſſe corpora ignea : neque omnes in eâdem hære ſuperficie : ſed alias aliis eſſe remotiores à Terrâ, & profundius in Cœlum immerſas ; ac propterea nullum communem eſſe omnium umbilicum. Saltem, Terram noſtram, particulam univerſi cæcam & fordidam ; ſingulis Fixis, tam mole quàm dignitate, minorem : hanc, inquam, imenſi corporis eſſe cor, partem maximè nobilem, maximè vitalem ; à naturâ re-

rum & ab omni ratione alienum est. Dico iterum indignanter, hanc Terram, fæcem & recrementum naturæ, caput esse rerum & quasi primigenitum omnis creaturæ, sine opprobrio aut contumeliâ, tam in opus, quam opificem, dici aut cogitari vix potest. Præterea, si Chaos illud terrestre protensum fuisset per immensam rerum universitatem, Tellusque esset unicum centrum, quò omnes partes crassiores confluebant : illa Tellus, sive illud corpus medium, commune receptaculum omnium partium crassarum, evasisset in molem infinities majorem hanc nostrâ Terrellâ. Sufficit enim Chaos sublunare, sive ad Lunam protensum, ad constituendam hanc Terram : & si insuper adjicias totum Cælum aspectabile, & quæ sensus nostros fugiunt, omnemque imaginationem, spatia supercœlestia ; neque Sol, neque ullum Corpus visibile, tantæ est magnitudinis, quantæ foret illud corpus in medio Chao compositum.

PRÆTEREA, Mundum, tam incorporeum, quàm corporeum, antiquiorem esse hanc Terrâ habitabili, probari potest aliquo modo, ex authoribus Ecclesiasticis, si penitus rem excutiamus. Plures à Patribus Christianis Angelos existisse ante Terram, vel ante Mundum Mosaicum, per ignota nobis sæcula, statuerunt ;

tuerunt ; aliqui etiam cœlos supremos, vel cœlum Empyreum. Sed de Angelis constantior est, & à pluribus celebrata, sententia. Ut mittam Origenem, hoc Sanctus Basilius in Hexaëmero : Chrysostomus, πρὸς τὰς σκανδαλιζήντας, c. 7. Hom. 1: πολλῶ ταύτης τῆς κτίσεως πρεσβύτεροι, &c. Gregorius Nazianzenus, Orat. 38. & alibi. Johannes Damascenus, lib. 2. Orth. fid. c. 3. Joh. Philiponus, de Creatione Mun. 1. 1. c. 10. ult. Olympiodorus in Job. xxxviii. aliique è Græcis docuere. E Latinis etiam non pauci eidem sententiæ adhæserunt. Hilarius, l. 12. de Trin. Hieronymus, Ambrosius, (in Hexam. l. 1. c. 5.) Isidorus Hispalensis, Be- In Tit. 1. 2: da, aliique. Hieronymi verba libet apponere, *Sex mille necdum nostri orbis implentur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora ; quantas seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, ceteræque virtutes servierint Deo.* In Libro de Trinitate, sive Novatiani, sive Tertulliani sit, tam mundus Angelicus, quàm super-firmamentarius, conditus dicitur ante mundum Mosaicum ; his verbis : *Quanquam etiam superioribus, id est, super ipsum quoque solidamentum, partibus, Angelos prius instituerit, spiritales virtutes digesserit, Thronos, Potestatesque præfecerit, &*

L. 8. Col.
lat. c. 7.

alia multa, cælorum immensa spatia condiderit, &c. Ut hic mundus novissimum magis Dei opus esse appareat, quàm solum aut unicum. Ad quem locum ita Pamelius: Fuit non modò Novatiani hæc sententia, sed etiam Beati Hieronymi, tum Græcorum omnium, Quod Angeli prius, (id est, ante omnem creaturam mundi nostri) instituti fuerint. Denique, Catholicorum hanc communem fuisse sententiam, notat Cassianus suo tempore, nempe sæculo quinto in-eunte. De quâ, inquit, nemo fidelium dubitat. Et cùm hoc dogma plenius exposuisset, subdit, Ante illud Genesew temporale principium, omnes illas potestates cælestes Deum creasse, non dubium est.

Et quo minùs dubitent de hæc præ-existentialia Angelorum, faciunt verba Domini ad Jobum, c. xxxviii. 4. &c. *Ubi eras quando ponebam fundamenta Terræ: cùm me laudarent stellæ matutinæ & jubilarent omnes Filii Dei?* Ubi subdit Olympiodorus: Ἀπὸ τῆς δὴλον, ὅτι πρῶτοι οἱ Ἄγγελοι τῷ κόσμῳ γεγέννην. *Angelos in creatione mundi primò conditos fuisse, ex hoc loco manifestum est. Constat scilicet ex his verbis, ante jacta Terræ fundamenta, extitisse Angelos, & laudes Deo cecinisse in primâ orbis nostri molitione. Dein, si Stellas matutinas*

matutinas ad literam accipias, constat hinc Sydera & cœlos Telluris nostræ foundationem antecessisse. Prætereà, rerum intellectualium existentiam ante-mundanam eruit Hieronymus ex iis sacrarum literarum locis, ubi aliquid agi dicitur *πρὸ χρόνων αἰώνων*, ut Tit. i. 2. 2 Tim. i. 9. vel *πρὸ ᾧ αἰώνων*, 1 Cor. ii. 7. ante sæcula hujus mundi. Neque minus includitur in illâ locutione, *πρὸ καταβολῆς τῆ κόσμου*, 1 Pet. i. 20. Ephes. i. 4. Joh. xvii. 5. & 24. *ante jacta mundi fundamenta*. Quod non denotat nudam æternitatem, sed hujusce mundi periodos & foundationem. Quorum utrique præ-extetit Anima Messia, & œconomia Christianæ mysterium. Sed ad Angelos redeamus.

DENIQUE, ut oraculis sacris, & auctoritate Patrum, ita ratione & argumentis, idem licet evincere. Lapsi sunt Angeli ante mundum nostrum conditum, ergo prius creati, idque per aliquot sæcula. Neque enim verisimile est, eâ imbecillitate factas esse præstantissimas creaturas, ut in malum & miseriam prolaberentur statim ab ortu & natalibus : neque id convenit Deo optimo, maximo, rerum omnium intelligentium Patri benigno, ut sui operis partem nobilissimam loco adeò lubrico collocaret, ut statim, amotâ Conditoris manu, præceps rueret in perniciem ; in extremas
pœnas,

pœnas, & tristissima Tartara, æternùm damnanda.

QUÆ cùm ita sint, ab Angelis ad mundum corporeum transeamus. Ubi illud primò notandum, si nulli prorsus materiæ uniti fuissent Angeli, nullum inde voluptatem, aut perceptionem qualemcunque habuissent, vix fieri potuit, ut à suis sedibus & primævo statu, detorquerentur. Ubinam locorum habitârunt Angeli ante-mundani? In cœlo & luce habitâsse, ait Basilus. Ex antiquis multi, ut notum est, σώματα λεπτά, atque sui generis; non crassa & terrestria, instar nostrum, Angelis attribuunt: & Concilium Nicænum secundum, hanc doctrinam, ex libro Johannis Episcopi Thessalonicensis propositam, ratam esse voluit. Ità se habent verba: *De Angelis & Archangelis, & eorum potestatibus; quibus & nostras Animas adjungo: ipsa Catholica Ecclesia sic sentit. Esse quidem intelligibiles, sed non omninò corporis expertes, & invisibiles; ut vos Gentiles dicitis; verum tenui corpore præditos, & aërio, sive igneo: ut scriptum est, Qui facit Angelos ipsius, spiritus: & ministros ejus, ignem urentem. Sic autem multos Sanctorum Patrum sensisse cognovimus: quorum est Basilus, cognomento Magnus: & B. Athanasius, & Methodius, & qui stant*
ab

A& 5. edit.
1644. Paris.
rif.

Hom. 2.

ab illis *. Non id volunt, Angelos esse corpora, sed habere corpora, ut habent Animæ humanæ. Non tamen ejusdem luti cum nostris hodiernis, sed tenuia instar aëris aut ignis: & eorum similia quæ habituri sumus, cū erimus *ἰσχυροί*. Denique, qui locum illum, Gen. vi. 2, &c. de congressu Angelorum cum filiabus hominum, interpretantur: id quod faciunt è Patribus, aliisque, non pauci†: necesse est asserant Angelos habere corpora, suæ naturæ propria & cognata. Ex quibus omnibus colligitur, unā cum Angelis materiam aliquam cœlestem Telluri præextitisse.

SED quæcunque aut qualiscunque fuerit illa materia lucida, subtilis & tenuis, non extitit seorsim & ante reliquam massam materiæ. Omnis enim materia simul & semel è nihilo producta est. Neque concipere licet actionem creationis in partes & distantia sæcula divisam: manentibus interim vacuis reliqui mundi plagis
&

* S. August. multis in locis, quos vid. apud Sin. Sen. lib. 5. Annot. 8. Vid. Cæsarium Dial. 1. B. P. tom. 4.

† Præter Philon. & Joseph. Just. Mart. Apol. ad sen. Ro. m. p. 44. Athen. Leg. p. 27. Origenes. Clem. Alex. multis in locis. Euseb. præp. Evan. lib. 5. Methodius apud Phot. cod. 234. E Latinis, Tertullianus de hab. mul. c. 2. & aliis in locis. Lactan. lib. 2. c. 14. Cyprian. de disc. & hab. Virginum. Ambros. lib. de Noe. Sulp. Sever. hist. sac. lib. 1. c. 3.

& regionibus. Si mica materiæ extitit ante Epocham Mosaicam, tota moles universi, me iudice, ante eandem extitit. Ac proinde si materia illa Angelica, vel Angelorumvehiculæ, præcessere originem Telluris, ut philosophantur Patres Græci; omnis materia aliquo modo præcessit. Eiusdem verò dispositio & ordinatio, secundum varias partes, regiones, & formas, alio atque alio modo & tempore, ad præscriptum Providentiæ, obtinuit.

HACTENUS de Angelorum præ-existentiâ, & ipsius etiam materiæ, in quantum cum Angelis connectitur, ex autoritate Patrum egimus. Redeamus jam ad rerum naturam, & mundum aspectabilem: neque enim defunt argumenta plura in mundo corporeo, quæ eandem Materiæ antiquitatem confirmant; atque Epocham Mosaicam, præter propter, sexmillennem, non totius universi originem, comprehendere, sed Telluris nostræ sæcula, & tempus formationis è suo Chao, satis testantur. Si phænomena cœlorum perlustremus iterum, Syderumque, tam Errantium quàm Inerrantium choros; facilè credemus, tam numerosam progeniem, & meliori dignam parente, non unius Chaûs Terreni sobolem esse; neque pati posse, ut intra exigui temporis cancellos eorum ætates & historiæ includantur. Perpendamus, si placet, quod jam constat omnibus,

bus, Tellurem esse Planetam; multosque esse Planetas, præter Tellurem, ejusdem indolis, similisque materiæ & formæ: quos omnes, probabile est, eundem habuisse suæ originis modum & principium: nempe, unumquemque ortum esse è suo Chao. Ex quo autem facta est Terra, nullius novi Planetæ natales vidimus; ac proinde, aut omnes sunt antiquiores Terrâ, aut cœvi. Si prius, res confecta est: sin cœvos feceris, tot oportebit supponere Chaos, quot sunt primarii Planetæ. Constat enim Jovem, exempli gratiâ, qui suos circumrotat satellites, sibi esse centrum, neque pendere qualitercunque è Terrâ nostrâ; uti quidem nec reliqui, præter Lunam.

PRÆTEREA, Stellæ Fixæ videntur antiquiores Planetis, & unamquamque esse sui orbis aut vorticis centrum. Tot itaque systemata constituenda sunt in cœlo, quot sunt Fixæ: quæ cum sint, numero & mole, maximæ, absorbent hoc punctum Telluris, quasi minus nihilo: neque inde repetendas esse earum origines, aut eò deberi gratias, facilè ferent cœlorum amici, aut quivis Dei operum æqui æstimator.

DENIQUE, verisimile est Planetas olim fuisse Fixas: Terramque ipsam in eodem censu & ordine numerandam esse. Planetarum origines ex aliâ quacunque hypothesi,

thesi, haud facilè expedit. Saltem si ignem habent in Centro, quod admodum probabile est. Præterea, vidimus Solem, densis maculis quandoque faciem obductum: legimusque per aliquot dies pallidum, obscurum, & quasi extremâ jam in morte luctantem; is autem qui ægrotat, potest mori: & quod uni accidit, aliis ejusdem generis (congeneres autem sunt omnes Fixæ) accidere potest. Fixæ igitur sunt extinguibiles: extinguitur autem Fixa, cum, crasso macularum cortice, quem perrumpere non potest, oblecta, in corpus obscurum & opacum degenerat: quale quiddam est Planeta.

POSTREMO, Stellæ novæ, quæ nuperis annis apparuerunt in cælo, nullum habere cum Terrâ, quoad origines suas, nexum aut cognationem. Neque magis ullum habent Cometæ: qui, licet, in nonnullis, dubiæ sint & difficilis explanationis, nihil aliud esse mihi videntur, quàm Fixarum cadavera, ut ita dicam: nondum sepulta, nondum ad requiem composita. Vagantur per varias cæli regiones, Umbrarum instar, donec invenerint sedes aptas; quibus repertis, fugam sistunt, &, in Planetas conversi, circa aliquod astrum motus suos obeunt. Quod si, ex aliâ hypothesi, pro corporibus originariis habeantur Cometæ, tam imensos peragunt circulos & periodos, ut, eundem

dem nobis unquam bis visum esse, in eâdem sui circuitûs parte, à nemine probari potest.

HÆC & hujusmodi cœlorum phænomena, ad Epocham sexmillennem, salvis naturæ legibus, ægrè revocari possunt. Quin fatendum erit potius non eandem fuisse originem, neque coævam, Telluris nostræ & totius Universi: sive Intellectualis, sive Corporei. Nequemirum videri debet hæc non distinxisse Mosem, aut Universi originem non tractâsse seorsim ab illâ mundi nostri sublunaris: hæc enim non distinguit populus, aut separatim æstimat. Maxima pars hominum reliquum naturæ & Universi pro quâdam habet Orbis nostri aut Telluris appendice, quæ nihil valet ex seipsâ, sed attexitur in usum humani generis, & ut commodis nostris inferviat. Rectè igitur Legislator sapientissimus philosophis reliquit id negotii, ut ubi maturuerit ingenium humanum, per ætatem, usum, & observationes, opera Dei alio ordine digererent, perfectionibus divinis atque rerum naturæ adaptato. Sed de hoc Capite satis: pergamus ad alia.

TERTIO, memorat Moses in suo Hexæmero celebre phænomenon, quod nullo rerum comparet. *Aquas* intelligo *supercælestes*: quibus condendis, aut suis sedibus disponendis, Deus impendisse dicitur

citur integrum diem: non minus scilicet temporis quàm condendo Soli, & Lunæ, & toti cœlorum exercitui! Hæc corpora præclara meritò sibi vendicant viginti quatuor horarum labores, sed rei obscuræ & incognitæ tantundem operis invidemus. Age verò, quæramus has aquas invisibiles: quibus hærent sedibus, aut olim hæserunt. Ait Moses, supra Firmamentum positas esse: Solem verò & reliqua sydera in Firmamento. Eâ ratione aquas illas collocat super omnes Stellas, aut cœlum stellatum; harum nihilominus centrum, omniumque rerum constituit Terram: eum verò graviores sint aquæ materiâ cœlesti, ipsoque aëre, qui possunt hærrere in altissimâ sede, nullis corporibus intermediis crassioris fili, suffultæ? Nos vetat recurrere ad omnipotentiam divinam, in hac materiâ, Sanctus Augustinus: qui in tractando hoc ipso argumento, ita nos monet, graviter & appositè. *Nec quisquam dicat secundum omnipotentiam Dei, cui cuncta sunt possible, oportere nos credere aquas tam graves quàm novimus atque sentimus, cœlesti corpori, in quo sunt sydera, superfusas: nunc enim, quemadmodum Deus instituerit naturas rerum, secundum scripturas ejus nos quærere convenit, non autem quod ipse in iis, aut ex iis, ad miraculum omnipotentiae suæ velit operari.* Huic concinit,

Lib. 2. de
Gen. ad lit.

cinit, quod generalius nos docuit alibi,
Sic Deus administrat omnia quæ creavit, Civ. Dei,
ut ipsa proprios motus exercere & agere lib. 7. c. 30.
sinat. Penes has regulas esto judi-
 cium.

PRÆTEREA, si extitissent supra altissi-
 mos cœlos hujusmodi, nescio quales, A-
 quæ: quid interfuisset populi hoc nôsse
 mysterium? Alienum est à more & pro-
 posito Mosis, res invisibiles & abscondi-
 tas, & inutilis notitiæ, memorare in suo
 Hexaëmero; quod mundi aspectabilis
 phænomena tantum prosequitur; utpote
 quæ omnium oculos feriunt, & Creatorem
 desiderant: quæ verò nullibi comparent,
 nullo indigent authore, nullâ explica-
 tione.

QUARE nonnullis visum est, has aquas
 supra Firmamentum positas, de nubibus
 aquosis interpretari, atque duplex ideò
 statuere firmamentum, superius & infe-
 rius: illud, in quo resident stellæ: hoc,
 in quo fluctuant vapores, nubes, & me-
 teora; nempe spatium quod interjacet
 Terram & mediam aëris regionem, Fir-
 mamentum appellant. Sed ex hac inter-
 pretatione, quid est, quæso, quod Deus
 creavit secundo die? aliquantulum spatii?
 hoc intervallum quod est inter nos &
 nubila? At istud intervallum extitit antea:
 non ad mediam aëris regionem tantum,
 sed ad supremum utique cœlum, proten-

E e

sum:

sum : five Lucem primigeniam, five Chaos, interpositum supponas. Quid igitur rei est, quæ sententia, creare intervallum secundo die, quod extitit primo? Neque sepimentum aliquod solidum in cœlis fluidis jam admittitur.

SED ad refellendum ulteriùs hanc interpretationem, audiamus verba Mosis: Secundo die, inquit, *Deus dixit, Fiat Firmamentum in medio aquarum, & distinet aquas ab aquis.* Nempe superiores ab inferioribus. Extiterunt igitur hæ aquæ, tam superiores quàm inferiores, ante factum hoc Firmamentum interaqueum. Terminus enim, vel determinatio, est rerum jam existentium. Dic igitur quænam erant, vel ubinam locorum, hæ aquæ superiores ante factam hanc separationem. Videntur fuisse priùs massa continua, atque hac contignatione bipartiri. At pluvix non extiterunt antea, neque nubes. Has itaque si haberi velis pro aquis superioribus, non respondet interpretatio verbis Mosaicis. Denique præposterum esset, nubes condere ante Terram: vel tanti facere hæc vaporum coagula, quæ fiunt & pereunt singulis diebus, ut sextam partem magni Dei operis occuparent.

RES eò redit: Generationem naturalem pluvix per vapores densatos, non capit populus; sed pluviam cœlo divinitus

nitus missam credit, sive immediatè à Deo : huic ut opinioni faveret Moses, statuit commune receptaculum Aquarum super cœlos : ut Deus, pro lubitu, laxatis vel occlusis Cataractis, pluviam dimittat vel retineat. Hæc mihi videtur mens & consilium sacri authoris, quoad Aquas supercœlestes. Atque hoc modo dignitati Mosis optime consulitur, si quoties recessum est à veritate physicâ, id fieri supponamus, κατὰ συγκατάβασιν, ad vires usumque populi suam Cosmopœiam accommodando.

EODEM modo cùm de *Luce primigeniâ* agitur, in primo die creationis, id Phænomenon est pariter inexplicabile ratione physicâ ; sed ne Deus videretur in tenebris operari per triduum, opportunum visum est Mosi, sub ipso initio operis, *Lucem* proferre. At qualem Lucem ? Lucem sine fonte, sine scaturigine. Lux autem, si philosophemur, profluit ab aliquo centro, ubi cor & principium sui motûs. Prodit autem Lux in hac Cosmopœiâ ante omnem distinctionem cœlorum in orbes aut vortices. Præterea, secundum literam, videtur Deus intermisisse opus suum nocturno tempore, ut solent homines : sed non video qui perfici poterat alterum Hemisphærium (cœleste vel terrestre) si ulla fuit operis

intermissio, & Deus non ageret nisi ubi lux esset. Cæterum has minutias non curat populus, neque Antipodas somniat, aut hemisphærium : sed mundum
 Isa. xl. 22. concipit instar Tentorii, cujus tectum est cælum : & planities Terræ, fundamentum.

SUCCEdit Tertii diei opus, ubi origo Oceani ἀρέχρας καὶ ἀδωρήτως, ad captum vulgi describitur his verbis: *Congregentur Aquæ*, inquit Deus, *in unum locum, & appareat Arida. Aridam autem vocavit Terram, & congregationem aquarum, Maria.* Hæc collectio aquarum ad discooperiendam Terram, quæ sub Abyſſo latuit, duobus tantum modis fieri potuit : vel accumulatione aquarum certis in locis, ut nullæ manerent in reliquis : vel excavatione Terræ subabyſſinæ, certis in locis, ut aquæ eò subsiderent. Sed accumulatio illa non efficeret alveum Oceani ; itaque omnes Interpretes aiunt, excavatione Terræ factum esse alveum Oceani, eoque deductis aut aggregatis aquis, denudatam esse Terram in cæteris locis. Præterea, eadem operâ factos esse montes, aiunt : nempe ex terrâ egestâ ex hac fossâ marinâ, & variis in locis exaggeratâ.

Quid luculentius hâc originatione Oceani & Montium, si calculis & severiori examine abstineas. Hæc itaque debent placuisse & satisfecisse populo, qui se

se non torquent argutiis. Quibus verò animus est harum rerum examen stric-
tius instituere, consulant, si placet, quæ
scripta sunt, Theoriæ l. i c. 8, 9. & ul-
timo. In quo ultimo capite, per rati-
ones multiplices, & indicia manifesta,
monstratur, neque alveum Oceani, ne-
que Montes, neque primam Aridam ha-
bitabilem, ab hac origine provenire po-
tuisse. Eadem verò hic repetere, aut
plura addere, haud operæ pretium esset.

Hæc de primo triduo Creationis Mo-
saicæ. In quâ, si primi & secundi diei
opus præterisset Author, nempe *Lucem*
illam vagam, & Aquas supercælestes; ver-
sumque nonum proxime subjunxisset se-
cundo, suo mundo, vel orbi habitabili,
nihil defuisset. Sed quoniam diem septi-
mum, saltem ut mihi videtur, pro Sabbatho
habere & consecrare decreverat, protra-
hendum erat opus Creationis in sex dies :
ut unâ cum memoriâ mundi absoluti,
& exemplo Dei requiescentis ab omni
operâ, septimus dies perpetuò celebra-
retur. Sed admodum inæqualia sunt ho-
rum dierum pensa : primi diei opus ictu
oculi peractum fuisset : atque, ita opinor,
secundi. Sed diei tertii magnum esset
molimen & diuturnum. Primò exca-
vere fossam tantam, quanta est illa Al-
vei marini ; dein, Aquas omnes, quæ
superficiem Terræ operiebant, derivare,

vel potius detrudere, in illam fossam. *Detrudere*, inquam, quandoquidem non sponte irent versus mare, cum nulli essent adhuc fluviorum Alvei, neque terrarum declivitas. Ubi appliciti erant novi montes, aut egestæ terræ cumuli, iis in locis excuterentur aquæ, & tantundem profluerit in fossam: sed in reliquis locis nisi vis alia accederet, hærent immotæ super faciem Terræ. Utcunque si decurrisset supponas rapidè instar fluviorum, è locis nonnullis Mediterraneis ad mare, aliquot dierum esset. Quarti diei pensum videtur non minùs operosum: Solem, Lunam, Sydera: Deus bone, quot & quanta corpora, una dies parturiit & perfecit. In singulis autem Planetis condendis sex dies impendendi essent, non minùs quàm in nostro; cum eadem ferè sint formâ, nec dissimili, quantum constat, supellectile & apparatu. Præterea, aggregandi erant omnes, secundum ordinem rerum, ad Tertium diem, cum sint corpora Terrestria. Luna maximè, quæ à suo centro, Terrâ, ægrè se develli patitur, & in aliam classẽ transferri. Sed Moses sequitur Philosophiam vulgi, Lunamque copulat cum Sole, quasi similis essent indolis & magnitudinis. Quinti denique, & sexti diei opera erant multifaria. Omnium Avium & avicularum: Piscium & pisciculorum: Bestiarum, &

Gen. i. 20,
& 24.

Cap.VIII. *Archæologia Philosophica.*

423

& bestiolearum corpora, fabrefacta fuere in hoc biduo: ex aquis & è Terrâ producta. Tardiùs hodiè proceditur in concinnandis corporibus Animalium: neque id miror, cùm tanti sunt artificii. At cùm cujusque animalis & animalculi corpus adeò accuratè formatum & compositum sit, corpus Telluris, communis omnium Matris adeò deforme, hilulcum, & ruinosum fuisse ab origine mundi, ac est hodiè, nunquam inducar, ut credam. Sed hoc obiter.

VOLUIT Sanctus Augustinus, hæc omnia, quæ dicuntur opera sex dierum, unico momento creata fuisse: quæ dispescuit Moses in classes & diversa tempora, quo magis juvaret imaginationem populi, in concipiendis rerum originibus. Deus, ut mihi videtur, omnem substantiam, sive intellectualem, sive corpoream, unico momento, indivisibili actu, è nihilo produxit. Neque cā ratione à scopo aberravit Augustinus: sed non hìc agitur (secundum rei veritatem) de universâ substantiâ, sed de mundo Terrestri tantùm: nec de ipsius creatione, sed formatione. De creatione rerum omnium ex nihilo, sive ex nullâ præ-existente materiâ, dubitari non potest, neque id fuisse ab æterno (Creatura enim æterna à nobis concipi non queat) sed limites sexmillennes, Epo-

cham breviusculam, Creationi divinæ præscribere nunquam ausus sum. Id, cum multis aliis, inter arcana Dei libentius relinquo.

HÆC breviter annotata ad Genesin rerum à Mose propositam, arguere videantur, non id consilio fuisse sacro auctori, ut mundi ortum explicaret secundum veritatem physicam; quod inutile fuisset populo philosophiæ indocili; sed origines rerum eâ methodo proponere, quæ facilis esset conceptu, animisque hominum pietatem ingeneraret, & veri numinis cultum. Et cum singulæ Gentes antiquæ, Ægyptiæ, Phœniciæ, Chaldaicæ, aliæque, suas habuerint Cosmogonias, in exordio plerumque historiarum, vel suæ Theologiæ præmissas; opportunum duxit Moses, Legibus & institutis, quæ scripturus erat Israelitis, præfari, aut prætexere, non tantum suæ gentis originem, sed etiam totius Mundi. Quum verò fabulis sæpenumerò, & nescio quot Diis & Deabus, refertæ essent illæ gentium Cosmogoniæ; non sine gravi Religionis corruptelâ: his omnibus expunctis, castè & innocuè argumentum tractavit. Et quò Idololatriæ radices evelleret, Cælum, Solem, Lunam, Sydera, aliarum gentium maxima numina, non ut æterna, neque sui gratiâ condita, exhibuit: sed

sed ut huic orbi sublunari, atque usibus humanis inservirent.*

Hoc mihi videtur Sacri Scriptoris fuisse propositum. Quod si nudam veritatem ac Theoriam Physicam, quæramus alia tela texenda est. Nempe statuumendum, si rectè judico, Mundum, qui exortus est sex abhinc prope millenniis, non aliud fuisse quàm Orbem sublunarem, sive Tellurem nostram cum cælo. Atque illud Chaos unde ortus est, non universale, aut per immensa cælorum spatia diffusum esse, sed intra præfatos limites contentum; totum scilicet infra Lunam. Dein ex illo Chao prodit Tellus primigenia: non eâ formâ, quam depinxit Moses: ille enim formam istam delineavit, quæ populo ante oculos observabatur, hodiernam scilicet, & post-Diluvianam; nec sine longâ verborum ambage & argumentorum serie, ad primam formam ascendere potuisset, & utriusque filum ad sua tempora deducere. Denique, nec Sol, nec Sydera, composita sunt ex hoc Chao Terrestri: sed cum

* *S. Basl. Hom. 5. princ.* Διὰ τὸ το πρεσβύτερα τῆ ἡλίου περὶ γῆν διακόσμησις, ἵνα καὶ τοῦ προσκυνεῖν τὸν ἥλιον, ὡς αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς ζωῆς παρεχόμενον, οἱ πεπλανημένοι παύσωνται, &c. *Dein, hom. 6.* ἥλιος δὲ ἔπειθ' ἦν. *In eundem sensum vid. etiam Philoponi κοσμοπ. l. 4. c. 1.* πολλάκις εἶπον ὡς εἰσαγωγικόν, &c.

cùm Hominem, quasi rerum apicem, & sub Deo, supremum Dominum, constituisset Moses, ipsius gratiâ totum universum conditum & constructum exhibuit. Hæc mihi videtur ratio utriusque Cosmopœiæ, Physicæ, & Ethnicæ: ita enim appello Mosaicam; cùm non tam *φυσικῶς* quàm *ἠθικῶς*, institui & ordinari videatur. Intereà, si aliis aliter visum fuerit, ego neminem vexo, aut de suâ sententiâ pertubare cupio. Quisque suâ luce, atque suo sensu, gaudeat. Eâ autem omnes tenemur uti ratione, quam Deus singulis indulsit, donec quid clarius de cœlo affulserit.

C A P. IX.

Dubiis & objectionibus occurritur, quæ ab iis, qui literæ Hexæmeri adherent, contra præfatam expositionem urgeri poterunt.

HIS ità expositis, magnam objectionum molem obstare video: quam tamen, pro viribus, amovere conabor, atque causam conservare integram apud æquos iudices; quorum utpote officium esse ducimus, ex amore veritatis, &

& rationum momentis, non ex inveterata opinione, sententiam ferre. Rem autem, quàm potero, adductis utrinque rationibus, paucis expediam.

AIUNT imprimis hujus expositionis adversarii ALIUD esse Creationem, Aliud rerum jam creatarum Formationem: loqui autem Mosem de Creatione rerum ex nihilo, cujus Epocham statuit paucis retro millenniis: nos autem id totum interpretari de Formatione rerum, sive de materiæ confusæ in mundum habitabilem dispositione. Statum quæstionis accipimus: sed neque à verbis Mosi, nec aliunde, probari potest quod obtenditur. Vox כרא apud Hebræos, κτίζην apud Græcos, *creare* apud Latinos, vim istam non habent. Nec in quacunque linguâ, quod sciam, productio rerum ex nihilo, unicâ voce comprehenditur. Vis & usus dictarum vocum in tribus istis linguis, satis nota sunt: Et quoad Hebraicam speciatim usumque in sacris literis, vocem כרא aliis actionibus effectivæ applicari, quàm primæ rerum productioni, apud omnes in confesso est. Ab istoc igitur vocabulo nihil probari potest. Neque, inquam aliunde, vel à sacris literis, vel à ratione, sustentari potest hæc objectio. Ait quidem Apostolus, πίσει νοῦ-
μῶν κατηργήσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεῷ, εἰς τὸ μὴ
εἶναι

ἐν φαινομένοις τὰ βλέπομενα γηγόναι. Κατηρτί-
 ζαι (*adaptari, compingi, construi*;) non
 significat productionem rei ex nihilo: i-
 Heb. xi. 3. deoque non dicit Apostolus, μὴ ἐξ ὄντων,
 sed, μὴ ἐν φαινομένοις, κατηρτίσαι τὰς αἰῶνας. *Ex
 non apparentibus*: sive quod jam eva-
 nuerint, in aliam formam mutata: sive
 quod olim etiam erant tenebrosa, &
 ἀόρατα. Nempe intelligit, quod antea
 notavimus, molem illam cæcam & in-
 digestam, quam כהו נהו appellavit Mo-
 ses. Hanc molem, hoc Chaos, in or-
 dinem speciemque mundi habitabilis di-
 gessit Deus, & partes ipsius adaptavit,
 quasi membra corporis, e massâ semineâ
 educta, formata, & coagmentata.

DENIQUE quoad Rationem & exteri-
 oris mundi phænomena, nihil est in re-
 rum naturâ quod novitatem Materiæ ar-
 guit: sed novitatem Formæ, multa.
 Quinimò circa cælos nonnulla notavimus
 in præcedenti capite, quæ ætatem plus-
 quam sexmillenem non obscure indicant.
 Omnis autem materia, ut antea diximus,
 est coætanea: & ni fallor, omnis substan-
 tia creata. Angelos porro præ-exstitisse
 mundo Mosaico, in superioribus probatum
 dedimus: animasque humanas suis cor-
 poribus Terrestribus præ-exstitisse, docu-
 it antiquitas, tam Orientalis, quàm Oc-
 cidentalis. Vides quàm multa faciunt
 in partes antiquitatis rerum, sed ex
 nullo

nullo Capite probari potest, Chaos Mosaicum, tunc temporis, è puro puto nihilo prodiisse.

SECUNDO objicitur, quærendo, si materia Chaos extitit ante Mundi Mosaici principium, Quid fuit, quem in finem extitit, aut ubinam loci ante illud tempus? Respondeo, Hæc non esse sollicitius quærenda, cum magnâ ex parte notitiam nostram fugiant. Sed vidimus quandoque, novas stellas in cœlo oriri, quæ nunquam antea apparuerant, quas tamen præ-extitisse sub aliquâ formâ, & alicubi locorum, æquum est, credamus. Præterea, Cometas sæpe in cœlo advertimus, quorum origo & primæ sedes nos latent. Denique, neutiquam fingendum est, cœlos incorruptibiles; Corpora cœlestia perinde ac Terrestria, suas Vid. Theor.
Tel. l. 4. c. habent vicissitudines & transmutationes; 10. atque ipsæ Fixæ in Planetas, mediante Chao, converti possunt: & vicissim Planetæ, excussis sordibus, in Fixas reviviscere. Ea est rerum omnium creaturarum instabilitas & reciprocatio. Hæc de materiâ Mundi.

TERTIO objicitur, quoad Formam, ordinem, & genera, rerum conditarum, Mosem, ex hypothese nostrâ, recessisse à veritate, & à rerum naturâ: quo consuleret, ut fingitur, utilitatibus populi, & vulgaris ingenii modulo. At
veritas,

veritas, inquit, est res sacra & inviolabilis, quam nullo prætextu lædere, aut ipsius dignitatem infringere : nullas ob causas penitus abdicare licet, maximè viro sacro, & in tractandis rebus sacris.

HÆC est decumana objectio, quæ omnium ferè vires complectitur : & si huic obfistendæ vel superandæ pares fuerimus, minùs metuendum erit à reliquis. Fatemur imprimis, Mosem recessisse à veritate physicâ in suâ Cosmopœiâ : fate-mur etiam, veritatem esse rem sacram : sed in sacris sunt varii gradus & ordines, quorum alii aliis sunt magis aut minùs inviolabiles. Hic de veritate physicâ agitur, non morali aut divinâ : nihil autem usitatius est in sacris literis, quàm, neglectâ veritate physicâ, rerum naturas *λαοδογματικῶς* exhibere : hoc est, secundum opinionem, affectus, & judicia, populi. Ita Terram Planam, & quadrangularem, exhibet sacra Scriptura : Cœlum solidum, & expansum instar Tabernaculi : Lunam inter maxima sydera : Solem ab Oriente in Occidentem quotidie cursitantem : Oceanum litoribus altiore. Hæc de Mundo Corporeo. Dein Angelos alatos & linguatos : Animasque sanguineas & post mortem dormituras : denique, Dei ipsius, Optimi Maximi, aures, oculos, manus, digitos, memorat, &

& reliqua membra : prætereà, Infiniti Numinis motus locales, affectus, & passionēs. Hæc vera esse dixeris, vel ad captum vulgi accommodata? Quod si in tot tantisque rebus non refugit aut reformat Scriptura sacra à veritate recedere, quid ni licuerit Mosi eadem uti libertate in tradendis rerum Originibus? cum istiusmodi reverà fuerint, ut earum explicationem nudam & philosophicam, populus, nec sapere, nec ferre potuisset.

NEQUE apud Sacros Scriptores tantum, sed etiam Gentium philosophos, moris erat, populum, ἢ πολὺν καὶ διμώδη ἀνδρῶπων, ut illi loquuntur; vel etiam Discipulos νεογύτους, crasso modo erudire. Et non nisi peracto quodam Tyrocinio literario, ad interiores rerum sensus admittere. Hunc duplicem docendi modum inter Philosophos sæpius notavimus in præcedenti libro: secundum illud dictum Parmenidis, Διπλὴν εἶναι ἢ φιλοσοφίαν, ἢ μὲν κατ' ἀλήθειαν, ἢ δ' ὡς ἂν ἄλλοι δοκέωσιν, ἢ κατὰ δόξαν. *Duplicem esse philosophandi modum, secundum veritatem, unum: alterum, secundum opinionem communem.* Sed non uno modo celârunt veritatem Antiqui: quandoque sermone symbolico, parabolico, vel aliàs figurato: quandoque sermone populari & plebeio: quandoque res explicando κατὰ τὸ θεῖον, vel κατὰ τὴν πρόνοιαν, non ad naturæ leges. Horum omnium modorum exempla habemus

mus in sacris codicibus : neque ideò mirandum, aut hos aut illos secutum esse Mosē, in explicando mundo naturali, ipsiusque origine.

DIXIMUS supra, in rebus sacris, alias aliis esse sacratiores : & quantum ad *veritatem*, hanc sequimur, celamus, aut dissimulamus, pro rationum momentis, quæ inde pendent. Cui unquam, viro probo, viro pio, religio est, ægrotos, pueros, aut mentis malè compotes, in suum ipsorum commodum fallere & decipere ? Et quid ni numeremus in hoc censu rudem & indocilem plebem eodem modo tractandam ? nempe cum res postulat, & majoris boni adipiscendi ratio. Malo dolo uti in alterius damnum, nefas est : sed ob commune bonum, & ad succurrendum infirmis, fallimus & fallimur sine crimine. Est aliquid magis sacrosanctum & inviolabile in ratione Boni, quàm in ratione Veri ; quæ cum pariter conciliari non possunt, cedit posterius priori.

UT hæc ad propositum, Mosēque nostrum, applicemus ; convenimus libenter, non temerè aut levi de causâ recedendum esse à vero. Sed verum quod effertur sine fructu, est superfluum : quod autem non sine gravi damno, est noxium. Nostro autem Mosi ita comparatum erat cum suo populo, ut neque cum eorum fructu, nec sine damno, exquisitas rerum
origi-

origines iis exponere poterat. Quid si proposuisset Moses, in exordio suæ Cosmopœiæ, verum mundi systema: dixissetque suis Israelitis, Scitote, Patres Fratresque, Terram, quam pedibus terimus, quæque nobis videtur immota, & rerum omnium stabile fundamentum, gyrare perpetuò, moveri celerrimè, & per integrum sui orbem singulis diebus circumrotari: dein, singulis annis, ferri per altum æthera circa Solem, immensâ ferè orbitâ. Sol interea, qui nobis videtur strenuissimus cursor, & duodecim horis, plus minus, ingens cœli nostri stadium conficere, nos fallit & ludit oculos. Ille enim hæret otiosus in suâ sede, per diem noctemque: atque id operis commendat Terræ, ut diem & noctem, & diversa anni tempora, suo motu constituat & metiatur. Si hoc modo sermonem suum auspicatus esset Moses, annon, ut absurda narrantem, & à communi sensu aliena, cum risu aut fastidio accepisset populus! &, non sine gravi suo damno, virum sacrum, tanquam nugivendum, rejecisset? Hæc tamen vera sunt, licet non utilia aut idonea vulgo: & quæ eorum loco substituit Moses, licet ad literam non vera, maximi erant emolumenti, & ingeniis aptata sui populi. In his igitur mutandis vicibus, cum res id extorquebat, viri cordati

& φιλοθρόπῳ officium præstitisse mihi videtur.

LICEAT alterum exemplum, argumenti confirmandi causâ, & ad vindicandum Mosem, adjicere. Fingamus Theoriam Telluris, à nobis propositam, esse veram: fingamus inquam, dicis gratiâ, Tellurem primigeniam aliam fuisse ab hodiernâ: constructamque eo modo & formâ, quibus in dictâ Theoriâ describitur: operæ pretium fuisset Mosi, aut dignum munere Prophetæ aut Legislatoris, has minutias physiologicas exponere populo? Quinetiam surdis cecinisset suam philosophiam; neque enim hi laterum coctores, spirantes adhuc porrum & cœpe Ægyptiacum: qui vitulum fusilem à Deo, Optimo Maximo, discernere non poterant: potuissent unquam, primâ Dei opera, rerum principia, leges & motus naturæ, recognoscere, & ad veritatis normam exigere. Afini ad Lynam, ut inquit diverbium. Quare frustra fuisset Moses in erudiendis his Philosophis: nec frustra tantum, sed etiam existimationem suam apud populum minuendo, novæ religionis, quam institurus erat, vim & auctoritatem pariter fregisse. Omni itaque modo necessum fuit illi, stylum demittere in hoc argumento: & ignaro populo favere, quò magis prodesset.

QUARTO

QUARTO objicitur, si Cosmopœiæ ad veritatem physicam conformatæ, populum incapacem habuerit Moses, honestius, consultiusque illi fuisset, tacere illud caput de Creatione rerum, vel intactum prætere-
rire, quàm dolosè aggredi, & falsum pro vero substituere. Respondeo, Illud argumentum de Mundi origine, aut rerum creatione, penitus omittere, non erat integrum Mosi, neque tutum. Habuerunt Gentes circumvicinæ suas Cosmogonias, suam Historiam, aut Physiologiam, de Mundi origine: in plerisque vitiosam, & veræ religioni inimicam. Atque has, similesve, Traditiones, aut Mythologias, secuti fuissent, nisi aliter edocti, Israelitæ. Si nuptum non dederis filiam, ipsa sibi maritum quæret, è famulis forsan, aut humili plebe: & nisi populo dederis suam fidem, dogmata & opiniones, ipsi sibi fingent, quisque pro suo ingenio, pro suo affectu, aut pro suis vitiis.

PRÆTEREA, quod hic Mosi objectum velis, perinde potest objici Christo & Apostolis. Vita Futura, sive in cœlo, sive inferno, & supremum judicium, non possunt à vulgo rectè concipi, & secundum rei veritatem: ideone silentio premenda, aut sicco pede prætereunda, Christo & Apostolis? Aliud planè testantur scripta Evangelica & Apostolica, ubi hæc sæpius depinguntur: non quidem accuratè,

sed per imagines populares memoriæ firmiter inhæsuras, & movendis affectibus accommodatas; ita, deliciis Paradisi, & Coronis gloriæ, adumbratur cœlum. Infernum verò, Igni inextinguibili, & frigore & tenebris extremis: vermibus denique cutem & carnem arrodentibus. Nec minùs, Dies Judicii, per clangorem Tubæ, reſerata ſepulchra, Libros rationum expoſitos, & erecta tribunalia, deſcribitur. Sic viſum eſt Spiritui Sancto, res ſacras humanitùs tractare, etiam in ſummâ luce Evangelii: & quæ nudè propoſita, & exactâ ratione, à nobis concipi non poterant, non propterea ſilenda duxit, ſed in novas formas mutanda. In alias, inquam, formas, quæ magis vivæ & conſpicuæ eſſent omnibus, homineſque ad pietatem impeilerent, & à malo fortiter deterrent. Hæc ad vindicias Moſis facile converti poſſunt, qui, eodem actus conſilio, doctrinam de Mundi origine, vulgo inexplicabilem in ſuâ puritate, non idcirco prætermiſit: ſed eâ methodo digeſſit & explicuit, quæ religioni maxime eſſet profutura, nec multum oneraret intellectum populi.

ULTIMO objicitur, ſi à literâ Moſis recedere licet in primis capitibus Geneſeos, quidni in reliquis etiam? ubinam ſiſtendum. quo limite, quâ lege? ne, levitate ſcilicet ingenii, pereat ubique ſenſus Hiſtoricus

toricus & Literalis. Respondeo, communem & notissimam legem esse Interpretum, *Nullibi recedendum à literâ sine necessitate.* Hoc duce, tuti erimus: & si ullibi hanc legem violaverim, quæcunque ita dicta sunt, indicta velim. Illud prætereà notandum, cùm de Mundo naturali agitur in sacris Scriptis, liberiùs receditur à sensu literalis in his quàm in aliis locis: quandoquidem mille exemplis patet, in hac materiâ ἀνδρωποπαδῶς, vel λαοδογματικῶς, locutos esse sacros authores. Lumen naturale est Dei donum, neque subter modio, aut in sudario, abscondendum; sed quoties huic locus est in veritate indagandâ, ipsius ope uti debemus, in sacris oraculis enucleandis. Id non malè mihi dictum videtur, *Philosophiam esse scripturæ interpretem in rebus naturalibus*: sed philosophiam intelligo non aridam & jejunam, otiosi cerebri figmentum; sed quæ naturæ phænomenis, repetitis experimentis, solidisque rationibus, respondet. Denique in omnibus, sive Theologorum, sive Philosophorum partes agimus, animo æquo & moderato, summâque in numen reverentiâ & pietate, uti tenemur.

Hæc mihi videntur præcipua dubia, aut objectionum capita, quæ remorari poterunt Lectorem, vel forsan arcere à sententiâ nostrâ amplectendâ. Sententiâ,

tiâ, putâ, quæ statuit, Mosem, prætermisâ plerumque veritate physicâ, rationes morales, ut itâ dicam, vel Theologicas, secutum esse, in suâ de Mundi ortu narratione. Deum unicum esse Mundi Authorem: & ab ipsius providentiâ regi & constitui rerum omnium origines, motus, & fines: hoc imprimis stabilivit Moses. Et quoad modum originationis, aut ordinem, licet à scientiarum tramite deflexerit, non prolapsus est ad fabulas, ad nugas, aut crassas superstitiones, ut solent Cosmogoniæ gentium. Quibus omnibus multo castiorem esse Mosaicam, si contuleris, facilè cognosces. Græcancam ex Hesiodo, aliisque, nosti; Phœniciam, ex Philone Biblio. Ægyptiacam refert Diodorus Siculus: aliasque alii. Atque his jam libet præterea adjicere, ut singularum indolem videas & distinguas, Arabicam & Mahometanam.

Ecchell.
Hist. Arab.
cap. 9.

AIUNT Arabes, Deum Opt. Max. universitatem rerum conditurum, omnium primùm *Tabulam quandam amplissimam* & calamum, creâsse; ut singula quæ futura sunt usque ad finem mundi, in illam referret. Hoc factò, album Margaritum procreavit: quod, cùm oculo majestatis conspexisset, in aquas liquefactum est, unde Abyssus emerfit. Hæc subsequuta est aëris productio: tum Animarum, & Angelorum. Cæteras autem
Crea-

Creaturas moliens Deus, album unionem creavit, qui statim ab intuitu divino liquefactus est, ac ebullire, fumumque sursum emittere, cœpit, atque spumare. Quo factò, Terras septem constituit, ex ejus spumâ, Deus: nec non fluctus & montes. Ex fumo verò, totidem cœlos. Atque ita completa sunt Cœlum & Terra, secundum traditiones Arabicas.

HIS adhuc multo absurdior est Cosmogoniâ Mahometana: quæ occurrit in *Libro subtilitatum de cognitione veritatum*, atque hoc modo procedit. *Omniū primū Mahometi Lux à Deo creata est, Pavonis referens speciem & formam. Hanc in candidissimâ posuit Deus margaritâ, quam in pulcherrimâ appendit arbore, ubi Creatorem, annis circiter mille, summis laudibus celebravit. Mahometi autem conspectâ hâc luce, totus sudore perfusus est: tunc ex sudore capitis ejus, condidit Deus Angelos: ex sudore vultûs, solium, Tabulam, Calamum, Solem, Lunam, Cœlum, Stellas, & quicquid in cœlis est. Denique, ut cætera mittam absurdissima, ex sudore pedum Terram universam, & quicquid in eâ est.*

HUJUSMODI sunt gentium exoticarum Cosmogoniæ, futes & fordidæ. His nihil habet cognatum aut concolor, Moses: qui, si à naturâ recessit, & a veri-

tate physicâ, honestè & pudicè id fecit, ut pietatis cultor, & salutis publicæ studiosus. Solonis dictum supra memoravimus, qui, interroganti an optimas leges Atheniensibus condidisset, respondit, *Optimas quidem quas illi accepturi erant.* Quod non minùs verum est de Legislatoris Hebræi doctrinâ & institutis: Quærentique, si optimam Cosmopœiam Israelitis struxit Moses, respondendum itidem, Optimam quam illi ferre aut capere poterant. Id quod simpliciter optimum est, in rebus humanis sæpe attingi non potest: sed quod practicum, vel, sit verbo venia, practicabilium, optimum est, id pro fine & scopo habet vir prudens & cordatus. Neque quicquam reperio in scriptis factisve Mosaicis, quod ab hac regulâ discordat aut aberrat. Ac proinde veterum sapientum & prophetarum maximus, me iudice, semper haberi meruit & merebitur.

Orig. cont.
Cels. lib. 4.
p. 186.

NEQUE tamen nos latet, Origines Mosaicæ malè audire apud Authores externos, & à nonnullis ferè ludibrio haberi. *Celsus anilem fabulam* appellat. Simplicius aliquantò modestiùs, *Fabulosam traditionem, ab Ægyptiis desumptam.* Hæc regerit Philopono. Scripserat nimirum Proclus pro *mundi aternitate*: cui respondet Philoponus. Dein Procli vindex, Simplicius, reponit Philopono, *origines*

origines Mosaicas memoranti, hæc verba:

Ἐν τῇ τ' ὥρῃ Ἰουδαίων νομοθέτην ἐνδείκνυσθαι, λέγοντα, De Phys.
aud. lib. 8.
fol. 268.
Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ ἐραρόν καὶ τὸ γλυκὺ· ἡ δὲ γῆ
ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος· καὶ σκότος ἐπάνω τῆ
ἀβύσσου· καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπιφέρετο ἐπάνω τῆ ὕδατος·
καὶ ποιήσας αὐτὴν τὸ φῶς, καὶ διαχώρισας αὐτὴν ἀπὸ
μύλων τῆ φωτός, καὶ ἀπὸ μύλων τῆ σκότους, ἐπήγαγε, καὶ
ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν, καὶ τὸ σκότος νύκτα·
καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωὶ ἡμέρα μία. Ἐν
ταύτῃ τῇ κερύει νομίζει γένεσιν, τὴν ἀπὸ κερύει, ἐννο-
εῖτω, ὅτι μυθικὴ τις ὄντι ἡ παράδοσις, καὶ ἀπὸ μύθων
Ἀιγυπτίων ἐλκυσμένη. *Si Judæorum Legi-
slatorem hic indicat Philoponus, ita lo-
quentem; In principio fecit Deus Cœ-
lum & Terram: Terra autem erat invi-
sibilis & incomposita: tenebræque in su-
perficie Abyssi: & spiritus Dei superin-
cubuit aquis. Dein facta à Deo Luce,
& à luce distinctis tenebris, additur,
Lucem vocavit Deus Diem, Tenebras
verò Noctem. Sic vesper & mane fu-
erunt una dies. Quod si hunc esse mun-
di ortum putet, eumque temporalem,
sciat velim, hoc nihil aliud esse, quàm
fabulosam traditionem, ab Ægyptiis,
putà, fabulis extractam.*

CONVENIT quidem Mosi, non tantum
cum Ægyptiis, sed etiam cum cæteris
gentibus, quoad materiam substratam sui
mundi, nempe Chaos: Antiquum Chaos,
quod omnes gentes celebrârunt. Sed in
modo constructionis non conveniunt; ne-
que

que ulla mihi adhuc occurrit Cosmogonia vel inter antiquos Physicos, vel Theologos, quæ Telluris Primigeniæ, vel primi orbis habitabilis, constructionem rectè instituit, vel idoneam reddidit rationem, cur Terra, Elementum gravissimum, altior esset aquâ, multo leviori. Quapropter Strabo, velut in re aliàs desperatâ, ad Providentiam recurrit: atque ipsius ope Terram ab aquis liberat, quas naturæ viribus excutere non poterat. Locus est commemoratione non indignus, quem paucis, si placet, enarrabimus.

Geogr. lib.
17. p. 809,
&c.

IN construendâ Terrâ, vel mundo Terrestri, duplicem operandi modum exhibet, κατὰ φύσιν, & κατὰ πρόνοιαν. Et, quò nodum illum solveret, Cur Aquæ, suâ naturâ superiores Terrâ, infra ipsius superficiem subsidant, ad providentiam specialem confugit. Quâ in re sequitur quidem Mosè, (quem antea multis, & cum laude memoraverat, in descriptione Judææ) sed è sapientibus exteris, nullum pro duce habet. Rem ferè hoc modo exequitur. Per naturam, ait, Aqua situ altior erat Terrâ, eamque circumdedit totam, in initio rerum, ad modum sphaeræ. Cùm verò providentia constituisset animalia condere, atque maximè hominem, Animal non aquatile, Terram excitavit multis in locis, & intumescere fecit: aliisque depressit & excavavit: ut,
hîc

Lib. 16. p.
760, &c.

hîc latentibus aquis, illic extaret Arida, sedesque præberet hominibus & animantibus. Ut videre est in verbis hîc appofitis*.

Strab. lib.
17. m. p.
809, 810.

Hoc providentiæ opus appellat, non naturæ. Providentiam intelligit extraordinariam: ordinaria enim eadem est cum lege & ordine naturæ. Ipsissimam, ut vides, infistit viam hic Author, quâ præivit Moses. Nihil habet mali hæc explicatio: peccat tantum in regulam Philosophorum, *Non recedendum esse à Naturâ, sine necessitate.* Nulla enim est necessitas, vel terras elevandi, vel aquas in fossas & scrobes deducendi, ad extruendum primum orbem habitabilem. Prout alibi a nobis ostensum est. Sed ob alias

Theor. lib.
1. c. 5.

causas, quas sæpius indicavimus, necessum fuit Mosi, ad immediatum imperium

Nu-

* Nûn δ' ἐπὶ τοσούτον ὑπομνησέον τῆς φύσεως ἅμα καὶ τὸ τῆς πρόνοιαις ἔργον εἰς ἓν συμφέροντας. Τὸ μὲν τῆς φύσεως, ὅτι τῶν πάντων εἰς ἓν συννεύοντων τὸ τῆ ὅλας μέσον, καὶ σφαιρομένων περὶ τῆς, τὸ μὲν πυκνότητος καὶ μεσαΐτατον εἶναι ἢ γῆν, τὸ δ' ἡττον τοιοῦτο, καὶ ἐφεξῆς ὕδωρ· ἐκάτερον δὲ σφαῖρα. Τὸ δὲ τῆς προνοίας, ὅτι βεβῆληται καὶ αὐτὴ ποικιλοτέρα τις ὕδατος, καὶ μυρίων ἔργων δημιουργός, ἐν τοῖς πρώτοις ζωῶν γεννᾶν, ὥς πολὺ διαφέροντα τῶν ἄλλων — Ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ γῇ περικείται τὸ ὕδωρ, ἐκ ἑξὶ δ' ἐνυδρον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ χερσαῖον καὶ ἐναέριον, καὶ πολλοῖς κοινωτικὸν φωτός, ἐποίησεν ἐξοχὰς ἐν τῇ γῇ πολλὰς, καὶ εἰσοχὰς, ὥς ἐν αἷς μὲν ἀπολαμβάνεσθαι τὸ εὖμπαρ ἢ τὸ πλεον ὕδωρ, ἀποκρύπτειν τὴν ὑφ' αὐτῷ γῆν, ἐν αἷς δ' ἐξέχειν τὴν γῆν, ἀποκρύπτειν ὑφ' ἑαυτῇ τὸ ὕδωρ, πλὴν ὅσον χρήσιμον τῷ ἀνθρωπείῳ γένει, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸ ζώοις καὶ φυτοῖς.

Numinis, nutumque Providentiæ, sui mundi partes, totumque apparatus, disponere.

HÆC ex Strabone obiter perstrinxi, ut ostenderem Cosmopœiam Mosaicam non esse fabulam Ægyptiacam, quod voluit Simplicius: sed methodo sibi propriâ concinnatam. Hanc postea imitati sunt alii, parciùs vel pleniùs: & quod nobis refertur à Suidâ, de Cosmopœia Hetruscâ, ab Hexamëro nostro, paucis mutatis, transcriptum credo. Erat quidem pervertusta Hetruscorum philosophia, omni Græcanicâ, ni fallor, antiquior: sed miscentur non rarò cum recentioribus, & interpolantur, veterum dogmata; id quod in illo centone Suidæ sæpiùs accidit.

Voc. Τυβ-
ήνεια.

DENIQUE R. Moses Maimonides crepat multoties suos Zabios vel Zabiistas; quos non Mose tantum, sed Abrahamo etiam antiquiores habet: & in eorum libris ait reperiri multa de Adamo, de Serpente, de Arbore Scientiæ boni & mali, de vestimentis primis. Quæ tamen à Judæis surrepta, mavult supponere, quàm iis data: sed pro fabulis habenda utcunque, si literaliter accipiantur. Audi ipsius verba, *Id verò quod narrant*, nempe Zabaiistarum Libri, *de Adamo primo, de Serpente, de Arbore Scientiæ boni & mali, de vestimentis, quod antea non in usu fuerint, Cave,*

Mor. Nev.
pars 3. c.
29.

ne

ne intellectum tuum abripiat, & existimes illa verè Adamo, vel alii contigisse. Illa enim reverà nunquam fuerunt in rerum naturâ. Verùm si leviter tantùm & superficialiter, rem consideres, deprehendes quod falsa sint ea omnia quæ in hac fabulâ narrantur, & conficta ab illis, posteaquam Lex nostra gentibus innotuit, & historiam operis *B E R E S C H I T H*, h. e. Creationis, audiverunt. Tunc enim illi statim omnia secundum sensum literalem acceperunt, & fabulas illas effixerunt. Narrationes de Adamo, de Serpente, de Arbore Scientiæ, de Tunicis pelliceis, pro fabulis habere videtur, si sensum tantùm literalem attendas. Ut cùm Deus dicitur, sub auram vespertinam descendisse in hortum ad deambulandum. Quasi Deus more hominum langueret nimio æstu, adeoque in frigidulis arborum opacarum umbris, ut auram captaret, deambulare consuesceret. Hujusmodi sermones crudos ad vim literæ nollet exigendos esse Maimonides : uti nec *Aquas supercælestes*,* aliæque in primo capite, quæ

* Si enim sumatur (Aqua illa supercælestis) secundum sensum literalem, & crasso sensu, tum erit omnino Non-Ens : nam nullum est corpus inter nos & cælos inferiores nisi Elementa ; neque sunt Aquæ super aërem : multò minus cogitari

quæ ad literam alligata, absurda appellat. In his à viro docto non dissentio: sed quoad Zabios suos, eorumque antiquitatem, cum de istâc gente tantillum superfit apud alios authores, nihil dicendum habeo.

DENIQUE disceptari solet, an Traditione acceperit à quocunque, has suas Origines, Moses; vel ipse primus instituerit. Non video quo pacto hoc possit certò definiri: sed multo verisimilius mihi videtur, hanc Cosmopœiam, sive institutionem elementarem in Naturalibus: perinde ac suam Legem, sive institutionem elementarem in Moralibus, Mosi primùm datam vel exogitatam fuisse: nec istiusmodi quicquam à quavis gente antea receptum, à quovis philosopho aut Legislatore constitutum. Sed de dubiis & objectionibus satis.

tari potest, quod Expansum, & id quod supra illud est, sint supra cælos. Proinde hoc pacto res longè esset difficilior & absurdior quàm ut posset apprehendi. Pars 2. 2. c. 30. m. p. 278.

C A P. X.

Quæ præterea consideranda sint, tam rerum momenta, quam authorum testimonia, ut in hac causâ æquum iudicium feramus.

QUÆ liberiùs dicta sunt, ex amore veritatis, in originibus Mosaicis explicandis, ne quis malè capiat : aut ad conflandam authori invidiam iis abutatur : oratos velim æquos rerum æstimatores, ut hæc pauca capita, aliàs fatis nota, paulisper mecum recolant & recolligant. Primò, Sapientum Orientalium usum & styllum. Secundò, populi Israëliti, quo tempore hæc scripta sunt, mediocre tardumve ingenium. Tertiò, quæ viri docti de his rebus antea commentati sunt. Quartò, quid Deo dignum aut indignum : & qualiter cogitandum est de Summo Numine.

QUOAD primum, notissimum est, Priscos Sapientes & Philosophos veritatem rarò nudam & apertam, exhibuisse : sed variis modis velatam, aut depictam : per symbola, Hieroglyphica, allegorias, typos,

typos, fabulas, parabolas, sermones populares, aliasque imagines. Hoc, ut satis vulgatum in genere, prætereo. Sed illam doctrinam duplicem, popularem & arcanam, quibus usi sunt sapientiæ veteres magistri, in discipulis suis erudiendis, quanquam sæpius ipsius meminerim in præcedentibus, non abs re erit paucis recolere. Pro ratione hujus instituti, discipulis suis in duas pluresve classes distribuere solebant, rudiores & magis instructos; atque etiam sua scripta in ἑξωτερικά & ἀκροαματικά. Hæc, accurata erant ad veritatis normam, Illa, ad caput populi accommodata. Id notavit in Moralibus, Cicero: his verbis, *De summo autem bono, quia duo genera librorum sunt, unum populariter scriptum, quod ἑξωτερικὸν appellabant: alterum limatius, quod in commentariis reliquerant: non semper idem dicere videntur.* Ità Author Libri de Mundo, ait, sibi necessarium fuisse, ratione sui argumenti, de causâ primâ agere, εἰ μὴ δι' ἀκρίβειας, ἀλλ' ἐν γὰρ ὡς εἰς τυπώδην μάθησιν. *Si minùs accuratè, tamen ad vulgarem institutionem, vel crassioris doctrinæ formulam.* Non immeritò distinxit Varro, Triplicem Theologiam apud veteres, *Fabulosam, Civilem, Philosophicam.* Philosophica inutilis erat populo: Fabulosa, noxia: quare mediam instituerunt, περὶ

L. 5. de
Fin. bon.
sec. 5.

Cap. 6.
princ.

August. de
C. D. l. 4.
c. 31.

ἢ εἰς τὰς νόμους καὶ τὸ συμφέρον, χρῆσιν ut inquit ^{Metaphy.}
Aristoteles. In usum commodumque ^{l. 1. c. 8.}
populi & vitæ humanæ. Rectè dixit ^{fine.}
Plato, Τὸν μὲν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶνδε τῶ παν- ^{In Tim.}
τὸς εὐρεῖν τε ἔργον, καὶ εὐερίντα εἰς πάντα ἀδύνατον
λέγειν. *Universi opificem patremque in-*
venire, difficile est ; ad vulgus expli-
care impossibile. Quod etiam de operi-
bus Dei, verum est.

SED ut redeamus ad Discipulorum ^{vid. Jam.}
classes & partitionem : id quod in scholâ ^{de vit.}
Pythagoræ notissimum erat. Novitiis ^{Pyth. c. 17,}
fuis, aliis bienne, aliis quinquenne fi- ^{& 18.}
lentium indixit : quos ideò ἀκασικὸς vel
ἀκασματικὸς appellari voluit. Duo erant
pariter philosophiæ genera, Formæ, aut
Modi : quorum alterum provectioribus
& clarioris ingenii viris, μαθηματικοῖς dic-
tis : alterum tyronibus, aut tardioribus,
propositum. Ita facilè credo utrumque
Mundi systema, vulgare & mathemati-
cum, docuisse scholam Pythagoræ : hoc
inter Mystras ; illud inter rudiores. Con-
stat enim Pythagoram in mundi nostri
medio Solem statuisse ; & tamen apud
Jamblicum, & Laërtium, in vitâ Pytha- ^{Cap. 6.}
goræ, quædam sunt quæ planè redolent
vulgarem hypothesein ; & quod factum
est in tradendâ mundi formâ, in ejus-
dem origine itidem fieri potuit ; dupli-
cemque eâ de re constitui hypothesein,
Philosophicam & vulgarem : Hæc popu-

lo exhibendâ, illâ sapientibus refer-
vatâ.

AIUNT Judæi Doctores, *Legem loqui linguâ filiorum hominum* : stylo, noti-
titiisque vulgaribus. Sed habuisse præ-
tereâ suam Cabalam Mosem, vel doc-
trinam arcanam : quam seorsim sapienti-
bus & cordatis impertivit. Fuerint o-
lim, necne, hujusmodi Cabala Hebræa,
veræ & genuinæ scientiæ thesaurus, non
certò novi. Sed moris fuisse priscis sa-
pientibus, aliud in Adytis, aliud in pro-
patulo, docere, extra dubium est. Idque
ne suas margaritas, secundum dictum
proverbiale, porcis projicerent.

NEQUE hoc prorsus alienum erat à
scholâ Christianâ : ubi, discretis Catechu-
menis ab illuminatis, non ad eadem sa-
cra aut mysteria, cum his illos admitte-
bant. Pariter in ratione doctrinæ, In-
fantes lacte, Adultos cibo solidiori, neu-
triebant Apostoli. Denique, Christus
ipse multa celavit discipulos suos, prop-
ter eorum imbecillitatem. *Adbuc*, inquit,
*multa vobis dicenda habeo, sed quæ fer-
re non potestis hoc tempore.* Boni Ma-
gistri aut Mystagogi est, non quæque
subitò & promiscuè ingerere, sed pro
tempore & captu discipulorum, nunc
hæc, nunc illa, paratis animis infundere.
Hæc ad propositum nostrum & vindic-
cias Mosis, facile accommodantur : sed
de

de Mose plura in sequentibus. Nunc ad secundum monitum transeamus.

SECUNDO, populi Israëlitici, quo tempore suas origines, suasque leges, scripsit Moses, tardum & rude ingenium considerare oportet. Ex Hebræorum legibus & œconomiâ Mosaicâ judicare licet, crassam hebetemque fuisse populi istius indolem: neque rebus naturalibus contemplandis, aut divinis percipiendis, idoneam. Tot ritibus externis, tot ceremoniis infrugiferis, tot minutiis & observatiunculis, viros philosophos, aut cœlestium dociles, nequaquam onerâisset sapientissimus Legislatores. Nihil intellectuale, aut à sensibus abstractum, neque propriarum Animarum immortalitatem, suis institutis & religioni intexuit: pariterque in præmiis & pœnis, ad legem corroborandum propositis, nihil pollicitus aut ultra hujus vitæ terminos, atque bona aut mala temporalia: idque non ob suam, sed populi istius ignorantiam, & animorum, ut ita dicam, crassitudinem.

NEQUE hæc dico in gentis opprobrium, procul absit; sed ex Judeorum ore excipio: ita Manasses ben Israel, ^{De Resur.} *Si multa in lege istâ, de Mosaicâ loquitur, mentio futuræ vitæ facta fuisset, ridicula ea populo visa fuisset.* Neque aliter R. Moses Maimonides, qui hoc ^{Mor. Nev. pars 1.}

Gal. iii. 24.
& iv. 9.

argumentum fusiùs tractat, cap. 33, & 34. lectu dignissimis. Quod si sub hac pædagogia & rudimentis elementaribus, ut verbis Apostoli utar, instituendus erat populus, ad mores animosque formandos: tanto magis à Theoriis philosophicis, tunc temporis, abstinendum erat. Si vitæ futuræ & immortalitatis, quas, ut sciant, magni interest omnium, non ausus est Moses aperire fontes, ne suis effet fastidio aut contemptui; quanto minùs decuisset virum sapientem, ob dogmata physiologica, neutiquam necessaria, & quæ pariter fastidisset populus, se atque leges suas iisdem incommodis aut periculis exponere.

Flor.

SED hodierni homines æquum esse censent, Mundum illicò nasci senem: neque illarum affinem esse rerum, quas fert naturæ novitas aut infantia. Sunt autem *ut hominum, ità & populorum, ætates*: ut inquit Scriptor Romanus. Ac ut aliorum omnium, suo modo, & pro ratione temporis: ità, præ cæteris, hujusce populi, inculta & femibarbata erat conditio. Utpote quibus, plusquam quadringentorum annorum fervitus, non solum mores & disciplinam, sed tantum non ipsam humanitatem exuerat. Dicam, sed absque invidia, erat colluvies quædam hominum: cœtus mancipiorum, ex ergastulis Ægyptiacis nudius
I
tertiùs

tertius eductorum. Qui nullas artes, præter lateritiam : nullas literas, nullum animi cultum, possidebant. Neque hoc tantum, sed dedocendi erant multa, quæ in gente idololatricâ imbibérant ! Judicium igitur, fidemque vestram, appello, si in hanc turbam subito effundenda essent naturæ mysteria, & quæ de rerum principiis, ortuque Universi, disceptantur adhuc inter eruditos, Theoremata.

TERTIO notandum, qui hoc argumentum tractârunt, tam inter Judæos Doctores, quàm Christianos, multi in originibus Mosaïcis explicandis, à literâ discedendum esse non diffitentur. Quoad Judæos, Authores Cabalisticos prætereo, qui verba scripta vel nihili faciunt, vel nimii ; nimii puta, cum ex eorum literis, syllabis, & numeris, sensus mysticos, tenui acu, exculpunt. Mitto etiam Philonem Judæum, quod allegoriis totus scateat. Sed R. Mosi Ægyptio nihil imputandum habeo, quo minus sit testis idoneus. Ille autem sæpius in exercitationibus suis circa sacram Scripturam, monet probatque, non ubique inhærendum esse sensui literali : maxime verò in opere Bereschith, sive in historiâ creationis. Præter Authoris præfationem, consule si placet, partis primæ capita 17, 33, & 34. Dein partis secundæ cap. 30. Libet unum atque
Gg 3 alterum

Mor. Nev.

alterum dictum, præter ea quæ adduximus in præcedente capite, hîc annectere. Prope finem capitis 29. part. 2. duas attexit propositiones, quarum hæc est prima: *Non omnia secundum literam intelligenda & accipienda esse, quæ dicuntur in opere Bereschith seu creationis, sicut vulgus hominum existimat.* Dein hanc regulam pluribus explicat & confirmat. Nàm aliàs, inquit, non præcepissent Sapientes illa occultari, neque tantâ curâ in iis abscondendis & parabolis involvendis usi fuissent: neque etiam tam studiosè prohibuissent, ne de iis sermo fieret coram imperitâ plebe. Sensus enim illorum literales vel gignunt pravas cogitationes, imaginationes, & opiniones, de naturâ Dei Opt. Max. vel certè fundamenta legis everunt hæresisque aliquam introducunt. Ideòque non sunt in imaginatione vel cogitatione solum consideranda, & sine artium aliarum literalium cognitione: neque, sicut concionatores & commentatores arbitrantur, res comparata est: qui existimant cognitionem explicationis vocabulorum magnam esse scientiam, summamque perfectionem, si multis verbis & longo sermone explicentur. Verum consideranda & intelligenda sunt secundum veritatem intellectûs, post adeptam in scientiis demonstrativis, & mysteriorum prophetiæ cognitionem, perfectionem.

NON

NON dissimilis sermo est in capite 33. partis primæ, in hæc verba, versus principium. *Et hæc quoque causa est, propter quam Lex loquitur Linguâ filiorum hominum, sicut exposuimus: quia hæc ratio commoda & facilis est, ut ab eâ incipiant & discant pueri, mulieres, & communis plebs: in quorum viribus non est, res secundum veritatem ipsarum apprehendere. Quamobrem etiam hoc modo sufficienter, ipsis traditum est de omnibus quæ credenda sunt, & de omni conceptione quæ dirigere potest intellectum ad cognoscendum, quod Deus sit & existat, quamvis non ad veritatem quidditatis ejus. Si verò quis fuerit perfectior & sublimioris ingenii, ut cognita habeat secreta Legis; sive ea ab alio didicerit, sive à seipso, ut ab uno ad alterum fuerit incitatus; is ad eum gradum pertingit ut sententias illas veras ac reales credat per vias fidei veræ; nempe vel per demonstrationem in iis, de quibus demonstratio haberi potest, vel per alia argumenta firma & solida, in iis, in quibus fieri id potest, atque ità formaliter cognoscet & intelliget veritatem & substantiam earum rerum, quæ ipsi sunt per similitudines & parabolas traditæ. Monet, ut vides, Doctor Hebræus, non semper terminandas esse cogitationes in*

cortice Scriptorum Mosaicorum (*Legis* enim nomine omnia Mosaica comprehendunt Judæi) quæ ad usum populi & promiscuæ multitudinis adaptantur. Sed quid feret rerum natura, quid severa demonstratio? Quis denique scopus authoris; ante latam sententiam, attendendum?

IN eundem sensum accipio verba Flavii Josephi, in suo procemio ad Archæologias Judaicas: Quæ commentatus est Moses, inquit, in prolegomenis suæ Legis, de Deo, & mundo condendo, eo consilio dicta esse ut pietatem in animos sui populi instillaret: ex iis nonnulla velo obduxit, alia disertè explicuit, pro ratione argumenti. Τα μὲν αἰνιτισμοῦ τὸ νομοθετεῖν ἀξίως, τὰ δὲ ἀλληγοροῦντι μετὰ σεμνότητι. ὅσα δ' ἐξ εὐθείας λέγεσθαι συνέφερεν, ταῦτα ῥητῶς ἐμφανίζοντι. Τοῖς μὲντοι βλαβερῶς καὶ τὰς αἰτίας ἐκάστω σκετῆν, πολλὴ γένοιτ' ἂν ἡ θεωρία. *Quædam Legislator ænigmaticè significavit, pro rei dignitate: quædam per Allegorias, sed honestè & verecundè. Denique quæ ad literam exprimere convenit, ea nudè & sine ambagibus enarravit. Horum autem singulorum causas si quis vellet expendere, longa oriretur Theoria, vel speculatio.*

PRÆTEREA, Aristobulus, Hebræus & philosophus, in Commentariis explanationum in Mosem, ad Regem Ptolomæum

um conscriptis: datâ occasione ab Anthropopathiis Biblicis, de stylo & scriptis Mosaicis in genere, hæc habet. Πολλὰ ὥς ὃ βέλετ' ἰλέγειν ὁ Νομοθέτης ἡμῶν Μωσῆς, ἐφ' ἑτέρων πραγμάτων λόγους ποιέμεν, λέγω δ' ὅτι κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, φυσικὰς διαθέσεις ἀπαγγέλλει, καὶ μεγάλων πραγμάτων κατασκευάς. Ὅσοι μὲν ἐν πάσει τὸ καλῶς νοεῖν, θαυμάζουσι τὴν περὶ αὐτὸν σοφίαν, καὶ τὸ θεῖον πνεῦμα, καὶ ὃ καὶ προφῆτης ἀνακηρύκει. --- Τοῖς δ' μὴ μετέχουσι δυνάμεως καὶ συνέσεως, ἀλλ' ὅσοι γρηπτοὶ μόνον προσκειμένοις, ἐφαίνετο μεγαλεῖον τι διασπαρῶν. Quæ ità reddidit interpres: *Solet enim Moses, Legislator noster, animi sensa multimodis exprimere; dum rerum aliarum, quatenus in sensum cadunt, voces ac nomina mutuatus, naturales quasdam affectiones, magnarumque rerum molitiones, commemorat. Et quidem, quorum acrior intelligendi vis est, ii, cum sapientiam hominis singularem, tum divinum illum Spiritum, cujus afflatu Prophetæ nomen & famam affecutus est, magnoperè admirantur. At quibus facultas & ingenium angustius est, ii, dum ad unicum Scripturæ corticem adherescunt, nihil angusti admodum, aut excellentis, ab eo narrari arbitrantur.*

Hæc habes apud Eusebium, qui, in fine capitis, suam adjungit sententiam, non utique dissimilem, his verbis: Ἐπεὶ δὲ διεληλύθαμεν τὰ τε τῶν ἱερῶν νόμων παραγέλματα
Παρ. Ev.
l. 8. c. 19.

τα, τὸν πετρόπον τ' ἀλληγορούμενης παρ' αὐτοῖς ἰδέας, ἐξῆς ἂν εἴη, καὶ τόδε ἐπισημῆνασαι, ὡς τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος εἰς δύο τμήματα διήρηται καὶ τ' μὴ πλεον, ταῖς τῶν νόμων κατὰ τ' ῥητὴν διάνοιαν παραγελμέναις ὑποθήκαι· ὑπὸ γὰρ τὸ δ' ἑτερον τῶν ἐν ἑξήτάγμα, ταύτης μὴ ἠφείη, θεοτέρα δέ τινι καὶ τὰς πολλὰς ἐπαναβεβηκυῖα φιλοσοφία προτέχεν ἡξίε, θεωρεῖα τε τῶν ἐν τοῖς νόμοις κατὰ διάνοιαν σημειωμένων. *Nunc verò quoniam & sacramentum legum mandata, & ipsorum allegoriis inclusum sensum expressimus; operæ pretium deinceps fuerit, illud etiam animadvertere: Gentem hanc Judæorum universam duas in partes sectam ac divisam fuisse. Nam multitudinem quidem ritibus illis omnibus, quomodo legum ipsarum verbis concepti erant, obstrictam Moses teneri jussit: at ceteros quorum mens esset virtusque constantior, cum eo cortice liberatos esse, tum ad diviniorum aliquam, & hominum vulgo superiorum philosophiam assuescere, atque in altiore Legum sententiam mentis oculo penetrare voluit.*

L. II c. 7.
p. m. 822.

His adde quæ habet inferiùs idem Author, de modo tractandi res philosophicas utriusque mundi apud Judæos. Διχῶν δὲ καὶ περὶ τέτων διασηλάρμοι λόγον, τ' μὴ τῶν αἰσθητῶν, ἐκ εἰς ἄκρον ᾤοντο δὲ εἰς πολλὰς ἐκφέρειν, ἐδέγε τὰς αἰτίας τῆς φύσεως αὐτῶν τὸ δημῶδες πλεον ἐκδιδάσκειν, πλὴν ὅσον εἰδέναι, ὅτι τε μὴ ἀπυτομάτισαι τὸ πᾶν, μηδ' εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἐξ ἀλόγου

φωρῶς

σοφίας ὑφίσταται ἀγνοῖ δ' ὑφ' ἡνιόχῳ Θεῷ λόγῳ, καὶ
 δυνάμει σοφίας ἀπὸ τῆς διακυβεύεται, &c. *Cete-*
rùm illi, cùm hujus tractationis duo
capita statuerent, alterum illud, quod
res sensibus objectas complectitur, non
subtiliter & enucleatè vulgò explican-
dum, nec singularum naturæ causas ple-
beïæ multitudini aperiendas, putave-
runt, nisi quantum necesse erat, ut om-
nes intelligerent, universum hoc, neque
per sese, nec casu ac temerè, fortuito
quodam impetu extitisse: at summi mo-
deratoris Dei ratione, & ineffabilis sa-
pientiæ numine, gubernari, &c. In
 hunc modum de mundo naturali phi-
 losophatus est Moses, ut expediebat po-
 pulo; ad pietatem, non ad scientiarum stu-
 dia. Plura sunt in hoc authore loca
 his cognata; sed ab Eusebio ad alios
 Patres Christianos dilabamur.

QUOTQUOT è Patribus Paradisum
 sensibilem & Corporeum non recepê-
 re, eo ipso, quasi altâ voce, pronunci-
 ant, non adhærendum esse literæ & cor-
 tici Narrationis Mosaicæ. In hoc autem
 censu & sententiâ non pauci fuere, præ-
 ter Originem & Origenistas. Nota est
 tripartitio opinionum apud veteres, cir-
 ca Paradisum: quam refert Sanctus Au-Gen. ad li.
 gustinus. Alii intelligibilem tantùm;^{l. 8. init.}
 alii tantùm sensibilem & terrenum: a-
 lii denique utriusque generis Paradisum,
 statuerunt.

In Enarr.
ad Sabin.

BB. PP.
tom. 6. m.
p. 663.

De Grat.
Christ. con-
tra Pelag.
c. 23.

statuerunt. Hoc ad angustiores adhuc terminos reduxit S. Ambrosius : nam, interrogatus à Sabino per literas, quid de Paradiso sentiret, respondit, se de eâ re librum integrum scripsisse, & commemoratis aliorum sententiis, in eo convenire omnes dicit, quod Spiritualis sit. Denique Anaſtasio Sionita in Hexaëmeron, authores enumerat non paucos, qui, ante sua tempora, Paradisum allegoricè interpretati sunt. Sed his non immoramur. Id tantùm notatum velim, non iras aut inimicitias excitâsse hæc opinionum discrimina circa Paradisum : quandoquidem, ut monuit S. Augustinus, illæsâ fide & bonis moribus, ideoque illæsâ amicitia, circa Paradisum variè opinamur. Sed pergamus ad alios.

Cum Christianis objecisset Celsus, eorum oracula esse nimis obscura & dubia ; recte respondet Origines, in iis quæ spectant ad mores emendandos & utilitatem communem, adeoque ad omne genûs homines, nihil esse dubii in Scriptis Sacris : quæ verò sunt altioris studii & non vulgaris usûs, ea plerumque, variis sermonis umbris, præterquam sapientibus, occultari. Οἱ μὲν ἐν προφῆταις ὅσα ἦν αὐτόθεν νοηθῆναι τοῖς ἀκέστοι χρήσιμα, καὶ συμβαλλόμενα τῇ τῷ ἡθῶν ἐπαγορεύσει, χωρὶς πάσης ἐπεκρύψεως, κατὰ τὸ βέλημα τῆς θεῆς, εἰρηκασιν ὅσα δὲ μουσικώτερα ἦν, καὶ ἐποπλικώτερα, καὶ ἐχόρμητα θεωρίας

είας τῆς ὑπὲρ τὴν πάνδημον ἀκοὴν, ταῦτα δὲ ἀνιγ-
μάτων καὶ ἀλληγοριῶν, καὶ ὅσῃ καλεμῶν σκοτεινῶν λό-
γων, καὶ ὅσῃ ὑνομιζομένων παραβολῶν ἢ παροιμιῶν, ἀ-
πεφάναντο. *Prophetæ igitur quæcunque*
auditoribus utilia cognitu jam inde esse
poterant, & moribus emendandis apta,
sine ullis involucris, Deo sic volente,
prolocuti sunt. Quæcunque verò abstru-
siora erant & iis tantum tradi digna,
quibus intima patebant mystéria: quæ-
que Theoriam aliquam vel speculatio-
nem supra captum vulgarem, contine-
bant: hæc per obscuros sermones, per
ænigmata & allegorias, per parabolas
& paræmias explicârunt.

UT Origines Celso, ita ferè Cyrillus
respondet Juliano: comparanti scilicet & L. 2. ad 4.
object.
præferenti, Cosmopœïam Platoniam Mo-
saicæ; nempe quod Mosaica vulgaris ef-
fet, & Deo parùm digna. Hæc nobis
exprobranti, respondet Cyrillus: Ὁ θεο-
πίστης Μωσῆς ἐπεὶ θεοφυσιολογεῖν ἰσχυρῶς, ἤγρεν φά-
ναι πρὸς τῶν λεγομένων πρώτων ἀρχῶν, ἢ τῶν ἐξ
αὐτῶν σοιχείων· πεπεργότερα γὰρ οἶμαι ταῦτα καὶ ταῖς
πνῶν διανοίαις ἐχ' ἀλώσιμα σκοπὸς δὲ γέγονεν αὐτῶν,
ὅτι τὴν κἀκεῖν νῦν, τοῖς τῆς ἀληθείας ἐπιστῆσαι δόγμασι.
Πεπλάνητο γὰρ καὶ τὸ δοκεῖν ἔχει· προσκυρῶντες ἡλίσ-
κοντο, καὶ τὸ εἶναι καὶ φύσει θεὸν ἐξ ὁμοθείας τῆς ἀγαν ἡγ-
ρονκότες, λελαίρευκας τῇ κήσει. Καὶ οἱ μὲν θεὸν
ἐπεγράφοντο τὸ ἕρπον, ἕτεροι δὲ τὸ ἡλὶς κύκλον· εἰς
ὃ οἱ καὶ σελήνη, καὶ ἀστὲρες, καὶ γῆ, καὶ φυτοῖς, καὶ τῇ τῷ
ὑδάτων φύσει, πλῆντοίς τε καὶ ζώοις ἀλόγοις, τὸ τῆς ἀνω-
τάτω

τά τω φύσει δέξαι ἀπονέμειν ἐσπέδαζον. Καθιγνέ-
ων δὲ τῶν πραγμάτων εἰς τὸτο αὐτοῖς, καὶ τῆς ἔτι
δεινῆς ἀρρώστιας κατανεμεινθείσης ἅπαντας τὰς ἐπὶ τῆς
γῆς, ἐπὶ κεφαλῇ ἦν ὁ Μωσῆς, καὶ τῷ καλλίστῳ ἅπασιν μα-
θημάτων εἰσηγητῇς ἀνεδείκνυτο, εἰς μὲν ὅτι κατὰ φύ-
σιν ὅτιν ὁ τῷ ὅλων διμικρὸς, διαρρίδην ἀνακεκραγὼς,
ἀφιστάς ὃ τῶν ἄλλων αἰ καὶ δι' αὐτὰ παρήχθη πρὸς τὸ
εἶναι τε καὶ ὑπάρχειν ὅλως. Χρεια δέσατα τοῖνον, καὶ
μάλα σοφῶς τὸ πολὺ λίαν ἰσχυρομυθεῖν παρελάσας, ἐπὶ
τῷ τῷ ἀναγκαιοτέρῳ καχώρηκε λόγον. *Divino Mo-
si non propositum erat subtiliter philoso-
phari, nec de primis principiis, aut inde
natis elementis differere. Nam curiosio-
ra hæc sunt, nec ab omnibus capi possunt.
Scopus autem ejus erat, animos hominum
istius temporis ad vera dogmata adduce-
re. Errantes enim, & adorantes singuli
quod cuique videbatur, oculis capti
erant: atque unum, verè & naturâ,
Deum, ob nimiam ruditatem ignorantes,
colebant creaturam. Et alii quidem
Cælo, alii Solis circulo, Deorum titulos
inscripsere. Erant autem, qui Lunæ
& Stellis & Terræ, ac plantis, & aqua-
rum naturæ, volatilibus & animalibus
brutis, supremæ naturæ gloriam attri-
buere studebant. Cùm igitur res eorum
eò pervenissent, & tam gravis morbus
omnes qui super terram erant, depasce-
ret; adest Moses opitulator, optimarum
doctrinarum author & institutor, qui
clamavit voce clarâ, UNUM ESSE*

SE RERUM OMNIUM CONDITOREM, secundum naturæ ordinem: eumque distinxit ab aliis omnibus, quæ ipsius vi extitere, & in universum subsistunt, propterea utilissimè & sapientissimè, missis minutiis & subtilitatibus, ad ea quæ magis necessaria sermonem vertit. His longiusculis licet, non possum non adjungere quæ infra subdit: Πῶς ἐκ ἂν ἀγάσαιτό τις τῆ Μωσαϊκῆς εὐτεχνίας τὸ ἀκριβές, περὶ ἐργον μὲν, ἢ βαδὺ, καὶ ἐκ εὐπαράδεκτον, τοῖς πνιχτάδε λαλέσας ἑδὲν, ἐκείνα δὲ μάλλον τὰ δὲ ὧν ἦν δύνασθαι μεταφοιτᾶν αὐτὲς ἐπὶ τὸ ἔχον ὀρθῶς, καὶ ἀπευθύειν εἰδὸς εἰς ἀμώμικτον δόξαν, τὴν ἐπὶ γε φημὶ τῷ πάντων κρατῶντι θεῷ, &c. Omnia nempe supervacaneæ sedulitatis omisit Moses, quò ad bonos mores, summumque Deum, suos homines rectà perduceret.

IN administrandâ Mundi republicâ, Deus, pro ratione temporum & populorum, mutat vices, diversis utitur institutis & disciplinâ, quò salutem omnium maxime prospiciat. Συμμετρεῖ ταῖς ἡλικίαις προσ-

φέρει παιδεύματα ὁ θεός· inquit Theodoretus. Hæc. fab
lib. 5. c. 11.

Quod ab aliis non minùs observatum est; ita Chrysostomus: Ὁ θεὸς ὧν ἀτρεπῆ καὶ ἀναλλοίωτος, ἀρμόζειται πρὸς τὴν ἀδένειαν ἀνθρωπίνην. Λαλεῖ ὁ θεός, καὶ νομιθεῖται πολλάκις, ἔχων αὐτὸς δύνανται, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς ἀκύνειν δυνάμεθα. *Deus in seipso immotus & immutabilis, sese at-*
temperat

temperat ad imbecillitatem humanam. Sæpe loquitur Deus, & leges constituit, non ut ipse potest, sed ut nos capere valeamus. Verum inutile, tacendum: noxium, dissimulandum. Atque Boni, aut Optimi, semper habenda est ratio.

DENIQUE, ut plura simul comprehendam, secundum doctrinam Patrum multa in sacris literis dicta aut facta sunt *κατ' οἰκονομίαν* vel *οἰκονομικῶς*, ut loqui amant. Ità sæpius explicare solent quædam duriuscula, & à nudâ veritate aliena, quasi *dispensativè* dicta, vel per modum accommodationis ad utile aliquod propositum: cum res, de quâ agitur, ità postulat. Hoc genus explicationum ad varios casus adaptant Patres: ita cum Christus ait se ignorare diem Judicii, id dictum aiunt *οἰκονομικῶς*. Οἰκονομεῖ γὰρ Χεῖρὸς, inquit Cyrillus Alex. μὴ εἶναι λέγων τὴν ὥραν ἐκείνην, καὶ μὴ ἀληθῶς ἀγνοεῖ. *Dispensatione quadam utitur Christus, nescire se dicens horam illam cum reverà non ignoret.* Neque aliter Photius, Epist. 228. de eodem fermone Christi: Τὸ μὴ βέλεσθαι τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν, ἅπτερ αὐτοῖς ἐκ τῆν τέως συμφέρον μαθεῖν, ἐδὲ τὰ τοῦτῃς φιλασθεώως περνοίας ἢ μέθοδος παραλείπεται μεθοδεύοντο δ' αὖν, ἐξ οἰκονομίας σχηματιζομένη τὴν ἀγνοίαν. *Noluisse eum discipulis dicere, quæ iis scitu nondum erant utilia, ne hæc quidem methodus à benigna providentia Dei erga homines abhorret. Artificiosè egit,*
per

Thesaur.
log. 22.
sub fine.

per dispensationem præ se ferens & præ-
texens ignorantiam. Denique Sanctus Epist. 141.

Basilii de eadem re eandem similemve
 habet explicationem. Διὰ σέ, τὴν ὄραν καὶ τὴν
 ἡμέραν τῆς κείσεως ἀγνοεῖ, καὶ τοὶ ἐδὲν ἐλάνθανε ὄντως
 σοφίαν — ἀλλὰ ὅτε το οἰκονομεῖ διὰ τὴν σὴν ἀδένει-
 αν, ἵνα μὴτε τῷ σενῶ τῆς προθεσμίας οἱ ἀμαρτήσαντες
 τῇ ἀθυμίας καλᾶπέσωσιν, ὥς ἐκ ἀπολελεμμένης καιρῷ
 μετανοίας, μήδ' ἔν παλιν οἱ πολεμῶντες μακρὰν τῇ ἀν-
 τικειμένη δυνάμει διὰ τὸ μῆκ' ὅτε χροῖνε λειπολακτῆ-
 σων. Ἐκατέρως τοίνυν διὰ τῆς προσωποποιητικῆς ἀγνοίας
 οἰκονομεῖ. *Propter te, horam & diem Ju-*
dicii ignorat, quoniam nihil latuit ve-
ram illam Sapientiam. Verum id ita
dispensat Christus propter tuam infirmi-
tatem: ne, vel ii qui deliquerunt, per
angustiam præscripti temporis adigantur
ad desperationem, velut non relicto resi-
piscentiæ tempore: vel rursus ii, qui
in militia Christiana decertant, per tem-
poris prolixitatem, ad deferendam aciem
impellantur, si viderint sibi bellum fore
diuturnum cum adversa potestate: ita-
que utrisque per simulatam ignorantiam
consult.

QUOD si mentem suam, ipsamque ve-
 ritatem, dissimulabat Christus, κατ' οἰκονομί-
 αν, ut aiunt: quidni Moysi etiam licuerit,
 in mundo condendo, à veritate physicâ
 recedere, aliâque uti œconomiâ, ad in-
 struendum populum magis idoneâ? Ex.
 gr. Si cum Sancto Augustino suppona-

H h

namus,

namus, Mundum reverà creatum fuisse puncto temporis indivisibili: & partitionem operis in sex dies factam esse οἰκονομῶς quò meliùs & distinctiùs à populo caperetur. Quid mali aut criminis haberet hic rerum ordo, aut scribendi ratio? Vel si, ex alterà parte, cum philosophis supponamus, Formationem Telluris ex Chao, fuisse opus diuturnum, per multiplices processus & mutationes deductum, hoc autem contraxisse Mosem ad spatium sex dierum, idque, ordine ad usum populi magis accommodato: hoc, inquam, si fecerit Moses, non veniam tantum, sed etiam laudem meruisse mihi videtur. De suo Gnostico, hoc est, viro verè sapienti, inter alia eximia, hoc rectè dixit Clemens Alexandrinus: Ἀληθῆ τε φρονεῖ, ἀμα καὶ ἀληθεύει· πλὴν εἰ μὴ ποτὲ ἐν θρασυαίᾳ μέρει, καὶ δάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσούντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν χαμύνοντων ψεύσεται, ἢ ψεύδῃ ἐρεῖ, κατὰ τὴν σοφιστῆν. *Vera sentit, simul & loquitur: nisi quando, loco medicinae, ut Medicus ad egrotantes, ob eorum, qui infirmi sunt, salutem, mentietur, vel falsum dicet, ut distinguunt Sophistæ.* Atque hunc infra appellat φιλόανθρωπον καὶ φιλόθεον παιδευτὴν, *Dei hominisque amantem præceptorem.*

Strom. 7.
m. p. 730.

Ibid.

RECTE autem monuit Clemens, hæc adhibenda esse loco Medicinæ; non enim temerè, aut ex levitate ingenii, sed cùm res ita postulat ob causas graves, recedendum

dum est à vero. Atque hoc modo permisisse mihi videtur Deus, non tantum primos inter Patres Christianos, sed etiam ipsos Apostolos, in suis, de mundi fine, calculis & cogitatis, à vero aberrare; nempe per modum Medicinæ, vel κατ' οἰκονομίαν, quò magis expergefaceret supinos, ad pietatem incitaret, in tolerandis laboribus aut tormentis indefatigabiles redderet: denique, ad subeundam mortem aut martyrium, alacres, infractos, interritos. Quis enim Lucem fugacem, & Mundum crastino periturum, in deliciis haberet? aut spem cœli, vitæque futuræ, tantilli venderet? Sed pergamus in proposito.

QUÆ supra attulimus ex Clemente Alexandrino, eorum admodum affinia sunt quæ statuit Plato de usu veri & falsi, apud sapientes, Magistratus, & Legisla-

De Repub.
lib. 2. in
fine.

tores. Dicit in genere, falsiloquio non utendum esse, nisi ἀπολογητῆς ἕνεκα, ὡς φάρμακον, *ad propulsandum malum, ut medicina, aut pharmacum.*

Hujusmodi autem pharmaca magistratui esse necessaria, & in salutem populi, sæpiusculè adhibenda,

dicit: Συχνῶ τῷ ψεύδει καὶ τῇ ἀπάτῃ κινδυνεύει ἡμῶν δεήσειν χρῆσθαι τὰς ἀρχοντας ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀρχομένων. ἔφαρκεν δέ περ, ἐν φαρμάκῳ εἶδει πάντα τοιαῦτα χρῆσιμα εἶναι. *Non raro mendacio & simulatione utendum est Magistratibus ad subditorum utilitatem; diximus autem hu-*

De Repub.
lib. 5. m.
p. 459.

jusmodi

jusmodi omnia, veluti pharmaca, salutifera esse. Denique, in secundo de Le-

M.p.66; gibus, his itidem habet gemina aut cognata, idem philosophus: Νομοθέτης ὃ ἔπ' αὐτὸν σμικρὸν ὄφελος, εἰ καὶ μὴ τὸ πᾶν ἔπος ἔχον, ὥς καὶ νῦν αὐτὸ ἤρηχ' ὁ λόγος ἔχειν, εἴπερ π' καὶ ἄλλο ἐτόλμησεν αὐτὸν ἐπ' ἀγαθῷ φεῦδ' αἰσθάναι πρὸς τὰς νέας· ἔστιν ὅτι τὰτε φεῦδος λυσιτελέσειεν αὐτὸν ἐφευσατό ποιε, καὶ δυνάμειον μᾶλλον ποιεῖν μὴ βία, ἀλλ' ἐκόντας πάντας πάντα τὰ δίκαια; καλὸν μὲν ἢ ἀλήθεια, ὃ ξένη, καὶ μόνιμον.

Præp. Ev. lib. 12. c. 31. ἔοικε μὲν ἡ ῥάδιον εἶναι πείθειν. His subjungit Eusebius: Μυεῖα δ' αὖ ἐυρήσεις τιαῦτα καὶ ἐν Ἑβραίων γεγραῖς.

Hæc ita simul reddidit Eusebii interpres: *Legislator qui nonnihil prodesse voluerit, etiamsi non eo se modo res haberet, quo sese habere jam evicimus, si quid unquam apud juniores, utilitatis causâ, falsi dicere potuit; estne quod utilius unquam potuerit, aut quod facilius efficiat, ut omnes ad omnia æquitatis officia, non vi, sed ultrò ac sponte, adducantur? Veritas quidem, mi Hospes, pulchrum quid ac stabile est, at eam persuadere, non ità promptum. HIS tu affinia Hebræorum in literis sexcenta reperies, inquit Eusebius. Sed ex Platone satis: adde tantum dictum Philonis*

Quod Deus sit. imm. m. p. 236. Τῷ αἰετα νομοθετήσαντι τέλει ἐν δὲ προκειῖται, πάντας ὠφελεῖσαι τὰς ἐνθυγαύοντας. *Optimum Legislatorem oportet unicum habere propositum, ut prosit omnibus in quos inciderit.*

derit. Hæc, Platonis doctrinæ consona, ad vindicandum Mosē, Legislatorem Hebræum, & sacrarum literarum styllum, applicuit Philo. Redimus itaque ad Mosē.

DE cujus Hexaëmero, quod præ manibus est, hanc tulit sententiam Philoponus, ex philosopho Christianus: *Σκοπὸς ἦν Μωσῆϊ, ἔτε φυσιολογῆσαι, ἔτε ἀστρονομῆσαι· ἀλλ' εἰς Θεογνωσίαν, καὶ ἐπὶ τῆς κοσμογονίας, ἀνθρώπους ἀγαγεῖν καὶ παραστῆσαι.* *Non propositum erat Mosi, aut Physicum agere, aut Astronomicum: sed homines ad Dei cognitionem, etiam in origine mundi exhibenda, adducere & apparare.* Idem sentit supra laudatus Eusebius, de Mosē & Authoribus sacris; Μωσῆς δὲ καὶ τὰ Ἑβραίων λόγια, τέπων (de rebus naturalibus, & phænomenis cœlestibus loquitur) ἐδὲν πολυπραγμονεῖ καὶ εἰκότως, ὅτι μηδὲ πρὸς βίαν κατόρθωσιν, τοῖς περὶ ταῦτα ἀσχολημένοις λυσιτελεῖν ἐνομίσθη. *Moses & Hebræorum Oraculis, ista, naturæ scilicet, & cœli phænomena, non multum curavere; nec immeritò: cùm, eorum studiosos nihil ad vitæ emendationem, inde juvari posse judicaverint.*

In Hexaem.

Præp. Ev. lib. 15. c. 8. in fine.

DE vulgari stylo Cosmopœiæ Mosaicæ, κατὰ συγκατάβασιν, facile est plura numerare & afferre suffragia: sed ne nimius videar, adjiciam tantum Sancti Basilii & Chrysostomi, eâ de re, sententias. Ille in Hexaëmeron sermone primo, hæc habet:

H h 3

Ἦ

Ἦν γάρ τι, ὡς ἔοικε, καὶ περὶ τοῦ κόσμου τέτυκτο ὁ τῇ μὲν
 διανοίᾳ ἡμῶν ἔστι θεωρητὸν, ἀνιστύρητόν δὲ καλελείφθη,
 διὰ τὸ τοῖς εἰσαγομμένοις ἔτι, καὶ νηπίοις κατὰ τὴν γνῶ-
 σιν ἀνεπιτήδειον. *Æquum est credere, fuisse
 quiddam ante mundi Mosaici constitutio-
 nem. Quod quidem animo contemplari
 possumus: ejus autem nullam fecit men-
 tionem Moses, nullam reliquit memoriam,
 quòd istis parvulis, & vix dum initiatis,
 tantæ rei cognitio impar esset & inidonea:*
 * Hoc pluribus profecutus est S. Chryso-

In Gen.
 λόγ. β.

tomus: Ὅρα τῆς συγκαταβάσεως τῆς ὑπερβολῆς· ἔδεν
 περὶ τῆς ἀρετῶν δυνάμεων διαλέγεται Μωσῆς· ἐχά-
 πλως, ἔδεν εἰκῇ, ταύτην ἡμῖν ἔτεμε τῆς διδασκαλίας
 τὴν ὁδόν· ἐπειδὴ γὰρ Ἰεραίοις διελέγετο, τοῖς περὶ τὰ
 παρόντα ἐπλημένοις, καὶ ἔδεν νοητὸν φαντασθῆναι δυνα-
 μένοις, ἀπὸ τῆς αἰσθητῶν τέως αὐτὸς ἐνάγει πρὸς τὴν
 ὁλὴν δημιουργόν. Et postea: Καὶ μὴ ξενισθῆς, ἀγα-
 πητέ, εἰ Μωϋσῆς ταύτην ἐρχεται ὁδόν, ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν
 προοιμίῳ τοῖς παχυλάτοις Ἰεραίοις διαλεγόμενος·
 ——— ἔδεν γὰρ ἦν ἔυλογον τοῖς ἔτι γαλακτοτρεφεῖσιν
 δεδομένοις, σερεῖς μελεθεῖναι τρεφῆς. Καθάπερ γὰρ οἱ
 διδασκαλοὶ, &c. Utitur exemplo præcepto-

Cont. Jul.
 l. b. 2. ad
 objec. 4.

ris in instituendis pueris: quo utitur etiam
 Cyrillus, aliique Patres, in hac causâ.
 Summa dictorum à Chrysostomo hæc est,
 Moses, in proœmio suæ Legis instruendo,
 cùm probè nôrit quibuscum ei res esset,
 hebetis

* Iterum hom. 9. Μᾶλλον δοξάσω τὸν μὴ ἀπασχολήσαντα
 τὸν νοῦν ἡμῶν ἐπὶ τὰ μάταια, ἀλλὰ πάντα εἰς οἰκοδομὴν καὶ κα-
 λαρτισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν γραφῆναι οἰκονομήσαντα.

hebetis nempe, & inexercitati ingenii Judæis, κατὰ ἀναγκάσαν temperavit & demisit sese ad populi captum: atque eo modo differuit de Mundi origine & Conditore, quo potuit maximè ingredi & occupare pectora imperitæ multitudinis: ac, per viam facilem, ad Deum verum, unicum, & omnipotentem, perducere.

DENIQUE, ut hoc argumentum absolvamus, reduc exemplum ad nostra tempora, & penes unumquemque sit judicium. Siquis jam functurus esset officio Prophetæ aut Apostoli apud Indos, aliosve populos infideles, quoties incideret occasio de Cælo & Stellis, de Sole, Lunâ, & Terrâ, verba faciendi, annon populari doctrina, styloque, ei utendum esset, & perorandum juxta receptas apud istas gentes opiniones, de cursu Solis & Cælorum motu, de luce & magnitudine Planetarum, de stabilitate Terræ, aliisque? quanquam etiam id omninò apud se resciverit & persuasum habuerit, opiniones illas Astronomorum & Philosophorum rationibus & calculis non respondere. Nec enim id illi negotii creditum erat, barbaros illos docere theoremata aut argutias philosophiæ, sed religionem, & veri Dei cultum & præcepta. Hæc non minùs olim convenère Mofi nostro, quàm hodierno Indorum Apostolo: quinetiam multò magis, si tempora & populos

conferamus. Sed de hoc argumento satis.

Gen. iii. QUARTO & ultimò, Qui literæ & verbis Mosaicis tenaciter adhærent in omnibus, monendi sunt, nequid Deo indignum, aut religione nostrâ, admittant: vel divini numinis majestatem suâ irreverentiâ lædant. Nos utique Christiani summum numen colimus, Deum optimum maximum: vel, quod dici solet, *Ens infinitè perfectum*. Nihil igitur in Theologiâ nostrâ Deo tribuendum, quod dedecet *Ens infinitè perfectum*. Visne autem dicamus, *Ens infinitè perfectum* descendisse de cœlo, & deambulasse in horto sub vespere: & inclamasse Adamum, latitantem inter arbores? *Ens infinitè perfectum* fecisse *Tunicas pelliceas*, & induisse eas viro & fœminæ; cum cæteris quæ in colloquio illo *Ens infinitè perfecti*, cum Adamo, cum fœminâ, cum serpente, referuntur.

CUM vero affigimus, non verbis tantum sed reipsâ, ea quæ repugnant naturæ divinæ, peccatur in dignitatem Numinis. Quod, si malo animo factum esset, & in materiâ gravi, non contumeliæ tantum, sed speciem aliquam haberet blasphemix. Cavendum est igitur in utrâque parte, ut neque leviter & sine jure à verbis & literâ diffiliamus: nec, ex alterâ parte, quæ ἰδιωτισμός dicta sunt, superstitiosâ imbecillitate

litate in damnum Numinis interpretemur. Rectè dixit Clemens Alexandrinus, *Strom. 7. p.m. 701.*
 ἡ θεοπρέπεια ἔξισ' ὅτι τὸ πρέπον τῷ θεῷ σώζουσα· θεο-
 φίλης ὁ θεοπρεπὴς μόνος. Unicus Dei ami-
 cus est, qui Deo conservat quod suâ
 naturâ dignum est.

NEQUE minùs Religionis nostræ con-
 servanda est dignitas. Ansam arripere
 solebant nominis Christiani hostes, ex
 scriptis Mosaïcis, crassiùs expositis, fu-
 gillandi vel irridendi religionem Hebræ-
 am nostramque, tanquam Idioticam, aut
 fabulosam. Exempla dedimus antea in
 Simplicio, & in Celso : qui, præter a- *Orig. con-
 tra Cels. l. 6.
 p. 309.*
 lia, generationem mundi Mosaïcam ap-
 pellat μάλα εὐηδικήν, *admodum stolidum.*

Nunc audiamus Julianum, eâdem chor-
 dâ sæpiùs oberrantem. De Colloquio
 Evæ & Serpentis verba faciens Julianus,
 Τὶ διαφέρει, inquit, ἢ παρα' Ἑλλήσι πεπλασμέ- *Cyr. contra
 Jul. l. 3.
 objec. 2.*
 των μύθων, τὰ τοιάδε; *Quid differunt hæc
 fabulæ ab illis quas Græci finxerunt?*

Et de Horto Eden, & Fœminâ datâ
 Adamo in adjutorium, quæ tamen dece-
 pit eum ante vesperam, audenter & a-
 pertè dicit, ταῦτα γὰρ ὅτι μυθώδη παντελῶς, *Ib. objec. 1.*
hæc prorsus sunt fabulosa.

Denique,
 de ejectione Adami ex Paradiso propter
 comesum pomum, ne lignum vitæ gus-
 tando, Deus fieret, hæc habet, Τότων τοίνυν *Ib. objec. 4.*
 ἕκαστον, εἰ μὴ μῦθος ἔη, ἔχων ἀπόρρητον θεωρίαν, ὅπερ
 ἐγὼ νερόμικτα, πολλῆς γέμυσιν οἱ λόγοι περὶ τοῦ θεοῦ

βλασφη-

βλασφημίας. Horum unumquodque, nisi fabula sit, arcanam habens speculationem, id quod ego existimo, multâ in Deum blasphemiâ repleti sunt illi sermones. Vides quanta hinc orta sit offensio apud externos, quòd ea quæ scripta sunt à Mo-
se in his narrationibus, ἀθεοπροπῆ, & religione cœlitus missâ, prorsus indigna judicaverint : nimirum si in verborum cute & cortice hæreamus. Ea igitur laudenda mihi videtur interpretatio, quæ hæc scandala, hoc odium, à religione nostrâ amolitur.

DENIQUE, ita interpretandus est Moses, ut neque secum discordet, neque cum cæteris authoribus sacris, in suis originibus tradendis. Hoc enim necesse est cedat in damnum & dedecus religionis nostræ, si inter se dissideant ipsius oracula. Ita, si Moses in suo Hexaëmero exhibeat nobis Terram Hodiernam, loco Primigeniæ : postea verò ea introducat phænomena, quæ conciliari non possunt Terræ hodiernæ ; qualia sunt, Ante-diluvianorum longævitas, Disruptio Abyssi in Diluvio, & origo Iridis post diluvium ; ita exponendum est Hexaëmeron, ut Moses non desciscat aut dissideat à seipso. Prætereà, si Regius Propheta celebret, inter miranda Dei opera, *Terram super aquas fundatam* (Ps.xxiv. 2.) *Terram supra aquas extensam,* (Ps.

(*Pſ.* cxxxvi. 6.) Sapiencia itidem memoret (*Prov.* viii. 27.) *Orbem circumductum Abyſſo.* Sanctus Petrus denique, Terram ante-diluvianam, ita *constitutam ex aquâ & per aquam, verbo Dei*, ut exinde fuerit aquarum obnoxia diluvio, 2 *Pet.* iii. 5, 6. Hæc inquam, omnia, ita tractanda sunt & componenda, ut dictio vulgaris Hexaëmeri non obruat, & authorem ipsum, & ejusdem sacræ classis plures alios. Præsertim cum unius capitis commodâ interpretatione, multis nominibus alias necessaria, Moses & sibi & cæteris conciliari possit.

Hæc autem in medium affero, quasi adversâ acie disposita, non quod mihi volupe sit Scriptores Sacros inter se committere, Prophetas & Apostolos; ut concitato pulvere inter tantos viros, ipse interea elabar & effugiam. Sed cum nos premunt pondere unius loci aut Scriptoris, æquum esse videtur alterum pluresve, in oppositâ lance, substituere: ut causa redeat ad æquilibrium saltem, si non in partes nostras propendeat. Sed de his rebus satis.

UT huic tandem Tractatui finem imponamus, paucis monendum est, Quæ de Originibus Mosaicis commentati sumus, nobis licet persuasissima, ab aliis utcunque, non nisi Tentaminis loco, haberi

beri vellem. Cæcutimus sæpe in propriis, perspicaces in alienis erroribus advertendis; proinde, nec secundas cogitationes, nec aliorum monita, negligam aut aspernabor. Interea, quod reliquum est, claudamus omnia, fufis ad Deum precibus, ut erroribus nostris ignoscere dignetur, sicut nos ignoscimus alii aliis. Ut memor sit & misereatur angustiarum, & caliginis, quibus opprimuntur, in hac carne, in hoc carcere, Animæ humanæ; ut suo lumine nos indies magis magisque illustret, eoque præeunte, ad suum Regnum cœleste tandem perducat, per Dominum nostrum, Jesum Christum.

APPENDIX.

*De Brachmanis hodiernis apud Indos,
eorumque dogmatibus.*

U M supra meminimus L. I. c. 3.
Brachmanorum hodiernorum
apud Indos, quos ex An-
tiquâ stirpe propagatos esse,
multa indicia ac rerum &
studiorum cognationes, fidem faciunt;
non ingratum erit, opinor, nec à pro-
posito alienum, de eorum dogmatis cir-
ca rerum Origines & revolutiones, per
modum Appendicis, quædam hîc attex-
ere. Quæ quidem dogmata plerisque
neglectui esse solent, quod mythologicè
tradantur, & crassis fabularum umbris
veritatem obscurant.

INDORUM autem nomine hîc com-
plectimur, præter Imperium Sinense, Reg-
num Indoſtan, five magni Mogolis: Reg-
num Siamense, Malabaricum, Chinqua-
china, Choromandel, & siqua sunt alia
in

in Oriente nobis nota, quæ barbaricam aliquatenus exuerunt. In his singulis est quoddam genus philosophorum aut Theologorum, & in regno Indostan, Siam, aliisque vicinis, veterum Brachmanum videtur esse progenies: moribus, vitæ instituto, doctrinâ & linguâ sibi propriâ, à reliquo populo secreta & discriminata. Habent illi Cabalam quandam, sive doctrinam traducem ab aliis ad alios, atque vulgo ignotam. Hæc autem doctrina non singula capita aut minutias Philosophiæ persequitur, ut moris est hodiernis Philosophis: sed, instar Theologiæ naturalis veterum, tractat de Deo, de Mundo, de rerum origine & exitu, de periodis Mundanis: de primævo naturæ statu, & repetitis renovationibus. Hæc dogmata traduntur à nonnullis apertius, ab aliis obscurius & fabulosius: sed sparsa fuisse primitus inter has gentes, quæ supersunt adhuc eorum vestigia manifestè docent: libetque, speciminis loco, quædam Capita hujusce hodierno-barbaræ Theologiæ vel Philosophiæ ex nuperis Itinerariis brevisculè notare.

NIHIL refert à quo Regno aut Regione ordiamur. Permagnum est illud Mogolis, Indostan dictum, quod ex Europæis plures invisère, testes idonei & fide digni. Sunt in hoc regno, præter

ter Mahometanos, Gentiles vel Pagani : & inter Gentiles est quædam Tribus vel ordo hominum, qui Sapientum, Sacerdotum, aut Philosophorum, titulum gerunt, & funguntur officiis. Habent sibi linguam peculiarem, quam *Hanscrit* appellant seu linguam puram. Hæc conscriptos tenent Libros quosdam antiquissimos, quos nuncupant Sacros, & magno Prophetæ Brahmæ, à Deo datos esse aiunt : ut olim erat Mosi Lex Israelitarum.

Hujus Linguae Brachmanicæ Alphabetum habes apud Athan. Kircherum, Chin. Illuf. pars 3. c. 7. descriptum manu P. Henrici Roth, qui per plures annos Literaturæ Brachmanicæ apud Indos, studium impendit. Et in hæc linguâ non tantum suam Theologiam, sed omne genûs instituta Philosophica, conscribunt & occultant.

PRÆTER μετεμψύχωσιν & ἐποχὴν ἐμψύχων, antiquissima dogmata : de creatione universi, & ejusdem fine vel abolitione, priscorum instar philosophantur : cum hæc explicant per egressum vel effluxum rerum omnium à Deo, & in eundem regressum vel retractionem. Hoc autem more Cabalistico vel Mythologico exprimunt. Fingunt enim immensam quandam Araneam esse primam rerum Causam : quæ, materiâ

è suis visceribus educatâ, hujusce universi telam contexuit, & mirâ arte ordinavit. Sedet illa intereâ in arce sui operis, & cujusque partis motum sentit, regit, & moderatur. Tandemcùm satis ludit in suâ telâ adornandâ & contemplandâ, retrahit, quæ evolverat, fila, atque ita omnia reforbet in seipsam, totaque rerum creatarum natura in nihilum evanescit. Hoc modo Mundi ortum, ordinem, & interitum, repræsentant hodierni Brachmanes: neque hæc multùm abludunt à sententiis veterum supra memoratis (lib. 1. cap. 7.) si, fabuloso cortice adempto, nucleum adeamus. Plura de Gentilibus Indostanis, si vacat, legere licet apud Henricum Lord, F. Bernier, aliosque peregrinantes, qui eorum literaturam diligentius quæsierant.

IN Regno Siam, vel Siamensi, Imperio Mogolis contermino, est eadem Brachmanum progenies. Guido Tachard è Societate Jesuitarum, Legatum Gallicum comitatus ad Regem Siamensem, de eorum Philosophiâ vel Theologiâ hæc nobis retulit. Primos homines, aiunt, majores fuisse hodiernis, longæviores, & multa sæcula vixisse morborum immunes. Terram hodiernam, longo æstu & ardore arefactam, igne consumptum iri. Exiccato Oceano

ano, liquefactis montibus, & adæquatâ totâ Telluris superficie. Hæc mihi occurrunt apud dictum Authorem. Plura autem apud alios, quæ compegit & ludendo explicuit nuperus Poëta his versiculis;

*Stolidus Regni Mysta Siami,
Octoginta dat perituro
Secula Mundo. Tunc qui tantum
Jam furit uno fervidus oculo,
Septem pandet lumina Phæbus,
Queis æquoreas ebibet undas:
Queis immensum vindice flammâ
Destruet Orbem. Sed duo calidis
Quæ restabunt tecta favillis
Binos homines Ova creabunt.
Qui sæcundo semine cultum
Iterum poterunt reddere mundum.
Quem non falsis Neptunus aquis,
Alluet unquam, tantum rigui
Undique Fontes, dulcesque Lacus,
Irrorabunt molliter herbas.
Et perpetuo vere Beatos
Spargent variis floribus Agros.*

Zevcot.
in Frag.
Mar. Græc.

NON tantum hodiernam Terram perituram esse, idque Igne, docent Brachmanes Siamenses; sed fore etiam, ut ex ipsius cineribus nova Terra enascatur. Terra *sine mari*, qualem vidit Johan-

Apoc' xxi.

Cap. 2.

nes Propheta : & sine temporum vicissitudinibus annuis, *perenni Vere* Beata ; qualem descripsimus Theoriæ libro quarto. Mirari quidem licet gentem semibarbaram, hæc dogmata retinuisse usque à Noachi temporibus ; neque enim aliunde, quàm à traditione, in harum rerum notitiam illis pervenire licuit ; neque aliunde profluere potuit, aut primordia capere, hæc Traditio, quàm à Noacho, & Sapientibus antediluvianis. Sed ex quo Authore, aut Itinerario Siamensi, hæc desumpsit Poëta, mihi nondum innotuit.

Vid. part.
2. c. 5.

PRÆTEREA, Regnum Choromandel, in orâ meridionali Indiæ, suos habet Brachmanes : quorum mores & doctrinam non indiligenter exploravit Abrahamus Rogerus, qui *Januam apertam ad arcana Gentilismi* conscripsit, multos annos ibidem commoratus. Afferunt autem plures esse mundos, in diversis universi regionibus, simul existentes : & plures etiam successivos : eundem nempe Mundum destrui & renovari, secundum certas temporum periodos. Mundum nostrum Terrestrem ab ætate quâdam aureâ incœpisse, atque igne perituum esse. Denique, doctrinam de *Ovo mundano*, retinent, Mundum ovo comparantes ; ut
solent

solent veteres, tam Græci quàm Barbari.

DENIQUE, Regno Choromandel contiguum est Regnum Malabaricum: ubi P. Robertus Nobilius, missionis, ut dicitur, Maudarensis fundator, partem non exiguam suæ vitæ peregit; doctus linguam, tam vulgarem Indicam, quàm Brachmanicam. Scripsisse dicitur multa de Theologiâ Brachmanum, sed quâ linguâ, nescio; neque enim ex ipsius scriptis quicquam mihi hætenus videre contigit: nec de hac reliquisve, quæ supersunt, Indiæ regionibus, suppetunt mihi commentaria aut fideles narrationes, quibus ediscam eorum traditiones aut dogmata, ab oculatis auritisve testibus.

Vide Ale-
gamb.

SINENSIVM etiam meminimus supra, populi perantiqui, sed apud veteres, in re literariâ, ignoti. Id habent cum cæteris Orientalibus commune, quod Mundum Ovo comparent, & ex eo ortum velint. Atque primum suum Hominem, Puoncium dictum, pariter prognatum statuunt ab Ovo: five id de Chao interpreteris, five de Tellure Primigeniâ. Et licet à Brachmanis non videantur mihi suam traxisse philosophiam aut historiam, eorum tamen literas & Alphabetum arcanum tanti faciunt,

M. Mart.
Hist. Sin.
c. 1.
Nieuhof.
Legat. Bat.
p. 51.

faciunt, ut veluti quid sacrum & antiquissimum, suis idolis ea inscribere soleant.

DENIQUE Mahometanos, latè diffusos per Orientem, sub aliis atque aliis dominiis, intactos prætereo : utpote homines novos & ἀφιλοσόφους. Quod olim dixit Soloni Sacerdos Ægyptius, *Vos Græci semper pueri estis : Senex Græcorum est nullus*, mutatis nominibus multo magis hic locum habet. Nec malè fui dicti rationem reddit Ægyptius, Νέοι ἐσὲ τὰς ψυχὰς πάντες· ἐδεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε, δὲ ἀρχαίαν ἀκοήν, παλαιὰν δόξαν, ἐδὲ μάθημα χρόνῳ πολὺν ἐδὲν. *Juvenes estis animis : in illis enim nullum, ex antiquâ traditione, priscorum dogma : nullam doctrinam vetustate canam retinetis.* Hæc quadrant quàm maxime in Mahometanos, ubicunque sparsos. Nihil retinent antiquæ sapientiæ, & dominandi cupiditas omnem illis ademit bonarum literarum amorem aut studium.

IN ipsâ Perfide, ubi olim floruit magni Zoroastri & Magorum Philosophia mystica, nihil superest hodiè commemoratione dignum. Narrat Henricus Lord, quem supra nominavimus, cùm Saraceni inundârint Perfidem, victo & occiso Rege Jezdegird, circa
 1 annum

annum Christi 628. è Persis nonnullos, qui novæ servitutis & novæ religionis jugum ferre non poterant, conscensis navigiis in Indiam se & sua transtulisse : Regibusque Indis juratâ fide, suam quemque religionem, cultumque veterem, impunè exercuisse. Horum Indo-Persarum refert idem author nonnulla dogmata, circa ortum, ætates, finemque Mundi : sed tot fabulis referta, ut repetitu parùm digna videantur.

ATQUE illud in genere notandum est de Gentilibus hodiernis, superesse quidem apud eos nonnunquam antiquissimorum dogmatum παρρησιαστικῶν, circa Mundum naturalem, quædam vestigia : at situ, squalore, sordibus obducta : plerumque etiam additamentis fictitiis, ad nauseam usque, onerata ; ut nullius sint numeri aut ponderis, cum argumentis virilibus res agitur. Miseret me quidem Terrarum Orientalium, primæ sapientum sedis, florentissimi olim bonarum literarum Emporii, à multis retro sæculis in fœdam barbariem conversarum.

Tantæne Animis cœlestibus iræ ?

FAXIT Deus, ut easdem non subeamus vices, neque retrahat iratus, id luminis, quo gaudemus in Occidente; sed in omnes partes magis magisque diffundat, donec *Scientia Dei repleverit Terram, ut Aquæ replent mare.*

F I N I S.

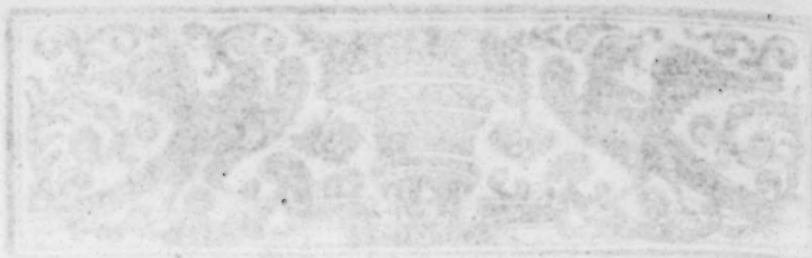
A D
Virum Clarissimum *A. B.*

Circa nuper editum de

ARCHÆOLOGIIS PHILOSOPHICIS

Libellum,

AUTHORIS *Epistolæ Duæ.*

*Ad Virum Clarissimum A. B. circa nuper
editum de Archæologiis Philosophicis
Libellum,*

EPISTOLA PRIMA.

NON ingratum mihi facis, Vir optime & integerrime, quòd me velis monitum identidem, quas fortè Objectiones contra nuperum Tractatum de Archæologiis Philosophicis, aut inter amicos, aut inimicos, audiveris: idque eo animo factum puto, ut falsò inscriptas mihi sententias, aut malevolas interpretationes, effugiam. Non omnes, probè nòsti, veritatem metiuntur aut æstimant rationum pondere & momentis, sed affectibus abrepti, aut præjudiciis occæcati, quasi clausis oculis, de rerum coloribus decernunt. Sæpe etiam, ad concitandam invidiam, Authoris verba sensusque in alienas partes detorquent.

Ais te audivisse, à nescio quibus, aut susurronibus, aut malè fidis interpretibus, præfatum de rerum originibus tractatum, patrocinari aut favere Mundi *æternitati*:

at-

Vid. Lib.
P. 423.

atque etiam Rerum creationi, *ex nihilo*, adversari. Quorum utrumque iniquissime dicitur. Neque multis opus est ut hoc tibi testatum faciam: audi paucis, si placeat, authoris sententiam, Libro Secundo: *De creatione rerum ex nihilo, dubitari non potest: neque id fuisse ab eterno. Creatura enim æterna à nobis concipi non queat.* Nullum Ens finitæ perfectionis, nedum Materia (Res omnium infima & abjectissima) in se involvit, aut in suâ Ideâ, necessariam existentiam. Existit igitur contingenter, modò existat: & aliunde habet suam existentiam quàm à seipso. Et quoad Materiam (de quâ agitur præcipuè) cum prima Materia fieri non potuerit ab aliquâ præexistente; neque propriâ vi existere: sequitur necessario eam fuisse creatam sive productam ex nihilo.

NEQUE impossibilis haberi debet huiusmodi Creatio. Productio enim rei possibilis, non est impossibilis: Materia autem est res possibilis, licet non necessaria: & nullo alio modo produci potest.

DEIN, quoad alteram partem, de rerum *æternitate*. Qui res mutabiles & successivas fingunt esse æternas, non tantum id gratis fingunt, sed etiam in multiplices incidunt repugnantias & absurda, quibus sese extricare, non est penes mentem humanam.

HÆC

HÆC quoad mentem Authoris. Cæterum in explicandis Antiquorum Dogmatibus, in *Libro Primo*, oportebat sequi veritatem Historicam: & quid quique senserint de rerum ortu, sive rectum, sive secus, bonâ fide exponere. Denique quoad Creationis Epocham, veteribus intactam & inexploratam, neque hanc ausus sum ego fixis terminis definire. Ac proinde cum *Creaturam æternam concipi non posse* affirmâssem, subnectitur statim, *Sed limites* Ibid. *Sexmillennes, Epocham breviusculam, Creationi divinæ nunquam ausus sum præscribere. Id, cum multis aliis, inter arcana Dei libentiùs relinquo.*

NEQUE hæc in re, opinor, immodestiam me redarguet quisquam: cum satis notum sit, ex antiquis Patribus, tam Græcis, quàm Latinis, statuisse plures, Angelorum ordines universos, & Cælorum nonnullos, ante hunc Mundum Sublunarem extitisse: idque per innumera sæcula & *æternitates*, ut verbo utar S. Hieronymi. Atque hanc suam sententiam, non tantum ratione humanâ, sed adductis ex Sacra Scripturâ locis & argumentis, confirmatam, Doctrinæ Catholicæ vim & pondus habere voluerunt. Tantum abest, ut huic opinioni minimam erroris labem, nedum noxii, inurendam senserint. In Tit. i. 2.

POSITO autem hoc fundamento, tam Angelos quàm Cælos, extitisse ante Orbem

bem nostrum : nisi ingentem hiatum fingere velis, quantum jam occupat orbis sublunaris, aut Planetarius, intervallum illud medium aliquali materiâ replendum erit. Neque mihi quidem fas est concipere primum Dei opus instar cassæ nucis, aut instar testæ vel corticis sine pulpâ. Denique, quod summa rei est, Quicquid statueris, de reliquis Universi regionibus, Orbis nostri habitabilis, atque humani generis, ortum temporalem esse, & utrumque quasi recens natum, semper asserui, atque adhuc obfirmatus assero. Sed de hac re satis superque.

Ais præterea, Id mihi vitio verti à nonnullis, quòd Mosem, virum maximum, minùs reverenter tractaverim : atque eo nomine, ipsam Scripturam sacram aliquatenùs læserim. Mosem quod spectat, Hunc ego Prophetam maximum, divinitus actum & inspiratum, miraculis munitum, & supra sortem humanam evectum, semper habui & habiturus sum. Et quoad opus illud Hexaëmeri, id perinde ac reliqua sua Scripta, sub auspiciis & regimine Spiritûs Sancti conditum & apparatus sentio. Neque huic obstat, quod doctrinam illam de rerum Genesi, Parabolâ vel Allegoriâ aliquatenus involutam, ut ante me plures alii, crediderim. Parabolas enim Christi & Prophetarum, non minùs quàm Scripturam Literalem, inter Oracula

la divina meritò numeramus: neque officit styli ratio, quo minùs à Sacro fonte derivetur. Utrâque docendi methodo utitur Spiritus Sanctus, & utramque eâdem veneratione amplectimur.

Hoc, opinor, inter omnes convenit: sed eâ de re laboramus maximè, ut certos Indices & Characteres, quibus Stylus Literalis ab arcano discerni & dijudicari possit, inveniamus. Nos imprimis communem hîc sequimur interpretandi regulam, *ut à Literâ non recedamus unquam, nisi rei necessitate coacti.* Nihil autem difficilius est, quàm hanc necessitatem, sine invidiâ & animorum offensione, demonstrare. Nam si incongrua & absurda Literæ affigas, clamant nonnulli, te contempui habere Scripturam Sacram, & à malevolis irridendam exponere. In his fallacibus hæremus, & quâ viâ eundum sit, nescio. Sine incongruis & absurdis non recedendum est à Literâ (a quâ omnes recedunt, datâ occasione, & recedendum statuunt) neque tamen ferunt æquo animo, ut hæc absurda in lucem proferantur. In his, inquam, angustiis versamur. Interea, quod ad me attinet, dum hæc incongrua repræsentaverim, siquid acrius, aut asperius, vel siquid crudè & immaturè dictum est, quod piis & sapientibus offendiculo esse possit; id totum, quicquid est, indictum volo. Et colloquium illud inter

ter Evam & Serpentem, quod nonnullis displicere audio; vel siquid sit præterea cognatæ indolis, amputari & abscindi sine dolore patiar.

DENIQUE quoad Scripturam Sacram in genere, five Literalem, five Mysticam: hanc cœlitus nobis datam, tanquam Fidei regulam, Vitæ ducem, & Salutis asylum, profiteamur: omnique honore, reverentiâ & veneratione prosequimur. Neque hîc lis oritur de autoritate Sacræ Scripturæ, quæ apud utramque partem, in confesso est; sed de ipsius interpretatione, vel interpretandi modo, secundum materiæ subiectæ & argumenti diversitatem.

HÆC paucis dicenda habui, ut causæ nostræ rationes & statum manifestius exponerem, apud æquos Judices. Qui nobis, sat scio, non invidébunt libertatem, Dei hominûmque legibus indultam, ut illasâ Fide Christianâ, & Ecclesiæ nostræ decretis, conscientiæ & veritati pacificè auscultemus. Pacificè dixi, quinimò *modeste & submissè*: ut superiorum judicia sequaces experiamur. Fusis denique ad Deum precibus, ut, in omnem veritatem, suo lumine, atque suo tempore, nos deducere dignetur.

Vid. Lib.
p. 402.
p. 476.

Id unicum restat, ut moneam: Ad Eruditos & Mystas hæc scripsimus, Linguâ non Vulgari: neque eorum causam tuemur, qui hæc Sacra, ne dicam, Mysteria, temerè in vulgus spargunt, in popinis legenda & agitata. Vale.

Ad

Ad Virum clarissimum A. B. circa nuper editum de Archæologiis Philosophicis Libellum,

EPISTOLA SECUNDA.

ALTERUM benevolentiae tuæ, & amicitiae pignus, Vir ornatissime, literas tuas secundas, mense jam elapso, libenter accepi. In quibus amicorum objectiones nonnullas, ut antea inimicorum, contra Archæologias nostras, mihi notas facere dignaris. Juvat utique dissentientes amicorum Sententias unâ conferre, & de rebus dubiis, sine æstu aut invidiâ candidè contendere. A leni pulsu, vel nixu, oritur lux: à rudi collisione Ignis.

IRA hominum non operatur Justitiam Dei, neque veritatem. In concitatis animi motibus, tam intellectûs, quàm voluntatis, pertubantur actiones. Sapientia habitat in regionibus serenis, & intempestis; & efficacissimum erroris in aliis remedium,

dium, est placida, & perspicua refutatio. Non potui non in illam semper propendere opinionem, Neminem irasci in veritate defendendâ, qui eandem plenè possidet, videtque in claro lumine. Evidens enim, & indubitata ratio, sibi sufficit, & acquiescit : aliisq; à scopo aberrantibus (nisi animo id fiat malevolo) non tam succenset, quàm miseretur. Sed cùm argumentorum adversantium aculeos sentimus, & quodammodo periclitari causam nostram, tum demum æsttuamus, & effervescimus. Hæc in laudem tui candoris præfati : ad objectiones jam properamus.

Ais imprimis, Mundum creatum esse per intervalla, idque spatiis sex dierum, prout Moses retulit in Hexaëmero: probari denuo, vel confirmari in Decalogo: ubi quarti præcepti, de observando Sabbatho, hanc reddit rationem Moses, quòd Deus mundum fecerit in sex diebus, septimumque in quietem consecrârit. Nulla esset vis, inquis, hujusce rationis, si vel puncto temporis creatus esset mundus, vel si insumptum fuisset plus temporis in eodem construendo quàm sex dies. Non igitur mysticè, aut Parabolicè, sed secundùm Literam exponendum est Hexaëmeron.

RESPONDEO, rationem à Mose traditam, de Sabbatho observando, valere, atque

atque vim suam habere, ex alterutrâ hypothesis, vel expositione Hexaëmeri, Literali, vel mysticâ. Si literam sequamur, omnibus in propatulo, & tibi in confesso, est ratio. Si mysticè & parabolicè nobiscum intelligas, Sabbathum est typus Sabbatismi in mundi renovatione futuri, atque sex dies, qui præcedunt, sunt totidem millennia, quibus duraturus est mundus. Quâ de re vide, si placet, quæ differuimus secundum veteres, tam Judæos quàm Christianos, in Theoriâ Telluris, lib. iii. 5. & lib. iv. c. 8. Hujus autem beati Sabbatismi memores, quàm religiosè quantoque cum gaudio, hodiernum Sabbathum, futuri imaginem, contemplari, & celebrare debemus.

Quod si rationem Literalem Sabbathi hîc unicè respiciendam velis, quid mihi dixeris, Amicorum optimè, si nullum fuisse institutum Sabbathum, nullum celebratum, ante tempora Mosaica, constiterit. Neque Noachidis, neque Antediluvianis datum esse unquam hoc præceptum, sed Judæis solis, idque post exitum ex Ægypto. Hoc certè nos docent præclari nominis Doctores Christiani, & Sacrorum Librorum interpretes. Justinus cum Tryphone agens, Sabbathi institutum, non minùs quàm circumcisio-^{In pag. 236.} nem, Judæorum proprium & Gentile fa-

cit: & cū Adamum, Abelem, Enochum, Lothum, Noachum, & Melchisedechum, enumerāffet, qui incircumcisi placuerunt Deo, addit, hos etiam omnes, sine observatione Sabbathi, Deo gratos fuisse. Καὶ γὰρ μὴ σαββατίζοντες οἱ προωνομασμένοι πάντες δίκαιοι, τῷ Θεῷ εὐηρίστησαν, καὶ μετ' αὐτοὺς Ἀβραάμ, καὶ οἱ τότε υἱοὶ ἅπαντες μέχρι Μωσέως. Dein, paucis interpositis, de Enocho, aliisque, iterum verba faciens, inquit: οἱ μὴτε περιτομὴν, τὴν κατὰ σάρκα ἔχοντες, μήτε σάββατα ἐφύλαξαν, μήτε δὲ τὰ ἄλλα, Μωσέως ἐντειλαμένους ταῦτα ποιεῖν. *Qui neque circumcisionem, quæ est in carne, habebant, neque Sabbathum observabant, neque alia insuper, quæ Moses fieri præcepit.*

IRENÆUS eodem modo (lib. iv. c. 30.) sine circumcisione, Sabbathis, cæterisque Mosæicis, Deo placuisse Patriarchas asserit: *ipse Abraham sine circumcisione, & observatione Sabbathorum credidit Deo, & reputatum illi ad justitiam, & amicus Dei vocatus est. Sed & Loth sine circumcisione, &c. reliqua autem omnis multitudo eorum, qui ante Abraham fuerunt, justi, & eorum Patriarcharum, qui ante Mosem fuerunt, sine his quæ prædicta sunt, & sine lege Mosi, justificabantur.*

TERTULLIANUS iisdem insistit vestigiis, capite secundo, & quarto adversus Judæos. Eosdemque cū recensuisset Patriarchas, hos omnes non Sabbatizasse

tizâsse ait. Verba non adjicio, cum longiuscula sint, quæ consules, si placet, per otium.

VIDES hos primævos Ecclesiæ Triumviros, infra secundum à Christo nato sæculum, consensisse in eandem sententiam de origine Mosaicâ Sabbathi : Patriarchis anterioribus utriusque mundi, ignoti, vel inobservati. Sed à nonnullis hîc oblatum audio qualecunque responsum ad minuendam vim horum Testium : aiunt nempe, non hîc loqui Patres præfatos de Sabbatho universim, sed de Sabbatho Judaico, eo rigore, eoque apparatu, quibus hoc institutum munivit postea, & stabilivit Moses, in republicâ Hebræâ observandum : hujusmodi, inquiunt, Sabbathum ignorabant, vel non observabant Patres ; neque mirum profectò, cum nondum natum esset. Sed multis modis deficit hoc responsum. Primò in verbis dictorum Patrum nulla est restrictio, aut distinctio Sabbathi in Judaicum, & ante-judaicum : vel Mosaicum, & originarium : at Sabbatha universim non observâsse Patres ante-mosaicos affirmant hi Patres Christiani. Prætereà conjungunt Sabbathum cum circumcisione, & cum ritibus Mosaicis ; ac uti non erant circumcisi Patriarchæ, inquiunt hi Patres, ita eodem modo non erant Sabbatarii : hoc est universim.

DENIQUE, distinguas, si placet, inter Sabbathi substantiam, ut ita loquar, & circumstantias. Duo maximè includit Sabbathum, vacationem ab opere servili, & solennem Dei cultum : cùmque Authores præfati asserunt Patriarchas antemosaïcos non coluisse Sabbathum, necesse est, eo nomine, nisi verbis nos ludificantur, istæc duo subintelligant ; negentque Patriarchas celebrasse quemlibet diem septimum, vacando à laboribus, & sacra faciendo, modo singulari & solenni : hoc si concesseris in animo habuisse Justinum, Irenæum, & Tertullianum, optati sumus compotes, & distinctiunculas, & minutias nihil moramur.

SED aliâ forsan ratione hæc testimonia refelles : novos & adversarios citando testes, ne dicam subornando : Chrysostomum putâ, Theodoretum, Epiphanium, aliósque. Respondeo, nullum, opinor, reperies Patrem, ejusdem cum præfatis Triumviris, vel superioris ætatis, qui populum priscum, & Patriarchas Sabbathum coluisse affirmet. In commentariis aut concionibus ad Gen. ii. Literalem hypothesein forsan sequuntur nonnulli : aliis autem in locis, ubi de re ipsâ agitur, præceptum Sabbathi non humano generi datam, neque ideo ab initio rerum, sed Judæis proprium, & gentile, iidem statuunt : quâ de re differemus infra
Quòd

Quòd si diffideant, inquires, & sibi ipsis malè constent, in neutrà causâ testes sunt idonei. Esto : sed de eâ re quid statuendum sit, videbis statim. Inter-
eà, si plures in nostrâ parte testes desi-
deres, advoca *Augustinum, † Eusebium
Pamphilum,

* Sanctus Augustinus penitus abolevit Sabbathum primæ-
vum, quandoquidem ipsius radicem aut fundamentum sus-
tulit : lex nempe dies Creationis : à quibus unicè pende-
bat requies, & sanctificatio septimæ. Ideo Sabbathum illud fi-
guratè intelligendum esse, ut typum, sæpius docet, De Civ.
D. lib. xx. c. 7. & lib. ult. cap. ult. de Genesi contra Manich.
lib. i. c. 22. & alibi pro re natâ.

† Eusebius nullum agnoscit Sabbathum ante mosaicum ;
idque testatur variis in locis, Demonstr. Evang. lib. i. cap. 6.
Primum de Melchisedechno, ait, ὁ σαββατον τί ποτ' ἐστὶν
εἰδόμενον neque quid esset Sabbathum novit. Et cùm talem fuis-
se Noachum, Enochum, Abrahamum, monuisset, ultimò sub-
dit exemplum Jobi : Τί δεῖ λέγειν τὸν τρισμακάριον Ἰωβ,
τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον ἐκεῖνον, τὸν ἀμεμπτον, τὸν δίκαιον, τὸν
θεοσεβῆ ; τῆς εἰς ἄκρον εὐσεβείας αὐτοῦ, καὶ δικαιοπραγίας, τίς ἄρα
αἰτία ἦν ; μήτι γε τὰ Μωσέως παραγγέλματα ἔδαμῶς, ἀλλὰ
σαββάτω ἡμέρας ἐπιτήρησις ἦν, ἢ τινος ἄλλης Ἰσραηλῆος ἐθε-
λορησκείας ; Φυλακή ; πύθεν, πρεσβυτέρῳ τοῖς χρόνοις Μω-
σέως, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν νομοθεσίας γενομένης ; Eodem mo-
do de Sabbatho & de Mose disserit in Præparatione Evangel.
lib. vii. c. 6. Τὸν δὲ τῆς εὐσεβείας τρόπον Ἰσραηλῆος μὲν πρῶ-
τον ἀπάρχασθαι τῆς νομοθεσίας Μωσέως, σαββάτω τινός παρὰ
δόντα ἡμέραν. Non à Majoribus acceptum, dicit, aut Tra-
ditione Patriarchali, sed à Mose primum introductum apud
Judæos Sabbathi cultum. Denique in Hist. Eccl. lib. i. c. 4.
de Priscis Patriarchis, pietate, justitiâ, & reliquis virtutibus
universis præstantibus, tam antediluvianis quàm Noachidis,
verba faciens, ait, εἰ ἂν σώματι αὐτοῖς περιτομῆς ἐμελλεν,
ὁ σαββάτω ἐπιτηρήσειν ; neque circumcisionem, neque Sab-
bathi observationem, curabant : — more Christiano vi-
ventes. Hactenus Eusebius : atque idem prosequitur argu-
mentum Chrysostomus, (quicquid aliàs dixerit) cùm de iis
qui

Pamphilum, Joh. * Damascenum, venerabilem † Bedam, aliosque: ut Judæos mittam non satis inter se concordēs. Sed pergamus in proposito.

SECUNDUM has sententias aut suffragia Patrum, vides nullum fuisse Sabbathum institutum aut celebratum ab initio mundi, neque ante tempora Mosaica. Quod si verum sit, Amicorum Optime, tuum in te retorqueo telum, sed amicâ manu. Quâ, quæso, fide literalī, vel quo genere

qui ad Abrahamum usque vixerunt (Hom. 121.) Sermones instituit, his verbis inter cætera: Οὐκ ἔδεξαντο τὸν νόμον, οὐκ ἐφύλαξαν σάββατα. *Neque legem receperunt, neque Sabbathā observârunt.*

* Joh. Damascenus de Orthodoxâ fide, eandem sententiam plenius explicat. lib. 4. c. 5. Περὶ σαββ. "Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἦν νόμος, οὐ γράφη θεόπνευστος, οὐδὲ τὸ σάββατον τῷ θεῷ ἀφιέρωτο· ὅτε δὲ ἡ θεόπνευστος γράφη διὰ Μωσέως ἔδοθη, ἀφιέρωθη τῷ θεῷ — τὸ σάββατον. *Quum Lex non esset nec Scriptura divinitus inspirata, neque Sabbathum Deo sacrabatur. At quando Scriptura divinitus inspirata per Moysen data est, sacratum est Deo Sabbathum.*

† Denique his adde, si libet, venerabilem Bedam, in I. u. cæ cap. vi. *Volens, inquit, intimare Sabbathi legalis observantiam cessare ultrâ debere, & Naturalis Sabbathi libertatem (qua ad Moysen usque tempora, caterorum dierum similis erat) oportere restitui.* Et postea in eodem capite (ut & in præfatione ad Psalmos) sex dies Creationis, & requiem in septimâ, ad exemplum Augustini, quem solet imitari, in typos convertit. *Eodem præcepto, inquit, simul & futuri sæculi formam in præsentibus adumbrans: ubi qui per sex sæculi hujus ætates bona fecerunt, in septimâ quiete malorum (tantummodo, non autem bonorum) sunt ferias habituri.* Epiphanius autem in contrariam sententiam incidisse videtur, ex malâ interpretatione Sabbathi δευτεροπρώτης, Luc. vi. 1. Theodoretus innocuam statuit utramque partem, nec litæ aut censurâ dignam.

Her. 51.
Alog.
num. 51.

genere Orationis, dixit Moses in Decalogo, Sabbathum fuisse institutum, aut sanctificatum, ab initio mundi, si nullum fuit Sabbathum ante tempora Mosaica? Idem dixerat vel dicturus erat Moses in suâ Cosmopœiâ : & eodem animo utrobique : nempe, si rectè judicamus, ut hoc præceptum Sabbathi, quod maximi erat momenti, ratum faceret, atque fortius imprimeret Judæorum animis. Hujusmodi quid innuere videtur Theodoretus : Ἰουδαίοις ταῦτα γράφων (loquitur de ^{Quæst. 21.} Mose & de verbis ipsius, Gen. ii.) ^{in Gen.} ἀναγκαίως, τὸ, ἡγίασεν αὐτὴν, τέθεικεν ἵνα πλέον σέβας ἀπὲρ ἑμῶσι τῷ σαββάτῳ. *Ad Judæos ista scribens, necessariò posuit hoc, sanctificavit eam ; ut majori veneratione prosequerentur Sabbathum.* Hoc præceptum maximi dico fuisse momenti : cùm, præter cætera, solenne foret perpetuùmque monitum, tam de novitate Mundi, quàm de futurâ ipsius renovatione. Cùm verò dictum præceptum de sabbatho observando non esset insitum naturæ nostræ, aut suo lumine clarum, (nulla enim est differentia Dierum, aut revolutionum Terræ) ut cætera præcepta Decalogi, opus erat aliunde petitis argumentis ad illud corroborandum. Ac proindè munivit hoc præceptum Moses variis modis : primò, uno atque altero miraculo circa Mannam, Exod. xvi.

quod præludium erat Sabbathi solenni-
us instituendi. Dein, Requies Dei post
absolutum opus Creationis, Exod. xx.
Israelitarum ex servitute Ægyptiacà e-
ductorum Commemoratione, Deut. v.
His argumentis & rationibus usus est
Moses ad confirmandam auctoritatem Sab-
bathi, quò altiùs ageret radices in suis
Israëlitis, quorum intererat maximè conser-
vare & sacrosanctam habere hujus præ-
cepti memoriam.

AD præfatum argumentum, quo usi
sunt Patres contra primævam Sabbathi in-
stitutionem, nempe quod nuspiam ob-
servatum legimus à Patriarchis; solet
quandoque responderi, Historiam sacram
de Patriarchis esse admodum succinctam
& compendiosam, neque ideo mirandum,
si quid præteritum fuit aut tacitum in
breviusculâ narratione. Appositè hoc
dictum videtur. Hoc tantum rehero:
Noachi, Abrahami, & Jobi Historiam
latiùs & explicitiùs narrari in sacris Li-
teris: qui cum omnes essent veri Dei &
pietatis cultores, hoc unicum præceptum
quod datum esse volunt humano generi
primævi Sabbathi vindices, nullibi compa-
rere aut memorari in praxi aut Commen-
tariis de eorum vitâ, meritò miramur.
Gen. vi. 9. *Noachus erat vir justus, perfectus in
generationibus suis, & ambulabat inde-
sinenter cum Deo.* Inquit Scriptura sacra.
Qui

Qui omnes partes justitiæ & pietatis explevit, officium Sabbathi celebrandi, in sui Creatoris memoriam, explevisse non legitur. Noachum *prædicasse*, sacrificasse, munda & immunda discriminatum esse, legimus : nullibi verò Sabbatizasse. Referuntur & distinguuntur in Historiâ Noachi, dies, menses, anni, tempora ; nulla Sabbathata. Denique, inter scelera & impietates mundi Antediluviani non memoratur Sabbathi violatio : & renovato mundo post diluvium, & repetita Dei benedictione quasi in principio rerum, altum de Sabbatho silentium.

AD Abrahamum quod attinet, eum sæpius invocasse summum numen & nomen Dei : aras multis in locis struxisse : decimas pependisse Melchisedecho : circumcisum fuisse : sacrificia non tantum consueta, sed unicum etiam filium, Deo obtulisse. Hæc, inquam, non reticentur in historiâ Abrahami : sed hunc virum magnum coluisse Sabbathum, vel quemlibet diem singularem præ reliquis sacrum habuisse, nec palàm dicitur, nec ullis indiciis colligi potest. Prætereà in peregrinationibus Abrahami & ipsius filiorum, quarum non paucæ narrantur à Mose, itineris ob diem Sabbathi intermissi nulla fit mentio : quod tamen postea in itinerariis Israëlitarum, cum deser-

desertum transirent, notatum accepimus.

JOB. 11. 9. DENIQUE quod spectat ad Jobum, virum, Deo teste, *incomparabilem, integrum, rectum; timentem Dei, & à malo recedentem*: facile credes hunc hominem nihil divinitus præcepti, aut promulgati omnibus, ignorasse, aut cognitum neglectui habuisse. Rerum exordiis proximior erat quàm Moses, neque eum latere poterat institutum universale, primitus à Deo datum humano generi. Dein, hujus illustris viri historiam non raptim, & summatim, ut sæpe solet; sed integro Libro expositam habes: triplicem statum subiit, instar mundi nostri. Primò vides in statu integro & florantissimo: dein fractum & miseriis obrutum: denique renovatum & restitutum; ubique vero æqui rectique, religionis erga Deum, purique cultûs, tenacem. In hoc vitæ suæ & pietatis stadio, monstres mihi, velim, aliquod vestigium, aliquam memoriam aut signum, observati Sabbathi. Non defuit occasio, in hac narratione, memorandi hujusmodi instituti, si quid fuisset. Meminit author originis mundi, & foundationis terræ: & jubilantium Angelorum, incæpto, vel absoluto opere; quod proximè accedit ad argumentum nostrum. Neque tamen discriminationis dierum, aut sanctificationis

cationis alicujus septenarii, omnino mentionem facit. Præterea, obtulisse dicitur Jobus Holocausta ad sanctificandos, aut expiandos filios; nequid fortè dixerint fecerintve liberiùs aut irreverentiùs inter convivandum: sed de Sabbatho sanctificando, nec monitum dedit nec exemplum. Denique cum suam tuetur innocentiam in capite xxxi. multisque se purgat liberatque culpis, tam quoad mores quàm cultum divinum; de violato aut observato Sabbatho nullum intermiscet verbum, nullam lucem aut umbram.

His aliisque innixus rationibus, haud facilè mihi persuadeo, institutum Sabbaticum fuisse universale, ad omnes gentes populòsque protensum: quod si communi primòque humani generis auctori datum fuisset in natali mundi, valuisset apud omnem suam stirpem, adeoque apud omnes gentes, lex Sabbatica, & religio Sabbathi. Festorum & Feriarum retinentissimus est populus, neque facilè excideret, quod singulis septimanis iterandum esset. Si omnis periisset religio apud priscos, atque omnes ritus sacri, unà extinctum jacuisse Sabbathum non mirarer: sed ubivis gentium, & in omni ævo, sacrificia & victimas, dies festos, aliàsque superstitiones, in usu fuisse novimus. Festum autem diem septenarium,

um, aut observatum aut divinitus aut humanitus institutum, nisi à Mose Legislatore, & in Republicâ Judæâ, nusquam terrarum audivimus. Ut Antediluvianos præteream, quorum curta est & sicca Historia; apud Noachidas, quam memoriam, quod Monumentum Sabbathi, reperire licet? Superfunt & conservantur adhuc *Præcepta Noachidarum*, quorum alia respiciunt cultum divinum, alia mores humanos; sed colendi Sabbathi aut septimi diei, neque hæc neque illa meminerunt.

Si quod fuisset, ab initio, hujusmodi præceptum, non facile extingui potuisset in Antediluvianis, propter longævitatem Adami, qui id à Deo acceperat, ad stirpem suam universam propagandum. Neque minùs religio fuisset Noacho liberos suos non instruere hæc lege sacrâ, aut officii sui in hæc parte non admonere quemlibet. Et si fortè neglectum aliquatenus, aut oblitteratum sensisset in profanis ante diluvium Noachus, eò magis curæ habuisset, ut in suâ familiâ posterisque revivisceret. Sed præter omnem spem & expectationem, observati Sabbathi, aut publicè aut privatim, in literis sacris aut exoticis, nulla occurrit mentio ante tempora Mosaica.

NEQUE illud prætereundum est: Judæos ab exteris nuncupari solitos, *Sabbatarios*,

tarios, vel Sabbathi cultores: iisque nominibus, tanquam notis & indicibus, gentem & religionem Hebræam designari. Lamen.
i. 7.
Nota sunt tam * Poëtarum, quàm Historicorum †, & Philosophorum loca in hoc argumento: ubi feriò, vel ludendo, vel per contumeliam, de Sabbatho, & Sabbathariis Judæis verba faciunt, iisque, ut superstitionem genti suæ peculiarem, hunc ritum exprobrant.

DENIQUE, ipsi Prophetæ & Authores sacri hanc sententiam apertè confirmant, cum Sabbathum aiunt Judæis datum esse in signum fœderale & distinctionis: sic Deus alloquitur Israëlitas per Mosem, Exod. xxxi. 13. *Sabbatha mea servatote, nam signum est inter me & vos per generationes vestras, ad cognoscendum me Jehovam esse, qui sanctifico vos.* Hoc ego, quasi Sacramento, vos mihi consecro, & devoveo, & à reliquis gentibus distinguo. Idem nos docet Propheta Ezekiel, cap. xx. 12 & 20. *Ac etiam Sabbatha mea dedi ipsis* (nempe Judæis, non
reli-

* Ovid. de Art. Amand. lib. i. Pers. Sat. v. Mart. lib. iv. Epigr. 4. Juvenal. Sat. xiv. Claud. Rutilius, Itiner. lib. i.

† Agatharcides apud Jos. lib. i. contr. Apion. Just. lib. xxxvi. cap. 2. Senec. libro contra superstitionem, citante August. lib. vi. de Civ. D. c. 10. Tacit. Hist. v. Princ. Dion. Cass. Hist. xxxvii. Plutarch. Symp. xlv. Julianus apud Cyril. Alex. lib. v.

reliquis gentibus) *ut essent signo inter me & ipsos: ut sciretur me Jehovah sanctificare vos.* In quæ loca interpretes, tam Hebræi, quàm Christiani docent, Sabbathum datum esse, ut singulare institutum, quo ab aliis populis discriminentur Judæi. Sive, ut ait Theodoretus in locum, ἵνα τὸ ἰδιάζον τῆς πολιτείας χωρίζη μὲν αὐτὲς τῶν ἐθνικῶν ἐπισηδευμάτων. *Ut hæc vitæ instituendæ ratio peculiaris Judæos distingueret à Gentium institutis.*

Advers. 13.

DEIN, in sequentibus hoc explicatiùs edisserit, his verbis: Καὶ τὰ ἄλλα τοίνυν τοῖς ἄλλοις κοινωνῶντες, κατὰ τὴν τῆς σαββάτε φυλακὴν, ἰδίαν πνα πολιτείας ἔχεν ἐδόκεν· οὐδὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τὰύτην ἐφύλαττε τὴν ἀρχίαν· οὐδὲ ἡ περιτομή ὥπως αὐτὲς τῶν ἄλλων ἐχώριζεν, ὡς τὸ σαββαίον. *In aliis quidem cum aliis Communionem juncti, in observando Sabbatho propriam quandam videbantur habere rempublicam. Nulla enim alia gens hoc otium observabat. Neque Circumcisio ita ipsos ab aliis distinguebat, ut Sabbathum.* Ad hoc ultimum probandum, subjicit, Ismaelitas, Idumæos, & Ægyptios, Circumcisione usos esse: τὴν δὲ τῆς σαββάτε φυλακὴν μόνον τῶν Ἰσρααλίων ἐφύλαττεν ἔθνος. *Sabbathi autem observationem sola Judæorum natio custodiebat.* Hoc maximum discrimen Judæos inter & gentes per observationem Sabbathi agnovit itidem Julianus Apostata: cū de præceptis Decalogi verba faciens,

Cyril. contra
Jul. lib.
5. Princ.

ciens, inquit: Ποῖον ἔθνος ἐστὶ, πρὸς τῶν θεῶν,
ἔξω τῶ, ὃ προσκυνήσεις θεοῖς ἑτέροις, καὶ τῶ, μνήσθῃσι
τῶν σαββάτων, ὃ μὴ τὰς ἄλλας οἰεῖται χρῆναι φυλάτ-
τειν ἐντολάς; *Quanam gens est, per Deos,*
si hæc dempseris, non Adorabis Deos
alios, MEMENTO SABBAT-
THORUM, quæ mandata cætera
servanda non putet?

HÆC tibi, Amicorum Optime, pluscu-
lis quidem, sed quâ potui brevitate, circa
rem Sabbaticam exposui: ut certio-
rem haberes notitiam, & quasi intuitum eorum
omnium, quæ ad hoc argumentum atti-
nent: iisque expensis, æquo consilio apud
te statuas & decernas, Quale fuerit Sab-
bathum illud primordiale, à Mose memo-
ratum ab ipsis rerum incunabilis, Literale
an Typicum. Ego quidem nihil aliud
esse reor, quàm umbram vel Typum *Sab-*
batismi, decurso vel absoluto hoc mundo,
futuri. Prout sex illi dies creationis sunt
totidem periodi, vel millennia, quibus
duraturus est mundus, & hujusce sæculi
opera & labores. Et in hâc Explicatione
S. Augustinum, præter alios, ducem ha-
beo & Hyperaspistem. Qui Libro &
Capite novissimis *de Civitate Dei*, ut
alia loca non repetam, hæc habet: *Erit*
ibi maximum Sabbathum, non habens ves-
peram, quod commendavit Dominus in
primis operibus mundi, ubi legitur, &
requievit Deus die septimo ab omnibus
operi-

operibus suis, quæ fecit; & benedixit Deus diem septimum, &c. *Dies enim septimus etiam nos ipsi erimus, quando ejus fuerimus Benedictione, & Sanctificatione pleni atque refectione. --- Ipse etiam numerus ætatum, veluti dierum, si secundum eos articulos temporis computentur, qui in Scripturis sanctis videntur expressi, iste Sabbatismus evidentiùs apparebit, quoniam septimus invenitur. Ut prima ætas, tanquam dies primus, sit ab Adam, usque ad, &c.* Ubi sex dies creationis non vult esse literales, sed typicos, & sex ætatum mundi representationes quasdam aut imagines: septimum pariter, sive Sabbathum primordiale, noluit esse literale, sed figurativum; futuri Sabbatismi in septimo millennio adumbrationem. Quemadmodum Paradisus Moisaicus futuri, in mundi renovatione, Paradisi est præfiguratio Typica: prout consensu veterum, & collatis primis Geneseos Capitibus cum ultimis Apocalypseos, sacri Canonis A & Ω, manifestè constat.

SED his supersedeo, ne præjudicare videar, aut sententiam ferre, de re tuo arbitrio permittendâ. Memineris, si placet, statûs causæ: & quid testibus, quid rationibus, affirmatum dedimus. Quæsitum est, an Sabbathum fuerit institutum universale, datum & promulgatum humano generi, in rerum exordio: vel institutum

Mo-

Mosaicum, & Genti Judaicæ proprium. Hoc posterius testati sunt Patres Christiani, primi ordinis: Quinetiam Prophetæ, & Moses ipse, asserunt, Sabbathum institutum esse in monumentum fœderale, Deum inter & Judæos; & instar parietis intergerini eisdem Judæos inter & Gentes. Dein, cùm argumentis & rationibus agitur, ostendimus, observati Sabbathi nullum extare documentum, nullam memoriolam, vel in Antediluvianis, vel Noachidis, (oblatâ licèt sæpius occasione) usque ad tempora Mosaica. Denique derisum esse à Gentibus, tam Græcis, quàm Romanis, hunc ritum Judaicum: atque eo semper, quasi stigmate, signatos, & ludibrio habitos, Judæos.

NEQUE fucum tibi faciant, aut *ἑβδομαχία* obtrudant, adversæ sententiæ fautores, sub nomine & prætextu *Hebdomadis* aut *Septenarii*; quorum occurrit apud gentes & authores externos, non rarò, nec incelebris mentio: sed his nominibus nihil minùs intelligunt Authores illi, quàm Sabbathum (Mosaicum, aut Adamicum) vel quemlibet ritum religiosum. Numerum septenarium celebrabant Philosophi, propter virtutes & mysteria, ut credebant, in eo recondita: Hebdomas Planetaria in usu erat apud Astrologos & Mathematicos; unde denominationes Planetarias singulis diebus suæ Hebdomadis imposuere.

Quod postea in communem usum transit. Alii septimum à novilunio, sive ab incun-
te mense, aliosque sacros habuere. Hæc
autem argumentum nostrum non attingunt, neque hæc negamus: Sabbathum
verò, sive diem septimum recurrentem
in singulis septenis, ulli instituto publico,
civili, vel religioso, sancitum esse inter
Gentes, Græcas, Romanas, aut Barbaras:
hoc est quod strenuè negamus. Sed de
hâc re satis, & de primâ tuâ objectione.

SECUNDO objicis, & nos urges ab in-
commodo. Eâ, inquis, libertate, quâ usi
sumus, recedendi à verbis & à literâ Mo-
sis, cum nos premunt absurdiuscula, abu-
sivos esse homines Atheos & incredulos,
ad elevandam Authoritatem Mosis, &
parvipendendam Scripturam sacram. Re-
spondeo: Nihil minùs sequitur: his enim
& hujusmodi absurdis literalibus usi sunt
hostes religionis nostræ, ad labefactandam
Scripturæ Sacræ, & religionis nostræ au-
thoritatem. His igitur amotis, arma iis è
manibus excutimus, atque omnem cavil-
landi ansam: salvamque præstamus ex omni
parte, & quasi invulnerabilem, religionem
nostram. Quod si, ex adverso, sensûs litera-
lis patrocinium ubique in sacris literis, &
speciatim in originibus Mosaicis, susceperis,
novas generabis lites, non sine discrimine
causæ principalis, terminandas. Dicam
tibi liberè sententiam meam: Qui adhæ-
rent mordicus nudæ literæ verbisque Mo-
sis

sis in enarrandis rerum originibus, dant locum, ansamque Atheorum & incredulorum contumeliis, aut cavillationibus, tam contra Scripturam sacram, quàm religionem in eâ revelatam. Hoc patet exemplis, Celsi, Juliani, Simplicii, Porphyrii, aliisque; qui ex hâc pharetrâ deprompsere sagittas, quibus, veneno tinctis, petebant Prophetam Mosem: utpote quem rerum origines scripsisse aiunt, Fabulatoris instar, aut Plebeii; neque Philosophorum sapientiam eum attigisse, nedum viri divinitus afflati. Ita spurco ore Archæologias Mosaicas, alii *μῦθον Ἀισυπλίστην*, alii *anilem fabulam*, alii *Græcanicis deteriores*, appellârunt: Deo indignam arbitantes illam rerum œconomiam, quam in ortu mundi, & initiis Naturæ & humani generis, exhibuit Moses. Quinetiam ipse Philo, Judæus licet, non abstinuit hujusmodi dictis: *ἐνθες πάνυ τὸ ὀϊστοῦν ἐξ ἡμέρας — κόσμον γεσόνέναι*, *Rusticanæ simplicitatis est credere, mundum sex diebus conditum esse*. Hoc sextiduum operis & requiem septimi diei, deridet etiam in suis carminibus Claudius Rutilius:

Septima quæque dies turpi damnata veterno, Itin. lib. 1.

*Tanquam lassati mollis imago Dei.
Cætera mendacis deliramenta catastæ
Nec pueros omnes credere posse reor.*

De Mose loquitur, & de suo Hexaëmero.

LUCIANUS, vel alter illius non absimilis, in Dialogo, qui dicitur Philopatris, Cosmopœiam *Βραδυσλώσσει*, quo nomine Mosem intelligit, fugillans, ait lucem ipsius primigeniam fuisse *φῶς ἀόρατον καὶ ἀγλαρόντων*, *lucem, quæ nec visu percipi possit, nec intellectu.* Manichæi etiam (referente Sancto Augustino, Lib. xxii. contra F. Manich. c. 4.) dicebant se rejicere Libros Mosis, quod in iis plurima legerentur indigna Deo: & inter alia, de Hexaëmero dicunt, Mosem describere Deum ab æterno in tenebris versatum, tenebras fuisse conditas ante lucem, & Deum super aquas tenebris oblitus, per noctem, antequam lucem faceret, inambulasse: quinetiam describit eundem Deum, ad insolitæ lucis aspectum, admiratione perculsum, atque adeo antea nescientem quid esset lux, ut cum primum illam vidisset, optimam judicasset.

De Poten.
Dei, quæst.
35. art. 2.

DENIQUE hæc omnia confirmare licet & concludere, cum judicio dudum lato Th. Aquinatis: qui in hac causâ definendâ statuit, sententiam Augustini, negantis intervalla & dies successivos creationis, commodiorem esse ad tutandam Scripturam sacram à morsibus infidelium, quam vulgarem Hypothesin: verba ipsius hæc sunt. *Harum expositionum prima,*

ma, scilicet Augustini, est subtilior, magis ab irrisione Infidelium Scripturam defendens: secunda verò, scilicet aliorum Sanctorum, est planior, & magis verbis literæ, quantum ad superficiem, consona. Duplicem etiam Interpretationem originum Mosaicarum, ex prætatis Authoribus exteris, Celsus & Julianus, agnoscunt, neque iisdem utramque premi incommo- dis: sed ex illâ interpretatione, quæ tota residet & acquiescit in sensu literalis, venenata spicula in Mosem intorquent.

Hæc quum ita se habeant, dic fodes, per amicitiam nostram, uter horum, Interpres Literalis an Philosophicus, am- cior sit Mosi, ac Sacræ Scripturæ reveren- tior. Tu, qui hunc & illam ludibrium facis inimicorum: vel Ego, qui utrius- que honorem tueor, & factum tectum confervo; neque in his oraculis sacris eno- dandis quicquam recipiendum esse duco, quod indignum sit summo Deo, aut ipsius summo Prophetâ.

Hæc quoad Gentes & hostes externos, dicta sunt: ut eorum tela retundamus. Sed operæ pretium erit præterea paucis ex- pendere, quot mala pepererit inter ipsos Christianos, quot errores, hæc supersti- tiosa ad textum literalem adhæsiō. Su- perstitiosam appello, quæ invi â rei natu- râ, & repugnante ratione, literas, & syl- labas, sensumque Grammaticum, mordi-

cus tenet, nec veritatem ultrà quærit. Si vacat, & libet, hujus insipientiæ exempla nonnulla, notissima quidem illa, sed non levis momenti, tibi in memoriam revocabo. Primum, ex hõc fonte manavit fœdissimus error Anthropomorphitarum. Fœdissimus, inquam, utpote qui Deum Optimum Maximum transformet in bipedem, nostrumque facit similem, os, humerosque, & alia membra. Huic tamen dogmati, quantumcunque à ratione abhorrenti, planissimis & apertissimis verbis, iterum iterumque repetitis, patrocinator Scriptura sacra. Patrocinator certè, nisi sensum literalem deferas, & nobiscum transeas in rationis & sanæ Philosophiæ castra.

SCRIPTURA sacra asserit, primò, in genere, *Hominem factum esse ad imaginem Dei.* Dein, affectus humanos, proprietates, & facultates nostras, Deo pariter attribuit. Denique ad explendas omnes partes probationis firmæ & consummatæ, ipsa membra, partesque Dei, recenset: figillatim, & nominatim, quemadmodum in corpore nostro.

RECOLAMUS hæc breviter, si placet. Peractis cæteris mundi partibus, cum ad hominem condendum ventum esse, ait
 Gen. i. 26, Deus, *Faciamus Hominem ad imaginem*
 27. *nostram, secundum similitudinem nostram; Itaque creavit Deus Hominem*

ad

ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit eos. Repetuntur verba, ut de re & sensu, ut videtur, certiores facti essemus: & nequa lateret ambiguitas in voce *Imaginis*, additur, *secundum similitudinem nostram*. Denique, si quis restat scrupulus de significatione harum vocum, observare oportet, (secundum leges interpretandi) earundem vocum, vel ejusdem phraseologiæ, usum, si fortè recurrant in eodem Authore. Occurrunt autem apud Mosem iterum, cap. v. 3. Ubi de Adamo dicitur, eum genuisse filium, *ad similitudinem suam, ad imaginem suam*. Unde sequitur, ex vi verborum, quemadmodum Sethus erat Imago Adami, ita Adamus Dei. Prætereà, in novo fœdere eadem est dictio, eandemque habet vim, cum de incarnatione Christi agitur: dicitur enim factus *ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων*, ut Adamus dicitur factus *ἐν ὁμοιώματι Θεοῦ*. Quemadmodum igitur Christus induit veram hominis formam, ita Adamus veram formam Dei. Ita primò argumentantur Anthropomorphitæ. Denique Imaginem Dei in homine aliquid denotare externum & aspectabile, res ipsa, & alia loca Scripturæ, satis indicant: 1 Cor. vii. 14. & xv. 49. collata cum Phil. iii. 21. & Joh. iii. 2.

SECUNDO, Scriptura sacra, inquit, nobis exhibet manifestò affectus humanos,

proprietates, & facultates naturæ nostræ in Deo. Primo, Deum habere animam, dicitur: & loquelâ uti, & fermocinatione, instar nostrum. Dein, dormire & expergisci: ridere etiam, quod proprium censetur hominis. Quinetiam facti sui Deum pœnitet quandoque, quandoque aliorum miserescit. Dicitur etiam, irasci, vexari, dolere, gaudere, admirari, amore aut odio prosequi. Præterea moveri de loco in locum, descendere & ascendere, aut per cœlos & aëra transferri. Denique, videre, audire, odorari, tangere & tangi. Hæc Deus nobiscum, aliisque corporibus, habere dicitur Communia, in sacris Literis.

TERTIO, membra & partes corporis nostri in Deo etiam reperiuntur, secundum easdem literas sacras. Memorantur ibidem Dei digiti, manus, brachia, caput; & in Capite facies, os, cum labiis & linguâ, nasus, oculi, & aures; memorantur etiam interiora corporis, cor & viscera; dein tergum & posteriora Dei; denique crura & pedes. Quinetiam sæpius apparuit Prophetis aliisque Deus, & se visibilem reddidit, temporibus priscis: Angeli etiam hucusque conspiciunt ipsius faciem. Stephanus vidit eum in cœlis, & ambulasse dicitur Deus cum Adamo in Paradiso. Vides, quot classes argumentorum, quot loca sacre Scripturæ afferunt

An-

Anthropomorphitæ, in suæ causæ patrocini-
um. Quò te vertes, nescio, si rationem
rejicis interpretem. Quid respondendum
tot sacris testimoniis? Concedemus Deum
esse corporeum, ex autoritate Literæ?
vel id negabimus ex autoritate rationis?
quippe quæ demonstrat clarè, perfectio-
nes naturæ divinæ, sive Entis infinitè per-
fecti, consistere non posse in quocunque
corpore. Hoc tenent & tuentur, & hîc
pedem figunt optimi interpretes: docent-
que, quoties Scriptura loquitur de formâ
humanâ, aut naturâ Corporeâ Dei, id fi-
eri κατὰ σύγγρατον, ut animis populi &
plebis aliquam imprimat ideam Dei, licet
non veram. Donec scilicet à rebus sacris
instructiores facti, capere queant de Deo
& naturâ divinâ notitias magis idoneas &
accuratas. Vulgus hominum nihil con-
cipit per modum substantiæ, præter cor-
pus & corporea; & in corporeis, nullam
formam præstantiorem humanâ: oportet
igitur ex hac materiâ, & in hac for-
mâ effingere Deum vulgo; vel, quod pe-
jus esset, iis fingendum suo modo & suo
ingenio permittere*. Hæc de Anthro-
morphitis

* Non videt imperita plebs, quomodo aliquid vere, & citra
dubitationem possit existere, nisi corpus. Et quicquid non
est corpus, sed affectio tantum in corpore, juxta ipsos qui-
dem existit, & est Ens, sed imperfectius quam corpus: quia
scilicet ad illius existentiam corpus necessario requiritur.

Quod

morphitis dicta sunt: Corporei numinis, & sensus literalis Scripturæ, Adoratoribus.

QUEMADMODUM circa formam Dei, ita etiam circa formam Mundi, & hujusce telluris, à veritate aberrarunt, qui sensibus, imaginationi, verbisque perperam intellectis, addictius & serviliter hæserunt. Hæc ratione nullos Antipodas admiserunt è Patribus Christianis non pauci: nullum à nostro Hemisphærium. Neque Terram esse Globum voluerunt, aut Globosam; sed, instar tabulæ, planam: Cælumque circumfundi, ad modum Tentorii. Hæc, inquiunt, est vox sacræ scripturæ: & quid si reclamet Philosophia, quid si Mathematica? non moramur has argutias: Dei verbo, veluti sacræ Anchoræ, unicè innitendum est.

NEQUE vulgus tantum, aut proletarii homines, sed viri celebres eruditione & autoritate, hoc dogma de incolis alterius Hemisphærii, inter prophana, & absurda, numerarunt. Et malè sibi metuit Sanctus Augustinus, ne alterum caput humani generis, præter Adamum, quærendum esset; si trans Oceanum, vel in adversâ parte

Quod vero neque corpus est, neque affectio in corpore, id in principio intellectus hominis, maxime autem juxta imaginationem ejus, plane non existit, &c. *Maimon. Mor. nev. par. I. cap. xlv.*

parte Terræ novi essent, nescit qui, homines vel populi. Denique, Fidei nostræ ac religioni adeò funestam habuere hanc sententiam, ut D.* Vergilius impietatis accusatus fuerit, & in magnum discrimen adductus à Bonifacio, tunc temporis Legato in Germaniâ Pontificio, quòd Antipodas agnoverit, vel defendendos suscepit.

CÆTERUM non obstante hoc æstu Theologorum, & Authoritatis sacræ prætextu, vicit tandem ratio, & sanæ mentis Judicium: neque quisquam est, nunc dierum, qui derideat Antipodas: aut oraculis divinis, cordatè & solerter expositis,

* Erat Vergilius in Disciplinis, quas Mathematicas vocamus, & in Philosophiâ profanâ, magis, quàm tum mores Christiani ferebant, eruditus. Ex illiusmodi Literarum scitis, contra opinionem vulgi, & D. Aurelii Augustini, Lactantii, & aliorum, fortè docuerat, (id quod nostro sæculo non argumentis investigandum, sed experimentis cognitum est) circumfundi Terræ homines undique, & conversis inter se pedibus stare: unde Antipodas Græca nuncupat voce. Hoc ita acceptum est, quasi Vergilius alium mundum, alios sub terrâ homines, alium denique Solem, atque aliam lunam esse adsereret. Bonifacius hæc velut impia, & Philosophiæ divinæ repugnantia, refutat: Vergilium publicè, privatim, arguit: ad recantandum has nanias provocat, efflagitatque jure suo, ut Legatus Germaniæ, ne ille, hujusmodi deliramentis, sinceram, & simplicem Christi sapientiam polluat atque contamine. Re tandem ad Zachariam Pontificem delatâ, Ille mandata & literas misit ad Utilonem Boiorum Regulum, his verbis, Vergilium Philosophum (si sacerdos sit, inquit, nescio) a templo Dei & Ecclesia depellito, Sacerdotio in Concilio abdicato, si illam perversam doctrinam fuerit confessus. *Avent. Annal. Boior. lib. iii.*

fitis, repugnare sentiat. Veritas est Temporis filia, quam parit aliquando unico nixu, aliquando diutius in partu laborat. Nova & insolita sæpe displicent primo aspectu, quæ tamen secundæ cogitationes, vel ætas postera, ubi deferbuerint animi, rata habent, & rationi consentanea. Hoc in nonnullis dogmatis experti sumus: in aliis, opinor, experturi. Sed de Antipodibus satis.

ATQUI circa formam majoris mundi non minùs disconvenit inter Theologos & Mathematicos. Theologi, aiunt, testari Scripturam sacram clarè & dilucidè, id quod supponere videtur Moses in suo Hexaëmero, *Solem moveri*: adeoque Terram quiescere, Mundi centrum, circa quod rotatur Universi machina, totùsque cœlorum exercitus, singulis diebus. Stetit quidem Sol, inquiunt, tempore Josuæ, sed per miraculum & præter ordinem naturæ: ut umbra recessit in horologio Ahaz. At communem ordinem si respicias, & consuetum Naturæ tramitem, *Sol tanquam sponsus prodiens è thalamo suo, letatur sicut robustus decursurus viam. Ab extremitate cœlorum exortus ejus, & revolutio ejus ad extremitates eorum.* Sic dicit Propheta. Vides hîc cursum solis à carceribus ad metam, & quòd percurrit stadium, singulis diebus.

At

At inquires hæc est dictio figurata: rectè quidem quoad similitudinem sponsi, aut Gigantis agnosco; sed nisi egressum aliquem cursumque solis concedas, tollis ipsa stammina orationis & propositum Authoris; quod ubique in comparationibus, & in ipsis Parabolis, conservandum est.

His tamen, aliisque sacræ Scripturæ locis & testimoniis non obstantibus, Physici & Mathematici solem immobilem, Terramque moveri statuunt, tam diuturnum circa suum axem, quam circa ipsum Solem annuatim. Quod à multifariis Cœlorum Phænomenis motibusque arguunt & ostendunt. A Fixarum & Planetarum materiâ diversâ, & ad motum aptitudine vel ineptitudine: ab instabilitate Corporum in Fluidis vorticosis: & à legibus naturæ, quæ superflua fugit, viasque affectat brevissimas & simplicissimas: denique, ut totum opificium Deo dignum sit, immenso & sapientissimo.

Hæc & hujusmodi nobis proponunt argumentandi capita; quæ mentem, in his scientiis exercitatam, ita in assensum rapiunt, ut pauci sint hodie rerum Astronomicarum periti, qui hanc hypothesin de *Telluris motu* non amplectantur: vel apertè vel tacitè. Tacitè, inquam, ubi regnat Tyrannis inquisitoria: nec veritatem efferre licet, etiam in rebus naturalibus, quæ displicet Tribunali Ecclesiastico.

fiastico. Hic sensus suos & cogitata dissimulare & comprimere coguntur Philosophi : aut obscure & per ambages significare. Sed ubicunque fas est verum quærere, & profiteri, in hanc libenter descendunt sententiam. Quod verò attinet ad sacræ Scripturæ dicta, de motu aut cursu Solis, his facile respondent æqui interpretes : ad sensus scilicet & opiniones humanas, captumque populi, accomodari has loquendi formulas ; quibus etiam utuntur hodie, in quotidiano sermone, iidem Sapientes, qui planè aliter sentiunt in imo pectore. Loquendum enim cum multis, cogitandum cum paucis. Notum est itidem, quàm plurimis exemplis, Spiritum Sanctum loqui *linguâ filiorum hominis*, & ad conceptus populares suum formare, & attemperare stylium.

Hi errores & hallucinationes vulgares, circa formam Dei, formam Mundi majoris, & Telluris nostræ, à sacris Scripturis malè perceptis derivati, exemplis & monitoribus esse possunt, quò cæcus amor aut affectatio verbalis interpretationis, inconsultâ ratione, incautos ducit, & imperitos. Neque minùs circa mundi originem, quàm illius formam in errorem incidemus, si neglectâ rerum naturâ, & Authoris scopo, hypothesein parabolicam, aut popularem, cum Mathematicâ aut Physicâ : & mundi nostri terrestri ortum, cum

cum magni Universi origine : denique, humani generis natales in hac Terrâ, cum natalibus Angelorum & Archangelorum, confundamus. Prætereà, huic Mundo condendo Deum operam dedisse per sex dies, inquit Hexaëmeron : hic si tempus definitum pro indefinito accipias ; dein, sex dies, potius quàm plures aut pauciores, ad constituendum Sabbathum & Sabbatismum : mentem Prophetæ non malè forsan assequeris : salvâ rerum naturâ & creatoris dignitate. Utramque verò lædit, qui hæc crassè & κατὰ τὸ ἰδιωτικὸν interpretatur, ac velut illotis manibus sacra tractat. Sed de his fati alibi diximus.

LITERA occidit, inquit Apostolus, *spiritus autem vivificat*. Quod de Legge & Evangelio dictum, transferre licet aliquando ad sensum Literalem & Spiritualem : cùm verba nuda & frigida, nimium sequaces, aut præcipites, in errores ducunt. Prolatis jam hujus rei pluribus exemplis, liceat alterum erroris Literalis adjicere, idque gravissimi, ne dicam, infandi. Illud monstrum dogmatis intelligo, *Transubstantionem*. Opprobrium Christianæ religionis & fidei. Quid dixi, Christianæ fidei ? Imò Generis humani, & naturæ rationalis dedecus & opprobrium. Quæ unquam Gens coluit Deos farraceos ? quis unquam Barbarorum

rum hujusmodi numen agnovit vel adoravit? Ex eodem ligno olim fecerunt scamnum, vel Priapum, Ethnici: sed ex eâdem farinâ, placentam vel Deum Optimum Maximum, soli faciunt Christiani. Sed à quâ tandem provenit origine hoc dogma, hic cultus: à naturâ, an Revelatione? A Revelatione, inquiunt, atque iterum iterumque nobis inculcant Servatoris nostri verba, *Hoc est Corpus meum*: ὁ αὐτός ἐστιν, qui major Mose est: atque hoc nobis erit instar omnium demonstrationum. Neque de modis rerum solliciti sumus, neque absurda vestra moramur. Omnia Deo sunt. possibilia, atque omnipotenti & veraci numini, liquidâ fide, sine examine, sine morâ credendum est.

Quid ad hæc respondent Literales? nunc eorum res agitur: si verba Servatoris in primâ & Grammaticâ significatione accipiamus, hunc utique sensum præ se ferunt; & nisi propositum Authoris, & rei naturam, de quâ tractatur, introspecias, Fides reformata, quoad hunc ritum, periclitabitur. Mihi quidem, qui Sancti Spiritûs scopum in quocunque argumento, Scripturæ stylum, & quid ferat, aut ferre recuset materia subjecta, semper mecum in consilium assumo, nihil manet dubii aut difficultatis. Qui verò his prætermisissis, jejunis aridisque hærent

hærent verbis, infamem illum errorem non facile eradent aut refellent. Quod si consentias, his omnibus utendum esse regulis, & cautelis, in eruendâ veritate & Sacrarum Literarum sensu, in hoc loco ; in aliis pariter, scriptisque Mo-
saïcis non minùs quàm Christianis, eundem interpretandi modum æquum erit concedere.

Hæc pluribus exposui, vir Colendissime, ut secundæ tuæ dubitationi satisfacerem. Revertamur jam ad propositum. Summa rei huc redit : in explicandis oraculis sacris peccari potest ex utrâvis parte, vel nimium adhærendo verbis & literis, vel ab iisdem recedendo sine iustis causis. Uterque modus, vel interpretandi vitium, errores peperit : sed literalis, ni fallor, graviores. Paucis retrò sæculis, probè nôsti, non licuit, per maximam partem orbis Christiani, appellare *Panem, Panem*, aut *Vinum, Vinum*. Sed virtute quatuor verborum à Sacerdote prolatorum, Panis erat Caro, viva Caro, verè & propriè : & vinum, sanguis, vitalis sanguis. Manentibus interim iisdem Corporibus, ut priùs, quoad omnes proprietates ; quantum arte aut ingenio, sensu aut ratione, explorari poterat. Quorsum verò nobis mendaces oculi, cæterique sensus ? Ad quid valet ratio ? Si ludimur in propriis utriusque

M m objec-

rum hujusmodi numen agnovit vel adoravit? Ex eodem ligno olim fecerunt scamnum, vel Priapum, Ethnici: sed ex eadem farinâ, placentam vel Deum Optimum Maximum, soli faciunt Christiani. Sed à quâ tandem provenit origine hoc dogma, hic cultus: à naturâ, an Revelatione? A Revelatione, inquiunt, atque iterum iterumque nobis inculcant Servatoris nostri verba, *Hoc est Corpus meum*: ^{Ἰσὺς ἔστιν} *Autos ἔστιν*, qui major Mose est: atque hoc nobis erit instar omnium demonstrationum. Neque de modis rerum solliciti sumus, neque absurda vestra moramur. Omnia Deo sunt. possibilia, atque omnipotenti & veraci numini, liquidâ fide, sine examine, sine morâ credendum est.

Quid ad hæc respondent Literales? nunc eorum res agitur: si verba Servatoris in primâ & Grammaticâ significatione accipiamus, hunc utique sensum præ se ferunt; & nisi propositum Authoris, & rei naturam, de quâ tractatur, introspicias, Fides reformata, quoad hunc ritum, periclitabitur. Mihi quidem, qui Sancti Spiritûs scopum in quocunque argumento, Scripturæ stylum, & quid ferat, aut ferre recuset materia subjecta, semper mecum in consilium assumo, nihil manet dubii aut difficultatis. Qui verò his prætermiſſis, jejunis aridiſque hærent

objectis, actum est de naturâ humanâ. Quinetiam actum est de religione Christianâ, si de miraculis & de resurrectione Christi non fidendum sit sensibus: & de ipsâ denique existentia Dei, si non rationi. Eò tamen cæcitatibus, nescio quo pacto, prolapsa erat pars plurima gentis Christianæ, ut hoc ἀτόπων ἀτοπώτατον, pro articulo fidei, eoque primario & antiquissimo habendum duxerint. Quod tantopere oppressit intellectum humanum, & totam vim naturæ rationalis, ut jugum ultra ferre non potuerit. Cum verò ex verbis Salvatoris nostri, *Hoc est Corpus meum*, crassius expositis, ortus sit hic error, ad examen deventum est, an propria vel figurata fuerit hæc Christi locutio: æquisque iudicibus re permisâ, vicit tandem sensuum externorum, & rationis internæ, vis ineluctabilis. Unde hoc scandalum, Gentibus, Judæis, Mahometanis, è fide nostrâ reformatâ foelicitè exemptum gratulamur.

DENIQUE notandum, Interpretes Literales in nonnullis à Literâ abscedere, cum nulla urget necessitas in materiâ subiectâ. In aliis autem, ubi urget maxime, nullum recessum concedunt. Quâ in re sunt iniqui Iudices. Exempli gratiâ: In doctrinâ de millenni Christi Regno apud Prophetas Veteres & in Apocalypsi Johannis, sæpius descripto, Lite-
I ram

ram abdicant, & ad Allegorias confugiunt. Pariter in doctrinâ, de *Novis Cælis & Novâ Terrâ*, sive de Renovatione Mundi, apud Isaïam Prophetam, & Apostolos, Paulum, Petrum, Johannem celebratâ, aufugiunt à verbis explicitis, & nodum in scirpo quærunt. Hæc iniqua sunt, inquam : cùm ad arbitrium suum, sine certâ lege, studio partium, jus faciunt.

SED ut huic Sermoni finem faciamus : monemur his exemplis, non omnia ejusdem esse fili in sacro textu, neque eodem modo tractanda : cùmque sensus literalis & rationalis non cohærent, instituendum esse examen de utriusque rationibus & momentis ; ut, quod æquâ lance præponderat accipiamus. Præstat autem nobis ut hoc examen fiat ab amicis, quibus curæ erit ut fidei nostræ summa, & sacrarum literarum autoritas, facta tecta conserventur ; quàm ab inimicis, qui utramque his machinis expugnare fatagunt. Extraneorum quorumcunque religionem & dogmata ad minutias usque excutimus, & si quid absurdi continent, falsi convincimus & irridemus : meâ autem interest multò magis ut Religio, quam profiteor ipse, sit vera, quàm ut aliorum sit falsa : ut illa absurdis careat, quàm ut altera iisdem abundet. Absque examine autem & judicio adhibitis, hæc & illa

EPISTOLA SECUNDA,

sunt æquæ vera ; ut omnia sunt ejusdem coloris sine luce.

NEQUE refugit examen Religio Christiana : *Deum Ignotum colere*, non nostrum est : neque Fidem, cujus nulla reddi potest ratio. *Explore omnia*, inquit Apostolus, *quod pulchrum fuerit retinete*. "Ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σιμνά --- ταῦτα λογίζεσθε. *Quæcunque vera sunt, quæcunque veneranda*, augusta, Deo & hominibus digna, *hæc cogitate* Christiani, ut monet idem Apostolus. Denique, precatur Deum, ut sui Philippenſes abundent ἐν ὁπινώσιν καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν τὰ διαφέροντα. *Ut abundant cognitione & sensu, aut judicio ad explorandum ea, quæ differunt*, vel quid alia aliis præstent ; tam in discriminandis doctrinis, quàm in rerum praxi. Egregia sunt etiam in hoc argumento Patrum monita & consilia. Justinus Martyr in Apologiâ pro Christianis : Τὸς κατ' ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τὰ ἀληθῆς τιμᾶν καὶ εὐργεῖν, ὁ λόγος ἐπαγορεύει, παραιτούμενος δόξαις παλαιῶν ἐξακολουθεῖν, ἂν φαῦλαι ᾖσι. *Qui verè Pii & Philosophi sunt, eos solam veritatem in pretio & amore habere, ratio dicat, Veterum opinionibus, si pravae sint, insistere detrectantes*. Præclarè etiam Theodoretus : Ἀνδρῶν σωφρονέντων ἰδίον, μὴ προλήψαι δουλεύειν, μηδὲ ἕξεισι προσδεῖσθαι παλαιοῖς, ἀλλὰ ζητεῖν τὰ ἀληθῆς, καὶ τὸ χρίσιμον πανταχόθεν συλλέγειν. *Proprium viro- rum*

1 Theff. v.

21.

Phil. iv. 8.

Apol. ii.
Princ.Therapeut.
Scr. i.

rum prudentium est, præconceptæ opiniononi non servire, nec Patriis moribus allegari: sed veritatem quærere, & quod utile est undiquaque colligere.

His præceptis & Consiliis si obsequamur, nihil metuendum erit nobis ab Atheis aut Infidelibus. Quæ solido nituntur fundamento, non metuunt procellas: sed quæ arenæ superstructa sunt ad omnem impetum ventorum concutiuntur, si non labescunt. Præterea, ut hoc demum te moneam, hujusmodi hominum nequam & infestorum Religioni non parum augeatur numerus, & confirmatur audacia, ab imperitis, crudis, & insulsis interpretamentis sacrae scripturæ; qualia nempe concoquere non potest mens sana; & eorum causâ cætera, quæ pulchra sunt & præclara, inconsultò & per concomitantiam, ut aiunt, rejiciunt. Sed ad reliqua progrediar.

TERTIO mihi objicis; nonnulla loca, quæ figuratè interpretamur, in Prolegomenis Mosaïcis, citari alibi in sacris literis & in novo fœdere: idque secundum literam & sine ullâ sensûs arcani significatione. Non inficior. Ita Apostolus inquit, *Serpens decepit Evam sua calliditate.* Author ad Hebræos Sabbathum primævum, & Adamicum respicere videtur, cap. iv. 4. Psalmista memorat aquas supercœlestes, Psal. cxlviii. 4. Ali-

² Cor. xi.

³.

æque sunt paucæ repetitiones, vel allusiones ad ea quæ dicuntur à Mose in primis Capitibus Geneseos. Sed quid hinc probas, vir Optime? Qui alterius Scriptoris verba recitat, nudâ repetitione nihil mutat in sensu, sive sit literalis, sive parabolicus. Si Apostolus alicubi pro re natâ citâset aliquam è Parabolis Christi: putâ, illam, si velis, de Lazaro & Divite : repetiissetque verba Christi, *Dives apud Inferos, cùm esset in Tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in Sinu ejus. Tum ipse clamans dixit, Pater Abraham, misereri mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam. Quoniam crucior istâ flammâ.* Ecquem putas sanæ mentis, hinc probaturum esse, Lazarum habuisse digitos, vel Divitem habuisse linguam, apud Inferos? vel Christi verba non esse parabolica, quandoquidem ab alio Authore sacro repetita legimus in formâ literalî? Simili modo in datis exemplis, cùm Apostolus citat parabolam Mosaïcam de Serpente, qui allocutus est & fefellit Evam, nullâ additâ interpretatione: Hoc neutiquam probet Mosem non locutum esse parabolicè; nisi eodem argumento probare velis, Diabolum non interfuisse illi negotio: ipsius enim non meminit Apostolus, nec ipse Moses.

Denique

Luc. xvi.
23, 24.

Denique Christus ipse citat verba Prophetæ Isaïæ de Inferno, Cap. lxvi. 24. ubi *vermis non moritur, neque Ignis extinguitur*. Hæc verba, inquam, recenset Christus, Marc. ix. 44. nullâ adhibita explicatione: neque tamen propterea credimus fore vermiculos in Inferno. Fieri etiam potest, ut quæ visione exhibita fuere, recitentur historicè, tanquam externè & plenâ luce peracta. Nunquam mihi persuadebis Hoseam Prophetam fumpsisse in uxorem aut concubinam, scortum meritorium: idque mandato Dei, Hof. i. & iii. Apostolus Paulus ait, *An ignoratis corpora vestra esse membra Christi: num igitur sublata membra Christi faciam scorti membra? Absit.* Et quæ sequuntur. Istæ igitur apud Hoseam symbolicè interpretor, aut in visione facta, narrentur licet nudè & sine explicatione; Jovem Martemque Scortatores hujusmodi decent mandata, non purum Israelis & Christianorum Numen.

PRÆTEREA, Propheta Ezekiel dicitur jacuisse tricenos nonaginta dies in latus sinistrum: intuendo laterem quendam cui insculpta erat Urbs Hierosolyma. Dein, quadraginta dies in latus dextrum, coram eodem coctæ terræ frustulo, Cap. iv. Hæc *p̄n̄l̄ōs* affirmantur in scripto Prophetico, cum multis aliis, de comesto Volumine, Cap. iii. de abrafis capillis, variè-

que dispositis, ferè ad ritum ceremoniarum magicarum, Cap. v. Et de perfossâ suâ æde propriis manibus, & translata supellectile super humeris, Cap. xii. Quid memorem Jeremiæ cingulum, & ad Euphratem repetitum iter? Cap. xiii. Ejusdem etiam Calicem à Deo acceptum, & delatum ad plurimas quaquaversum gentes, ut inde biberent, Cap. xxv. 15, &c. Juga etiam portasse dicitur in multas terras, & Regum cervicibus imposuisse, Cap. xxvii. Hæc & hujusmodi acta Prophetica, quum neque τὸ πρόπαιος neque τὸ πῶς πῶς rationem habeant, non nisi in visione Prophetica censeo exhibita, * ad repræsentandum iis per hæc symbola quæ fata imminebant Gentibus aut Judæis.

NEQUE aliter judicandum esse existimo de colloquiis Dei cum Satanâ: quæ nonnunquam in historiâ sacrâ memorantur: Notum est alloquium ad Satanam, unâ cum Joshuâ, Pontifice maximo, in Prophetiâ Zachariæ: Cap. iii. ver. 1, 2, 3.

* Absit ut Deus Prophetas suos stultis vel ebriis similes reddat, cõsque stultorum aut furiosorum actiones facere jubeat: Præterquam quòd præceptum illud ultimum (de radendâ barbâ & capillis) Legi repugnâset: fuit enim Ezekiel sacerdos magnus, & propterea ad duo illa præcepta negativa, de non radendo angulo capitis, & angulo barbæ, obligatus. Proinde non nisi in visione Prophetiæ factum fuit. *Maimon. Mor. Nev. pars II. c. xlv. Deim subjicit, Qui verò minùs firmo judicio sunt præditi, illi hæc omnia ita intelligunt, ac si Propheta narraret quid sibi injunctum fuerit, & quid revera fecerit, &c. Lege, si placet, totum caput.*

3. ^{si} Quod utique ratio rei suadet, aut in visione factum, aut omnino non factum : sed exhibitum & relatum à Prophetâ per προσωποποιίαν θεατρικὴν, ac si factum fuisset, ad significandum Dei Providentiam & Patrocinium Ecclesiæ.

SED notissima est historia Michaïæ Prophetæ (I Reg. xxii. 19, 20, &c.) ac colloquium & consultatio illa Dei cum Angelis suis, tam malis quàm bonis, de Rege Achabo decipiendo. Ubi roganti Deo, Quisnam ex omnibus illis astantibus iret deceptum Regem Achabum : unus malignus Angelus sese obtulit, qui id se facturum reciperet. Dein quæsit Deus ab istoc Dæmone, Quo modo, aut quâ arte falleret Achabum. Respondit, Inspirabo, tanquam venenum, mendacia suis Prophetis. Abi, inquit Deus, & ut dixti, facito. Hæc est dictorum summa ; sed nequid inter recitandum aberrârim, audi ipsa verba Prophetæ, I Reg. xxii. 19, 20, 21, 22. *Vidi Jehovam insidentem solio suo : & totum exercitum cæli adstantem ei, à dextrâ, & à sinistra. Dixitque Jehova, Quisnam è vobis pelliciet Achabum, ut ascendat & pereat apud Ramothas Gileadis ? Hic dixit hoc modo, & ille dixit illo modo. Tandem prodiit quidam Spiritus, qui consistens coram Jehovâ, dixit, Ego pelliciam eum : Dicente verò Jehova ei, Quo pacto ?* Dixit,

Dixit, Egressus ero Spiritus mendacii, in ore omnium Prophetarum ejus : tum dixit Jebova, pellicies ; etiamque praevaleris : exi & fac ita. Hæc ita se habent, ut vides secundum literam & narrationem historicam. Sed Ecquis est, qui sit ausus dicere, has res ita gestas esse revera & literaliter ? Deum iniisse consilium cum suis Angelis, probis reprobisque, de fallendo & seducendo Achabo : & maligni cujusdam Dæmonis sententiam cæteris omnibus prælatam esse, Deoque acceptam, & effectu confirmatam. Agnoscunt, opinor, omnes, hæc non nisi visione peracta, aut sine visione à Prophetâ proposita, ad significandum eventum, Deique consilium circa Achabum Regem.

HINC satis patet, quàm cautè interpretanda sint nonnulla Prophetarum facta, & Dei colloquia, in sacris literis exhibita. His liceat adjungere unicum præterea exemplum, quod ad indolem argumenti nostri circa colloquia à Mose adornata in tertio capite Geneseos, proximè accedere videatur. Est conventus ille celebris & colloquium Dei, filiorum Dei, & Diaboli, quod occurrit in Prolegomenis Libri Job, & narratur historicè, his verbis : *Factum est quodam die, cum venissent Filii Dei, ut se sisterent coram Domino ; venit etiam Satan in medio eorum.*

rum. Dixitque Dominus ad Satan, Unde venis? Et respondet Satan Domino, à peragrandò Terram, & perambulando in eà. Dixitque Dominus ad Satan, num considerasti servum meum Job, &c. cum aliis multis quæ sequuntur in isthoc Dialogo. Quæritur jam, quo genere orationis hæc conscripta sint, aut intelligenda? Narratur res tota, ut vides, per modum historiæ, aut rei gestæ: non minùs quàm narratio Mosaica in suo Dialogo inter Evam & Serpentem, aut in altero illo inter Deum, Protoplastos, & Serpentem. Nec minùs incongruum videtur Colloquium instituere inter Serpentem & Fœminam, ut est apud Mosèsem: quàm inter Deum & Cacodæmona, ut est apud Jobum. Optimi tamen Interpretes hunc locum Jobi Parabolicè exponendum esse censent. Quidni igitur & alterum etiam apud Mosèsem? Sed de hoc loco Jobi quid sentiunt Commentatores, audiamus.

MOSES Maimonides, etsi dubius sit, Mor. Nev. par. iii. c. xxii. fuerit necne Jobus persona vera: *secundùm utramque autem sententiam*, inquit, *sive nempe fuerit, sive non fuerit, certum tamen est, quòd illa quæ à principio Libri ipsius commemorantur, de colloquio inter Deum & Satanam, de traditione item Jobi in potestatem ipsius, sint parabolica.* Nec aliter exponitur à nostris:

tris : Mercerus in locum, de hoc confesso Angelorum, & colloquio Dei verba faciens, *non quodd, inquit, ita crasse hæc ad literam facta fuerint, sed Scriptura sese nostro captui & ruditati accommodare voluit. Tale colloquium Domini, &c. cum aliis multis in eundem sensum. Eò etiam collimant verba Grotii in locum, Solent Dei decreta, Angelorum bonorum ministeria, malorum machinationes, exprimi ad formam judiciorum aut consiliorum Regum. Hanc sequuntur regulam alii Interpretes, hæcque ὑποποιητικῶς dicta ad imitationem rerum humanarum, rectè notant : Res non est gesta, inquit alter, ut hic narratur : sed prosopopœia tantum est, aut hypothesis, per quam intelligitur veritas, Deum Satanæ permisisse, &c. Per προσωποποιίαν vel ὑποποιίαν, inquit alius, indicat hæc omnia justo & sapienti Dei consilio acta.*

Mariian in
Schol.

Sculc.

VIDES hic, sine scrupulo, res gestas, aut quæ narrantur historicè ad instar rerum gestarum, haberi ab Interpretibus pro parabolicè aut figuratè dictis. Nec id cuiquam proinde vertendum esse vitio, quod à verbis recedat, ubi Literalis interpretatio læsura esset Majestatem divinam, aut rerum naturæ palàm obnititur. Dispicendum est imprimis in sacris literis interpretandis, Quæ sit res significata :
dein

dein quis modus significandi. Variat enim modus significandi pro ratione sæculi, & gentis: pro captu & ingenio populi. Neque hæc eadem sunt ubique in omni œconomia, & in omni ætate. Hæc autem singula cum nôrit Providentia omniscia, sese accommodat variis rerum humanarum ordinibus, ad temperandum Mundi universale regimen: quod nos miselli parum comprehendimus aut observamus. Denique, cum dictio sacræ Scripturæ sit admodum figurata, stylusque mixtus, res est judicii non exigui in singulis locis distinguere, quâ utitur loquendi formâ Spiritus Sanctus, quo genere sermonis. Sanctus Petrus de Balaami Asinâ verba faciens, inquit, *Fumentum mutum, humanas voces edens, inhibuit Prophetæ dementiam.*

2 Epist. ii.
16.

Aiunt tamen Hebræi, hoc totum in *Visione prophetiæ* factum esse. Nec credunt fœdam Bestiam è rauco guttore emugisse voces humanas: ratiocinatum præterea, & injuriam expostulasse cum suo Domino. Hæc tibi meditanda relinquo. Non memini ego, in historiâ sacrâ, ullibi revera locutas esse Bestias. Et quod in officiis peragundis monuit Apostolus, idem in tractandis literis sacris observandum puto: *Πάντα εὐσχημένως καὶ κατὰ τάξιν γένησθω. Decenter & secundum ordinem explicentur omnia.*

Maimon.
Mor. Nev.
par. II. c. iv.

DENIQUE in citandis & applicandis dictis Mosaïcis & Propheticis Veteris Testamenti, non semper agunt Apostoli καὶ ἀνεῖβην. Ea quandoque, ut alia præteream, allegoricè accommodant in usum populi, quæ nullum habent in Historiâ vel in textu Prophetico figuratæ locutionis indicium. Aliâque κατὰ ψῆφον usurpant, sine notâ sensûs interioris, quem ratio suadet sibi maximè proposuisse Authorem. Cæterum, hoc argumentum, de stylo sacre Scripturæ, si ingrederer, cresceret mihi scribendi materies, plusquam ferre potest Epistolæ modus, aut tua forsân patientia. Ad finem propero.

QUARTO mihi objicis: sed quorsum mihi plura objicis, Bone Vir? Cum nondum responsum dederis argumentis, quibus invitatus retineor in sententiâ tibi adversâ. Amolire tantum hæc obstacula, & nullis opus erit machinis ad me trahendum in tuas partes. Depellor à communi semitâ, non diffilio: depellor, inquam, & deterreor, propter salebras, & præcipitia, & loca impervia; Rem capis, opinor, mentemque meam. Frustra accumulas objectiones, inquam, Unum est necessarium: Fac tantum ut Litera Hexæmeri cohæreat & concordet cum Dei & rerum naturâ; nihil ultrâ quæritur, ambabus ulnis amplectar istiusmodi explicationem. Donec verò hoc vulnus sanaveris,

ris, nequicquam quæris remedium aliunde,
& quasi novâ plagâ. Me vides constrictum
rigidis rationibus: excute hæc vincula,
solve mihi has compedes, & eandem libens
ibo tecum viam. Vale, Vir Optime, & memor
sis amici tui observantissimi.

F I N I S.

BOOKS lately printed for J. Hooke.

I. **T**HE Theory of the Earth, containing, an Account of the Original of the Earth, and of all the general Changes which it hath already undergone, or is to undergo, till the Consummation of all Things. In Four Books. The two first concerning the Deluge, and concerning Paradise; the two last concerning the burning of the World, and concerning the New Heavens, and New Earth: With a Review of the Theory, and of its Proofs, especially in reference to Scripture, &c. In Two Volumes.

II. De Fide & Officiis Christianorum Liber.

III. De Statu Mortuorum & Resurgentium.

N. B. *These three written by Dr. BURNET, late Master of the Charter-House.*

I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 10th inst. in relation to the proposed amendments to the Constitution of the United States. The two most important amendments proposed are, first, the amendment relating to the election of the President and Vice President, and second, the amendment relating to the election of the Senators and Representatives. The first amendment is, "The President and Vice President shall be elected by the electors in each State." The second amendment is, "The Senators and Representatives shall be elected by the people in each State."

II. De Fide & Officiis Christianis
Liber
III. De Statu Morum
Genuinum

N. B. These three volumes, by Dr. P. N. H. are the latest works of the Christian Church.